George Timcu

LUNGILE APUSURI DE SOARE

roman

Dacia

GEORGE TIMCU

LUNGILE APUSURI DE SOARE

DE ACELAŞI AUTOR:

___ *Ritual* (versuri), Ed. Eminescu, 1972
— *Fără suspecţi* (roman), Ed. Junimea, 1972
— Tăinuitele culpe (nuvele), Ed. Junimea, 1973
— *Dialog ipotetic* (versuri), Ed. Albatros, 1973
— *Lungile apusuri de soare* (roman), Ed. Junimea, 1976
— *Veghe nocturnă* (vresuri), Ed. Eminescu, 1977
— *Tristeţea lui Alec Armaşu* (roman), Ed. Junimea, 1978
— *Enigmă pe autostradă* (roman), Ed. Junimea, 1980
— *Machiaj* (roman), Ed. Eminescu, 1981
— *Dispariţia unui necunoscut* (roman), Ed. Junimea, 1983
— *O răzbunare târzie* (roman), Ed. Junimea, 1988
— *Scrisoare de dragoste* (versuri), Ed. Albatros, 1991
— *Camera de gardă* (roman), Ed. Porto-Franco, 1995

© Editura DACIA, 1996

Lucrare apărută în cadrul *„Programului aniversar Editura Dacia la 25 de ani”.*

roman

- Ediţie integrală, necenzurată •

Cu un ARGUMENT de
LAURENŢIU ULICI

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA, 199Ó

Coperta de: CĂLIN STEGEREAN

ISBN 973-35-0519-6

Argument

Editarea acestui roman al lui George Timcu are, între altele, rostul de a pune în lumină unul din cele mai frecvente şi brutale moduri de funcţionare a cenzurii ideologice din anii optzeci. Este vorba de ceea ce aş numi rectificarea finală a discursului literar (epic în cazul de faţă) prin introducerea unui capitol convenabil din perspectiva paznicilor gândirii, capitol, de regulă cusut cu aţă albă, identificabil de la prima vedere ca străin de restul materiei narative deşi folosea datele acesteia. De cele mai multe ori, scriitorul – pentru a-şi vedea opera publicată – accepta cu relativă seninătate acest soi de colaborare cu cenzura, mizând pe faptul că, la lectură, cititorul va sesiza nepotrivirea capitolului final cu textul epic aşazicând original şi va înţelege caracterul de obol al prezenţei respectivului capitol în teritoriul romanului. Aşa se şi întâmpla. Cititorul, esopic el însuşi, se orienta cu destulă uşurinţă în esopismul scriitorului şi nu trata numaidecât existenţa unor asemenea capitole drept probă de oportunism. Eventual le lua drept fatalităţi ce nu cădeau în sarcina autorului şi nici nu-l angajau moraliceşte. în realitate – dar asta a devenit foarte limpede abia după decembrie '89 – presiunea cenzurii nu poate justifica derogarea de ordin moral presupusă de acceptarea de către scriitor a exigenţelor aferente acestei presiuni. Vina celor care nu au rezistat ofertei deformatoare a cenzurii se amplifică prin comparaţie cu refuzul de a ceda al altora. Drept e că numărul acestora din urmă e neglijabil, ca să nu zic că tinde spre zero. în atari condiţii, gestul lui George Timcu de a-şi edita varianta originară a romanului său

echivalează cu o restituire şi, implicit, cu o asumare a culpei. Prin asta e un gest moral, menit să revoce ambiguităţile şi, în acelaşi timp, să pună sub ochii cititorului, ca într-o balanţă, adevărul textului şi minciuna intercalată la cererea cenzurii. Diferenţele dintre cele două variante, mai mari în partea finală a romanului, nu privesc atât materia epică,

oarecum la fel structurată, cât atitudinea şi finalmente viziunea asupra realităţii narate, mult idilizate în varianta cenzurată, conform imaginii stas colportată de lozincile comuniste. Numai că – dovadă că nici cenzura nu era perfectă – idilismul finalului din ediţia 1976 contrastează puternic cu realismul capitolelor precedente, subliniind parcă anume nefirescul „lipiturilor”. De altfel, evidenţa acestora, aş zice orbitoare, mă face să cred că scriitorul însuşi a ţinut să se vadă foarte limpede ceea ce i s-a impus să „corecteze”. De regulă, autorii presaţi dc cenzură încercau să introducă subtil, fără să strice prea mult unitatea originară a textului, indicaţiile cenzurii. George Timcu, precum altădată Marin Preda în* Delirul*, a procedat exact invers, lăsând partea de exerciţiu impus – ca să folosesc o sintagmă sportivă – completamente ruptă dc exerciţiul liber. Acesta e un alt fol de subtilitate, mai just cred, pentru că nu ascunde culpa autorială. Fireşte că n-o justifică, însă o explică şi, mai ales, explică destul dc clar modul în care cenzura ideologică devenea coautoare prin mâna autorului însuşi. Prin urmare, editarea de acum a variantei originare luată împreună cu ediţia cenzurată, constituie un document de istorie literară şi, deopotrivă, de istorie politică.

LAURENTIU ULICI

Cuoîntul autorului

Cred că ar fi necesar ca publicul cititor să cunoască istoria acestei cărţi, cu toate peripeţiile prin care a trecut, pană la apariţia ei în anul 1976.

Romanul a fost respins de cenzură şi restituit Editurii Junimea ca nepublicabil din cauza prezentării realităţilor crude ale epocii staliniste din ţara noastră. După masive amputări şi modificări inclusiv schimbarea finalului (care trebuia să fie neapărat „luminos”), cenzura l-a acceptat, dar numai după ce a mai solicitat şi alte intervenţii în text. După apariţie cartea s-a bucurat de o excelentă primire (aproximativ douăzeci de cronici), iar autorul s-a ales cu ostilitatea făţişă a unor „organe”, pentru că a denigrat orânduirea socialistă.

Am încercat în această carte să prezint destinul tragic al unui tânăr cu origine „nesănătoasă” (tatăl său făcuse parte dintr-un partid istoric şi fusese închis pentru asta). Dat afară din U.T.C., apoi şi din facultate în urma unor abjecte înscenări, deşi era un student eminent, este nevoit să se încadreze ca un simplu muncitor pe un şantier. Aici cunoaşte adevărata faţă a socialismului în marş forţat spre „visul de aur” al omenirii, comunismul. Suspectat, şicanat, terorizat, i se înscenează o nouă şi ultimă mârşăvie pentru a-l distruge.

Romanul a mai deranjat şi prin faptul că sunt prezentate şi abuzurile securităţii, capabilă de cele mai abominabile fapte.

Despre carte au scris elogios, printre mulţi alţii, Laurenţiu Ulici, Mircea Vaida Voevod, Val Condurache, Fănuş Băileşteanu.

Dacă am greşit sau nu acceptând presiunile cenzurii, las pe cititor să-mi aprecieze gravitatea „culpei”. Important mi s-a părut atunci ca romanul să apară. Chiar aşa amputată, cartea spune nişte lucruri grave despre vremurile cumplite pe care le-am trăit. Decât tăcerea, am preferat o mărturie, fie ea şi parţială.

Abia ediţia de faţă, sensibil mai amplă, reproduce manuscrisul integral, necenzurat al romanului, fără nici o intervenţie ulterioară în text.

AUTORUL

Capitolul I

Ca o hoardă păgână, anii duşi pot năvăli oricând asupra noastră
— gândi Eugen, sprijinindu-se cu spatele de bancheta tare a vagonului
— şi în numai câteva clipe ne pot schingiui din nou cu suferinţele trecute, ce păreau a fi rămas pentru totdeauna în urma noastră, deşi noi am dori să se întoarcă anii frumoşi – dacă i-am avut vreodată – făcându-ne astfel fericiţi cu amintirile lor frumoase, mai frumoase chiar dccît faptele întîmplatc aievea pe care le evocă.

Pentru că la un moment dat noi suntem ceea ce am trăit, ceea ce ni s-a întâmplat şi aşa treptat devenim o memorie. Ne compunem din trecutul nostru ce se numeşte amintire a tot ceea ce ne-a împodobit existenţa, a oamenilor frumoşi pe care i-am cunoscut, a omului acela singur pe care l-am iubit. Şi aşa devenim frumoşi, pentru că devenim propria noastră amintire frumoasă, pentru că tot ce e urât nedemn, uităm, mergând mai departe pe calea frumuseţii noastre, a celor mai mulţi, a celor cinstiţi şi drepţi.

Şi trebuie să ne facem o rezervă de amintiri – poate şi pentru bătrâneţe – din care să ne hrănim în vremurile de restrişte, ca să putem supravieţui, să putem merge şi lupta mai departe, în nădejdea noastră nestinsă că vom ajunge să trăim iar vremea când vom putea culege din nou amintiri frumoase.

Nu, niciodată nu trebuie să renunţăm la visul nostru de frumuseţe, chiar dacă nu mai avem nimic decât visul, îşi spuse din nou Eugen, încercând să se îmbărbăteze singur.

Zâmbi. Dar dacă nu mai avem resurse pentru a crede ... Dacă .. . dacă .. . Oricum, era bine că încă se mai putea gândi la aşa ceva, deşi .... La urma urmei, nici nu avea ceva mai bun de făcut, o noapte întreagă singur în tren. Trebuia să-şi ocupe timpul cu ceva şi acest singur ceva era să-şi lase liber gândul să cutreiere unde va vrea. Pentru că la fel ca şi altă dată,

călătoria cu trenul nu-l entuziasma deloc, dar nu se putea face nimic. Frica sa de a zbura cu avionul fiind de neînvins, tot trenul rămânea unica soluţie. De altfel, de când se urcase în vagon fusese indispus, ştiind cât de greu vor trece cele zece .ore db '¡drum, mai ales noaptea. Era convins că, la fel ca întotdeauna când călătorea noaptea, nu va dormi deloc. îşi aminti de drumurile făcute pe vremea studenţiei, în vacanţe, când pe toată durata întoarcerii acasă, nu izbutea să se odihnească deloc în tren poate şi din cauza încăpăţânării dc a nu aţipi. Observase că de fiecare dată după un somn furat pe bancheta vagonului, se trezea înţepenit, mai obosit decât dacă nu ar fi dormit deloc. Era apoi şi buimăceala aceea cumplită, când te trezeşti dc zeci dc ori în plină noapte, neştiind unde eşti şi când, în sfârşit, îţi dai scama unde te afli, descoperi decepţionat că n-ai trecut nici de jumătatea drumului, deşi sperai să te afli la capătul lui. Singura soluţie părea aceea de a ieşi pe culoar, să fumeze ţigară după ţigară, deşi ştia că nici asta nu c bine. A doua zi avea un gust groaznic în gură şi o mahmureală ca după un chef prelungit până la orele dimineţii.

Ieşi totuşi pe culoar unde nu se mai afla nimeni. Trenul plecând târziu, lumea se grăbise să-şi ocupe locurile şi fiecare, ghemuit, încerca să se amăgească într-un fel că doarme, nădăjduind că aceasta chiar se va întâmpla după un timp.

Eugen constata la fel ca şi altădată că drumurile acestea lungi în noapte sunt totuşi bune la ceva. Ele îi prilejuiau posibilitatea de a-şi relua, pe îndelete, toată viaţa dc până atunci. Şi avea la ce se gândi, căci numai calmă şi aşezată nu fusese această viaţă a lui. Povestită altuia, care nu trăise ceva cât dc cât asemănător, ar fi părut ficţiunea unui scriitor cu o prea bogată şi nestăpânită fantezie.

Dar, în sfârşit, n-avea rost tocmai acum când se pregătea – pentru a câta oară? – să ia din nou lucrurile de la capăt, să înceapă o viaţă nouă, cum se spune, să se lase iar pradă acelor recapitulaţi! chinuitoare, obsedante, a tuturor

întâmplărilor prin care trecuse. Poate că ar fi trebuit să uite, să încerce o rupere de tot ce trăise până atunci, încercase de multe ori asta, însă nu izbutise, deşi şi-o promisese de atâtea ori.

Acum, singur, cu o întreagă noapte albă în faţă, era imposibil ca gândurile, învăţate de multă vreme să fugă în urmă, să nu-i alunece iarăşi şi iarăşi spre aceleaşi lucruri.

îşi mai promisese ca măcar, atâta să obţină, dacă oricum nu izbutea să se despartă de trecutul său: să gândească despre acest trecut ca despre al altuia, detaşat, calm şi senin, fără sentimentalism, aşa cum ţi-ai aminti despre ce a făcut un altcineva străin, de departe, cu care nu ai avut de-a face şi nici nu l-ai cunoscut măcar, ca să nu-ţi fie prea milă de el. Par asta era aproape imposibil, mai ales acum, în tren, noaptea, cu perspectiva a zece orc de singurătate, când eşti obligat la o inactivitate totală, singurul lucru ce-ţi rămâne de făcut fiind să gândeşti, să-ţi aminteşti, să judeci, lucid, metodic, pe îndelete, ca la o disecţie, pentru că tot sc spune, de obicei, că trecutul e mort.

Se îndrepta acum spre oraşul în care cândva, demult, copilărise. De fapt, nici nu era aşa de mult, i sc părea numai. Era doar încă destul de tânăr, ba chiar foarte tânăr, deşi uneori i se părea că e deja bătrân. Desigur, în mica localitate nu-l mai cunoştea nimeni sau aproape nimeni. Părinţii lui nici nu locuiseră mult timp aici şi după câţiva ani se şi mutaseră într-un sat de munte, nădăjduind că acolo vor fi uitaţi şi că astfel vor scăpa dc neplăceri. Nici numele pe care-l purta atunci nu-l mai avea astăzi. Mama se gândise şi la asta, sau fusese sfătuită de cineva, şi-i dăduse, după ce divorţase, numele său de dinainte de căsătorie. Dar n-avea rost acum să-şi amintească de toate acestea.

Fiecare secundă ce trecea, fiecare zdruncinătură a trenului îl apropiau de orăşelul său despre care avea amintiri tulburător de frumoase, până la un punct .... Căci după aceea, dragul, bunul şi aşezatul său orăşel devenise parcă infernul lui şi al întregii sale familii.

Ce-l irita, era faptul că cu cât se apropia, cu atât amintirile se apropiau şi ele, venind mai în faţă, furişându-se insinuant, ieşind treptat din întunericul unde probabil pândiseră mereu, pentru a se arăta iarăşi proaspete, sâcâitoare, bucuroase parcă de chinul pe care îl vor provoca, şi avea impresia că se trezea la viaţă, o altă viaţă trăită cândva şi tot ce se petrecuse aievea revenea în prezent fără

efort, ca şi cum s-ar fi aflat într-o sanie căreia pierzându-i controlul, ea aluneca vijelios în vale, într-o prăpastie, de unde odată ajuns – dacă ajungeai întreg – nu mai puteai ieşi niciodată, sau poate cândva când era prea târziu, când nu se mai putea face nimic.

îi era însă teamă. Oare nu greşea reîntorcându-se acolo? Dacă totuşi cineva l-ar fi recunoscut şi atunci ar fi început iarăşi hărţuielile, între

bările chinuitoare, repetate, chiar vechile suspiciuni?! Iar povestea aceea cu tata, iar etichetele de care nu putuse scăpa niciodată. Şi tata, săracul, îşi ispăşise vina şi încă din plin, dar el, el însuşi. Eugen, de ce şi pentru ce să fie mereu urmărit, sortat, catalogat ... ?

Se opri, dându-şi seama că o să reia iarăşi întâmplările trăite de tatăl său. Nu se putu totuşi opri să nu-şi amintească frumoasa şi trista poveste a acestuia despre lungile apusuri dc soare pe care le urmărea de la geamul cu gratii al dormitorului acela imens din colonia de muncă.

După-amiezele, întorşi din subteran unde lucrau pentru a-şi ispăşi mai repede pedepsele, urmărea timp îndelungat cum cobora soarele spre asfinţit. Aflată pe o coamă de deal, baraca avea geamurile spre vest, făcând astfel posibilă urmărirea unui apus de soare mai lung ca de obicei, până când acesta dispărea departe, jos, dincolo de văile şi câmpiile împărţite în pătrate egale de gratiile ferestrei. Şi tatăl său, Simion Grindea, când era liber după amiezile, stătea lipit de geam, urmărind ceasuri întregi cum coboară soarele roşiatic spre apus. Şi totul, dealurile, văile, cerul, până şi soarele, era parcelat exact de gratii, încât la un moment dat începuse să creadă că toată lumea este împărţită de nişte gratii, chiar dacă unele sunt invizibile, şi n-ai cum le simţi, cel puţin pentru o vreme.

Şi totuşi merita – zicea el – să vezi aceste lungi şi frumoase apusuri de soare. Ele îi dădeau posibilitatea să fie măcar cu ochii în afara gratiilor acelea, în afara gardului de sârmă, bine păzit. Era oricum o ieşire, o ieşire în lumea largă, printre oameni, pe văi şi câmpii, poate chiar şi pe înălţimile cerului, urmărind lungul drum al astrului strălucitor şi îndepărtat. De la o vreme însă – constata tata cu amărăciune – puteai să începi să gândeşti altfel, ciudat, nefiresc aproape, deşi atunci nu i se părea deloc aşa. Da, puteai crede că întreaga viaţă este un lung, foarte lung apus de soare, o coborâre spre întuneric, spre noapte şi, da, poate chiar spre moarte. Şi de ce nu? în mină intra încă înainte de

răsăritul soarelui, iarna mai ales nici nu apucau să prindă o rază de lumină, iar în subteran era un întuneric complet, întrerupt timid de firavele flăcărui ale lămpilor de carbid; munca era grea, istovitoare. El de fapt nu trăia atunci, ci doar muncea, dârz, în neştire, orbeşte, cu o crâncenă înverşunare, iar viaţa lui adevărată se desfăşura abia după aceea, afară, după-amiezele, la lumina zilei, când urmărea lungile apusuri de soare. Aceasta era viaţa lui, lângă gratii, cu soarele veşnic coborând, veşnic doar cu noaptea în faţă, ameninţând din clipă în clipă să acopere totul. Da, aceasta era viaţa lui, nişte lungi apusuri de soare, şi aceasta era poate viaţa tuturor, viaţa în general, un lung drum spre noapte. Pentru el nici nu putea fi altceva, când ani de zile nu văzuse decât nişte apusuri lungi de soare. Ţi se pare atunci – spunea el – că tot ce faci şi tot ce eşti înseamnă un asfinţit, sau un drum spre asfinţit, spre întuneric, spre moarte cbiar, de ce nu? încheia mereu tata, invariabil.

Ascultându-l pe tata povestind toate acestea după ce se întorsese acasă, Eugen nu se putu abţine să nu-i dea dreptate. La urma urmei -ce fusese şi viaţa lui până atunci? O goană de colo până colo, nu ştiu câte drumuri începute şi întrerupte repede, hărţuieli şi umilinţi, eşecuri şi amărăciuni. Scara urmărea şi cl aceleaşi apusuri triste. Rar apuca să privească pe îndelete un răsărit de soare ... să se bucure de o dimineaţă frumoasă, senină.

Tresări. Trenul se oprise. Deschise un geam şi privi afară. Era o gară nu departe de oraşul său. Se apropia deci coborârea. Vechea teamă îi reveni. Oare, totuşi, nu greşea revenind aici, acasă?

Zâmbi fără voie. Cum ,,acasă”? Mai exista oare acolo ceea ce atât -de cald şi cu atâta dragoste numim „acasă”? Mai dăinuiau şi câteva amintiri frumoase, însă acestea erau copleşite de altele pe care dorea să le uite pentru totdeauna. Despre copilărie ne amintim mai întotdeauna cu plăcere, dar copilăria se termină şi nu tot ce urmează este plăcut, iar în cazul lui n-a fost chiar deloc aşa. Trecuse prin atâtea murdării, coborâse fără voia lui atât de jos, văzuse atâta

neomenie care întuneca şi ceea ce fusese frumos până atunci, dacă fusese, pentru că şi de asta ajunsese să se îndoiască. Tot trecutul se acoperea parcă de o prelată cenuşie, murdară, plină cu noroi, mânuită de cineva obscur.

începu să ezite.

— Dacă nu aş coborî, dacă aş merge mai departe, undeva, în alt oraş! Voi găsi poate şi acolo ceva de lucru! Doar nu ar fi prima dată când aş merge într-un loc necunoscut, fără a avea pe nimeni acolo! -Ce mă leagă de locurile acestea? Amintirile? Ele ar trebui mai degrabă

să mă facă să nu mă întorc, să mă alunge. Da, c adevărat că Andrei mi-a scris că aici aş găsi fără dificultăţi, ceva convenabil şi bine plătit. Şi cu toate astea ... Să cobor? Oare nu mă supun singur unor noi şi inutile chinuri? Revăzând aceste locuri, nu va fi oare şi mai greu să mă rup de amintiri – dorinţa mea cea mai arzătoare în ultimul timp? Deşi, într-un fel, trebuie să recunosc că n-am avut nici voinţa necesară pentru asta. Ba, aş zice chiar mai mult: mă complac de atâţia ani – uneori chiar cu voluptate – în amintirile acestea, care n-au nici măcar calitatea de a fi cât de cât plăcute. Zac – ăsta e cuvântul – într-un trecut greu, obositor, sufocant, ca într-o mocirlă, fără ca măcar să mă zbat. Tot cu mă consolez – cum îi scriam cândva lui Andrei – că o dată intrat în mocirlă, dacă te agiţi, te scufunzi mai rău. Şi cu asta cred că mă scuz şi înot iarăşi cu gândul departe, în urma mea. Am zis că aşa e normal. Dar cc e normal în asta? Şi totuşi, fiecare din noi este proprietarul unei memorii personale, care înmagazinează nişte fapte şi cred că avem dreptul să ne folosim de această memorie, după nevoia şi după plăcerea noastră. Trebuie să ne apărăm această memorie şi să o păstrăm ca pe cc avem mai scump. Cred în asta, cu încăpăţânare, cu duşmănie chiar. E singurul avut ce ne mai rămâne la un moment dat.

îşi mai aprinse o ţigară. Nu, nu trebuia să uite cu nici un chip. Era refugiul său, locul său tăinuit unde nu avea voie să pătrundă nimeni. Şi trebuia păzit acest loc. Dar, în fond, se

întreba tot el, cc păzea, cc comori fără preţ ascundea ochilor lacomi ai celorlalţi? Nu erau, de fapt, decât amărăciuni şi suferinţi, umilinţi şi înfrângeri. Poate tocmai de aceea trebuia să le aibă veşnic în minte, pentru a se apăra dc altele noi, pentru a nu fi surprins nepregătit de vreo altă încercare la care ar fi iar supus. îi era teamă că nu se terminaseră încă toate acestea. Şi tocmai de aceea era bine că având totul proaspăt în minte, să nu se mai mire, îndurerat, de cc va urma. E bine apoi – să nu uiţi, pentru ca să nu greşeşti iubind prea mult pe cineva sau ceva, care nu merită.

Trenul opri iarăşi. Ajunsese. Ezită, apoi îşi luă geamantanul cu un gest hotărât şi coborî. Făcu câţiva paşi. Inima îi bătea foarte puternic. Da, era emoţionat, chiar mai mult decât se aşteptase. îi năvăli deodată toate amintirile copilăriei, întrctăindu-sc una cu alta,

vertiginos, ameţitor. Trebui 8$ se opreªsᶜă puţin pentru a se linişti. Abia apoi privi în jur.

Revăzu bătrâna gară, la fel ca atâtea altele din provincie. Mică, dărăpănată, cu un rond prăpădit de flori neîngrijite în faţă, cu banca veche, înnegrită de vremuri şi ploi, având picioarele îngropate adânc în pământ, de propria ci greutate şi de a atâtor oameni care şezuseră pc ea. Gara părea pustie la ora aceea, parcă n-ar fi fost folosită de mult.

Odată cu el mai coborâseră câţiva călători, cei mai mulţi ţărani de prin satele dimprejur, încărcaţi cu coşuri pline de legume şi zarzavaturi. îşi aminti că c joi, zi de târg aici, din cele mai vechi timpuri.

în curând peronul se goli treptat şi Eugen rămase singur, cu geamantanul aşezat la picioarele sale. încercă să-şi dea seama de ce e atât de emoţionat acum la întoarcerea după atâţia ani pe aceste meleaguri. Poate era firesc. îşi revedea doar oraşul unde se născuse şi copilărise. Numai că după numai câteva clipe, cu părere de rău şi cu o dureroasă surpriză, constată că se simte totuşi străin, ca un om venit pentru prima dată aici, de pe alte meleaguri. îl năpădi o undă de tristeţe. Poate că n-ar trebui să fie aşa. Oamenii se bucură, sunt fericiţi când se întorc la locurile natale. Dar asta era şi atât mai simţea acum, şi nimic altceva în plus.

Făcu ezitând, câţiva paşi, uitându-se în jur. îşi aminti că trebuie să-l caute pe Andrei. Şi asta încă repede, până ce el nu pleacă la serviciu, altfel va fi nevoit să hoinărească pe străzi până după-amiază. O să vadă apoi, ce va face. Va reîncepe iarăşi un nou episod din cele pe care le trăise? Va zăbovi aici doar o vreme, pentru a pleca din nou în altă parte, unde s-o ia iarăşi de la început?

Capitolul II

Eugen găsi cu uşurinţă locuinţa lui Andrei, având adresa exactă a acestuia. Orăşelul, aproape neschimbat în centru, era aşa cum şi-l amintea, bătrân sau poate îmbătrânit acum, rezemându-sc parcă obosit de zidurile zvelte ale blocurilor noi care-l străjuiau dintr-o parte. Avea să afle că acestui cartier i se spunea „Oraşul nou”, ce arăta – e drept – cam la fel cu cele pe care le văzuse şi prin alte părţi, cutreierând ţara dintr-un loc în altul; era oricum arătos şi curat, cu spaţii verzi şi mici grădiniţe de flori, bine îngrijite.

Andrei locuia pe una din străzile cele mai „de vază” ale micului orăşel, acolo unde cândva îşi duraseră case frumoase, adevărate vile, unele cu un etaj, sau cu două chiar, mai marii de prin partea locului, proprietarii minelor, ai băncii, ai pădurilor din jur, notabilităţile înstărite, negustorii. Strada „Crişana” şi astăzi foarte prezentabilă, chiar frumoasă, străjuită de duzi bătrâni, părea mai curând a face parte dintr-un alt oraş, mult mai mare decât era el de fapt. între timp fusese asfaltată, trotuarele reparate şi totul în jur părea proaspăt, reîntinerit şi bine gospodărit. Eugen se întrebă cu oarecare curiozitate cine o fi locuind astăzi pe acest adevărat bulevard, cu linia lui cochetă, ba poate chiar aristocratică.

Găsi casa ce era situată tocmai la capătul celălalt al străzii. Era o vilă nu cu mult diferită de celelalte, doar că era mai mică, bine ascunsă în fundul unei curţi, după nişte castani bătrâni cu coroane largi de frunze. Se miră. Andrei să locuiască aici? Nu-i venea a crede. Ştia că părinţii săi se mutaseră vrând-nevrând din oraş după ce li se naţionalizase casa. Intră şovăind în curte, neştiind dacă să urce sau nu pe

eleganta scară principală, mărginită de o masivă balustradă de piatră. Se opri nehotărât, privind uşa grea de stejar care încadra un geam mare, mat. Nu avu curajul să sune. Deodată, însă, cineva nevăzut deschise brusc uşa şi în faţa îi apăru o femeie îmbrăcata într-un capot înflorat de mătase. îl fixă o clipă, apoi îl întrebă cu o voce uşor afectată:

— Pe cine căutaţi?

Eugen se bâlbâi puţin, îngânând un „Săru' mâna" şi răspunse grăbit, fâstâcindu-se:

— Pe Andrei Paizie.

Femeia – abia acum observă cum arată – dădu din cap, parcă ar fi vrut să spună că s-a lămurit:

— Prin spate, pe scara de serviciu, la mansardă, după care dispăru trântind uşa ostentativ, chiar duşmănos.

Eugen rămase uluit de atitudinea femeii. înţelese în sfârşit, că în această vilă Andrei ocupa probabil o cămăruţă, dar atitudinea femeii îl contrarie, descumpănindu-1.

După ce îşi ridică geamantanul, ocoli clădirea şi intră pe uşa din spate, urcând apoi pe scările de lemn, care scârţâiau îngrozitor la fiecare pas. Eugen călcă mai spre margine, doar-doar nu se va mai auzi scârţâitul. Era în zadar, fiecare pas al său fiind însoţit de sunet enervant. Sus era o singură uşă, care se deschise imediat şi în prag apăru chiar Andrei.

— Te-am auzit de jos, bătrâne, de cum ai pus piciorul pe prima treaptă. E soneria mea automată şi semnalul de alarmă al bătrânei. Aşa află ea când vin acasă, când plec, când primesc o vizită şi aşa ştie ea totul despre mine şi viaţa mea particulară.

Eugen pătrunse în cameră, lăsă jos geamantanul, îşi strânseră mâinile şi se îmbrăţişară cu căldură. Se priviră câteva momente în tăcere.

— Ei, în sfârşit, ai ajuns.

— Da, am ajuns ...

— Nu prea văd entuziasmul pe chipul tău inteligent, ceea ce mă intrigă, să ştii.

— Nici nu văd de ce aş fi entuziasmat. Oricum, mă bucur că

mă aflu aici, cu tine, că nc vedem după atâta vreme. Au trecut nişte ani de când nu ne-am văzut.

— Ei, da, aşa mai merge. Nu-mi place să te văd posac, chiar din prima clipă. Hai, dezbrăcarea şi treci la o gustărică. îmi pare rău că va fi modestă, dar bătrâna m-a tăiat din porţie.

— Care bătrână?

— Cum care? Stăpâna casei.

— Cine? Femeia care mi-a deschis uşa din faţă când eram în ■curte? ... Stăpâna?

— Cum ai zis? Femeia? Nenorocitule! Dacă ea ar auzi că i-ai zis „femeie", te-ar expulza imediat ca „persona nongrata". Ea este o ,,doamnă", dragă, şi ţine extrem de mult la asta, chiar dacă nu c o doamnă în tot ce face de obicei.

— Dar tu de ce îi zici bătrână? Nu mi s-a părut a fi chiar bătrână. Ba aş zice că ...

— Aş! Trucuri cosmetice, bătrâne! Machiaj de înaltă clasă! Asta nu se lasă până nu arată mai tânără ca fiică-sa. Eu îi zic „bătrâna", aşa, din răzbunare. Ei, să lăsăm povestea asta pentru altă dată. Să vorbim acum despre tine, despre ce ai făcut şi ce faci tu.

Zicând acestea, Andrei întinse pe măsuţa de lângă geam nişte slănină, brânză, roşii, ardei şi tăie câteva felii groase de pâine.

Eugen profită de răgaz şi privi în jur. Cămăruţa era mică, dar suficient de încăpătoare pentru a-şi putea găsi loc în ca o masă, un scaun, un dulap cu o uşă şi un pat îngust, mai mult o canapea. Avea un gemuleţ ce dădea spre acoperişul vilei, acoperit cu tablă veche, roasă de rugină.

— Ei, hai să mâncăm, că băiatul e nevoit s-o întindă rapid a s ujbă şi nu trebuie cu nici un chip să piardă ocazia de a-şi mai depune un autograf pe obiectul acela foarte drag inimii sale: condica de absenţă, pentru că, de fapt, asta e: scopul ei este să ne arate nouă şi ma ales cadrelor de conducere nu cine e prezent, ci cine e absent. Dar s-o lăsăm şi pe asta. Spune acum, cât înghiţim ceva, ce faci, cum o duci şi celelalte. Deocamdată oferă-mi un scurt buletin informativ

asupra stării tale, apoi o să discutăm mai detaliat.

Eugen mânca dus pe gânduri şi abia după o tăcere îndelungată, răspunse ezitând :

— Eu ... bine. Ce să fac?

— Clar, foarte clar. Fii, te rog, mai exact. Concizia e bună, dar nici chiar aşa.

— Am plecat de acolo unde ştii că eram, pentru că s-au terminat ucrările şi s-a închis deci şantierul.

— Daa ... ?

— Da.

— Cum se face, totuşi, că nu ţi-ai urmat ca de obicei echipa de constructori pe un alt şantier care se va deschide desigur în curând undeva?

Eugen îşi dădu seama că n-are rost să mintă, însă acum în grabă, când Andrei trebuia să meargă la serviciu, ar fi fost imposibil să-i explice, totul, să-l facă să-i înţeleagă întreaga situaţie.

— Nu cred că aş putea să-ţi spun acum la repezeală ce s-a întâmplat. Avem timp destul pentru asta mai târziu.

— Bine, să lăsăm pentru după amiază, când vom putea pe îndelete să examinăm cazul tău.

Mâncară câteva minute în tăcere. Andrei se ridică apoi, luându-şi haina de pc speteaza scaunului.

— Eu plec. Tu trage un somn ca lumea, să te refaci după noaptea petrecută în tren şi vorbim noi când ne întoarcem. Pe după amiază!

Ieşi apoi valvârtej, uitându-se la ceas cu îngrijorare.

Eugen strânse resturile rămase de pe masă, se dezbrăcă şi se întinse în pat.

încercă din nou să se gândească la situaţia în care se afla, la ce avea de făcut acum, dar oboseala îl doborî şi adormi imediat.

*

• •

Cînd Andrei se întoarse, Eugen era de mult treaz şi stătea la masă, citind o carte.

— Tocmai pe asta ai ales-o din vasta mea bibliotecă? Alta mai proastă nici că puteai găsi.

Vasta lui bibliotecă era un rând de cărţi aşezate pe dulap şi încă un teanc trântit intr-un colţ, direct pe podea.

— E o carte despre cum se metamorfozează oamenii. Azi negativ, mâine pozitiv, adică la pagina 231 tipul e prelucrat zdravăn şi la pagina 233 e gata spălat, curat, călcat, pe panoul de onoare. A, vrei să mă întrebi ce c la pagina 232. Simplu: acolo îşi face autocritica insul. Că asta-i baza. Cu cît ţi-o faci tu mai zdravăn, cu atât te freacă mai puţin ceilalţi.

Eugen zâmbi.

— Ei, bătrîne, cred că-ţi este o foame de lup. Drept care am oomandat o masă oficială în saloanele restaurantului local „Crişul”. Eşti invitatul meu de onoare. Hai, mai repede! Nu de alta, dar o să te am pe conştiinţă că ai murit de inaniţic din cauza mea. Şi un om cu minunate perspective ca tine, e păcat să se piardă aşa stupid!

Ieşiră. Pe drum, cu toate încercările lui Andrei de a face conversaţie, Eugen tăcu tot timpul. Andrei renunţă de la un timp să-l mai provoace la o discuţie, văzând că nu are nici un fel de succes, nici măcar cu glumele sale.

Trecură podul peste râul care împărţea oraşul în două jumătăţi aproape egale. Era un pod nou de ciment, în locul celui vechi, de lemn, pe care îl ştia el de pe vremea copilăriei.

Intrarea la restaurant era blocată de nişte stive înalte de lăzi încărcate cu sticle goale. Un camion staţiona, urmând probabil să le încarce. După ce ocoliră, pătrunseră înăuntră. „Saloanele restaurantului local” era de fapt unul, afumat, cu perdele murdare şi unsuroase. Mobila desperecheată, feţele de masă murdare, farfuriile nestrânse, dădeau un aer deprimant încăperii, tăind orice poftă de mîn- -care. Andrei observă reacţia de pe faţa lui Eugen şi interveni prompt:

— Decorul fastuos nu trebuie să te îngrijoreze. Mâncarea nu e niciodată aici chiar otrăvitoare. Luăm o ţuică înainte şi totul pare ¿gustos după aceea, viaţa devenind mult mai

frumoasă de cum părea până atunci.

Se aşezară la o masă, într-un colţ.

— Marea problemă care se iveşte acum este apariţia unui chelner. De fiecare dată când vin aici, am impresia că asta nu se va întâmpla niciodată. Dar tot de fiecare dată, mai devreme sau mai târziu el, chelnerul, apare şi îngrijorătoarea impresie dispare, făcând loc unei bune dispoziţii molipsitoare.

Ospătarul apăru, într-adevăr după o bucată de vreme, şi Andrei îl întâmpină familiar:

— Bine, Nicule, tocmai pe mine să mă faci tu să aştept!

— Cum mă, eu să te fac să aştepţi, cum, cu, pe tine, prietenul meu, pe tine, nu, ...

Şi Nicu se pierdu într-o bâlbîială din care nu se mai înţelegea nimic, •ci i se vedea doar mustăcioara agitându-i-se neastâmpărată.

Eugen îl privi cu curiozitate pe ospătar, încercând să priceapă ceva. Andrei comandă ţuică, ciorbă şi singurul fel doi care se găsea: veşnica „friptură de purcel".

Nicu dispăru bolborosind şi gesticulând cu aerul unui om care e copleşit de atâta treabă.

— Acuma vorbeşte încă foarte clar. Ba, mai mult decât atât, •putem aprecia că dicţia lui a prins azi o zi bună. Să-l vezi mai spre seară, când ia şi el ceva tare în câteva ture succesive. Ştii, el preferă cel mai adesea în ultimul timp bacşişul în natură: o ţuică de ici, un şpriţ de colo, un coniac de dincolo, se adună, că el nu are preferinţe speciale: soarbe imparţial ce-i apare înainte. Bineînţeles că te vămu- ieşte şi la notă. Mai ales cu prietenii e fără milă. El stabileşte cât 'trebuie să primească. E ca un perceptor de la fisc: atâta cere, atâta „trebuie să-i dai. Cât priveşte dicţia lui, eu mă pot mândri că sânt printre puţinii cetăţeni ai acestui distins oraş, care-l înţelege pe Nicu şi la douăsprezece noaptea, când e îmbibat de bacşişuri în natură ■ca un burete ţinut într-un lighean. Să-l vezi atunci cum vorbeşte, •de fapt, inexact spus, cum se chinuieşte să vorbească, pentru că nu izbuteşte să

scoată decât nişte interjecţii şi sughiţuri. Şi, în general, -eu cred că el n-a spus un cuvânt întreg din fragedă copilărie, că e •chelner de mic copil şi bacşişurile în natură...

Eugen se amuză de portretul făcut de Andrei ospătarului, chiar xasc puţin.

— Şi dacă ai vedea ce casă are pramatia asta, ţi-ar pieri zâmbetul. Peste câţiva ani, dacă Crişul devine navigabil, ăsta îşi cumpără şi vapor. Maşină nu vrea să-şi mai ia că „are" toţi, deci, îmţelegi...

Băură câte o ţuică. Li se servi ciorba, rece, bineînţeles. O mâncară şi, ajunşi la friptură, Andrei deveni subit serios:

— Gata cu gluma. Cred că ar fi cazul să-mi spui câte ceva despre tine. Propun în prealabil să bem nişte vin, poate aşa o să-ţi revină huna dispo ziţie.*

Cu mare greutate fu găsit Nicu pentru a i se face comanda. După •ce în sfârşit li se aduse vin şi băură câte un pahar, Andrei insistă:

— Hai, da-i drumul!

Eugen nu răspunse imediat, mâncă în linişte o vreme, apoi zice, fără chef, chiar puţin iritat de insistenţele lui Andrei:

— Nici nu ştiu ce aş putea să-ţi spun, nu ştiu ce te-ar interesa în mod special.

— Orice despre tine. De pildă, de ce ţi-ai părăsit echipa cu care ai lucrat pe şantier? Ţin mult să aflu asta.

— Vezi, Andrei, mi-ar fi foarte greu să-ţi explic motivul. Poate el nici nu există, de fapt. Sau nu există unul concret, palpabil, pe care să-l pot rezuma în câteva cuvinte.

— Adică?

— Ceva precis nu ştiu dacă m-a determinat să plec, să mă despart de oamenii aceia.

— Dar spune, omule, cum a fost?

— Ar trebui să încep cu începutul, nu? Or, asta ne-ar lua prea mult timp.

— Eu vreau să ştiu deocamdată atât: de ce ai plecat de-acolo? Restul vom avea timp să discutăm toate după-amiezele care vor urma de azi încolo. Şi chiar mă

interesează să aflu tot despre tine. Numai că, cum îţi spuneam, după-amiezele sunt lungi şi plicticoase în orăşelul acesta, aşa că vom avea timp destul. Acum doar asta aş vrea să aflu: de ce ai plecat. Ştiu că de obicei îţi urmai echipa pe noul şantier. Cel puţin aşa îmi seri ai.

Eugen rămase tăcut o vreme. Sorbi apoi îngândurat din paharul cu vin şi începu şovăitor:

— Sunt două motive pentru care am venit aici, de fapt am venit la tine. Pentru că, să fiu sincer, în oraşul ăsta n-aş mai fi vrut să revin niciodată. Ştii foarte bine ce ni s-a întîmplat nouă, familiei noastre aici, ce mizerii şi umilinţi am îndurat.

— Da, ştiu cîte ceva. Doar ne leagă destule lucruri şi din punctul ăsta de vedere. Părinţii noştri...

— M-am întors aici dintr-un motiv care nu cred că mă onorează: câinii răniţi tot acasă se întorc, făcând un drum lung, ca să-şi Ungă rănile dureroase, chiar dacă aici, „acasă" stăpânul îi va lovi cu ciomagul sau le va da un picior. Cred că imaginea asta are ceva dezgustător, dar ea conţine măcar o fărâmă de adevăr. Trebuia să vin aici, deşi îmi este greu 6-0 recunosc, pentru că niciodată nu voi putea uita ce au pătimit aici tatăl meu, mama mea şi eu însumi.

Şi totuşi m-am întors. N-am vrut s-o fac, şi totuşi ceva m-a adus aici, ceva ce nici eu nu pot să-mi explic prea bine.

— Ce anume?

Poate că după atâţia ani, m-am săturat de hoinăreala din şantier în şantier, de provizoratul unei asemenea existenţe, în care azi eşti aici şi mâine tocmai în capătul celălalt al ţării, având ca singur lucru al tău, o valiză cu un minimum de lucruri necesare. Nici nu apuci bine să te obişnuieşti cu un peisaj, cu o stradă sau cu un deal, de pildă, şi iar trebuie să pleci. Şi la noul loc iarăşi, acelaşi lucru, abia ai învăţat pc unde se ajunge de la şantier la restaurant şi iar trebuie să înveţi alt drum, şi alte şi alte drumuri şi aşa mereu intr-o goană nebună. Vezi tu, omului îi place, când se scoală de dimineaţă, să găsească, privind prin fereastra casei sale,

acelaşi peisaj, aceleaşi case, aceleaşi străzi, aceiaşi oameni, pe care măcar din obişnuinţă, dacă nu de altceva, i-a îndrăgit. Ne place să avem un loc al nostru, o lume a noastră şi, dacă se poate, prietenii noştri. Şi aceştia pot fi şi lucrurile în mijlocul cărora ne-am învăţat să trăim. Omul a ■devenit un sedentar, nu mai e nomadul de altădată. Ştiu, îmi vei .spune că poate e şi romantică goana asta, că intervine mereu ceva nou, care ne fereşte de plictiseală. Da, desigur. Cu condiţia ca să-ţi placă acest fel de viaţă şi, mai ales, să ţi-l alegi tu de bună voie, nesilit de nimeni şi nimic. Atunci desigur, e opţiunea ta, e modul de viaţă pe care l-ai preferat, dintre atâtea altele posibile.

— Bine, dar de ce nu ţi-ai ales un loc stabil? O fabrică, o uzină, o instituţie oarecare?!

Eugen zâmbi oarecum condescendent:

— Motivul e cât se poate de simplu. Pe şantiere oamenii sunt angajaţi în posturi lipsite de marc răspundere, de execuţie, adică fără o examinare minuţioasă a dosarului de cadre. Şi ca simplu muncitor pc un şantier poate lucra oricine. La o fabrică şi, în general, la orice unitate stabilă, lucrurile se complică. Eşti întrebat despre tot şi toate şi, de fapt, îţi decide angajarea familia ta, situaţia ei şi nu tu însuţi. Pretenţiile cresc şi poţi fi respins când nici nu te aştepţi.

— Ai încercat?

— Da, mai demult.

— Şi n-ai izbutit?

— Odată am fost respins. Găsisem un post bunicel. După cum ştii, am fost dat afară de la politehnică, pentru povestea cu tata. Ca să nu mai spun de câte ori mi-au respins dosarul, până a mă primi, în cei doi ani de politehnică am învăţat totuşi câte ceva.

— Ştiu. Mi-a spus mama ta. Aveai numai nouă şi zece. Erai un student...

— Lasă asta. Nici nu contează. Iar după ce am fost dat afară.. .

— Cum s-a întâmplat?

— Lasă că-ţi povestesc asta altă dată. Deci după ce am fost dat afară de la electrotehnică, m-am angajat ca electrician, ca să fiu totuşi în meseria pe care mi-o alesesem. Şi pot să-ţi spun, fără falsă modestie, că ajunsesem un bun meseriaş, apreciat pentru nivelul dc calificare la care ajunsesem. Ei bine, intr-o zi, aflând că există un post liber de tehnician sau aşa ceva, m-am prezentat la serviciul de cadre al respectivei întreprinderi şi am spus cine sunt, ce studii am şi ce vreau. N-o făcusem chiar din proprie iniţiativă. Mă sfătuise un inginer, şeful sectorului unde lucram. El mă convinsese că am dreptul la acest post după absolvirea liceului şi anii făcuţi la electrotehnică, mai ales că cel carc-l ocupase înainte nu avea pregătirea mea. Binevoitor, inginerul îmi propusese că va interveni şi el în favoarea mea.

Tipul de la cadre – unul mărunt cu ochi iscoditori, bănuitori chiar – m-a ascultat impenetrabil, după care m-a întrebat sec, în- şurubându-se mai bine în fotoliul său comod:

— Părinţii ce face?

L-am informat ce au făcut şi „ce face" părinţii mei. Când a auzit că tata a fost închis, omul s-a posomorât subit, parcă l-ar fi copleşit un mare necaz:

— Aha! De ... hm ... Bine ...

I-am spus că m-ar putea angaja de probă, şi dacă o să corespund să mă încadreze pe post, dacă nu, nu, fără nici o supărare.

— Tovarăşu', la noi n-ajunge să ştii meserie. Mai vină mata peste .două-trei zile. Noi o să analizăm între timp situaţia dumitale.

Am venit, bineânţeles, după câteva zile:

— Să ne mai gândim tovarăşu*! Să mai vedem. Mai treci pe aici peste o săptămână.

Nu ştiu dc ce spunea să „ne" gândim, să mai „vedem", când ştiam clar că el va decide, dacă nu cumva decisese deja, având o funcţie suficient de marc pentru asta. Şi nu m-a angajat. Nici măcar n-a avut curajul să mi-o spună în faţă, sau

măcar să-mi trimită o adresă prin care să spună clar, negru pe alb: „Prin prezenta, vă comunicăm că, aşa şi pe dincolo ... din motivul cutare şi cutare nu vă putem angaja pe postul ...”. Nu, bineînţeles că nu-i convenea să-mi comunice în scris, pentru că rămânea copia la dosar, iar motivele cutare şi cutare nu erau cine ştie ce serioase şi nu era bine să fie scrise. Simplu, a trimis un intermediar, habar n-am cine era, care a venit şi m-a anunţat, e drept, puţin jenat, că postul a fost între timp ocupat dc altcineva. Trebuie să-ţi spun că omul care fusese încadrat nu avea nici măcar studiile mele.

— Bine. Spuneai că o dată ai fost respins. Şi altă dată? Ce s-a întâmplat?

— Altă dată am fost până la urmă angajat, dar, bineînţeles, tot pe un şantier, atrăgându-mi-se atenţia însă că unui individ în situaţia mea i se face o mare favoare dc a fi încadrat într-un şantier de o asemenea importanţă. Am aflat după aceea că totuşi nu fusesem angajat pe postul cerut de mine, ci pe unul de muncitor, e adevărat, tot electrician. însă tipul mi-a arătat clar că doar marea lui bunăvoinţă mi-a înlesnit favoarea de a fi angajat. Altfel, dacă nu era el om cumsecade. . .

— Da, te înţeleg.

— Stai că nu c totul. Pentru că mai este un motiv pentru care am plecat. în ultima vreme s-a aflat, nu ştiu cum, că am fost exclus din U.T.M.

— Chiar ai fost exclus?

— E impropriu spus că am fost exclus. De fapt lucrurile stau puţin altfel. Fusesem primit în U.T.M. prin hotărârea adunării generale, urmând ca apoi să mi se înmâneze carnetul de către Organizaţia U.T.M. raională, altfel spus, să fiu confirmat ca membru.

— Acum mi se pare că nu se mai procedează aşa.

— Eu vorbesc cum era atunci, prin 1950 şi ceva. Ei bine, acolo am avut surpriza deloc plăcută să mă întâlnesc cu un tovarăş cu care cândva avusesem o discuţie în contradictoriu la cenaclul literar al liceului, eu susţinând că Blaga şi Rebreanu, trecând peste toate erorile lor, sunt cei mai de seamă scriitori ardeleni. E drept, se parc că am făcut-o destul

de agresiv, ca orice tânăr înflăcărat care apără o idee la care ţinea mult. Omul nu mă uitase. Parcă îi văd chipul rotund, bine hrănit, cu părul tăiat scurt, milităreşte, cu ochii ţintă la mine, şi zâmbind satisfăcut că, în sfârşit, i-am căzut în mână şi că, vezi Doamne, există o dreaptate în lumea asta. Trec peste faptul că la puţinele clase pe care le avea, accesul lui la opera lui Blaga era destul de limitat, dar cred că rar am văzut om care să aibă o mai bună părere despre el însuşi şi o mai proastă părere despre ceilalţi. Drept care mi-a servit o sumară lecţie de marxism – aşa cum îl pricepea el – spunându-mi în final, dur, verde în faţă:

— Tovarăşe, dumneata eşti un element mic-burghez, recalcitrant şi indisciplinat. Ai o slabă pregătire ideologică. Nu eşti demn de a primi un carnet de U.T.M.-ist.

Am încercat eu să-i spun că am note bune, că n-am nici o abatere de la disciplină în şcoală, că ...

M-a privit rece, duşmănos aproape î

— Lasă, tovarăşe, că ştim noi, ce mai ... Ne-am dat noi scama cu cine-avem de-a face.

Iarăşi acel plural al majestăţii sau al modestiei – vorba vine – şi iarăşi aceeaşi etichetă. Şi atunci ce era să fac? Am tăcut şi am înghiţit. Ei hine, şi cum îţi spuneam, pe şantier s-a aflat că am fost exclus din U.T.M., sau mai bine zis nici nu apucasem să intru. Cum? Nu ştiu. Explicaţia cu excluderea aveam s-o aflu mai târziu. După ce că nu mi-a dat carnetul de membru, tovarăşul – parcă Bocăniţă îl chema – nu s-a mulţumit cu atât. A scris simplu pe dosar „exclus”, deşi cu de fapt nu fusesem primit. Asta fără nici o hotărîre a adunării generale; doar ea abia hotărâse primirea mea. Aflându-se pe şantier de „excluderea” mea din U.T.M., au început iar neplăcerile, întâi mărunte, ba o primă tăiată, ba o mică discuţie cu cei de la personal, ba un refuz de a fi încadrat la o clasă superioară de salarizare. Treptat atitudinea lor faţă de mine s-a schimbat. Chiar şi unii dintre cei care-mi erau destul de apropiaţi, au început să mă privească altfel, cu răceală, ba chiar cu ostilitate câteodată. Circulau tot felul de zvonuri pe seama

mea. Am simţit cât de străin le sunt totuşi unora ■dintre ei. Mai ales că peste tot se găsesc unii care atîta aşteaptă ca să te facă praf sau măcar să nu-ţi răspundă la bună ziua. Ce era să fac? Am răbdat o vreme. M-am făcut că nu văd, am căutat să nu dau importanţă lucrurilor, muncind cu îndârjire, cu disperare chiar. Nopţile mă chinuiam cu amintirile mele dureroase la care adăugam acum şi amărăciunile întimplărilor de peste zi. Tu ce-ai fi făcut în locul meu? Dar răspunde-mi serios şi sincer.

— De, greu de spus. Eu cred totuşi că, într-un fel, exagerezi lucrurile fără să-ţi dai seama, desigur. E şi greu să te detaşezi de ...

— Tot ce ţi-am spus până acum, au fost fapte, fapte petrecute aievea, fără nici o îngroşarc din partea mea, n-am adăugat nimic în plus peste cele întâmplate.

— Nu. Vreau să spun altceva. Că tu dai amploare prea mare unor fapte petrecute mai demult, cu destul timp în urmă.

— Dar povestea cu excluderea din U.T.M. au aflat-o nu de mult. De ce i se mai acordă încă atâta importanţă?

— Asta e altceva. Mai sunt încă oameni care gândesc ca acum zece ani. Nu trebuie să le dai atâta însemnătate. Şi apoi trebuie să recunoşti şi tu că astăzi se petrec destul de rar asemenea lucruri. Ai avut tu norocul să dai tocmai peste câţiva din ăştia.

— Halal noroc!

— Mă rog, vorba vine.

— Să ştii că este destul de greu de răzbit când dai peste asemenea oameni.

— Da, te cred. încep să te înţeleg de ce ai plecat, nu şi să te aprob însă. Sau nu integral.

— De ce?

— Pentru că şi eu la rându-mi aş putea să-ţi povestesc alte lucruri cam de acelaşi fel, care mi s-au întâmplat mie. Precum bine ştii, am avut şi eu greutăţi din cauza părinţilor mei. Mai cunosc atâtea şi atîtea cazuri, în multe privinţe asemănătoare.

— Ceea ce-mi spui nu mă consolează, iartă-mă că ţi-o spun. îmi pare rău că ai avut şi tu de suferit, dar asta nu explică şi

nu scuză nimic. Dimpotrivă, aş zice.

— E adevărat. Totuşi, să privim cu înţelepciune lucrurile, bătrâ- neşte, să nu ne pripim. Vezi tu, într-o epocă de mari ...

— Da, da, ştiu, probabil vrei să-mi spui, aşa cum am mai auzit, că au fost condiţiile de asemenea natură, că atunci în anii de început, când lucrurile nu erau suficient de clare etc. etc.

— Nu, ferească Dumnezeu, n-am de gând să te prelucrez. Şi apoi nici n-am vocaţie pentru discursuri politice de mare anvergură. Nu doresc să-ţi explic o întreagă epocă. Eu vreau doar să-ţi spun că nu trebuie să ne lăsăm. Asta e tot. Fără vorbe mari.

Poate judecata mea e simplistă. Dar asta este esenţialul: nu trebuie să cedezi, să te laşi copleşit şi doborât. Eu am luptat ca un câine, cum. spuneai tu, îmi lingeam rănile şi lătram la lună nopţi la rând: „uite că nu cad, n-am să cad", şi n-am căzut. în sfârşit, e bine să vorbim, despre toate astea, să ne aducem aminte şi să învăţăm câte ceva. Dar pe de altă parte, nu e bine să ne întoarcem mereu în urmă, să ne încăpăţânăm, cramponându-nc de toate câte au fost. Ţine minte asta: noi trebuie nu numai să supravieţuim...

— 0 ştiu şi eu şi ţi-aş putea vorbi ore întregi despre inutilitatea, şi chiar pericolul unor asemenea rememorări. Dar omul nu se poate desprinde cu atâta uşurinţă de tot trecutul său, indiferent dacă a fost, frumos sau urât. Mai ales dacă a fost urât. Abia atunci te urmăreşte veşnic, ca o umbră.

Tăcură o vreme. Sorbiră spoi din pahare. în restaurant se adunase lume multă, era gălăgie, agitaţie, se intra şi se ieşea mereu, dar ei nu auzeau şi nu vedeau nimic, parcă ar fi fost singuri în tot localul»

Târziu, Andrei se trezi din visare.

— Să trecem şi la prezent. Am vorbit astăzi la uzină pentru un post. Se parc că au ceva care ţi s-ar potrivi. Mâine, am răspunsul.

— îţi mulţumesc foarte mult, Andrei. Nici nu ştiu cum

am să-ţi pot fi recunoscător.

— Las-o, nu-mi mai mulţumi. Cât priveşte locuinţa,. o să stai la mine deocamdată. Deşi doamna Pădureanu n-o să tresară .de feri» cire când va afla că am un subehiriaş, ca să zic aşa. Nu va scăpa ocazia să mi-o spună cu tonul ei intelectual şi subtil ca o goarnă de dimineaţă.

»

— De ce?

— Asta o să-ţi explic mai. târziu. între timp, o să-ţi caut şi ţie ° „garsonieră" ca a mea. Am ochit eu deja una pe aceeaşi stradă,

prin apropiere. Tot o doamnă respectabilă, doar că ceva mai în virată aşa că n-o să păţeşti nimic din ce am păţit eu cu madam Pădureanu. Deci fără nici un fel de obligaţii plicticoase şi obositoare, care pot da naştere la complicaţii.

Eugen îl privi nedumerit, neînţelegând nimic din povestea cu madam Pădureanu.

— Toate la timpul lor, bătrâne! Deocamdată, propun să ne retragem în vastele şi distinsele noastre apartamente pentru binemeritata odihnă ce ne-o datorăm după o zi încărcată. Pe cai! Şi vom vedea ce ne aduce ziua de mâine.

Capitolul III

A doua zi după amiaza, Andrei îi aduse vestea că este ca şi angajat. S-a găsit un post de electrician liber şi totul se va aranja cât se poate de repede, chiar mai repede decît se aşteptase el însuşi.

Eugen se bucură, însă privindu-l mai cu atenţie pe Andrei, observă că acesta pare cam încurcat, plimbându-se de colo până colo, ca şi cum ar fi avut ceva de spus, dar nu îndrăznea.

— E totuşi ceva în neregulă, nu, Andrei?

— Nu, nimic, sau aproape nimic.

— Deci, totuşi, e ceva?

— Da, un fleac.

— Care?

— Trebuie să treci pe la cadre. Ştii, m-au rugat să te anunţ.

— Sigur, asta e firesc. Aşa se procedează la orice angajare. Doar am fost întotdeauna chemat să semnez actul de angajare.

— Numai că, ştii, postul de electrician nu e chiar la uzină... – Dar unde?

— Pe ... şantierul noii secţii de flotaţie care se construieşte acum.

— Iar, ...

— De fapt e tot la uzină deoarece ... nu ştiu cum să-ţi spun ...

— Tot pe un şantier?

— într-un fel...

— Andrei! Ce le-ai spus despre mine că nu mă angajează

la uzină, ci doar pe şantier?

— Pe cuvântul meu, că eu nu le-am spus nimic, sau mai nimic.

— Ce mai nimic?

— Cine eşti, ce ai făcut până acum. Ce să mai vorbim, mergem mâine la serviciul de cadre şi ai să vezi că nu e nimic. Te angajează şi gata. Ce atâtea pobleme!

— Dar în uzină de cc nu vor să mă angajeze? Nu există vreun post de electrician?

— N-au deocamdată. Când se va ivi, te vor trece de pe şantier în uzină. Simplu, nu?

— Aha! Când vor avea posturi!

— Păi şi şantierul secţiei de flotaţie este tot al uzinei. Când se termină noua secţie de flotaţie, rămâi acolo definitiv.

— N-aş prea crede!

— Eugen! Ascultă-mă, iar faci o dramă întreagă dintr-un fleac.

— Eu fac drame din fleacuri? Fleacuri au fost cei cinci ani de puşcărie ai tatei, suferinţele umilitoare ale mamei, ruşinea ei, hărţu- iala la care am fost supus de când am început să-mi câştig o pâine? Toate astea le denumeşti tu fleacuri?

— Fii calm, Eugen! Eu nu despre acestea vorbeam, ci despre întâmplarea dc azi. Crede-mă, nu am spus nimic ce i-ar fi putut face circumspecţi. Pur şi simplu n-au nici un post de electrician în uzină, asta e. Şi ştiam că asta te-ar interesa şi nu altceva. O să vedem mâine ce se poate face. Ai răbdare, că se rezolvă totul.

Nu mai ieşiră în oraş. Andrei adusese ceva de mâncare. Mâncară tăcuţi şi fără chef. Din când în când, Eugen îl privea pc furiş pe Andrei, ca pentru a se convinge că acesta nu-i ascunde nimic. Acesta, fără a fi posomorât, era totuşi dus pe gânduri, nemanifestându-şi veselia lui obişnuită.

După ce terminară de mâncat, Andrei se scuză, spunând că are treabă în oraş. Eugen rămase singur. Se plimbă un timp prin cămăruţa îngustă, fuma câteva ţigări, una după alta, gândindu-se mereu la povestea cu postul pe care trebuia să-l ocupe. Nu ştia ce să creadă. Se întinse pe pat. Oare nu se

terminase încă? Trebuia să plătească aceleaşi vechi tributuri. De ce? De ce, oare? Şi pentru ce?

Târziu, când se întoarse, Andrei îl găsi dormind. Se bucură că totuşi prietenul său reuşise să adoarmă. îl privi un timp cu duioşie, dar şi cu tristete.

*

4

* 4

Multă vreme n-a ştiut Eugen adevărul despre angajarea sa, nu la uzină, ci pe şantier. Şi poate că adevărul întreg nu l-a aflat niciodată.

Pe fiecare dată când venea vorba despre asta, Andrei se strecura cu abilitate, evitînd un răspuns absolut precis.

Destul că mergând a doua zi la serviciul de cadre, lucrurile au decurs normal sau aproape normal, din punctul de vedere al lui Eugen, obişnuit cu amânările şi tergiversările, şi a fost angajat.

Discuţia s-a desfăşurat în limitele unui dialog de serviciu, în care funcţionarul punea întrebări, cu o voce neutră, iar Eugen răspundea scurt, telegrafic aproape. Nu şi-a putut da seama dacă funcţionarul are sau nu o părere preconcepută despre cl. Părea mai inteligent decât cei pe care-i întâlnise până atunci, mai puţin suspicios şi neîncre-zător în oameni. Pe faţă nu i se citea nici ostilitatea şi nici măcar răceala aceea impersonală care-l scosese din sărite de atâtea ori până atunci. Omul îşi făcea conştiincios datoria, reuşea să fie chiar amabil. Dar şi dacă Eugen i-ar fi fost antipatic, probabil că omul nu i-ar fi arătat-o. Era oricum altfel decât cei pe care îi cunoscuse el înainte. Deşi, mai ştii? Putea să fie mai periculos decât ceilalţi tocmai pentru că nu se exterioriza. Alungă însă acest gând, chiar jenându-se de el. Dacă nu cumva le împrumutase el suspiciunea însuşindu-şi-o? Ar fi fost culmea să preia exact ceea ce nu putea suferi el. La urma urmei, n-avea rost să suspecteze pe toată lumea. Se mulţumi doar cu faptul că e angajat. Restul nici nu conta, la urma urmei, îşi zise tot el, dând din umeri, voind să pară cât mai indiferent.

începu lucrul peste câteva zile, deşi s-ar mai fi odihnit puţin, fiind destul de obosit. Preferă totuşi se se angajeze cât mai repede, temându-se că iarăşi ar putea interveni ceva şi s-ar ocupa şi postul de pe şantier şi atunci ar fi nevoit să plece în altă parte. Vechea teamă nu putea fi învinsă însă aşa de uşor, cu toate că Andrei glumea mereu, spunând că dacă ar fi fost vreun post de director sau aşa ceva, desigur că s-ar fi putut ocupa imediat, chiar ar fi fost bătaie pe el. Cum însă era doar un post de electrician, n-avea de ce să fie îngri-

jorat.

Prima zi pe şantier fu de fapt numai o vizită. Practic, construcţia abia începuse. Se aduceau însă materiale, betoniere, benzi rulante, macarale. în jur domnea acea dezordine specifică marilor şantiere. De fapt părea dezordine doar pentru un ochi neavizat, din afară. El ştia deja din propria experienţă că în aglomerarea aceea exista

totuşi o ordine anume, în care se descurcau doar cei ce lucrează acolo. Domnea, tot ca de obicei, o mare agitaţie, era un du-te-vino continuu, se auzeau comenzi scurte, strigăte puternice, oamenii se mai şi certau pentru vreo pricină oarecare, fiecare având câte o părere a sa asupra aceluiaşi lucru. Camioane veneau şi plecau stârnind nori de praf ce nu apucau să se aşeze, şoferii nărăvaşi ca de obicei, nu aveau loc unul de altul, îşi mai aruncau câte o vorbă nu cine ştie ce politicoasă. Era o nervozitate care plutea în aer, izbucnind din când în când în rafale mai scurte sau mai lungi, dar apoi lucrurile reintrau la normal, fiecare văzându-şi de ale lui. Şi graba, graba era cea care îţi atrăgea în primul rînd atenţia. Nimeni nu mergea liniştit, la pas. Toţi alergau parcă fără treabă de colo până colo. în realitate, însă, fiecare avea treaba lui precisă pe care şi-o făcea, ca o mică rotiţă dintr-un uriaş mecanism al cărui sens al mişcării nu aveai cum să-l intuieşti imediat. Privit de sus, şantierul părea un furnicar uriaş, căruia cu greu îi descopereai rosturile tainice ale unei activităţi febrile aparent haotice.

Dar toate acestea Eugen le ştia, se obişnuise cu ele. Nu se temea de ele. El de altceva se temea.

3 – Lungile apusuri dc soare

Capitolul IV

Treptat lucrurile păreau a intra în normal, sau ceea ce numim noi de obicei aşa ceva, adică atunci cînd nu ni se întâmplă mari necazuri, ci doar cele obişnuite, cotidiene, pe care nici nu le mai băgăm în seamă de la o vreme, făcându-ne că nu le vedem şi declarându-ne mulţumiţi că nu e mai rău, pentru că în definitiv, aşa cum se spune cu bun simţ, ar putea fi şi mai rău.

Eugen încerca şi el să gândească astfel, luând lucrurile aşa cum erau. Doar că nu izbutea cu nici un chip. Se chinuia să uite totul, să trăiască în prezent, lăsând departe în urmă trecutul. Andrei îl îndemna mereu să uite şi în discuţiile pe care le aveau după amiezile şi serile lungi de toamnă îşi povesteau reciproc câte ceva din ce trăiseră şi prin cc trecuseră până atunci.

— Totuşi povesteşte-mi de unde a început totul! insista Andrei.

— Ar trebui să încep cu tata.

— Precum ştii, părinţii noştri s-au cunoscut cândva, demult.

— S-au cunoscut e un fel de a spune, explică Eugen, şovăind, cu capul în pământ.

— Ştiu cc vrei să spui. Aici Andrei ezită, apoi continuă. Da, poate ai oarecari motive să nu-i iubeşti prea mult pe părinţii mei. Ei, şi mai ales bunicii mei, erau stăpânii în ţinuturile acelea de unde s-au retras aici şi ai mei şi ai tăi. Asta ştii când? După război, când şi-au dat seama că lucrurile se schimbaseră. Tatăl meu a avut înţelepciunea să renunţe la toate şi să se retragă aici. Mă mir de unde atâta prevedere la el. Probabil i-o fi băgat în cap cineva de-ai casei.

— Şi părinţii mei, nu ştiu de ce, s-au retras şi ei tot pe aici prin împrejurimi. Poate nu neapărat din dorinţa de a-i urma

pe ai tăi, ci pentru că le era teamă să rămână singuri acolo.

— Tata s-a gândit bine: venind aici, i se va pierde urma şi va fi uitat. Doar că a-a înşelat, ca de obicei.

— Nu uita, spuse Eugen, că într-un fel tatăl meu a avut şi mai puţin noroc...

— Da, ştiu şi n-am uitat că o mare parte clin nenorocirile familiei tale se datorează parţial şi relaţiilor pe care le-au avut tatăl tău cu al meu. Relaţiilor, sau cum dracul să le zic...

Eugen tăcu, neştiind ce să spună, apoi îndrăzni, cu o voce abia auzită, ca pentru sine:

— Să nu exagerăm, totuşi. E adevărat că la proces a fost acuzat printre altele că a avut nu ştiu ce afaceri cu Calistrat Paizie, tatăl tău, care fusese deja condamnat. Dar nu s-a putut dovedi nimic precis şi mai ales culpabil în toate aceste relaţii. Condamnarea i s-a tras – ca să zic aşa – din altceva. E adevărat, poate că aceste „relaţii" i-au înrăutăţit într-o oarecare măsură situaţia. Mi-e greu însă să afirm cu certitudine că i-au sporit anii de condamnare.

— Eu nu cunosc prea exact cum s-au petrecut lucrurile. Ai vrea să-mi povesteşti tu?! îl rugă Andrei.

— Vezi tu, s-a scris şi s-a vorbit atât de mult despre aceste condamnări nedrepte, încât e aproape jenant să mai încerc şi eu acum să-l disculp pe tata. E drept, au fost şi victime, unele absolut nevinovate, unele parţial vinovate, iar altele condamnate cu excesivă asprime. Dar dacă stăm şi judecăm puţin, dacă privim în jur şi încercăm să aflăm câte ceva, liniştit, fără prejudecăţi, fără porniri pătimaşe, trebuie să recunoaştem că au fost şi destui vinovaţi, care pe bună dreptate au fost pedepsiţi pentru ce au comis. Aş zice că era chiar necesar ca unii din U să fie izolaţi.

— îţi dai seama că nu-mi vine nici mie uşor să recunosc, oricum îmi pare bine că judeci aşa, interveni Andrei. începi să fii mai realist, mai puţin subiectiv.

— Dar nu-i vorba de asta. Eu am recunoscut întotdeauna aceste lucruri. Pentru că trebuie s-o spun cu amărăciune şi durere că şi tata a fost dintre cei vinovaţi. Nu foarte grav, dar a fost şi a trebuit să fie pedepsit, că nu la atâţia ani, asta e

deja o altă chestiune. Nu asta mă chinuie, ci faptul că cineva după ce şi-a ispăşit pedeapsa, ar fi normal să fie lăsat să reintre în rândul oamenilor, să-şi trăiască viaţa care i-a mai rămas, sau restul de viaţă, că unii s-au întors de la închisoare deja bătrâni. Iar familiilor acestor oameni n-ar trebui să li se aducă mereu aminte că cineva din ai lor a fost puşcăriaş. Uite, asta mă sâcâie, mă enervează, mă exasperează chiar. De ce să urmăreşti pe un om pentru culpa altuia, mai ales că şi acela, altul, şi-a ispăşit-o cu vârf şi îndesat? Din moment ce tu însuţi eşti nevinovat, ar trebui să fii lăsat în pace.

— Da, ai dreptate, recunoscu Andrei.

— M-ai întrebat de ce a fost condamnat tata. Lui nu-i prea place să vorbească despre asta. Mai uşor vorbeşte despre ce s-a întâmplat după proces. Am aflat totuşi câte ceva. Se pare că a fost amestecat într-o afacere cu nişte cereale. Pe vremea aceea, precum îţi aduci şi tu aminte, fusese o secetă cumplită şi lumea era înfometată. Cei care aduceau cerealele pe ascuns, le vindeau la preţuri duble, triple şi chiar mai mult. Tata se implicase în transporturile clandestine care se făceau prin toată ţara. Se pare că a câştigat şi el ceva bani. Nu prea mulţi însă, pentru că la noi în casă nu s-a huzurit niciodată, iar pe vremea aceea trăiam destul de strâmtorări. Faptul rămâne însă fapt: i s-a dovedit complicitatea la aceste afaceri necurate. Dar asta n-ar fi fost nimic. Ar fi luat o pedeapsă destul de redusă. Au mai intervenit însă şi alte elemente pe care eu le cunosc mult mai puţin. Se pare că tata a fost în relaţii destul de strânse cu unii din cei care după aceea fuseseră condamnaţi pentru delicte politice. Despre natura acestor relaţii mi-e foarte greu să vorbesc, fiindcă nici tata, precum ţi-am mai spus, n-a pomenit niciodată în casă despre ele. Am doar bănuieli. Am auzit şi de pe la alţii câte ceva. Cred că a şi tăinuit pe imul dintre cei urmăriţi de securitate. De ce a făcut-o? Eu cred că a făcut-o pentru că îi era prieten încă din copilărie şi dorea să-l salveze, necrezând în vinovăţia lui. Tata e prea mîndru ca să recunoască asta. Ţin minte că odată o cunoştinţă l-a întrebat ceva în legătură cu asta – am surprins doar sfârşitul acestei discuţii. Am auzit atunci

răspunsul tatei, vorbind mai hotărât ca niciodată:

— Lucrurile sunt oricum consumate. Sunt vinovat şi nu are nici un rost să contest asta. Faptele contează şi nu de ce am făcut-o. Erau motive care mă priveau numai şi numai pe mine. Or, instanţa judecă faptele şi mai puţin motivele, neavând timp petru ele. Important era ca oamenii primejdie şi pentru noua orânduire să fie cât mai repede izolaţi, pentru a fi făcuţi inofensivi. Să nu mai vorbim despre asta niciodată. Ar trebui să şi uităm totul.

Eugen continuă :

— Nici, măcar nu ştiu cine era persoana pe care o tăinuise. Şi poate nici n-am să aflu vreaodată, deşi aş dori mult să ştiu cine este.

— N-ai nici o bănuială?

— Nu. Nici una.

— Dacă ai afla, ce-ai face? Te-ai răzbuna într-un fel oarecare? – Eu?

— Da. Doar din cauza acelui om, tatăl tău a stat atâţia ani închis, a suferit.

— De ce să mă răzbun? Omul voia să scape şi şi-a rugat prietenul «ă-l ajute. Şi apoi tot a fost prins şi condamnat. Deci oricum şi-a primit şi el pedeapsa. Cred că nici tata nu-i poartă pică. Chiar sânt

*

convins de asta. Tata nu a fost un tip răzbunător.

— Spuneai că nu ţi-a vorbit niciodată de lucrurile acestea.

— Nu, numai că eu îl cunosc foarte bine şi ştiu că nu e în stare nici măcar să poarte duşmănie faţă de cineva. Are ca orice om păcatele lui, dar nu ştie să urască pe cineva. El şi-a făcut cu răbdare anii de detenţie, care n-au fost desigur uşori. Nu o dată îl cuprindea disperarea, când ajungea să creadă că toată viaţa omului este un drum lung spre noapte, spre moarte. Dacă mai ţii minte ce-ţi povesteam în una din scrisorile mele: după ce ieşea de la lucru din subteran, când era liber după amiezile, se aşeza la fereastră şi urmărea apusurile de soare care erau foarte lungi, văzute de pe dealul unde se afla baraca. El nu apuca să vadă răsăritul de soare niciodată, pentru că intra în mină dis-de-dimineaţă, când nici

nu se mijea de ziuă. Iar iarna nu vedea chiar deloc soarele, pentru că ieşea din mină aproape pe întuneric. Aşa că era fericit că vara putea să vadă măcar asfinţitul soarelui. Pentru el soarele avea un singur sens în mişcarea sa: spre apus, spre noapte. Şi văzându-l aşa ani întregi, este imposibil aproape să nu începi să crezi că toate lucrurile din lumea asta, omul însuşi, se îndreaptă iremediabil spre asfinţit, spre noapte, întuneric şi moarte. Nu ştiu de ce, dar cred că şi azi tata, gândeşte tot aşa, deşi n-o mai spune nimănui. De fapt el vorbeşte foarte puţin acum. Rareori mai leagă o conversaţie cu cineva.

Tăcură timp îndelungat. în cămăruţa lui Andrei se făcuse deja întuneric. Se distingeau vag doar contururile obiectelor din cameră. Eugen vorbi încet, şoptit aproape.

— Uite, iarăşi e seară, parcă mereu vine noaptea. Ea e mereu în faţa noastră, ca o ameninţare, ca un destin implacabil. Vorbeam despre noapte şi ea a venit parcă mai repede decât nc-am fi aşteptat. De fapt, ea vine întotdeauna mai devreme decât am crede noi, pentru a ne lua prin surprindere. Rar ne găseşte pregătiţi. Poate niciodată nu suntem îndeajuns de pregătiţi pentru a întâmpina noaptea şi tot ceea ce presupune ea. Deşi ştim că va veni. După lungi apusuri de soare, oricât de lungi ar fi, 'întunericul trebuie să sosească. Nu se poate altfel. Poate de aceea iubea tata acele apusuri, pentru că erau lungi şi mai amânau pentru un timp înserarea, noaptea, Şi azi îl surprind uneori, când mai trec pe acasă, stând pironit la geam, privind nemişcat cum coboară încet, dar neândoielnic soarele. Pentru el, au maf rămas apusurile.

Nu după multe zile, Andrei reuşi să găsească o cameră pentru Eugen. Aşa cum promisese, era tot un fel de mansardă, e drept ceva mai mică decât a sa şi tot într-o vilă de pe aceeaşi stradă, la numai câteva case de unde locuia el.

Camera era destul de incomodă, fiind foarte îngustă, încât aproape nu puteai trece dacă îţi stătea cineva în cale. La origine trebuie să fi fost un culoar blocat la unul din capete pentru a-l transforma în încăpere de locuit. Se vedea şi acum pe perete locul unde fuseseră marginile uşii. Era la etaj şi se ajungea la ea prin intrarea principală, urcând din hol pe o scară în spirală. Nu era mobilată în sensul pe care îl atribuim de obicei acestui cuvânt. în capătul opus uşii, se afla un prici cu o înfăţişare destul de jalnică pe care cu foarte multă bună-voinţă l-ai fi putut denumi canapea. Dacă ridicai pătura ce-l acoperea până la podea, puteai vedea scândurile nctrase la rindea, încheiate prea din belşug cu clei, din care o bună parte se scursese afară, rămânând solidificat în picături prelungi, ce păreau a se prelinge în continuare până la duşumeaua de scânduri vopsite într-un maro foarte închis. în loc de masă era un fel de tăblie de scândură acoperită cu placaj, aşezată pe un suport cu picioarele aşezate în cruce, asemănător unei capre de tăiat lemne. La această improvizaţie se adăuga un. taburet de bucătărie şi nn dulap ţărănesc cu flori şi frunze încrustate pe margini, de o culoare verde cândva, acum vopseaua fiind în cea mai marc parte căzută. în colţul de lângă uşă, pe o lădiţă de ambalaj se afla o găleată şi o ceaşcă de pământ. Ar mai trebui adăugat desigur şi cuierul, care era de fapt, ceea ce, etimologic vorbind, îi

exprima şi numele, adică nişte cuie bătute pe o scândură îngustă de stejar, prinsă cu alte cuie direct în uşă, prin nişte urechi de tablă. Asta era tot. îţi reţineau atenţia pereţii faorte afumaţi, aproape

negri în jurul burlanului înfipt în perete. Iarna se facea foc într-o sobă mică de tuci. Avea totuşi cămăruţa asta un farmec al ei, dat de geamul imens împărţit în pătrate mici ce cuprindea aproape în în- tregime unul din pereţii lungî.! Aşa: se făcea că era lumină toată ziua aproape. Dar, nu se putu abţine Eugen să observe, geamul era orientat exact spre vest şi când venea acasă după amiezele, avea mereu în faţă apusurile de soare. E o fatalitate, gândi el, că mă urmăreşte şi pe mine imaginea aceasta a asfinţitului şi, culmea, tot ca printre nişte gratii, pentru că aşa arătau de departe - gemuleţele pătrate ale ferestrei.

Curios era însă faptul că, privind de afară, această casă cochetă, o vilă de fapt, nu ţi-ai fi putut imagina că ea cuprinde şi o cămăruţă atât de modestă.

Probabil fusese improvizată pe acel fost culoar de trecere pentru a găzdui un chiriaş, când vremurile nu le mai fuseseră favorabile proprietarilor, ei fiind obligaţi să se restrângă. Crezuse că a locuit vreun servitor, dar mai târziu află că personalului de serviciu îi fusese rezervată casa sărăcăcioasă din fundul curţii, alături de grajd. Răposatul Anastasiu, proprietarul, ţinea cai de rasă, nu pentru curse, căci de acolo în munţi nu se pomenise aşa ceva, ci doar din plăcerea de a călări un cal frumos, când mergea să-şi inspecteze holdele de porumb sau livezile de pruni, mai ales toamna la făcutul ţuicii.

Acum totul se năruise pentru ei şi doamna Anastasiu rămăsese doar cu o parte din frumoasa ei clădire, care cuprindea şi cămăruţa în care locuia Eugen. Destul de strâmtorată, ea mai dăduse o cameră cu chirie. Trăia dintr-o pensie lăsată do soţul ei care fusese funcţionar al statului în ultimii ani, văzând că altă soluţie nu există. într-o vreme, doamna îşi mai rotunjea venitul dând lecţii de pian şi franceză. Fiind singură şi ieşind rar, nu avea dificultăţi în privinţa toaletei, păstrând şi acum rochii vechi şi elegante pe care şi le recondiţiona singură, căutînd să le reajusteze pentru a le face cât mai actuale. Practic, ea putea încă să-şi

permită tot ce şi-ar fi dorit în micul său univers domestic. îl primise pe Eugen cu chirie nu numai fiindcă o rugase Andrei, pe care-l cunoştea doar din vedere, ci mai ales pentru că inginerul Florea, chiriaşul ei din „camera mare[1]*, îl recomandase ca fiind un băiat liniştit şi serios. Evident, se interesase ime

diat dacă Eugen este de familie bună şi se parc că primi asigurări formale în acest sens, deşi nimeni din cei întrebaţi habar n-avea de părinţii lui Eugen. Adevărul era însă altul: inginerul Florca, când îl recomandase, nici nu-l cunoştea încă. Andrei cu care lucra în acelaşi sector al uzinei, ştiind că locuieşte la doamna Anastasiu, îl rugase să pună o vorbă bună pentru prietenul său. Doamna Anastasiu, care n-avea să afle însă niciodată lucrul acesta, era o femeie puţin trecută peste cincizeci de ani, pc care nu-i arăta încă, având un organism robust şi sănătos. Dusese o viaţă liniştită, uşoară, fără griji şi dificultăţi deosebite şi se conservase destul de bine pentru vârsta ei. Gurile rele din târg spuneau chiar că ar mai fi intenţionat să se recăsătorească sau cel puţin dorise acest lucru nu cu mulţi ani în urmă. Dar s-ar fi putut să fie simple bârfe de mărunt oraş provincial unde orice vorbă circulă cu marc viteză, mai ales dacă nu este adevărată. Făcea din când în când sindrofii intime în salonul de la parter, la care invita câteva din fostele notabilităţi ale oraşului, dornice poate nu să se întâlnească între ei, cît mai ales să bea şi să mănânce fără nici o cheltuială. E drept că nu le displăcea să creadă că acolo în salon nu e decât lumea bună de prin partea locului. Doamna Anastasiu, altfel zgârcită cu banii, se dovedea neaşteptat de generoasă atunci când nu trebuia să-i dea în numerar, ci sub formă de mâncăruri sau băuturi, la ca acasă, bineînţeles. Se pare că la mijloc era orgoliul ei de bună gospodină, mândria de a fi o gazdă ireproşabilă. Uneori, până seara târziu, Eugen auzea din cămăruţa sa melodiile tânguioasc şi sentimentale ale tangourilor de altădată, răsunând puţin răguşit de pe plăcile uzate ale patefonului. Erau cântecele acelea vechi, mult gustate de cei mai în vârstă: „Zaraza”, „La căsuţa albă”, „De m-ai iubi puţin” şi altele. Prin peretele subţire, ce-l despărţea de salon, auzea şi glasurile învitaţilor întretăindu-se, bine dispuse, în discuţii interminabile. Asta la început, pentru că mai târziu lucrurile au luat o întorsătură neaşteptată pentru el. Mai ales după ce a reuşit cu destulă greutate să-şi cumpere un costum „întreg” ieftin, – visul lui

dintot- deauna – şi arăta oricum altfel, pentru că până atunci nu-i prea ajunseseră banii niciodată să-şi cumpere şi haină şi pantaloni în acelaşi timp. Salariul şi-l împărţea cu mama lui bolnavă care locuia singură undeva într-un sat din nord. Tata n-o prea ajuta, şi acum
nici nu mai putea, 8-0 facă dar despre asta nu-i făcea nici o plăcere să-şi amintească din nou.

într-o zi, imediat după cc-şi cumpărase primul costum, Eugen s-a dus la doamna Anastasiu să-şi plătească chiria. ,,Proprietăreasa" care nu-l prea băgase în seamă până atunci, a fost plăcut impresionată de noul lui costum. Ea ţinea mai mult ca la orice la aspectul vestimentar al oamenilor, pe care îi judeca, dealtfel, în primul rând după felul cum se îmbrăcau. Până atunci îl zărise aproape întotdeauna venind de la lucru în salopeta lui murdară, sau, în cel mai bun caz, în sacoul şifonat de velur şi pantalonii săi gri, vechi şi pătaţi dc atâta purtat şi călcat.

îl privi cu o curiozitate ncascunsă, apoi zâmbindu-i amabil, îl pofti să ia loc şi-i oferi o cafea ce o avea întâmplător pe masă, probabil pregătită pentru avocatul Procopiu, care tocmai ieşise în grabă, ne- maiavând timp s-o bea.

Ea încercase din obişnuinţă să închege o conversaţie cu Eugen, tratându-l evident cu condescendenţă şi oarecum cu superioritate. Rămase însă imediat profund surprinsă când lucrătorul acela tânăr – cum îi spunea ca când venea vorba despre cl – îi răspunse cu bun simţ, ba chiar mai mult decât atât, se arătă a fi un om cu mintea ascuţită, pătruznătoare şi ei îi plăcuseră întotdeauna oamenii inteli- genţi. 0 surprinse nu mai puţin şi modul foarte îngrijit de a se exprima al acestuia. Brusc, Eugen o interesă. Era probabil o mare revelaţie pentru ea, ca atunci când văzând de multă vreme o persoană oarecare, sau cunoscând-o doar vag, o neglijezi sau chiar o dispreţuieşti, încadrând-o definitiv într-o categorie care nu prezintă nici un fel de interes, ca apoi, pe neaşteptate să descoperi că de fapt nici n-ai cunoscut-o şi că

te-ai pripit judecând-o în necunoştinţă de cauză, după nişte aparenţe înşelătoare.

— Domnule Grindca ... dacă nu mă înşel, aşa te cheamă, cum se face că ai ajuns în orăşelul ăsta prăpădit, uitat de Dumnezeu şi de miniştri?

— Mi-ar fi greu să vă dau în câteva cuvinte un răspuns complet. De fapt – poate că vă va surprinde afirmaţia mea – nici cu nu ştiu prea exact de ce am venit aici şi nu în altă parte. Cred că am ajuns aproape fără voia mea. Oricum povestea e mai lungă şi mai complicată. Dacă ar fi să găsesc totuşi un motiv imediat, acesta ar fi că cineva mi-a spus că aici s-ar găsi dc lucru şi că se plăteşte destul de bine. Simplu şi prozaic, doamnă. Nimic interesant.

— Dar familia dumitale unde se află?

— Familia? Cum să vă spun ... E o situaţie specială ... E tocmai în partea cealaltă a ţării. De fapt, ca să fiu sincer, eu nu prea am familie.

— Cum adică?

— întâmplări nefericite au făcut ca ca să nu mai existe, sau să nu mai fie ceea ce denumim îndeobşte familie, adică nişte oameni care trăiesc zi de zi împreună, sub acelaşi acoperiş.

Doamna Anastasiu deşi nu prea înţelese cum stau lucrurile, îşi dădu seama că tânărul preferă să nu dea explicaţii asupra acestui lucru, aşa că renunţă, schimbând vorba, cu tactul ei de femeie de lume.

— Şi cum te simţi aici la noi?

— Noi – aici Eugen ezită – cei fără familie nu prea suntem legaţi de un loc anume, aşa că oriunde ne putem simţi la fel de bine sau la fel de rău. Depinde de ce ne aşteptăm să găsim.

— Scuză-mă că te întreb, cu ce te ocupi dumneata?

Eugen şovăi din nou.

— Sunt muncitor. Electrician.

Doamna Anastasiu era total contrariată. Un muncitor, un om în salopetă să se poarte şi să vorbească astfel? Părea, pentru ea, aproape imposibil, căci contravenea părerilor sale

bine stabilite despre diverse categorii de oameni.

— Te-aş mai întreba ceva, dacă nu te deranjează.

— Nu.

— Ce studii ai?

Eugen era puţin sâcâit de curiozitatea ei şi nu ştia dacă să-i spună adevărul, sau să-i dea un răspuns în doi peri, pentru a încheia cât mai repede această conversaţie, ce începuse să devină supărătoare pentru el.

— Am terminat liceul. (Ceea ce era adevărat, nu şi complet).

— Nu ai de gând să-ţi continui studiile? La vârsta dumitale nu e chiar prea târziu. Mai poţi încerca. Ai atâţia ani frumoşi înainte. Ehei, să fiu eu ca dumneat al...

Eugen se indispuse şi probabil că i se vedea aceasta pe figură; încât doamna Anastasiu îşi dădu intr-un târziu seama că acum mi prea avusese tact şi încercă să repare lucrurile, dând dovadă de bunăvoinţă şi amabilitate, cel puţin aşa credea ea.

— Bineînţeles că nu e prea târziu pentru un om inteligent ca •dumneata.

Flatarea asta ieftină îl irită. Se vedea clor că doamna Anastasiu încerca să-i câştige simpatia.

— Vă mulţumesc pentm compliment. Aş dori doar să vă spun că întârzierea nu e din vina mea. Eu am ţinut foarte mult să-mi •continui studiile.

— Dar din vina cui?

Eugen se înfurie de-a binelea.

— E o poveste foarte lungă, doamnă, şi, va rog să mă iertaţi, ne cunoaştem încă destul de puţin pentru a vă mărturisi absolut totul. Pentru că aici nici nu încap confidenţele parţiale. Şi apoi există şi lucruri pe care nu le spunem niciodată şi nimănui, nici măcar nouă; chiar nouă înşine nu ne place să ni le reamintim.

Replica destul de tăioasă a lui Eugen o şocă puţin pe doamna Anastasiu. Contrariată, tăcu puţin, apoi tuşi cu afectare, căutând să nu pară deloc afectată.

— Mă rog, nu te-am invitat la confidenţe.

— Iertaţi-mă, n-am vrut să vă supăr, dar s-au petrecut în viaţa mea nişte întâmplări despre care nu-mi face nici un fel de plăcere să vorbesc şi pe care eu însumi vreau să le uit cu desăvârşire. Povestin- du-le altora, nu fac altceva decât să le reactualizez. Şi repet, credeţi-mă, nu-mi face nici o plăcere. Există unele lucruri murdare în viaţa noastră, de care nu suntem noi înşine responsabili. Am jucat pur şi simplu un rol impus de alţii, fără voia noastră, ca nişte actori care joacă într-o piesă care nu le place, dar trebuie s-o facă pentru a-şi exercita meseria, din lipsă de ceva mai bun.

Doamna Anastasiu îl privi din nou contrariată, surprinsă, a nu ştiu câta oară de felul de a se exprima a tânărului

muncitor din faţa ei, Curiozitatea ei cerştea mereu, nestânjenită.

Eugen, însă, ar fi vrut să plece cat mai repede; îi era însă teamă să n-o jignească din nou. Aşteptă nerăbdător să se ivească o ocazie ca să se poată retrage politicos.

— Totuşi, dumneata mă interesezi foarte mult, domnule Grindea. îţi mărturisesc sincer.

De ce ,,totuşi" se întrebă el. îi răspunse cu o amabilitate de circumstanţă.

— Atenţia dumneavoastră mă onorează, dar nu cred că o merit. Sărut mâinile, doamnă!

Destul că de la această discuţie, Eugen nu mai urmărea doar din camera sa, prin perete, sindrofiile doamnei Anastasiu, pentru că peste puţin timp, se numără şi el printre invitaţii obişnuiţi, ajungând de la o vreme chiar să nu se mai mire deloc de asta.

Capitolul VI

Eugen părea a se fi obişnuit cu toate din jur şi ceea ce era mai important, începuse să se familiarizeze cu munca de pe şantierul noii secţii de flotare. Pleca în fiecare dimineaţă cu punctualitate la serviciu, având mare grijă să nu întârzie cumva. Acolo lucra cu râvnă, cu o tăcută încăpăţânare, făcea tot ce i se spunea fără să ridice nici o obiecţie, deşi nu întotdeauna era convins de utilitatea unei dispoziţii primite sau de corectitudinea unei soluţii ce i se indica. Uneori prefera să dea impresia a nu înţelege că i se cere să facă lucruri inutile sau cbiar greşite din punct de vedere tehnic. Era tăcut, necomunicativ, rareori schimba vreo vorbă cu cei cu care lucra în echipă. îşi ştia bine meseria şi rar se întâmpla să i se facă vreo observaţie. Când se întâmpla totuşi, o primea fără să crâcnească, privindu-l pe cel ce i-o face a drept în ochi, apoi pleca liniştit la treabă. Căuta să nu ofere nimănui nici un prilej de ceartă, sau măcar de nemulţumire. Maistrul, un om destul de cusurgiu, de altfel – încercase la început să-i facă tot felul de observaţii inutile, doar din dorinţa de a se impune, dar curând se convinse că tânărul acela posac ştie meseria poate la fel de bine ca el, aşa că renunţase. Un cui tot avea împotriva lui, poate pentru că Eugen nu-l întreba niciodată nimic, nu-i cerea sfatul, nu-l consulta – măcar aşa formal, ca şef ce se afla. Dar omul nu era rău la suflet şi în fond îl aprecia, dându-i, tocmai de aceea, cele mai grele lucrări de executat. Eugen le primea, asculta ce are de făcut, saluta scurt, aproape milităreşte şi dispărea imediat din ochii lui.

Experienţa sa amară îl sfătuia să fie prudent faţă de

oameni. Ştia că oricând îi poate irita, provocându-le reacţii de pe urma cărora tot el ar fi avut de suferit. Mai avusese necazuri prin alte locuri cu nişte colegi de echipă, care iritaţi de o observaţie pe care le-o făcuse el în legătură cu o instalaţie montată de ei, i-au purtat sâmbetele şi

nu 8-au lăsat până când într-o seară, ameţiţi de băutură l-au luat la bătaie. Norocul lui a fost că au intervenit ceilalţi, oprind încăierarea. De atunci evita orice discuţie în contradictoriu, pentru a nu mai avea nici un fel de neplăceri. Nu vedea şi nu auzea nimic din ce nu privea persoana sa şi treburile pe care le avea el de făcut.

Pc şantier dorea să nu fie altceva decât muncitorul, electricianul Eugen Grindea şi nimic mai mult. Ştia că, într-un fel, nu asta era poate cea mai bună linie de conduită, dar era de preferat altora mai riscante.

Era oricum mai prudent să nu se amestece în treburile altora, pentru ca nici alţii să nu se amestece în ale sale. Era o conduită impersonală, corect e drept, nimic mai mult. Treburile mergeau bine aşa şi nimeni nu avea ce să-i reproşeze.

Şi totuşi, într-o zi, avu o discuţie cu inginerul care conducea lucrările de montaj a motoarelor electrice.

— Ascultă, Grindea, eu nu zic că nu lucrezi bine, dar aş dori din partea dumitale mai multă iniţiativă, sau cum dracu* să zic. Adică * să te văd mai înfipt, acolo ...

— Sunt un simplu muncitor, tovarăşe inginer. Eu <u>îmi</u> fac datoria. Execut ce mi se indică să fac.

— Oricum ar mai rămâne loc pentru mai multă participare, sufletească, ca să spunem aşa. Nu? Ce zici?

— Cred că nu puteţi să-mi reproşaţi vreo lucrare întârziată sau prost executată.

— Nu, n-am spus asta şi te apreciem pentru tot ce faci şi cum faci. Numai că vezi, eu am impresia că dumneata ai putea da şi mai mult.

— Mă străduiesc să lucrez cât mai bine şi, cum singur spuneţi, nu aveţi de ce vă plânge.

— Mă rog, mă rog ...

Inginerul renunţă la discuţie, văzând că n-o poate scoate la capăt -cu el. E drept, nici nu avea cine ştie ce tact pedagogic, însă la urma urmei, îşi zise tot el, nici nu e treaba lui să-l dădăcească pe acest tânăr, silitor – e drept, – dar

parcă străin de toţi şi de toate.

Eugen rămase cu ale lui. Lucra toată ziua, gândindu-se mereu la vechile întâmplări pe care le trăise şi de pe urma cărora învăţase nişte lucruri care – credea el – îi dictaseră tocmai acest mod de a fi,

la care nu trebuia să renunţe în nici un caz. Mai ales că el cunoştea foarte bine lumea atât de diversă a şantierelor. Găseai aici oameni yeniţi din toate colţurile ţării, din toate păturile sociale, unii cu apucă" turi din cele mai ciudate şi cu reacţiile cele mai neaşteptate. Rezerva sa irita desigur pe mulţi, Deocamdată nu se ivise nici un prilej de răbufnire a ostilităţii cuiva din jur.

— Dar s-ar putea ivi oricând, îi spuse Andrei, intr-o zi, când tocmai discutau despre toate acestea.

— Nu cred.

— Ba uite că eu aş crede, bătrâne.

— Nu văd ce i-ar putea determina să se lege de mine. Nu zic şi nu fac nimănui nimic.

— însuşi faptul că te menţii într-o rezervă pe care ei ar putea-o interpreta altfel, ar putea duce la o situaţie neplăcută.

— Cum ar putea-o interpreta?

— Că păstrezi o distanţă între tine şi ei, pentru că te crezi superior lor.

— Asta-i bună!

— Nu ştiu dacă e atât de bună, Eugen. S-au mai văzut cazuri de-astea.

— Să ştii că eu am avut neplăceri tocmai atunci când am vrut să mă apropii de ei!

— Ei! Ei! Ce tot îi dai cu „ei". Printre aceşti ei, te afli şi tu.

— Sper că n-ai să începi să mă prelucrezi cu „integrarea" în colectivul de muncă şi alte din astea!

— Nu, ferească Dumnezeu! Ţi-ai găsit omul! Eu şi prelucrarea! Mă faci să râd, Eugen. Altceva doream să-ţi spun. Oamenii se simt jigniţi când nu sunt luaţi în seamă,

când nu le vorbeşti, deşi stai toată ziua cu ei şi lucrezi cot la cot cu ei. Asta e! Simplu.

— Eu nu-i jignesc cu nimic. Mă port politicos, nu-i supăr cu nimic.,

— N-ajunge, bătrânul meu amic.

— Dar ce ar trebui să fac?

— Nu mare lucru!

— Care?

— Să ieşi din muţenia asta a ta.

— Ăsta e felul meu de a fi. Aşa cum cu le suport felul lor de a fi, aşa să-l suporte şi ei pe al meu.

— Uşor de zis.

— Să ştii că sunt foarte atent să nu-i supăr cu nimic.

— Tocmai asta e, că nu-i superi chiar cu nimic.

— Ce-ai vrea, să mă duc cu ei la cârciumă să bem împreună?*

— Nu-i neapărat obligatoriu, deşi poate n-ar strica să bei o bere cu ei.

— Asta n-am s-o fac!

— De ce?

— Am păţit odată ceva foarte neplăcut de pe urma unui asemenea chef.

— Nu e neapărat obligatoriu să fie chef. O bere, două, ajunge. Să vadă că eşti dc-al lor, că nu-i tratezi de sus.

— Nu, în nici un caz. Odată, bând cu nişte colegi de şantier, le-am spus, aşa ca între prieteni – ci m-au întrebat – ce au făcut şi fac părinţii mei. Să vezi ce a ieşit!

— Ce?

— Unul, sau poate mai mulţi, s-a dus repede şi a spus unde trebuia că aşa şi pe dincolo, că sunt un clement care nu prezintă încredere, neavând origine sănătoasă şi câte altele. Bineînţeles am fost chemat imediat la serviciul de cadre şi luat la întrebări.

— Urâtă treabă!

— Ce a urmat nu-ţi mai spun.

— Bine, dar nu s-a găsit acolo un cap mai descuiat care să înţeleagă cum trebuie lucrurile?

— Uite că nu s-a găsit.

— Să-ţi spun drept, cunosc şi eu câteva chestii din astea, însă în ultimul timp nu se prea întâmplă lucruri asemănătoare.

— Ce-mi spui tu nu prezintă garanţii suficiente. Aşa că prefer să rămân în singurătatea mea. Şi apoi să-ţi mai spun ceva: nu prea am mare încredere în oameni. Mi-au făcut atâtea, încât dă-mi voie să-mi apăr pielea.

— Neîncrederea ta în oameni ...

— Ce vrei să spui?

4 – Lungile apusuri de soare **4**

— Că neîncrederea nu e un sfetnic bun. Una e să fii prudent şi alta e să spui „n-am încredere în oameni”. Dar tu ce eşti, nu tot un om?

— Da, sunt un om. Şi ce-i cu asta?

— Că neavând încredere în oameni, nu poţi avea încredere nici în tine, fiind şi tu tot un om şi nimic altceva.

— Nici n-am spus vreodată că am o mare încredere în mine ...

Eugen se posomori:

— Ba dimpotrivă.

— Cum dimpotrivă?

— Că de mult nu mai am încredere în mine, în forţele mele, în ce voi face eu de acum înainte. Eu exist, atâta doar. Lucrez, mănânc, dorm şi apoi reiau totul de la capăt. în orele libere îmi aduc aminte de tot ce am trăit, tata, mama, eu. Repet asta în fiecare zi. Mă gândesc la toate câte s-au întâmplat. Şi nu mă pot desprinde de acest trecut, deşi o doresc uneori. Totuşi revin între fantasmele mele. Pe unele le iubesc, pe altele le urăsc. Eu sunt prizonierul unor fapte care s-au petrecut deja, şi care au fost multe, mult prea multe ca să-mi ajungă, pentru a-mi ocupa tot timpul şi să nu-mi mai dea răgaz pentru a mă gândi la viitor, la ce voi face eu de acum înainte. De altfel nici nu mă interesează prea mult. Viaţa mea e în trecut. Acolo sunt eu. Aşa cum nu mă interesează viitorul, nu mă interesează nici prezentul, decât în măsura în care pot să trăiesc liniştit şi să fiu lăsat în pace, înţelegi?

_ înţeleg. Dar nu e bine.

— De ce?

_ Mi-e foarte greu să-ţi explic şi nici nu cred că te-aş putea convinge.

— Nici eu.

— Eu cred însă că trebuie să te smulgi cu trup, cu suflet mai ales, din acest trecut. Omul nu poate trăi aşa, la infinit, prizonierul memoriei sale.

— Ba uite că poate.

— Tu te încăpăţânezi. Poate din obişnuinţă, poate din teamă, poate din ...

— Nu-mi place să mă gândesc la teamă. Am simţit-o destul.

— Te cred. Numai că asta te justifică doar, te explică în comportamentul tău, dar nu te scuză, nu te absolvă de o posibilă vină.

— Care?

— Aceea că în primul rând greşeşti faţă de tine însuţi, ca să judecăm întâi egoist. Ca să nu mai vorbesc că şi faţă de ceilalţi.

— Cât greşesc eu faţă de ei acum, este nimic în comparaţie cu ce au greşit ei până acum faţă de mine.

— Sper că nu e o răfuială.

— Nicidecum. E doar un mod de a mă comporta care să mă scutească de alte experienţe amare.

— N-aş putea spune, Eugen, că n-ai dreptate. însă nici că ai. dreptate deplină n-aş putea declara.

— Vezi?

— Văd, văd, catârule, dar lasă că mă institui eu responsabil cu aducerea ta pe brazdă. Mai vorbim noi. Ne-au rămas destule ziie înainte. Vom vedea ce vom face.

Capitolul VII

— îmi promitcai cândva, Eugen, că o să-mi mai vorbeşti despre tatăl tău, după ce ...

— După ce a ieşit de la închisoare, nu?

— Da. Deşi îmi dau singur seama că rugându-te să povesteşti, abia te determin să-ţi reaminteşti iarăşi de toate lucrurile acestea.

— Oricum o făceam. Pentru mine. în gând.

— Poate totuşi e mai bine să ţi le reaminteşti cu voce tare ...

— Ce vrei să spui?

— A! Nimic. Absolut nimic. Ziceam şi eu aşa.

Eugen îl privi intrigat, dar Andrei, spre deosebire de alte dăţi, nu mai dorea să vorbească tot el.

— Bine. Am să-ţi povestesc. Nici nu ştiu bine cu ce să încep şi mai ales cum să încep. Poate ar fi mai bine să încerc să-ţi reproduc chiar povestirea tatălui meu exact cum o relata el însuşi pe vremea când mai vorbea despre toate acestea. Parcă-l aud:

„Ei, fiule, ce ştii tu? Sau poate ştii totuşi câte ceva. Acum când privesc în urmă la cele petrecute, nu mă pot opri să constat că ele sunt deja consumate, aşa că-mi pot imagina oarecum detaşat că toate faptele acestea nu mi s-au întâmplat mie, ci altcuiva străin, pe care abia dacă-l cunosc, care, însă, mi le-a povestit atât de convingător, încât ele mi-au devenit suficient de familiare pentru a fi în stare să le povestesc la rându-mi altei persoane.

îmi aduc aminte ce senzaţie am avut timp îndelungat după ce am ieşit de acolo. Mă simţeam iarăşi om. Eu prin om înţeleg un animal perfect liber să meargă unde vrea şi să gândească cu

voce tare ceea ce crede el, el însuşi şi nu ce spune dresorul. încă nu mă obişnuisem prea bine eu „omenia[11] mea şi mereu aşteptam să sune clopotul acela dogit din fundul curţii dreptunghiulare, bine împrejmuite de gardul înalt de sârmă. în orice clipă eram gata să sar în sus, ca proiectat de o bombă ascunsă sub mine şi să alerg la „număr". Eram mereu număraţi ca să se poată constata cât mai repede dacă nu a dispărut vreunul, iar operaţiunii acesteia i se spunea „număr".

La plecare, când „m-am lăsat la vatră", casierul mi-a spus pentru ultima dată „domnule, – de atunci încolo urmând să fiu tovarăş <5u el – şi mi-a numărat suma de bani ce mi se cuvenea, reprezentând* „treimea", adică a treia parte din valoarea muncii depuse de mine acolo, şi-mi ură „noroc". Inspirată urare! Ce să zic? Ar fi tre- uit adăugat „mai mult noroc", deoarece tot ce mi s-a întâmplat mie •cred că a avut o singură cauză: lipsa mea de noroc. Pentru că, la urma urmei, ce e altceva dacă nu lipsă de noroc să fii pedepsit aspru pentru o faptă pentru care alţii abia dacă au fost întrebaţi câte ceva. Unii comiţând poate fapte cel puţin la fel de grave – să admitem că au fost grave – şi-au mestecat mai departe liniştiţi bucatele agonisite.**

Ba, mai mult decât atât, unii participanţi la povestea aceea cu ¿grâul, s-au ales şi cu mulţumiri pentru că – vezi Doamne – au descoperit şi denunţat fărădelegea, ajutând autorităţile la depistarea noastră, a vinovaţilor. Ştiu, ştiu! Toţi condamnaţi! sunt în stare să jure pe laptele care l-au supt de la mamele lor, că sunt nevinovaţi, curaţi «a lacrima, şi că doar printr-o eroare judiciară au ajuns unde au ajuns. Despre povestea cealaltă, n-are rost să vorbim. Da. Am fost pedepsit pe drept. L-am tăinuit pe omul acela. Şi cu asta gata. Punct.

în sfârşit, cum spuneam, ne dăduseră drumul, am părăsit colonia de muncă şi iată-ne ajunşi în orăşelul acela din apropiere. Unii s-au dus plini de speranţe acolo, auzind că s-ar găsi de lucru. Mai ales cei «are nu mai aveau familie, sau pe cineva apropiat şi deci nici nu aveau unde să se întoarcă. Pentru că trebuie să ştii că, stând mulţi ani în închisoare, afară se pot între timp întâmpla multe lucruri. Poţi chiar rămâne singur, ai tăi pot scădea la număr din ce în ce mai mult, până nu mai

rămâne nici unul. Primii pe care-i poţi pierde sunt părinţii, apoi unchii, mătuşile şi chiar fraţii mai mari, vechii prieteni, <ią anii trec, oamenii îmbătrânesc, mai sunt şi bolile necruţătoare. Şi aşa te pomeneşti într-o zi că toţi ai tăi nu mai sunt şi devii străin. Nici nu mai are cine să te uite pentru că din cei rămaşi nu te ştie nimeni. Aşa că n-arc nici un rost să te mai întorci în locul dc unde ai plecat. Mai ales că acolo ştie lumea de unde vii. E dc preferat să nu mai fii recunoscut, de nimeni după aceea. Poţi spune simplu că vii din altă parte, deşi până la urmă se aude că ai fost pe la „universităţi[11].

•

îmi amintesc – şi acestea sunt lucruri care nu se pot uita – că, deşi Ia plecare ni se oferise un camion să ne ducă până la gara oraşului din apropiere, am preferat să merg pe jos. Cred că am fost singurul. Ceilalţi erau nerăbdători să se îndepărteze cât mai mult şi mai ales cât mai repede de locul acela, simţindu-sc parcă în pericol, temându-se că ar putea fi întorşi înapoi, dacă mai zăboveau prin preajmă. Eu am pornit la pas, agale, păşind aproape cu voluptate şi, dc ce să n-o spun, cu un fel de mândrie, cu demnitate chiar, aş zice. Eram doar liber, nu? Eram din nou om. îmbrăcat în costumul meu vechi, şifonat cum era după cei cinci ani cât stătuse în săculeţul de pânză de la magazie, călcam apăsat şi cred că păream ca o arătare de pe altă lume. Mergeam, privind în dreapta şi în stânga, prin defileul păzit – ah! iar cuvântul ăsta! – de stâncile ascuţite şi golaşe care îngustau, gâtuind aproape drumul. Era într-o după-amiază senină şi vedeam soarele apunând după munţi, doar că nu-l mai priveam de după gratii. Era însă tot un asfinţit, sau dacă vrei, un sfârşit de zi, c adevărat, un sfârşit al luminii. Te întrebi, desigur, de ce într-o asemenea zi, când mă eliberam, nu eram vesel, chiar fericit? în primul rând pentru că în asemenea momente, după ani întregi de detenţie, aproape nici nu-ţi vine să crezi că eşti liber. îţi trebuie şi pentru asta un timp ca să te obişnuieşti. în primele clipe te aştepţi să fii pur şi simplu înhăţat, ca un evadat. Apoi nu poţi fi vesel, pentru că îţi dai seama că ai îmbătrânit, că au trecut nişte ani ai tăi care totuşi nu ţi-au aparţinut. Iar viitorul? Nu ştii ce vei face, unde te vei duce. Totul devine abia

acum foarte nesigur. Până atunci cel puţin aveai casă şi masă asigurate.

Mulţi dintre noi – observă pluralul solidarităţii, deşi poate nu o să mă mai întâlnesc niciodată cu vreunul din ei – au rămas la bodega din gară, unde i-am găsit când am ajuns şi eu în oraş. Nu băuseră nimic de atâta vreme, încât băutura li se părea lucrul cel mai dorit de pe pământ şi, într-un fel, un simbol al libertăţii recâştigate, pentru că acolo le-a fost cu desăvârşire interzis, de fapt imposibil să bea. Am auzit cu amărăciune că până seara, cât am stat şi eu în gară aşteptând trenul, vreo câţiva fuseseră iarăşi arestaţi pentru beţie şi scandal.

Nu trebuie să uit să-ţi spun că drumul printre stânci până-n oraş deşi străbătut de atâtea ori cu camionul când ne îndreptam spre locurile de muncă, mi s-a părut pentru prima dată frumos şi tot pentru prima dată am simţit în nări aerul curat, tare, aproape aspru, mirosind a brad, a răşină parcă. Respiram adânc şi mă miram cum de nu observasem până atunci că un asemenea aer ar face aşa de bine unuia ca mine, care s-a născut şi a trăit cea mai mare parte a vieţii sale într-un oraş industrial de câmpie, întotdeauna acoperit de un strat gros de fum.

Dar n-are rost să-ţi descriu tot ce am simţit în ziua aceea, întâi pentru că nici n-aş izbuti să cuprind integral în cuvinte starea mea de atunci şi apoi, apoi mi-e teamă că povestind, aş răpi primei mele zile de libertate ceva din aerul ei unic, irepetabil, din famecul ei. Da, din farmecul ei, deşi cred că îţi dai seama că nu aş mai dori să retrăiesc a doua oară o seamenea zi. Şi chiar dacă aş încerca s-o descriu pe larg, aş face literatură şi aş fi şi mai puţin crezut, toată povestea putând părea doar o inabilă ficţiune. Aş putea spune, de pildă, că până şi respiraţia, propria mea respiraţie care mi-o cunoşteam doar, mi se făcuse mai adâncă, mai plină, părea mai încărcată de oxigen, iar pieptul mi se ridica şi lăsa liber, fără nici un efort. Liber, ăsta e cuvântul. Da. Aveam respiraţia liberă, după o îndelungată vreme când ea fusese limitată la un spaţiu foarte strâmt. Parcă mă simţeam mai sănătos ca niciodată, sau pur şi simplu sănătos după o boală lungă şi - grea, când doctorul îţi spune cuvintele pe care le aştepţi după luni şi ani de suferinţă. „Eşti sănătos! Eşti vindecat şi poţi părăsi

spitalul. Du-te acasă, omule!” Ca să nu mai vorbesc de cer. El era în sfârşit întreg, neîmpărţit de nici o gratie, mare, larg, nesfârşit. Dumnezeule! Nu-l pomenesc aici pe Dumnezeu pentru a face vreo legătură cu cerul, sau pentru că a venit vorba de cer. Nu. E doar o simplă exclamaţie, goală de orice sens, aşa ca o interjecţie, ca un „ah!”, de pildă. Ateismul meu e un lucru verificat, sigur.

Şi ce înalt era cerul, ce albastru, un albastru profund, curat. Nu-l mai simţeam jos, întunecat, cenuşiu, apăsându-mi umerii, încovoindu- mă, ca până atunci. Totul, absolut totul, părea altfel ca până atunci, ca până în ziua aceea. Parcă intrasem în altă lume, sau parcă eu veneam din altă lume, Niciodată n-am simţit o atât de uriaşă deosebire între o zi şi alta, între un timp şi altul.

Dar să mă opresc. Văd că totuşi fac literatură. De fapt, de la o vreme toţi facem literatură, când acumulăm o oarecare experienţă şi – fatalmente – nişte ani. Faptele noastre rămân treptat în urmă, încep să intre parcă intr-un con de umbră, devin mai puţin limpezi, apoi, din ce în ce mai neclare, se aburesc, se estompează, rămânând doar lucrurile cele mai importante,, poate nişte idei, sau nişte poveţe, învăţături, ori cum vrei să le spui, ca nişte vârfuri de stânci care răzbat singure, doar ele, fără înteraga masă a muntelui, deasupra păturii groase de nori. Iar noi le privim de undeva de departe, de sus de tot şi vedem cum norii – poate faptele mărunte – se mişcă de colo până colo, luând cele mai ciudate forme. Ele sunt memoria noastră care de fiecare dată reactualizează altfel lucrurile nesemnificative. Stâncile, însă, rămân neclintite, ele sunt faptele noastre esenţiale, decisive, care ne-au trasat un drum definitiv în viaţă. Şi aşa uităm, uităm câte ceva, rămân doar colţii aceştia de memorie, de stâncă, iar când povestim, umplem golurile cu nori schimbători, înlocuind faptele, de care nu ne mai aducem aminte cu plăsmuiri ale noastre, care câteodată se potrivesc cu ce a fost cândva, aievea, iar altădată sunt cu totul altceva, simple închipuiri ale noastre, poate povestim nişte vise, nişte aspiraţii vechi nerealizate. Şi aşa treptat, intrăm din ce în ce mai mult în literatură, unde‘ficţiunea, imaginaţia noastră joacă un rol din ce în ce mai mare.

Ne înduioşăm clin când în când, mai vărsăm poate şi o lacrimă când povestim câte un lucru mai trist despre noi, însă cel mai

adesea evităm să evocăm faptele care nu ne convin. E poate mai bine* aşa. Dar arareori izbutim să fim exacţi în amintirile noastre, mai ales că noi fiind personajul central, eroul, nu se poate să nu adăugăm câte ceva ce ne-ar pune într-o lumină favorabilă şi să nu eliminăm ceea, ce nu ne avantajează.

Nici nu ştim dacă am relatat totul exact, deşi, cum spuneam, m-am străduit să mă detaşez, închipuindu-mi că ar fi vorba despre altul. Dar să revin la povestirea mea.

Deci ieşisem, în sfârşit. După aceea, cum ştii, am locuit singur o vreme în satul acela prăpădit, unde aveam timp berechet. Toate după- amiezele stăteam tolănit în pat, fumam, dedându-mă la un adevărat desfrâu al memoriei. Aveam un serviciu relativ bun – obţinut, e drept, cu destulă greutate, dar n-are rost să mă plâng pentru asta. Venind de unde veneam, era şi normal că nu prea eram privit cu încredere şi oamenii se codeau să mă angajeze. A trebuit să accept ce mi s-a oferit şi bineînţeles nu mi s-a dat la început ceva cine ştie ce. – Aveam oricum o pâine sigură şi asta nu era puţin lucru. Am muncit şi prin alte părţi.

Aş putea să-ţi enumăr destule munci din cele pe care le-am făcut în acea perioadă: măturător, muncitor la ecarisaj, lucrător la o fermă de porci, grădinar şi multe altele. „Posturile" astea nu cereau un dosar pretenţios. Da, desigur a trecut o bună bucată de vreme până am primit în sfârşit o treabă mai pe măsura pregătirii mele. Poate chiar vreo doi ani. De ce nu mi s-a dat de la început ceva corespunzător? Ti-am spus doar şi nu acuz pe nimeni pentru asta. Doar am fost vinovat. Sigur, e adevărat că mi-a fost greu în acea perioadă. Dar important e că au trecut toate acestea. Putea fi şi mai rău. Alţii au avut o soartă mult mai crudă. Să mă fi dus la mama ta? Nu puteam. Şi ştii că despre asta nu-mi place să vorbesc.

Cum îţi spuneam, mă aflam în camera mea unde ceasuri întregi îmi depănam liniştit amintirile. Eram acum scutit de grija zilei de mâine, cum se spune de obicei. Nu eram însă scutit de grija zilei de ieri, pentru că ea, această zi de ieri, şi cealaltă de alaltăieri, şi multe alte zile care trecuseră, mă chinuiau pe mine. Dar să nu dramatizăm. Deci, neavând grija zilei de mâine, îmi

puteam permite luxul de a face orice, chiar de a-mi crea singur probleme, de a face puţină metafizică. Şi desigur că este un lux să te poţi autoanaliza pe îndelete, să-ţi reimaginezi ce-ai făcut, să rejoci spectacolul vieţii tale, a cărui premieră prost regizată speri că, după atâtea repetiţii mintale, îl vei putea în sfârşit juca dacă nu perfect, cel puţin corect. Ai învăţat doar bine rolul după atâtea reluări şi acum îţi vei juca propria-ţi persoană integral, convingător şi vei fi – se poate asta oare? – tu însuţi. Şi nu vei mai greşi replicile, poate doar discret pe unele le vei modifica după necesităţi, iar pe altele nu le vei mai spune deloc, fiind inutile, chiar primejdioase. Şi iar nu vei fi tu însuţi, iar se va întâmpla ceva ce te va deturna de pe drumul tău firesc, de la tine însuţi, cel adevărat. Ah! De ce vorbim aşa de mult câteodată, când, tăcerea are aproape întotdeauna un preţ înzecit?

Revăd totul şi joc din nou totul fără să am senzaţia inutilităţii, dar nu pentru a afla unde şi ce am greşit. N-ar avea rost, pentru că. eu ştiu cât de vinovat sau nevinovat sunt. De ce am greşit? Asta e cu totul altă întrebare şi nu mai are rost să revenim încă o dată asupra acestui punct. Poate că a fost o comedie a naivităţii tot ce am făcut eu, dar la fel ca în orice comedie modernă a intervenit şi elementul tragic pentru a-mi demonstra că viaţa e mult prea complicată ca să o poţi înţelege dintr-o sau într-o singură trăire. Probabil tocmai dc asta mai greşim din când în când. Şi poate tocmai de aceea ar trebui să existe un drept la eroare sau măcar o înţelegere pentru prima eroare a unui om – mai ales dacă nu e gravă – care până atunci a trăit nepătat. Dar asta deja e o altă chestiune. Deşi nu mă pot opri să nu adaug că neexistând dreptul la eroare, ci doar cel de a o pedepsi, ar trebui ca măcar să existe dreptul de a se uita eroarea după ce ţi-ai ispăşit-o. Ar fi o mare victorie dacă 6-ar impune o asemenea amnezie faţă de cei care şi-au ispăşit greşeala. Ei ar putea redeveni astfel mai uşor ceea ce au fost înainte de a comite fapta incriminată.

Deci aveam timp să-mi reiau viaţa ... Nu te speria, n-o reiau chiar de la început cum se spune cu bunul simţ obişnuit că oamenii îşi pot reîncepe viaţa de la capăt, după ce şi-au executat

pedeapsa, ca şi cum nu 6-a întâmplat nimic. Mare prostie! Anii duşi sunt buni duşi şi nu ţi-i mai dă nimeni înapoi, chiar dacă ar dori cineva sincer asta. Eu o să reiau viaţa – doar în imaginaţia mea – de acolo de unde spune lumea că am greşit, alăturându-i experienţa adunată dc mine până azi cu destulă trudă, după cum 6-a văzut. Ca să fiu mai clar, îţi voi spune că suprapun două timpuri diferite. Cel din perioada mea de eroare şi cel de azi. Rezultatele sunt dc două categorii.

în primul rând aflu, sau pot afla ce-aş fi făcut atunci cu experienţa mea de azi: aş mai fi comis oare aceeaşi eroare? Desigur te aştepţi să spun că n-aş fi comis-o. Aceeaşi eroare nu, evident. Dar poate altele tot aş fi comis.

în al doilea rând aş afla cum să procedez într-o situaţie prezenta, acum, folosindu-ma de amarele erori din trecut, deci de experienţa mea anterioară. ' >

Sau, aflat într-o situaţie asemănătoare cu alta din trecut, aş chema în memorie soluţia găsită atunci: dacă a dat rezultate, aş folosi-o, dacă nu, aş cvita-o, căutând alta. De la caz la caz. Fără să am complexul învinsului – deşi poate într-o oarecare măsură îl am – acum când deschid gura pentru a spune ceva, caut să-mi amintesc o întâmplare asemănătoare de dinainte de eşuare. Nu, nu c nimic oportunist în asta, nu e nici prudenţă (deşi poate că c puţin din asta). E doar o imensă curiozitate. Aşa o să aflu de ce oamenii pricep uneori mai greu că a fi sincer, a spune lucrurilor pe faţă şi pe nume chiar când nu sunt plăcute, nu înseamnă neapărat a fi rău intenţionat şi că nu c obligatoriu să le fii duşman când ai o altă părere decât a lor. Eu am crezut că apropierea şi iubirea dintre oameni poate exista şi în afara zâmbetului de încuviinţare. Poate şi din cauza asta am pierdut o partidă sau chiar mai multe. Acum joc alta nouă, dar concomitent le reiau şi pe cele vechi, jucate şi pierdute, dar notate în memoria mea. La fel ca marii maeştri ai şahului care în timpul turneelor, la întreruperi – sau de obicei la antrenamente – refac pe tabla cu pătrăţele albe şi negre „partidele alese[1]* ale unui Alehin sau ale unui Bot- vinic, căutând asemănări cu partida întreruptă. Pentru că şi în viaţă lucrurile se repetă, încă mai des ca în şah. Eixstă situaţii tip, uneori Ie poţi chiar cataloga: deschiderea franceză, gambitul damei, indiana veche. E drept, variantele care intervin

după deschidere sunt infinite ca număr. Dar măcar începuturile sunt clasice, constituind o bază cunoscută de pornire. Apoi tot în şah poţi şti, prevedea continuarea, mutarea corectă a adversarului dacă acesta este un jucător bine pregătit teoretic. Ce te faci însă când el joacă la voia întâmplării? Te poate surprinde şi n-ar fi exclus să te şi învingă. Dar asta e altceva. N-are rost să discutăm imprevizibilul prostiei altora.

Deci voi juca în premieră partida prezentă şi, în acelaşi timp, voi vedea şi retrăi partida mea pierdută de altădată. E instructiv şi interesant, dar mai ales util. Aşa mai scapi de multe necazuri, nu de toate, e drept.

Mă găseam, de pildă, în biroul de angajări a întreprinderii din ... Eugen se opri şi tăcu timp îndelungat. Andrei nu-l tulbură.

Se înnoptase. Nici nu observaseră. Putea fi destul dc târziu, chiar miezul nopţii.

— Uite, cam acesta era tata după ce se eliberase. Stătea ceasuri întregi la geam, parcă urmărind mereu acelaşi soare spre apus. Aşa l-am găsit şi în ziua când l-am vizitat prima oară în satul unde se stabilise până la urmă. Când nu privea pe geam, povestea într-una monoton, egal, visător. Numai că ...

Eugen se opri. Andrei, după o pauză, îndrăzni:

— E ceva ciudat în felul lui de a vorbi, de a prezenta faptele, în detaşarea lui, în indiferenţa sa vizibilă simţi o ... nu găsesc cuvântul.

— O cumplită amărăciune.

— Exact! Asta e! Amărăciune!

— Da, da, dar mai este încă ceva. Tata brava într-un fel, ca să nu se vadă cât suferă. Mima această detaşare. Cât a putut-o face. Pentru că după un timp n-a mai rezistat nici aşa .. .

— Cum adică n-a rezistat?

— Da. Ăsta e cuvântul: n-a mai rezistat. Ce ţi-am povestit eu acum ţine de perioada când toate erau în regulă sau cel puţin păreau a fi. Atunci îl vizitam foarte des. Eu locuiam nu departe de satul unde se stabilise. N-a vrut să locuiască cu mine. Am încercat să-l conving, dar n-a fost chip. Spunea că nu trebuie să

se ştie că am un tată fost puşcăriaş. Cum mama tot divorţase de el, iar eu purtam numele ei de dinainte de căsătorie, lucrurile puteau rămâne în continuare neştiute de nimeni. Naiv mai era bietul tata! îmi povestea de nenumărate ori aceleaşi lucruri, aproape fără să schimbe un cuvânt, fără să adauge, de asta ştiu pe dinafară aproape tot ce îmi povestea. Când se pornea, închidea ochii şi vorbea, încet, monoton, egal, ca inspirat de un oracol. Aveai senzaţia că asculţi o lungă litanie, cântată la unison, nesfârşită, însă nu plictisitoare, ci având un farmec straniu, parcă. Nu ştiu dacă îi făcea plăcere să povestească. Cred mai curând că încerca să-şi menţină un moral cât de cât normal, relatând faptele la un mod cât mai detaşat cu putinţă. Din păcate, n-a putut-o ţine aşa mult timp. Treptat, treptat durerile au răbufnit la suprafaţă. Nu faptul că începuse să bea mă îngrijora în primul rând, cât mai ales refuzul său categoric de a se reîntâlni cu mama şi modul din ce în ce mai ciudat de a se comporta. Era din ce în ce mai absent la cele din jur. A început la un moment dat să aibă neplăceri la serviciu. Lucra Ja o gospodărie colectivă ca socotitor şi de la o vreme n-a mai fost în starea

să sc concentreze asupra cifrelor. Făcea greşeli din ce în ce mai mari, până când, într-o zi, a fost la un pas să fie iar condamnat pentru nişte calcule eronate, pe care cei de acolo le-au pus în legătură cu nişte nereguli suspecte din gestiunea gospodăriei. Noroc că cel care a anchetat cazul, a avut răbdarea să afle cum stau în realitate lucrurile, cercetând totul pe îndelete. Şi-a dat imediat seama de starea în care se găsea tata. Pe urmă a urmat prăbuşirea. Devenise absent la cele din jur. Mintea îi rătăcea departe, în urmă. Se despărţise de trup, de trupul lui de atunci, de acolo, de locul unde se afla, de timpul, în care se găsea el de fapt. Nu mai mânca, nu se spăla, uitase cu totul de sine. A trebuit să se interneze. De aici îmi este imposibil să-ţi mai povestesc. Doar un lucru aş mai vrea să-ţi spun. Spitalul unde se afla internat avea şi el gratii la ferestre ... pentru că aşa trebuia să aibă un asemenea spital ... înţelegi. Printr-o cumplită ironie a soartei, salonul unde se afla era tot spre vest şi tata vedea, ca şi înainte la închisoare, tot apusuri de soare. Şi chiar începuse să se creadă din nou acolo.

Vorbea rar, doar din când în când şoptea încet de tot, cu chipul sfâşiat de suferinţă:

— De ce, de ce trebuie să am în faţă mereu apusuri de soare, de ce merg mereu spre întuneric, spre noapte, spre moarte ...

Capitolul VIII

I

I Trecuseră câteva zile, fără ca cei doi să se întâlnească din seara

<când Eugen îi povestise lui Andrei despre tatăl său. Andrei înţelese că prietenul lui se jenează să-l mai vadă, păxându-i-se probabil că nu trebuia să-i spună nimic despre drama tatălui său. îl înţelese şi nu-l căută o vreme. între timp, se interesă printr-o cunoştinţă de a sa de pe şantierul uzinei, cum îi merg treburile acolo lui Eugen. Auzi, aşa cum se şi aştepta de altfel, şi lucruri bune şi rele. Lucra bine, conştiincios, lumea era mulţumită de el, dar află că avusese deja primele neplăceri. Nu numai faptul că nu era deloc comunicativ îi atrăsese antipatia unora de acolo, ci şi un anume fel a lui de a privi cu indiferenţă tot ce nu era legat direct de meseria lui, de îndatoririle sale

profesionale. De exemplu, refuzase foarte categoric, aproape ostentativ, să ia parte la o şedinţă foarte importantă. întrebat de ce nu voia să vină, dăduse se pare un răspuns care irită şi mai mult pe cei de acolo, agravând lucrurile. Evident că povestea ajunsese repede până < sus şi urma să fie chemat la conducere pentru explicaţii. Andrei era îngrijorat. Trebuia neapărat să discute cu el, deşi îşi dădea seama cât de greu îi va fi să-l facă să înţeleagă într-un fel sau altul ca nu e bine să procedeze astfel. Nici un ştia cum să-l ia. Pe un ton grav nu mergea, îşi zise el. Eugen l-ar fi repezit şi pe el. Trebuia găsit altceva, convingător, care să-l facă să înţeleagă că asemenea gesturi gratuite n-au nici un sens. Să încerce eventual să-l scoată din starea în care se află, să-l antreneze în vreo activitate oarecare. în ce însă? Eugen nu făcea nimic în afara serviciului. E drept, citea. Nici la film nu-l putuse scoate, decât foarte rar. De dans nici vorbă. Şi totuşi, gândi Andrei, o soluţie trebuie găsită. Până una alta, se grăbi să-l aştepte la ieşirea din şantier şi să stea mai mult de vorbă, aşa

despre una alta. Poate, cine ştie, la o bere ar merge mai uşor. Mai o aluzie, mai o pildă, poate şi o glumă, cine ştie ...

Când îl zări, Eugen nu păru a se bucura cine ştie ce, constată Andrei, destul de intrigat. Avea să afle însă mai târziu motivul rezervei lui Eugen.

Totuşi Andrei luă o mină veselă, făcându-se că nu observă nimic x

— Bătrâne, am o propunere nobilă.

— Care? îl întrebă Eugen cu o vădită lipsă de. curiozitate.

— Ce-ai zice de o bere comună?

Urmă o tăcere destul de lungă.

— Cine e pentru, cine e împotrivă, cine se abţine? Deci în unanimitate de voturi 8-a aprobat propunerea tovarăşului Andrei Paizie.

— Dar eu m-am abţinut.

— Eu ţi-am luat tăcerea ca o aprobare discretă.

— Ei bine, fie.

— Deci într-un consens general ne putem îndrepta spre obiectivul propus.

Intrară la „Crişul", unde ca de obicei fură întâmpinaţi de Nicu, deosebit de serviabil, însă fiind deja supraîncărcat cu bacşişuri în natură, de la început stabilirea unui contact cu el devenea dificilă.

Până la urmă au reuşit să obţină două fripturi, nişte mici şi câteva sticle cu bere, nu prea reci, dar oricum mergeau. Friptura, însă, era într-adevăr rece.

Mâncară, băură câteva pahare cu bere, şi cu toate acestea discuţia se închega greu. Eugen era morocănos, chiar puţin ostil. Andrei observă şi înregistră totul, renunţând cel puţin deocamdată să aducă vorba despre incidentul de pe şantier. Preferă să vorbească despre el însuşi.

— îmi aduc aminte, începu Andrei curajos, sperând să aducă într-un fel huna dispoziţie, de serile de iarnă petrecute cândva cu ai mei. Ei ţineau foarte mult la memoria vechii noastre familii, la aşa- zisul ei blazon. Prestigiul ci li se părea inatacabil. Se înnopta devreme şi serile erau lungi, iar ei în jurul sobei depanau – de fapt despleteau – tot felul de isprăvi incredibile ale memoriei clanului. De o vreme, însă, fiecare în parte se săturase de poveştile

celorlalţi, mereu aceleaşi, aşa cum te saturi de o mâncare ce ţi serveşte în fiecare zi, oricât ar fi ea de gustoasă.

în treacăt fie zis, multe erau pure invenţii sau exagerări ale unor fapte destul de banale. Dar ei se cantonaseră în acelaşi trecut „glo- TÍOS, crampon an du-se cu încăpăţânare de el, nemaiauzind nimic din ce se petrecea pe afară. Când s-au trezit din toropeala lor, gata, deja le trecuse vremea. Erau alte timpuri, oamenii nu mai visau romanţios la cine ştie ce basme cu crai şi crăiţe de sorginte boierească, lumea fiind acum „prinsă" – cum zicem acum – cu lucrurile la zi. Nimănui nu-i ardea de trecut, treburile prezentului fiind incomparabil mai importante. Trebuiau să revină şi ei la prezent, care indiferent dacă le plăcea sau nu, era totuşi captivant prin imprevizibilul său dacă nu prin altceva. Şi chiar dacă nu erau de acord cu multe din jur, trebuiau să recunoască – măcar pentru ei înşişi – că nu se mai putea visa în linişte ca altădată. Casa lor era un vechi conac despărţit de oraş prin tradiţiile atât de scumpe locatarilor săi, cât şi de dealul acela înalt acoperit de păduri, care îl ascundea vederii celor din târg, adevărat baraj în calea oricăror nepoftiţi. Spun casa lor, pentru că ea niciodată n-a fost de fapt a noastră, a părinţilor mei şi deci a mea. Aparţinea de fapt unor rude mai înstărite, care aveau un adevărat castel undeva prin împrejurimi. Ne-au lăsat să locuim acolo doar ca să avem grijă de gospodărie. Bineînţeles, tata şi mama n-ar fi recunoscut nici în ruptul capului faţă de cei de prin vecini sau faţă de străini -că sunt doar nişte simpli chiriaşi sau administratori. Ei se şi vedeau moştenitori.**

Ajunseseră, în nemăsurata lor naivitate şi în măruntul lor orgoliu, să denumească acel biet conac, „castel". Fumuri boiereşti! Doar că, vezi, vremurile se schimbaseră şi ei nici nu băgaseră de seamă, iar „castelul" a devenit aproape pe nesimţite doar „casa de după deal", una oarecare, fără nici o enigmă, ca şi cum niciodată nu fusese altfel. Am fost mutaţi de acolo, simplu şi firesc, de parcă se petrecea un lucru care demult trebuia să se întâmple, încât îţi venea să te şi miri de ce se întârziase atâta. Ni s-a dat o locuinţă în oraş, iar în ₅,castel" s-a făcut o casă a pionierilor, unde vara se trimiteau copiii •din împrejurimi în tabără. îngrijit şi renovat, conacul arăta atunci

mai vesel ca niciodată.

Nu-ţi mai spun cât plângea biata mamă, iar tata cum se lamenta ■cu gravitate, repetând mereu mecanic:

— Inexplicabil, inexplicabil! Cum s-a putut întâmpla asta? Să ne ia nouă casa?

într-adevăr pentru ei era inexplicabil, deoarece ei nu înţelegeau nimic, dar absolut nimic din prefacerile vremurilor acelea.

Amuzant rămâne oricum faptul că ei uitau un lucru. Casa nici nu fusese a lor, deci lor nu li se luase de fapt nimic. Aşa că ei se considerau deposedaţi de un bun care era al altuia. Mai ales că nici nu ni se dăduse o locuinţă prea rea.

— Aş dori totuşi să ştiu ceva mai mult despre înaintaşii tăi, interveni Eugen, nu pentru a afla nişte istorii extraordinare cu strămoşi medievali, enigmatici, îmbrăcaţi în zale, luptând eroic în şa, ci poate mai mult pentru a-şi verifica nişte opinii mai vechi, poate chiar nişte prejudecăţi. Pentru că încă din copilărie aflase câte ceva despre strămoşii lui Andrei, dar foarte vag, de la mama sa, şi toate aceste istorii păreau înconjurate de un inexplicabil mister.

— înaintaşii mei? Fleacuri. Tata se lăuda cu ei. însă trecea sub tăcere un „mic" amănunt. Doar că era cel mai important: noi suntem o ramură laterală a familiei Paizilor. Chiar foarte laterală, ca să zic aşa. Cândva în negurile insondabile ale istoriei – cum ar spune tata cu emfază – un vlăstar nobil al spiţei s-a rupt prin voinţa sa de trunchiul tată, ignorând canoanele nobilei spiţe.

Mai pe româneşte, a prins drag de o ţărancă tânără şi frumoasă – pe deasupra şi săracă – cu care a fugit, luându-şi lumea-n cap. A renunţat la drepturile ce i se cuveneau ca unuia dintre moştenitori. Bineînţeles că a fost repudiat de toţi şi excomunicat din sânul familiei. S-a căsătorit cu fata aceea, care trebuia să fi fost al naibii de frumoasă dacă l-a putut ea determina să-şi lase tot avutul. Au trăit amândoi săraci, ca de altfel şi urmaşii lor, ca şi fii acestora. Familia i-a privit întotdeauna ca pe nişte rătăciţi fără minte, ca pe nişte degeneraţi. Târziu de tot, au fost totuşi reprimiţi, însă doar ca nişte rude sărace şi numai aşa, în vizite scurte, trataţi de sus, cu dispreţ făţiş. Eu sunt unul din urmaşii acelui tânăr nebun şi îndrăgostit . . . ! E de altfel singurul înaintaş cu care mă mândresc. Trebuia să fi fost un om şi jumătate nebunul ăla superb. Povestea ţi se pare probabil romantică. Poate că îţi vine

să şi zâmbeşti, căci noi astăzi facem pe antiscntimentalii, pe antiromanticii, pe anti .. . mai ştiu eu ce. Dar orice ai spune, povestea asta are farmecul ei. Şi apoi, uite, aş vrea să văd unul astăzi, cu studii, casă, maşină şi funcţie renunţând la

toate astea pentru a „fugi” cu o ţesătoare, să zicem, sau o strungăriţă frumoasă, cu o coafeză, Nu, stai, cu coafeza ar fi o afacere, că ar avea sigur bani şi încă mulţi. Dar să revenim la eroii noştri şi la urmaşii lor. Toată spiţa familiei mele – nu a clanului, a marelui clan – ci a noastră, a „degenerărilor” a trăit modest, chiar în sărăcie, iar mai târziu, spre zilele noastre, câţiva dintre noi s-au ridicat singuri, urmând cu greu nişte şcoli, făcându-şi anevoie o oarecare situaţie, de* venind nişte burghezi mijlocii.

Cât priveşte reprezentanţii de frunte ai familiei, ei, da, au fost puternici şi bogaţi, respectaţi şi preţuiţi în lumea lor pentru că erau înstăriţi. Nu-i admir şi nici măcar n-am vreun motiv de preţuire pentru ei. S-au purtat întotdeauna rău cu ai mei, i-au dispreţuit, deşi tata şi mama le purtau mereu recunoştinţă pentru că i-a lăsat să locuiască la conacul vechi doar pentru că – aşa cum ţi-am spus – trebuia să aibă cineva grijă de casa aia a lor, dărăpănată, ca să nu se prăbuşească de tot. Ei fuseseră stăpânii. Aspri, neânduplecaţi, rari la vedere şi cu atât mai temuţi. Ei nu erau niciodată de faţă. Erau o absenţă care teroriza. Despre ei se vorbea doar. în asta consta puterea lor. Erau ca nişte fantome, dar nu de abur, ci de fier, peste care nimeni nu putuse trece niciodată. Voinţa lor era ca un fior de gheaţă ce-l simţeai ori de câte ori te surprindeai speriat că gândeşti un pic altfel decât ar fi trebuit, că ai cât de cât o părere a ta. Trebuia să te laşi încovoiat ca să nu le simţi puterea surdă, inflexibilă. îmi povestea cineva din sat, că o singură dată un ţăran cutezase să-i vorbească boierului – nimic mai mult, fără a spune mare lucru, ci doar atât, i-a adresat cuvântul – şi de atunci a rămas şchiop pentru toate zilele câte i-au mai rămas. Oamenii trebuia să stea fără grai în faţa lor. Voinţa Paizilor era ceva asemănător curentului electric. Nu se vedea, dar se simţea imediat dureros, mortal uneori, imediat ce

puneai mâna unde nu trebuia. Chiar nouă celor de ne trăgeam din nebunul acela frumos, deşi din familie, nu ni se îngăduia mare lucru în plus, faţă de ceilalţi.

Ei, acum să-ţi vorbesc despre tata. Era şi el un Paizie, vorba vine, precum ţi-am spus. După studii strălucite – zice el – la Paris şi la Berlin, s-a întors acasă, entuziast, hotărât să facă minuni cu inteligenţa naturală de care credea că dispune şi cu cunoştinţele stră*

lucite pe care i se părea că şi le însuşise. Doar că a nimerit prost. A sosit în ţară exact când lumea se răsucea pe partea cealaltă, tre- zindu-sc dintr-un somn letargic, în zgomotele asurzitoare ale unui război început de curînd. Era obligată să se trezească în sfîrşit din somnul acela lung şi acum era zgîlţiîtă de o mină ce nu mai era dispusă să admită somnul nimănui. Era mâna istorici, nu-i aşa? Europa clocotea mai agitată şi mai nervoasă ca niciodată. Tata privea toate acestea cu un ochi de adolescent întîrziat, ce se credea înţelept. Nu prea ştia, săracul, ce să facă, încotro să se îndrepte. Nu te mira dacă vorbesc astfel despre el. A făcut atîtea prostii omul ăsta, îneît mă mir foarte tare că reuşeşte încă să mai existe. Prostii este cel mai dulce cuvânt pe care îl pot găsi acum. Pentru că unele din faptele sale ar merita un calificativ mai aspru. Şi, în sfârşit, mai repede decât se poate imagina, a început să facă greşeli după greşeli, cu o bună credinţă înduioşătoare. Cred că toată viaţa lui a purtat pe ochi nişte lentile care-i transformau albul în negru şi invers. N-avea pe vremea aceea – parcă azi are – nici cel mai mic fler politic. Drept care n-a avut de lucru şi s-a împrietenit cu un ştab al unui partid „istoric" şi uite aşa n-a mai putut el ieşi din istorie, nici până în ziua de azi. Pentru ca imediat după ce s-au limpezit lucrurile şi s-a văzut care cu care, tatei i s-a amintit de prietenia asta – vorba vine „prietenie", aceasta însemnând şi alte treburi mai puţin oneste şi amicale – propunându-i-se cu mărinimie o lungă şedere, confortabilă şi gratuită într-una din „pensiunile[11] întreţinute de stat spre liniştea şi netulburarea sa, a statului. Ştiu că nu i-a fost cine ştie ce bine acolo. Am aflat însă cu surprindere de pe la alţii cu care a fost coleg de „pensiune[11] că, întâmplător şi neaşteptat pentru noi care-l cunoaştem, cl se descurcase acolo satisfăcător. Chiar mai bine decât afară, în libertate. Supus şi disciplinat, fără cine ştie ce mare vină şi deci nici răsplată prea cruntă, a traversat această perioadă mai uşor ca celelalte când era de capul lui. A ieşit relativ repede şi atunci, ţine-te, să vezi şi să nu crezi: făcea omul pe eroul, pe martirul de credeai că salvase Roma. La toată lumea spunea, indiferent dacă-l asculta sau nu, că vezi, măiculiţă doamne, el a fost închis pentru că a

încercat să scape ţara de comunişti, că el a luptat, a făcut şi a dres şi că las[1] că vin ci americanii ăia şi o să vadă ei – comuniştii adică – cine e cl şi ce a făcut şi ce o să ajungă cl. Auzi, tata, şi luptători

Cocoşcii pc carc-i dosise şi micile găinării, plus, bineînţeles, prietenia cu liderul istoric îl băgaseră în pensiunea statului. Ei, şi azi aşa şi mâine aşa, spunând el ba la unul, ba la altul, ce mare tip de rezistenţă a fost, cineva l-a luat în serios şi i s-a înfundat iarăşi. Şi a mai făcut câţiva ani de ucenicie într-o rezervaţie întreţinută de stat. Da, nenorocirea i s-a tras din faptul că a fost luat în serios. Dacă cineva ar fi avut puţină răbdare să-l cunoască mai bine, să-l scuture oleacă, şi ar fi avut puţin simţul umorului, şi-ar fi dat seama numaidecât că este un tip inofensiv, absolut neprimejdios pentru noua stare de lucruri, complet incapabil de cel mai minor act de rezistenţă. Dar cum lumea nu prea avea umor pentru că nici timp nu avea de asta în anii aceia, omul a mai repetat o carantină. Mai ales că erau şi din cei care efectiv erau primejdioşi, aşa că era greu să deosebeşti în graba de atunci pc farsori de duşmanii adevăraţi. Şi a ieşit şi de acolo sănătos.

îţi văd iar pe faţă nedumerirea. Cum pot vorbi aşa despre el$_r$ pentru că e totuşi tatăl meu? Am, să ştii, destule motive să-l bârfesc şi chiar să-l judec foarte aspru.

în perioada când era încă liber, pe acasă, sau nu era plecat cu afacerile lui, nu se prea omora cu firea să aibă grijă de mama şi de mine. Nu, ferească Dumnezeu. 0, el avea micile lui întruniri politice, discrete „nuclee” de rezistenţă cum le numea el înfierbântat. Să-ţi spun eu ce era şi cu nucleele astea: în total vreo trei-patru, toţi cam ca tata, de acelaşi calibru; se întâlneau la unul din ci, făceau puţină bârfă politică, ce-au mai făcut comuniştii, ce zic ăilalţi la radio, beau bine şi jucau poker. Iar restul timpului îl ocupau tinerele cărora le consacra forţa şi inteligenţa sa arzătoare, cred că şi banii de care dispunea. Că era frumos bărbat tata pe vremea aceea. E singura calitate care nu i-am contestat-o niciodată. Şi avea un succes nebun: şanteze, văduve, divorţate, coafeze, femei de stradă chiar, nu ierta nimic. Ţin minte şi acum cum biata mama lupta eroic să-şi aducă soţul pc calea cea bună a virtuţii. Dar a fost în zadar.

Soluţie de a-l despărţi de iubirile sale a fost tot bunăvoinţa statului care l-a ferit de ispitele Evei, izolându-l pentru o vreme de ele. Iar mai spre zilele noastre, vârsta i-a temperat zelul său erotic.

Ar mai trebui să-ţi explic de ce privesc cu atâta uşurinţă păţaniile tatei, chiar detenţiile sale. Pentru că m-au iritat de destule ori, explicaţiile ce mi s-au oferit: mulţi doreau să mă convingă că toţi cei care au făcut puşcărie politică au fost nevinovaţi, ba mai mult decât atât că au fost oameni cu mari merite. S-a scris destul despre asta. Multe lucruri sânt adevărate şi nici nu am de gând să le contest. S-au întâmplat adevărate tragedii. Ştiu asta. Am auzit şi eu. Cunosc chiar nişte oameni care au suferit cumplit. Şi încă nevinovaţi. Au fost abuzuri grosolane, abdicări inadmisibile de la cele mai elementare norme ale justiţiei, ale umanităţii chiar. Oameni absolut nevinovaţi au fost călcaţi în picioare la propriu şi la figurat, impunându-li-se să recunoască nişte culpe imaginare, doar pentru a fi exemple paralizante pentru cei care ar fi îndrăznit să facă într-adevăr nişte fapte asemănătoare cu cele inventate. Am vorbit cu cu un asemenea om, care îmi spunea că după nişte schingiuiri imposibil de imaginat ar fi fost în stare să recunoască fără ezitare că a fost prieten până şi cu Hitler şi că împreună ar fi pus la calc ocuparea Europei. Şi nu din laşitate, ci pur şi simplu pentru că nivelul de suportabiliiate al organismului arc şi el un prag de sus, sau de jos, cum vrei să-l iei. Multe şi înfiorătoare nedreptăţi s-au întâmplat atunci. Ba chiar şi cei care erau vinovaţi n-au fost trataţi întotdeauna cum se cuvenea: adică faptă şi răsplată, fiind chinuiţi inutil şi ncomeneşte. Şi ceea ce c culmea este că destui oameni sincer devotaţi noului regim au fost comandaţi pentru diverse motive, ce azi ne par incredibile. Ba că sânt de dreapta, ba că-s prea de stânga, ba că s-au aciuit pe la mijloc cînd trebuia să fie într-o parte. Ba că nu au colaborat cu aliaţii, ba că au colaborat cu ei, dar ăştia erau americani sau englezi, ba că au stat pasivi în momentele grele, ba că au acţionat, dar anarhic, primejdios cauzei. Şi, uite aşa, au căzut destule capete de oameni nevinovaţi. Desigur că unele abuzuri s-au făcut cu cele mai bune intenţii, de către oameni nu răi, care nici nu-şi dădeau poate seama că ci comit un abuz. Doreau sincer să apere noua orânduire de noi uneltiri. Şi uneltiri au fost doar destule, nimeni nu poate contesta asta.

Deci să nu crezi cumva că iau în derâdere zilele şi nopţile de puşcărie ale atâtor oameni. Ele n-au fost deloc uşoare şi cei care

le-au trăit ne pot depune oricând mărturie cum a fost.

Dar când vorbesc despre tata, nu ştiu de ce am în vedere un alt unghi din care se pot privi lucrurile. El face parte din acea categorie care au fost pedepsiţi pe drept, chiar dacă, aşa cum îţi spuneam, „rezistenţa" lui a fost practic ca şi inexistentă, sau chiar dacă totuşi a existat, atunci ca a fost ridicolă. Nu vreau să-l acuz de nimic. Să fie sănătos şi să trăiască în pace – şi într-adevăr trăieşte şi acum în pace, nestingherit de nimeni. Nu-i merge rău nici astăzi. Micul, măruntul lui spirit practic a învins până la urmă. Mai acum câteva zile s-a interesat, în sfârşit, după multă vreme de mine; dorea să afle ce mai face fiul său. Chiar mi-a scris o scrisoare. Am însă vaga bănuială că dorea nişte bani. A nimerit-o însă prost de data asta – spre deosebire de alte dăţi. Din ultima chenzină i-am trimis mamei, ca să fiu mai sigur că-i parvin ei banii. Aşa că va trebui să aştepte până la următoarea când îi va veni şi lui rândul. Că dacă-i trimit pe numele lui .... Ce să mai vorbesc...

Andrei se opri, bău din paharul cu bere şi-şi aprinse o ţigară, privind în gol şi zâmbind puţin trist.

— Şi n-ai avut de suferit de pe urma tatălui tău? Nu ai fost întrebat mereu cc-a fost şi cum a fost?

— Ei, cum să zic, mici neplăceri am avut. Marele meu noroc a fost însă că sânt zdravăn făcut şi ţin la tăvăleală, cum spunea un mare clasic drag inimii noastre. într-un timp, văzând eu că nu-i chip să pun mâna pe un serviciu ca lumea, ce mi-am zis? Ia să trecem noi de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni la munca de jos, că acolo nu ne întreabă nimeni „a cui tată eşti", cum zic mucaliţi ardelenii (Au şi ei umor câteodată, contrar opiniei curente). Drept care chiar am trecut la munca de jos, de foarte jos, adică am săpat fundaţii la casc, plătit cu ziua sau Ia metru cub de pământ extras. Şi de lucru se găsea pe atunci. Oamenii, scăpaţi dc necazuri, se puneau pe picioare, începeau să dureze casc trainice, adânc înfipte în pământ, deci cu atât mai mult de săpat şi cu atât mai mult de lucru pentru mine. Şi câte altele n-am făcut. Trebuia câştigată o pâine, că tata habar n-avea ce mănînc şi cu ce mă îmbrac. Era cînd pe afară, cînd înăuntru. Diferenţa n-o simţeam în nici un fel din punct de vedere material.

Chiar dacă era pe afară şi mai câştiga ceva, în casă nu se omora cu firea să dea şi el un ban. Rareori o făcea, cu aerul că se sacrifică bineînţeles pentru noi.

— Când totuşi tc-ai angajat la o întreprindere, cum a fost? Atunci trebuie să fi fost întrebat despre situaţia tatălui tău.

— Cum să fie? Ca de obicei. Trebuie însă să ai înţelepciunea necesară de a privi lucrurile mai cu răceală, mai calm. Sigur, părinţii mei, tata în special – constituiau întotdeauna un obstacol destul de serios. Uneori îl treceam, alteori nu. îmi dădeam şi eu seama că în definitiv nimeni nu c vinovat că s-a născut din părinţii cutare sau cutare, pentru simplul motiv că nu a avut posibilitatea să opteze la vremea aceea a facerii pentru alţi părinţi. Dacă ne-ar întreba cineva la timp, am şti să alegem părinţii, care să ne conceapă. Şi totul ar fi în ordine, am ajunge şi prim-miniştri fără nici un obstacol, dacă nc-ar ţine capul, bineînţeles. Or, aşa suntem victimele unei fatalităţi biologice implacabile, iar părinţii noştri sunt veşnicii vinovaţi pe care tu n-ai cum să-i tragi la răspundere, în schimb alţii au posibilitatea să te tragă pe tine la răspundere pentru ci. Ar trebui totuşi ca cineva să-i tragă pe ci la răspundere din timp pentru a nu te naşte, că după aceea e prea târziu. Ai dosar bun, faci copii. N-ai, nu faci, ca să nu-i nenoroceşti după aceea.

Oricum trebuie făcut ceva împotriva evidenţelor arborelui genealogic, altfel riscăm să murim de foame. Bietul tata, cu bruma lui de umor, pe care o avea câteodată când se întorcea după câte o escapadă amoroasă, îmi spunea, cu un aer de înţelept oriental, ridicând un deget în sus în semn de luare-aminte: ,,Băiete, croieşte-ţi singur viaţa, altfel te croiesc zdravăn alţii, şi-ţi croiesc nişte haine aşa de strâmte că rămâi cocoşat toată viaţa, chircit în hainele astea prea mici!*[9] Şi într-adevăr tata m-a lăsat să-mi croiesc singur viaţa, după capul meu, Aşa am ajuns eu, cum spun americanii, un „selfadman”, adică om făcut prin sine însuşi. Şi aş mai adăuga, asta apropo de întrebarea ta: să ne facem singuri viaţa, să ne dezdoim şira spinării, să ne îndreptăm de sub povara propriei noastre fişe de carde. Trebuie să încercăm să convingem pe toată lumea că sântem bine intenţionaţi, că avem alte concepţii decât ceilalţi din copacul nostru genealogic. Cum? aceasta-i întrebarea. Fişa

asta de cadre m-a frământat mult şi pe mine. Ea te etichetează rapid şi sumar, ca o execuţie din evul mediu. Ca să nu mai spun că e tare nesuferită cu nenumăratele ei rubrici şi rubricuţe, plictisitoare ca un roman nemţesc al cărui titlu l-am uitat, citit în tinereţe, în prima tinereţe. Trebuie să-ţi reiei pe rubricile sale întreaga ta viaţă, ca într-un bildungsroman şi nu numai viata ta, ci şi pe a altora pe care nici măcar nu i-ai cunoscut, nişte părinţi, bunici, străbunici – acum exagerez puţin – când despre unii dintre ei ştii doar că purtau acelaşi nume de familie. Trebuie să dai socoteală de toate ideile lor tâmpite pe care le-au avut înainte de a te naşte pe tine şi chiar după aceea când crai încă minor ş; deci n-ai fost consultat, când ei s-au înscris într-un partid sau altul, unul mai istoric ca celălalt. Ca, de altfel, şi ideea de a mă aduce între ei, care la fel le aparţine în exclusivitate şi, zău, dacă stau şi judec, n-aş avea motive prea serioase ca să-i felicit pentru această idee. Dar dacă au făcut-o, au făcut-o. Asta e, ăsta sânt şi exist pentru o vreme.

Cînd completezi formularul îţi dai abia seama de importanţa ta ca persoană şi mai ales de importanţa postului pe care îl vei ocupa, chiar dacă el este doar un biet post de ,,magaziner doi" – nici măcar unul – de materiale. Completând atâtea rubrici poţi avea impresia că te pregăteşti să iei un portofoliu ministerial. Probabil că la miniştri totuşi rubricile sânt mai puţine, ci fiind verificaţi în prealabil cu ocazia trecerii prin posturi intermediare, ca de pildă, cel de magaziner doi, cum am fost şi eu. Cu asta îmi fac şi cu loc într-o posibilă ierarhie ce duce sus şi-mi deschid drumul spre un fotoliu de demnitar.

Eugen râse amuzat. Andrei se bucură secret că a izbutit să-l scoată puţin din ale lui. Mai băură berc, priviră în jur la lumea foarte pestriţă, în majoritate muncitori ieşiţi de la lucru sau ţărani veniţi după târguieli. Se simţeau parcă mai bine şi atmosfera se mai încălzise, devenind mai familiară. Nu-i mai deranja aspectul dezolant al restaurantului. Andrei se bucură din nou, citind puţină uitare pe chipul prietenului său.

— Trebuie să-l fac să uite, asta c, îşi zise el în gând. Trebuie să-l ajut şi cu cu ceva la treaba asta. Să-l înveselesc puţin. Altfel...

— Să-ţi spun o istorioară oarecum nosţimă, dar strict

autentică. Un vechi cunoscut al meu beneficia de un nume de botez cu totul nefericit. Stai să vezi. Când a trebuit să se angajeze undeva, se izbi ca de obicei de fişa de cadre şi distracţia începu. Omul se apucă să completeze. Numele: Zugrăvescu. Prenumele: Fcrdinand. Brr! Fatalităţile încep de la onomastică. Ferdinand! Nume evident aristocratic. Iată o notă proastă în 'ochii tovarăşului de la serviciul de cadre care păzeşte buna compoziţie socială a personalului întreprinderii în chestiune. Au fost atâţia prinţi şi regi cu numele acesta, mai ales unul cu care am fost hărăziţi şi noi fără a fi întrebaţi. în sfârşit, gin di Ferdinand, poate că tovarăşul nu-i cunoaşte, poate, cine ştie, o fi fost slab la istorie. Dar şi proasta inspiraţie a părinţilor mei să-mi zică aşa. E revoltător când întreg calendarul creştin e plin de atâtea nume, inofensive, ei să-l prefere tocmai pe ăsta. Dar să nu pomenesc cuvântul „creştin", cuvânt mistic, că iar e rău şi mi-o fac singur şi ce-şi face omul cu mâna lui nici dracul nu desface (Dracul, alt personaj mistic – Doamne – fatalitate, deşi personaj negativ, el face parte totuşi din religie). Şi uite aşa omul nostru nu cuteza nici măcar să gândească, darmite să completeze formularul. Nu-i ieşea din cap însă ideea că din tot calendarul creştin – dar evita în gând adjectivul calendarului – care cuprindea atâtea nume de sfinţi, aici iar ezita puţin în raţionamentele sale, părinţii săi nu putuseră alege un nume inofensiv: Ion, Gheorghe, Nicolae, Petru, Pavcl, Grigorc, Anastasie. Nu, ci, musai Ferdinand. Trebuie să fi fost opera naşului care o fi făcut serviciul militar în armata austro-ungară sau, mai ştii, o fi fost chiar de origine străină, germanică. S-ar fi putut întîmpla şi asta în Ardeal unde nemţii şi românii au convieţuit paşnic atîta vreme. Regret şi azi – spunea omul nostru – că atunci la botez n-am avut posibilitatea să-mi exprim dezacordul. Ce le-o fi venit să-mi zică Ferdinand? Doar bunica săraca, absolut analfabetă şi nealfabetizată nici după aceea, cu toate efotrurile autorităţilor locale, dar femeie de bun simţ, tot spunea: de ce nu-l botezaseră altfel: Elcfteric, Eulampie, Patrichic, Eudoxiu, Pafnutie. Avea şi ea săraca nomenclatorul ei bine stabilit. Oricum mai rezonabil şi mai puţin primejdios pentru un formular de angajare. Cine mai ştie azi de sfinţii ăştia vechi, când noi îi uităm aşa de repede

şi pe cei noi, imediat ce le cade aureola de sfinţenie.

Eugen râse cu poftă, apoi, îl întrebă, circumspect, bănuind că ascultase iar vreo invenţie de a lui Andrei:

— E chiar adevărată povestea asta?

— Sigur, absolut sigur. Eu am adăugat doar mici amănunte pentru culoare, răspunde Andrei. Aşa ca să fie mai picantă povestea.

— Şi a fost angajat Ferdinand?

— Da. Pe post de măturător principal unu.

— Hai, lasă gluma.

— Da a fost angajat după ce în prealabil a fost chestionat verbal. Oamenii voiau să se asigure dacă Ferdinand nu se trage cumva din vreo familie deochiată.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă nimic. Ferdinand era un om ca toţi oamenii, destul de harnic, destul de priceput, ascultător. Nimeni nu l-a mai necăjit după aceea. Mucaliţii îl mai alintau din când în când strigându-l Ferdi- niţă, Ferdinăntuţ, Fcrdi, Ferdilă. Dar fără răutate. încolo nimic. Omul ajunsese la un moment şi pe panoul dc onoare. S-a însurat, a făcut copii şi a trăit fericit, dacă n-o mai trăi şi azi, şi am încălecat pe-o şa şi ţi-am spus povestea aşa.

Capitolul IX

în drum spre casă, Andrei observă că lui Eugen îi revenise proasta dispoziţie. Se vedea cu ochiul liber, cum spunea Andrei, că lui Eugen corăbiile i se înecaseră iar. După aparenta veselie de adineaori, el părea din nou că arc ceva pe inimă. Devenise iar morocănos, taciturn, chiar încruntat. Mergea cu capul în pământ, fără să spună nimic.

Andrei se decise să atace direct, fără menajamente pentru a afla care e motivul supărării lui Eugen:

— Ce-i cu tine? Văd că nu-ţi sânt boii acasă. Ce s-a întâmplat? Unde au dispărut boii din expresia citată mai sus?

Eugen se opri din drum, îl privi ţintă şi-l întrebă apăsat, rar, aproape neprietenos:

— Ce-ai căutat azi pe şantier?

Andrei, cu toată prezenţa lui de spirit obişnuită, rămase descumpănit. Ce să-i spună? Să-l mintă spunând că avusese pur şi simplu treabă pe acolo? Nu. Nu mergea. Să-i spună adevărul? Dar cum? Precis că l-ar fi iritat. Ce era de făcut? După ce ezită câteva clipe, îi răspunse tot cu o întrebare, ca să câştige timp:

— De unde ştii tu că am fost eu pe acolo?

— N-are importanţă. Ai fost văzut pe şantier.

— Şi ce dacă? Aveam treabă.

— Dar ai fost şi auzit spunând câte ceva.

— Şi ce, am spus vreo prostie? Nu prea obişnuiesc. De mult nu mai spun prostii. M-am lecuit.

— Nu încerca să scapi pentru vreo glumă de a ta. Spune sincer ce-ai căutat acolo.

— Nu încerc să scap. însă eu rar spus prostii, te rog să notezi asta.

— Să lăsăm gluma, Andrei. De ce ai fost pe şantier? Ce căutai

tu acolo?

— Aşa, într-o doară, să văd cum mai merge treaba. Normal, nu?

— A cui treabă?

— A ta ... a cui să fie.

— Aşa? . { .. ’ ‘ ;

— Aşa!

— Şi, mă rog, ce vroiai să afli?

— Cum îţi merge, de pildă.

— Nu puteai s-o afli şi de la mine?

— Nu doream să-ţi par indiscret.

— Nu mai spune? Şi aşa ai fost discret nevoie mare, ce să zic!

— N-am fost, dar puteam să-ţi. par în continuare discret, ... dacă nu aflai.

— Şi, totuşi, ce te interesa?

— Repet: cum îţi merge.

— Şi ce ai aflat?

— Lucruri bune, lucruri bune, fără îndoială. Pe alocuri de-a dreptul foarte bine. ;

— Chiar? ■ ; ♦.

— Da, desigur.

— Rele nu?

— Aşa şi aşa.... De, cum să zic....

— Fii mai clar, mai concret. .

— Păi, să vezi .... . ;. . ♦

— Nu te bâlbâi. '

— Eu să mă bâlbâi? ... Fii serios! Nu mi s-a întâmplat niciodată. Prezenţa mea de spirit ....

— Atunci spune! .*..«•

— Măi, Eugen, cum să-ţi spun eu? Las-o dracului de încăpă-ţânare. N-are rost. . * . .

— Ce încăpăţânare?

— Tu te pui mereu de-a curmezişul.

— Nu înţeleg. . J

— Simplu: când mai mulţi oameni îţi spun să faci ceva, ar fi* bine să nu faci altceva. . : ·J■

— Nu întotdeauna ce mi s-a spus să fac a fost bine. ;
— Nu era cazul acum.
— La ce te referi?

— La mai multe.

— Zi una din ele.

— Şedinţa, să zicem.

— A! Asta era!

— Da.

— Şi ce mare lucru e că nu am participat la o şedinţă plicticoasă?

— Stai, nu te grăbi, că nu era vorba de o şedinţă dc sindicat.

— Ei, şi ce, se discuta soarta mapamondului?

— Nu chiar, ci doar o bucăţică a lui, exact cea care te interesează, adică bucăţica pe care se află şantierul unde lucrezi tu şi de unde iei o pâine albă, intermediară sau cum o fi, dar o iei.

Eugen nu răspunse imediat. După ce cugetă cîteva clipe, spuse:

— Fără mine nu se putea?

— Ba da, desigur că se putea. Ca dovadă că şedinţa a avut oricum loc şi se parc că n-a avut foarte mult de suferit din cauza absentei tale.

— Păi, atunci?

— Ziceam şi eu aşa, ca personaj cu mari pete în originea socială, că dacă toţi ar gândi ca tine, nu ar avea cu cine să se ţină şedinţe ... Unele dintre ele foarte importante.

— Şi ar fi mare pagubă?

— Mai ştii? Poate că ar fi. Era vorba printre altele în şedinţă despre cci care îşi fac treaba ca lumea, despre tine de pildă. Să zicem, nu, că doar au zis şi alţii.

Eugen făcu ochii mari, nedumerit, nevenindu-i a crede ce auzea.

— Şi mai era vorba de cei pe care nu-i prea interesează nimic în afară dc meseria lor, lucrând aşa orbeşte ca o cârtiţă. Şi tot despre tine era vorba. Să zicem, nu, că doar şi asta au zis-o alţii. Tot acolo, în şedinţă.

Eugen înlemni:

— Cum?

— Da, chiar aşa. Ai fost lăudat.

— Serios?

— Si criticat zdravăn.
— Cum?

— Da, aşa, ca chestie, ţi-o spun pentru a fi la zi cu informaţiile de la locul de muncă. Micul meu buletin de ştiri s-a terminat.

Tăcură o vreme, păşind alături. Eugen nu avea ce să răspundă, iar Andrei nu ştia cum să continue. Totuşi încercă.

— Vezi, eu nu pot să fiu un exemplu viu pentru tine. Am destule bube în cap. Deşi martor mi-e – nu Dumnezeu, că el are multe treburi pe cap, ci lumea asta în care m-am învârtit – că sunt mai muncitor şi mai sănătos, nu ca origine, precum bine ştii, ci ca fel al meu de a gândi, aşa neortodox cum pare, decât mulţi posesori ai unor dosare curate ca lacrima. Un sfat tot îngăduic-mi să-ţi dau: încearcă să-ţi laşi la o parte vechile supărări şi încrâncenări, ca să nu le zic duşmănii, pentru că efectiv eu cred că nu sunt aşa ceva. E poate vorba mai curând de vechea ta neîncredere în oameni. Nimeni nu-ţi vrea răul, omule! Sau aproape nimeni, ca să fiu mai convingător, dar şi de dragul demonstraţiei.

Ajunseseră în dreptul casei unde locuia Andrei. Se opriră. Andrei nu mai continua, iar Eugen nu ştia ce să-i răspundă. Era totuşi supărat pe prietenul său. De ce venise pe şantier să se intereseze ce face el acolo? De ce îl dădăceşte ca pe un copil? De ce nu-l lasă în pace? Toată viaţa fusese sfătuit. Nu fă asta, nu fă aia, nu fă cealaltă. Nu sta aici, nu sta dincolo, treci mai încolo, treci mai încoace. Arareori i se spunea totuşi şi ce să facă, ce se poate sau ce trebuie să facă, dar şi atunci se întâmplase să fie greşit sfătuit. De ce nu-l lasă să procedeze cum ştie el. E un om major, independent, liber, îşi cîştigă singur pâinea. Să fie atunci lăsat să facă cum crede el de cuviinţă, fără să se amestece nimeni în treburile sale. Pentru că, la urma urmei, ajungem la vârsta – nu biologică, ci poate interioară sau spirituală – când putem gândi şi singuri, când putem discerne ce e bine şi ce e rău, fără o tutelă supărătoare care se cheamă de obicei îndrumare sau nu ştiu mai cum.

Nu spuse lucrurile acestea, însă în tăcerea care se instalase între ei, Andrei îi ghici gândurile şi nu putu să nu recunoască, măcar pentru el însuşi, că Eugen avea puţină dreptate. Şi totuşi nu era bine aşa. Oamenii au oricând nevoie de un sfat bun chiar

atunci când nu greşesc, dar mai ales atunci. Iar Eugen greşea, era părerea lui şi nu putea nimeni să-i scoată din cap asta. Da. Greşea. Deocamdată nu se întâmplase nimic grav. Şi nici măcar şedinţa la care nu luase parte nu avea prea mare importanţă, ci felul rece, neprietenos de a fi a 1 lui Eugen îl punea pe gânduri. Indiferenţa lui faţă de oamenii din jur, înstrăinarea sa. Şi el trecuse prin toate acestea şi le ştia foarte bine. Dintr-un lucru fără importanţă putea ieşi uneori ceva la care în nici un caz nu te-ai fi aşteptat la început.

Dintr-un nimic putea începe o nouă rostogolire, care niciodată nu puteai şti unde se va opri. Şi era păcat, mare păcat ca Eugen să mai cadă o dată.

Tăcerea dintre ci se prelungea prea mult. Părea că nu mai aveau ce să-şi spună. Eugen se legănă de pe un picior pe altul, îl privi pe Andrei, apoi îl salută grăbit, precipitat, îndepărtându-se. Andrei îi urmări gânditor paşii repezi, până ce îl văzu dispărând pe poartă, apoi o luă mai departe gânditor.

*

• •

A doua zi, pe şantier, Eugen fu primit cu destulă răceală. Bineînţeles nu de toată lumea. îndeosebi cei care nu-l prea aveau la inimă i se arătară aproape făţiş ostili. Unii păreau chiar a-i căuta pricină ■de ceartă. Ar fi fost o naivitate să-şi închipuie că şedinţa era motivul acestei atitudini. Nu, desigur că nu. Ea era cel mult doar un motiv în plus pe lângă celelalte care se adunaseră între timp. Mai bine zis era doar o ocazie ce se ivise pentru vechi răfuieli care abia aşteptau să răbufnească. Acumulări, gândi el, zâmbind cu amărăciune, acumulări cantitative la care trebuie să te aştepţi întotdeauna să devină altceva.

Eugen intui pericolul unei situaţii neplăcute ce se putea ivi din moment în moment şi căuta s-o evite cu grijă. Se purtă ireproşabil – credea el – lucră cu râvnă, străduindu-se să nu supere pe nimeni. Numai că din cauza grijii sale excesive de a fi cât se poate de conştiincios şi corect – sau poate tocmai de aceea, – comportarea sa deveni şi mai rigidă ca de obicei, mai

rece şi mai distantă. Abia aşa izbuti să irite mai tare pe câţiva din preajma sa. Atmosfera era încărcată şi se vedea bine asta. Vechile antipatii puteau izbucni din moment în moment. Era suficientă o scânteie, una singură. Eugen era permanent conştient de lucrul acesta şi începu să se teamă. Vechea lui ne ân cred ere în oameni îl puse în gardă. Dar toată prudenţa sa fu în zadar. Până la urmă trebui să se întâmple acel ceva mărunt, insignifiant, care să declanşeze întâi o simplă discuţie, apoi o ceartă şi, cine ştie, poate ceva mai rău.

Şi totul izbucni, bineînţeles, dintr-un fleac.

Unul din muncitori, Grigore, îşi cauta cleştele de tăiat cablu şi-I găsi la Eugen, care-l luase întâmplător, al lui fiind probabil la altcineva. Omul, care sc vede treaba atâta aştepta, îi zise printre dinţi:

— Ce, n-ai cleştele tău?

— Ba da, dar probabil e pc undeva pe aici şi nu l-am găsit pentru moment. Ţi-l dau imediat înapoi pe al tău.

— Dc ce pui mâna pc ce nu-i al tău?

— Scuză-mă. Poftim, ia-1. Mulţumesc!

— Ce-mi mai mulţumeşti, că tot nu m-ai întrebat când l-ai luat.

— Bine, n-o să se mai întâmple.

— Ce n-o să se mai întâmple? făcu Grigore mai înfuriat ca la început. Văzând că Eugen nu-i răspunde la provocare, bătând în retragere, trecu direct la înjurături.

— Fir-ai al dracului de deştept! Faci pe nebunul cu mine, hai?

- Eu?

— Da, tu. Faci pe domnul şi mă iei pe mine la fineţuri de astea: scuză-mă, mulţumesc, se maimuţări el, imitându-l pe Eugen.

— Dar ce vroiai să-ţi spun?

— Vroiam să nu-mi spui nimic şi să te duci dracului cu tot neamul tău.

Eugen căuta să se stăpânească. îşi muşcă buzele şi-i răspunse cât mai calm cu putinţă:

— Nu ştiu de ce mă înjuri pe mine şi mai ales nu înţeleg ce ai cu neamul meu.

— Uite aşa că vreau eu. Şi dacă vrei, te trimit şi-n mă-ta.

între timp deja se strânseră în jur mai mulţi muncitori, majoritatea din ei fiind din cei ostili lui Eugen şi care, desigur, erau de partea lui Grigore. Unii, fără să aibă habar din ce începuse cearta, îl îndemnau, aţâţându-l, să-l pună la punct pe Grindea, fiind ferm convinşi că acesta din urmă era vinovatul.

— Te-aş ruga să termini cu înjurăturile – zise Eugen şi cu un efort de voinţă, vrând să se stăpânească şi, dându-şi seama ce ar putea

urma, îi întoarse spatele şi dădu să plece. Doar că asta nu-i convenea lui Grigore. însenina că toate eforturile sale de a-l provoca dăduseră greş. înfierbântat, se repezi la Eugen şi, apucându-l de guler, îi strigă în obraz:

— Ia ascultă, mă, unde fugi? Ce crezi că nu te ştiu eu cine eşti? Las* c-am auzit noi ce fel de poamă eşti; vagabond prin şantiere, fiu de puşcăriaş şi beţiv.

Eugen nu mai rezistă. Se desprinse cu greu din mâinile lui Gri- gorc şi se pregăti să-l lovească. Nu mai apucă nici măcar să schiţeze gestul. Grigore, mult mai iute decât el, îi dădu un pumn în plină figură, care-l năuci. Nici nu mai izbuti să-şi revină, că primi şi alte lovituri, una după alta. I se păru că-l loviră şi alţii, dar nu era sigur, pentru că ochii i se înpăicnjcniscră. Se clătină şi căzu la pământ în nesimţire. înainte de a leşina, mai văzu capetele tuturor aplecate asupra sa.

Ceilalţi şi chiar Grigore, speriaţi de leşinul lui Eugen, erau descumpăniţi, neştiind ce să facă. Apăru inginerul, chemat probabil de cineva. Dintr-o privire înţelese cc se întâmplase şi strigă, aproape urlând:

— Ce, aţi înebunit, măi? Cc se întâmplă aici? Huliganilor! Opriţi-vă?

Se întoarse spre Eugen care zăcea în continuare întins la pământ, fără să-şi fi revenit:

— Cine l-a lovit?

Toţi tăcură, lăsând privirile la pământ.

— Bine, lasă că aflu eu, zise el, renunţând pentru moment la anchetă, şi se aplecă în grabă asupra lui Eugen. îi luă pulsul, apoi strigă către cei adunaţi în jur:

— Veniţi şi m-ajutaţi să-l ducem în biroul meu. Hai, repede!

Din grup se deprinse Ştefan, un muncitor foarte tânăr, care-l apucă pe Eugen de umeri. Ştefan, inginerul şi încă cineva îl duseră în biroul improvizat al şantierului. Ceilalţi rămaseră pe loc, înfricoşaţi de epilogul acesta neaşteptat. Se priveau între ci cu teamă.

Eugen se trezi întins pe o bancă, buimăcit, neştiind de fapt unde se află. îi curgea sânge din buza rănită şi dintr-o arcadă. îl îngrijea sora de serviciu de la punctul sanitar al uzinei. Lângă el,

în picioare, stăteau inginerul şi Ştefan. Văzându-l că deschide ochii, se apropiará:

__ Cum te simţi? îl întrebă sora.

__ Nu prea grozav.

— Cred şi eu, interveni inginerul. După o bătaie ca asta. Cine dracu' te-a pus să te încaieri!

Eugen îl privi fără prea multă bunăvoinţă, aproape cu ostilitate, ceea ce nu scăpă inginerului.

— Ce te uiţi aşa la mine, vrei să spui că n-am dreptate?

Eugen nu-i răspunse nimic şi închise iar ochii. îl dureau toate, şi capul, şi spatele, şi pieptul. Ar fi vrut să doarmă.

— Lăsaţi-l, zise sora, e foarte slăbit. Nu e cazul să-l certaţi acum. Aveţi destul timp după ce-şi revine.

— De ce să nu-l cert? Dacă se bate ca un huligan?

— Nici măcar nu vă interesează să aflaţi cine a început scandalul? strigă Eugen, deschizând iar ochii şi încercând chiar să se scoale.

— Nu mă interesează cine a început. Important e că te-ai bătut. Am eu grijă şi de ceilalţi. Nu scăpaţi voi nici unul. Desigur, fiecare o să spună că celălalt este vinovat. Şi o să încercaţi 6ă scăpaţi toţi basma curată. Lasă că vă ştiu eu, derbedeilor!

— Tovarăşe inginer, interveni în discuţie Ştefan, el nici n-a apucat să dea vreun pumn, că a şi fost la pământ. Doar am fost acolo şi am văzut cum s-au petrecut lucrurile.

— Cum a început? întrebă inginerul.

— Grigore s-a luat de el, că de ce i-a luat un cleşte de cablu. Cred că i-a căutat pricină, că nu de cleşte îi ardea lui aşa de tare. L-a înjurat de mamă şi apoi tot el a dat în Grindea.

— Cum, mă, aşa din nimic, pentru un cleşte?

— Cum să vă spun eu, nu-l prea înghite Grigore, el şi încă vreo câţiva de pe şantier. Am observat eu mai de mult asta.

— De ce?

— Nu ştiu. Ei zic că Grindea se ţine fălos, că face pe domnul cu ei şi alte chestii din astea. E drept că Grindea e mai tăcut, rareori intră în vorbă cu cineva, iar ceilalţi nu-i iartă că se

poatră aşa. Demult am văzut eu că abia aşteaptă prilejul să-i tragă o bătaie. Şi prilejul a fost cleştele. L-au asmuţit pe Grigore să-l lovească.

Inginerul rămăse pe gânduri, neştiind cum să reacţioneze. Apoi se hotărî şi ieşi brusc din cameră, fără să mai spună nimic. Ajuns la uşă, se întoarse ameninţător:

— Aflu eu care e adevărul şi pe ăla care e vinovat – indiferent cine-o fi el –, cu îl scot de pe şantier. Las* că v-arăt eu vouă, mama voastră de huligani, mai adăugă el privindu-l încruntat pe Eugen înainte de a închide uşa.

— Nu fi supărat, Eugen. Se luminează ele treburile până la urmă. Tu n-ai nici o vină. Grigore şi ceilalţi ţi-au căutat pricină. Doar am fost martor la toată chestia asta.

— Aşa stau lucrurile, doar că pe ei o să-i creadă inginerul, că-s mai mulţi, şi nu pe mine unul, mai ales că, ştiu eu, pe mine nici nu prea mă crede lumea. Am mai păţit-o şi altă dată.

— De ce să nu te creadă? Ţi-am spus că am fost şi eu acolo şi am văzut cum s-au petrecut lucrurile. Am să spun totul cui trebuie. Şi apoi nu cred că toţi ceilalţi or să fie de partea lui Grigore. Mai ales că ăsta a mai făcut şi alte scandaluri. Nu c la prima lui încăierare de aici, pe şantier. E cunoscut ca un cal breaz.

Eugen dădu din cap neîncrezător.

— Ştiu eu cum se vor termina toate astea. Ai să vezi dacă n-o fi aşa.

— Cum?

— Tot eu o să fiu scos cel vinovat.

— Nu se poate. Nu te lăsa, Grindea. Tu ai dreptate. Inginerul nu e om rău. Era doar supărat de toate cele petrecute. Ai să vezi că dă el de capăt lucrurilor şi nu se lasă până nu află adevărul.

Eugen se ridică în capul oaselor şi sora îl pansă cu grijă la ochi.

— Cred că va trebui să te duci la spital să-ţi prindă arcada în copci. E ruptă, să ştii.

— Trebuie neapărat?

— E mai bine aşa. Ca să nu rămână nici un semn. Eşti un băiat

frumos şi ar fi păcat, adăugă ea zâmbind şăgalnic.

Eugen o privi, dar nu putu să-i răspundă şi el cu un zâmbet. ÎI dureau buzele, însă îl mai durea ceva, mai mult decât toate: loviturile primite. Se simţea rănit pe dinăuntru, umilit şi aproape-i venea să plângă, deşi tot el îşi spunea că n-are rost să pună totul la suflet. Era destul de prăpădit şi aşa. Şi totuşi mândria ….

Inginerul apăru din nou în uşă.

— Măi, Grindea, ăia zic că tu eşti vinovat, că nu ştiu ce i-ai spus lui Grigore şi l-ai înfuriat şi de aia a dat. Aproape toţi îl apără pe el.

De ce-i fusese teamă nu scăpa. Va să zică s-au coalizat toţi împotriva lui, îşi zise, vor toţi să scape de el. Asta este. N-avea rost să încerce să-l convingă pe inginer. Tot n-ar fi izbutit. îl privi o clipă pe inginer, apoi, făcând un marc efort, se ridică şi ieşi din cameră fără să spună nici un cuvânt. Sora încercă să-l reţină, dar nu izbuti. Alergă afară după el pentru a încerca să-l convingă că trebuie să meargă neapărat la spital.

Andrei îl găsi acasă stând întins în pat, fumând. Se opri în prag şi-l privi, hotărându-se pe loc să ia lucrurile în glumă. Era mai bine aşa. Ştia că, dacă o să-l compătimească, îl va irita şi mai mult.

— Ce faci, boxerule? Se poate, măi? înţeleg să pierzi la puncte, dar K.O.? Inadmisibil pentru prestigiul tău. Ce vor zice fetele?

Aşteptă puţin să vadă efectul replicii sale.

Eugen nu reacţionă în nici un fel. Fuma mai departe, trăgând cu sete din ţigară, sorbind-o aproape.

— Hai, domnule, curaj. Şi Floyd Patersson a pierdut un meci şi nu s-a descurajat. A cerut revanşa şi l-a învins până la urmă pe Johanson. Nu? Deci ai posibilitatea să-l baţi şi tu pe Grigore ăsta, mai ales că după câte am auzit eu nici nu e prea tehnic. Axe pumnul greu. Doar atât. Tu eşti un boxer mult mai inteligent şi vei câştiga meciul revanşă.

— La asta m-am gândit şi eu, răspunse într-un târziu Eugen. La revanşă.

— Cum? rămase Andrei uluit, neştiind ce să mai spună. Era descumpănit de replica lui Eugen.

— Chiar aşa cum propuneai şi tu. Să facem un meci revanşă. Dar singur cu el, nu cu ajutoare din afară, cum mi se pare că s-a întâmplat de data asta. Cred că au dat şi alţii.

— Tu eşti nebun!

Andrei se blestemă în gând pentru ideea nefericită cu revanşa pe care el i-o sugerase. însă îşi dădu imediat seama că Eugen o avusese încă înainte de a veni el. Era neapărat nevoie, cu răbdare, să i-o scoată din cap. în nici un caz nu trebuia să

mai urmeze o încăierare. Oricare ar fi fost rezultatul ei, tot Eugen ar fi ieşit prost, chiar dacă ar fi câştigat. Iar dacă ar fi pierdut.....ce să mai vorbim.

— Să lăsăm gluma, zise el serios de data aceasta.

— Nici nu glumeam, dacă ai băgat de seamă.

— Da, observasem. Numai că eu prefer să iau drept glumă tot ce mi-ai spus. E mai bine aşa.

— Mă rog, asta e preferinţa ta. Fiecare cu preferinţele sale. Am şi eu pe ale mele şi am dreptul să mi le satisfac, nu?

— Dar ce ţi-a venit aşa dintr-o dată?

— Păi nu mi-a venit ... aşa dintr-o dată. Tot timpul, după meciul de box, cum îi spui tu, numai la asta m-am gândit. Cum să procedez ca să-i dau o lecţie bădăranului ăla.

— Şi ai ajuns la această concluzie înţeleaptă după o matură şi îndelungată chibzuinţă!

— Eu nu ştiu dacă e înţeleaptă sau nu concluzia mea. Ştiu însă altceva: omul ăsta m-a jignit cumplit, şi nu numai pe mine, ci şi pc părinţii mei. Şi asta nu i-o pot ierta. Am iertat prea multe până acum. Măcar de data asta

— N-are rost să-ţi faci tu dreptate. Poate ieşi şi mai rău pentru tine. Ascultă ce-ţi spun eu, că sunt un băiat cu experienţă.

— Ce să iasă mai rău decât a ieşit de data asta?

— O poţi încurca cu conducerea şantierului şi tu n-ai nevoie de aşa ceva.

— Păi am şi încurcat-o.

— Cum?

— Inginerul de pe sector a ajuns deja la concluzia că eu aş fi vinovatul încăierării de ieri.

— Nu se poate!

— Ba uite că se poate.

— Şi astea erau concluziile lui definitive?

— Nu ştiu şi nici nu mă mai interesează.

— Nu-i aşa, băiatule! Să te intereseze. Află de la mine că deja se ştie cine e adevăratul vinovat.

— Se ştie? Cine ştie?

— Lumea, toţi de pe şantier.

— Hai, lasă, nu mai vorbi prostii.

— Dacă-ţi spun.

— Am auzit eu ce se ştie.

— Ai să vezi mâine.

Eugen nu mai răspunde nimic.

— Şi apoi n-are rost să provoci tu un scandal. Abia aşa te-ai băga singur în bucluc şi ar ieşi Grigore basma curată, pentru că tu l-ai atacat de data asta, dacă, mă rog, ai provoca revanşa.

— Nici asta nu mă mai interesează.

— Ş-apoi ...

— Apoi ce?

- Ăla e un tip ciolănos, iar tu ai o înfăţişare ... mai subţire ... de intelectual, de ...

— Nu spuneai tu că Grigore arc o tehnică rudimentară.

— Da, desigur, dar ...

— Dar ce? Ţi-e teamă că o să mă bată iar? Nici nu are importanţă cine câştigă. Totul e să-i dau măcar câţiva pumni. Asta pentru vorbele care le-a spus despre tata. Că la sfârşit o să-mi dea el mai mulţi nu mai contează. Important e că o să-i dau şi eu câţiva.

— Eugen, nu te credeam în stare de aşa ceva! Pe cuvântul meu că mă uimeşti!

— Cresc sau scad în ochii tăi cu asta?

— Nu în ochii mei trebuie să creşti, ci să ai grijă să nu scazi în cei ai întreprinderii că vorba aia, de aici îţi vine pâinea.

- Nu mi-e teamă. Pot anticipa de pe acum hotărârea conducerii.

— Fii serios!

— O să mă pedepsească, evident. Am mai păţit-o eu. Tot nevinovat. E normal ca un fiu de puşcăriaş – încă unul de nuanţă politică – să fie şi el delicvent. Cel puţin aşa judecă unii. Ce naşte din pisică ....

— Nu vorbi prostii, măi copile.

— Nu vorbesc. Ai să vezi că aşa se va întâmpla. Originea mea socială este cel mai bun instrument de apreciere.

— Eugen, repet, lasă prostiile şi evită orice alt scandal. A fost de ajuns încăierarea de azi.

— Nu-l evit, că tot acelaşi final va urma. Măcar să mă răcoresc. Să-i plătesc pumnii primiţi.

— Pentru câţiva pumni primiţi n-are rost să rişti şi apoi – o luă el iar în glumă – boxerii cu arcada ruptă, mai ales cei care au fost făcuţi K.O., nu au voie să boxeze un timp după aceea, pentru a se reface. Aşa spune regulamentul federaţiei de specialitate. Asta pentru boxul amator, căci la profesionism se poate. Dar tu eşti deoscamdată amator.

— Nu-i vorba de cei cîţiva pumni. Şi apoi să ştii că nu mă dor loviturile. Aici mă doare, arătă el spre inimă. Vocea îi tremura. Am fost toată viaţa jignit, călcat în picioare, ba pentru una, ba pentru alta. Nimeni nu m-a iertat pentru că tata a făcut puşcărie. Da, el a fost vinovat şi n-am ascuns asta; şi-a ispăşit pedeapsa intrând în rîndul oamenilor aşa cum era şi firesc, nu? Dar cu mine ce au? Am făcut eu rău cuiva? Ce vină am eu că tatei i s-a întîmplat ce i s-a întâmplat? N-am dorit decît să am un colţişor al meu, să muncesc şi să stau liniştit, să-mi ling rănile. N-am cerut niciodată socoteală nimănui pentru toate relele care mi s-au făcut şi n-am acuzat pe nimeni. Ba dimpotrivă .... Am căutat să înţeleg că vremurile sînt uneori mai tulburi, că oamenii mai şi greşesc cîtcodată, că sânt doar oameni, am vrut cbiar să iert totul ... să uit ... Atunci de ce, Andrei, nu sînt lăsat să trăiesc? Dc ce continuă la nesfârşit bărţuiala asta la care sânt supus?

Eugen se întoarse spre geam ca să nu i se vadă faţa. Afară soarele se ascundea în spatele unui strat zdrenţuit dc nori cenuşii.

*** ♦**

Andrei plecă târziu de la Eugen, după ce se înserase. Se părea că treptat se mai liniştise. îl lăsă aproape adormit, frânt de oboseală după întâmplările zilei.

Rămas singur, Eugen zăcu un timp în pat, apoi se ridică şi începu să se plimbe gânditor prin cameră.

La urma urmei, trebuie puţină luciditate. Nu se poate altfel. Orice fapt al nostru, gândi el, trebuie analizat, reanalizat, autoanalizat, recapitulat, evaluat şi reevaluat. Da, desigur. De pildă, ar putea fi povestit altuia, obiectiv – era oare posibil? – după un timp îndelungat când s-a răcit faptul acesta şi putem fi mai limpezi. Şi de ce nu înţelegem că tot ceea ce ni se întâmplă

nu este, în definitiv, provocat de noi, adică putem trăi şi fapte ce au ca punct dc plecare o iniţiativă a altora. Desigur aşa putem scuza tot ce trăim, chiar o viaţă întreagă, chiar nişte gesturi reprobabile. Ceea ce nu e bine. Pe calea aceasta fie pot scuza cele mai abominabile fapte cu aerul cel mai inocent din lume. Că doar s-au mai văzut cazuri. Şi ne-a ajuns câte am văzut. Măcar cu atâta să rămânem: Că orice fapt aparţine cuiva, nu? Şi atunci poţi recapitula o întâmplare a ta ca aparţinând unui om, altcuiva decât ţie. Poţi scrie chiar în jurnalul tău, acela pe care nu-l va citi nimeni, cât vei trăi, că apoi îl vor şti toţi, dacă devii o celebritate bineînţeles. Pentru că orice jurnal intim se scrie pentru a fi citit. Dar nu asta trebuie să mă frământe acum. Hai să vedem, să înţelegem. Să ne apropiem de adevăr. Bine zis să ne apropiem, pentru că niciodată – o fi chiar aşa? – nu picăm exact pe el, ci rămânem puţin alături ea, destul ca să comitem o seamă de greşeli despre care vorbim apoi cu amărăciune, uneori chiar cu ipocrizie. Mirarea ar trebui să ne cuprindă nu numai atunci cînd le punem pe seama altora, ci şi când noi înşine călcăm pe alăturarea de ce e frumos şi bun. Pentru că, vezi, doamne, toate ni se trag din afară, ca şi cum noi nici n-am fi fost prezenţi la viaţa noastră. Eventual invitaţi de onoare. Puţină luciditate, ce Dumnezeu! Să luăm faptele aşa cum sânt, fără sentimentalism, dar şi fără duşmănie. Adică aşa cum au fost. Uite, chiar azi, aşa cum s-au întâmplat lucrurile cine ştie ce ar putea înţelege din ele un cap sec ... Că doar nu putem contesta că există şi asemenea capete . .. Ax fi nedrept să nu recunoaştem asta. Am jigni capetele celelalte carc-s deştepte.

N-am înţeles niciodată de ce oamenii deştepţi se supără când vrem să răspândim ştirea că există şi alţii, mai puţin deştepţi sau de ce oamenii cumsecade se simt jigniţi auzind că pe lumea asta mai trăiesc şi lichele Nu văd de ce i-ar jigni vestea asta. Cred că, dimpotrivă, ar trebui să se simtă puşi în valoare ca oameni cumsecade ce sunt. Da, desigur, oamenii au păcatele lor. Şi eu, Eugen, le am pe ale melc, şi alţii pe ale lor. într- un moment de furie am putea judeca foarte aspru întreaga omenire, deci şi pe noi înşine. Ei, asta mai puţin, pentru că atunci când vine vorba

de noi înşine devenim subit de o înţelegere înduioşătoare. Mai ales dacă ne referim la faptele noastre prezente. Că aici e buba: mai recunoaştem din când în când, că am greşit, în trecut adică, dar niciodată că greşim aici şi acum. Tot ce ţine de prezent ne este aşa de scump, că ni se pare imposibilă eroarea cea mai mică. Aşa se face probabil că păşim voioşi pe cele mai întortocheate alei, mergând aiurea, chiar împotriva propriilor noastre interese. E supărător de altfel să ne vorbim de rău pe noi înşine. De alţii, da, desigur, e uşor să spunem că au făcut o prostie, că fac mereu gafe peste gafe. Din păcate, însă, tare ne mai place uneori să ne poleim pe noi înşine, să ne punem mereu câte o pietricică la templul nostru nevăzut sau văzut doar în închipuirea noastră, exaltată, uimită de admiraţie în faţa valoroasei noastre persoane, personalităţi chiar, pentru că aşa ne credem, mai ales când ne merg bine lucrurile pentru o vreme.

Ne place să dăm nume frumoase până şi celor mai mari păcate ale noastre : laşităţii – prudenţă, brutalităţii şi agresivităţii — bărbăţie, încăpăţânării – fermitate, zgârceniei – economie, carierismului – aspiraţie de realizare, egoismului – spirit dc conservare, indiferenţei – detaşare obiectivă, oportunismului – oportunitate.

Şi aceasta nu din dorinţa de a ne scuza – sau nu numai din cauza asta, pentru că uneori nici nu ne trece prin cap să ne scuzăm. Nu. Suntem veşnic îndrăgostiţi de propria noastră persoană căreia vrem să-i confecţionăm o statuie solidă, superbă şi exemplară în ochii noştri şi desigur şi ai celorlalţi. Nici cea din urmă lichea din lumea asta nu va recunoaşte că este lichea. Va recunoaşte cu modestie că are unele slăbiciuni – ne va aminti pe cele mai mărunte – dar în nici un caz nu va pomeni nimic din ceea ce-i compune fundamental profilul de lichea. Orice om se simte bine în pielea sa, chiar dacă nu e mulţumit întotdeauna. în orice caz ar schimba-o greu cu a altuia, pentru că oricum altul, celălalt, ne pare mai prejos, mai puţin deştept, mai puţin frumos şi atunci, dacă am inversa pieile, numele, credem că, desigur, n-am face nici o afacere. Tot fiind noi înşine c mai bine. E o consecvenţă a personalităţii, pentru că şi lichelele au consecvenţa lor, de a fi mereu şi

pururea lichele. Iată deci că pot judeca şi altfel pe semenii mei – nu pe toţi, pe unii doar.

Din păcate luciditatea asta o avem doar când e vorba de alţii. Pentru că atunci când e vorba de noi, ni se întunecă mintea. Dar, în general, e bine să ne ferim de a privi pe ceilalţi în negru. Chiar atunci când unul din ei ne mai face câte un rău, trebuie să înţelegem că nu toţi ni l-ar face sau măcar nu ar dori asta toţi, la unison. Că dacă toţi oamenii din lumea asta şi-ar dori răul unul altuia, nu

ştiu ce s-ar întâmpla, dar un lucru ar fi sigur: că nimic din ce 8-a făcut bun până acum – şi doar s-au făcut atâtea – n-ar exista. Gata, ajunge. Hai gândeşte-te la ale tale, Eugen. încearcă să recapitulezi totul. Obiectiv, fără patimă. E oare posibil? Poate. încearcă. Deci nu e vorba de tine. E un alt Eugen. Şi acum să vedem cum a fost, să încercăm să recapitulăm cu obiectivitate, sec, exact.

Grigore, un muncitor tânăr, cam de vârsta sa, îl bătuse. Dacă avusese vreun motiv? Nu, găsise doar un pretext pe care-l căuta de mult se pare, pentru a-l provoca în aşa fel încât să nu se poată spune că-l bătuse degeaba. Ce-l făcea să sufere mai mult era faptul că Grigore îi aruncase în obraz vorbe care l-au durut mai tare ca loviturile primite după aceea: că face pe „domnul", nevoind să vorbească cu ei „muncitorii" – oare nu era puţin adevăr aici? –, că umblă din şantier în şantier, că e fiu de puşcăriaş şi multe altele. Ceilalţi muncitori au fost desigur de partea lui Grigore, unii se pare că-l şi loviseră, nu-şi dădea bine scama, că era aproape leşinat după atâţia pumni primiţi.

Dar ce vină are el pentru cele întâmplate, de ce i se aduce mereu aminte de situaţia dramatică a tatălui său? Şi apoi, la urma urmei, el încercase de atâtea ori să se apropie de muncitorii cu care lucra (chiar încercase oare?). Trebuia totuşi să se „integreze[9] în viaţa şantierului şi era bine să facă şi el eforturi pentru a se împrieteni cu ceilalţi de acolo. Totul e să înţeleagă că şi ei, muncitorii, aşa simpli cum sunt, sunt şi ei oameni ca el. E adevărat, Grigore greşise grav şi o va încasa pentru ce făcuse, însă asta nu schimbă fondul problemei. Cum de altfel îi spusese şi Andrei.

Se mai foi prin cameră, dar locul fiind strâmt, se lovea mereu de câte ceva, ceea ce până la urmă reuşi să-l enerveze de-a binelea. Se hotărî să iasă puţin la aer, gândindu-se că poate va reuşi să se liniştească puţin. îşi luă haina şi coborî scările, măcinându-se mereu de aceleaşi şi aceleaşi lucruri care îi otrăviseră ultimele zile.

Pe stradă nu mai era nimeni la ora aceea. Domnea o linişte calmă, aşezată, cum numai oraşele de provincie pot avea seara. Părea că toată lumea se culcase devreme, sau, dacă

mergeai cu imaginaţia mai departe, puteai crede că oraşul e pur şi simplu nelocuit sau fusese părăsit din cine ştie ce temeinicie motive. Aerul era curat, rece, cum

sunt de obicei toamnele Ia munte. Păşi rar, cu mâinile vârâte adânc în buzunare. Era tare frumoasă strada asta, mai ales noaptea la lumina becurilor, nu se putea opri el să constate. Vilele cochete, bogat îmbrăcate de verdeaţă care urca până deasupra geamurilor şi chiar aproape de acoperiş, erau ascunse printre castanii bătrâni, cu coroane largi, bogate, a căror crengi coborau greoaie spre pământ. Gândurile îi fugiră iarăşi la întâmplările zilei şi se simţi din nou singur, părăsit de toată lumea. Desigur Andrei era un băiat bun, încercase să-l îm-bărbăteze, glumise cu el, doar, doar îi va alunga gândurile negre.Şi-a dat scama de asta. Şi Ştefan, tânărul muncitor, aproape un copilandru, părea de treabă. Pot face ceva ei doi ca să-l ajute? Nimic. Ştefan era printre puţinii de pe şantier carc-l înghiţeau. Dar cine l-ar fi ascultat şi i-ar fi dat crezare? Iar Andrei.....Andrei nici nu lucra acolo cu cl. Nu putea interveni să-l ajute. Şi apoi cine era şi el la urma urmei?' Tot un fiu de puşcăriaş. E drept, se pare că reuşise să se descurce mai bine graţie inteligenţei şi, după câte se părea, priceperii sale. Sau poate era un tip mai tare, mai rezistent şi izbutise să răzbată, nu cine ştie ce departe – era un fel de contabil sau merceolog de materiale. El se „integrase", izbutise. Deci şi unii ca ei, cu dosar şi etichete, puteau face câte ceva, nu cine ştie ce, dar ori~ cum ...

Nu, Andrei a avut şi noroc. Majoritatea ca ei au avut şi au încă multe greutăţi, au de înghiţit destule mizerii, şicane şi persecuţii. EI Eugen, de ce n-a izbutit? Şi ca el atâţia alţii. Deci Andrei este doar o excepţie. Sigur că da. Uite, nu mai departe decât azi. Imediat ce a început scandalul, Grigore i-a adus aminte de tatăl său, ca şi cum cu asta era sigur că trebuie să-l facă praf, că-l nimiceşte cu vot bele lui. Pentru Grigore aşa ceva era de neiertat. Şi încă pentru mulţi alţii. Văzuse doar atitudinea celorlalţi. Nu felul său de a se purta îi irita, sau nu asta în primul rând. Poate şi alţii se purtau la fel şi nu-i băga nimeni în seamă, pe nimeni nu supărau. Dar, ia stai? De unde aflaseră ei povestea cu tatăl său, că doar de data asta avusese grijă să nu mai spună nimănui de aici nimic, pentru a nu mai păţi ce păţise şi altă dată. Doar lui Andrei îi povestise, atât. Un gând îl fulgeră.

Oare Andrei? S-ar putea ca el, cam vorbăreţ din fire, să. fi spus cuiva ceva. în definitiv, atitudinea lui binevoitoare se putea explica şi altfel: se simţea vinovat faţă de Eugen pentru că tatăl său, în împrejurări obscure, sc lăsase indus în eroare de tatăl lui Andrei? Nu ştia nimic precis şi de fapt nici nu cunoştea natura relaţiilor dintre cei doi. Dar nu, nu se poate. Andrei este, orice s-ar spune, un băiat admirabil. Imposibil ca el să fi scăpat vreo vorbă. Doar şi-ar fi dat seama ce urmări ar fi avut aşa ceva, fiind inteligent şi perspicace, având şi suficientă experienţă pentru a înţelege că, spunând anumite lucruri, nu-i făcea nici un serviciu, ba dimpotrivă.

Atunci cum? Deodată îşi dădu seama: desigur se discutase la serviciul de cadre, deci şi la conducere, situaţia sa familială complicată Şi c imposibil, când mai mulţi oameni ştiu ceva, ca măcar unul dintre ei să nu vorbească celor din jur despre asta. Desigur cineva sporovăise pe şantier. E clar. Asta e. Va să zică el continua să fie o „problemă" pentru întreprindere. Situaţia sa familială era socotită în continuare un motiv de a fi privit cu neîncredere, chiar cu suspiciune, din moment ce i se acordase atenţie, se vorbise despre ea. Se continua oare vechea poveste?

Să-l fi recunoscut cineva în oraş era imposibil. Plecase de mulţi ani de aici, pe când era încă un copil, şi sc întoarsese bărbat în toată firea, cu altă înfăţişare, purtând numele de familie al mamei sale înainte de căsătorie. Apoi şi oamenii mai uită, cei în vârstă mai şi mor, iar populaţia oraşului se schimbase, se primenise. în afară de asta el evitase cu grijă familiile cu care fuseseră în relaţii mai strânse ai săi, dc altfel multe din acestea erau deja demult plecate din localitate. Nici în oraş nu prea se arăta şi nu vorbea aproape cu nimeni decât cu Andrei. Andrei, iar se întorcea la el. Nu. Nu se poate. Tot la întreprindere era explicaţia. Deci este în continuare un caz încă insuficient de clarificat.

Dădu din cap cu amărăciune şi merse mai departe cu capul în pământ. Părăsise demult strada pe care locuia. Acum se afla deja pe una din uliţele lăturalnice ale oraşului. Privi în jur şi recunoscu locul cu destulă uşurinţă.

Pe uliţa întunecată ardea doar un singur bec. Era cel al

firmei unei bodegi minuscule unde beau dc obicei şoferii şi muncitorii de pe şantier. Dinăuntru sc auzeau glasuri puternice, încălzite de băutură. Brusc îşi aminti că azi fusese zi de salariu. Un gând îi trecu pe neaşteptate

prin cap. Oare n-o fi în cârciumă şi Grigore? Avea obiceiul – ştiut de toţi – ca în zilele de salariu să petreacă până seara târziu, şi de obicei aici venea. O ocazie excelentă de a se răfui cu el pentru bătaia primită! Dar dacă era acolo cu prietenii lui, şi desigur era cu ei, n-avea nici o şansă. Iar ar fi intervenit şi ceilalţi şi iar se termina prost pentru el. Totuşi era o ocazie. Să pândească un moment favorabil când va putea să i-o plătească. Mai ezită, în dreptul uşii. Dacă nu va reuşi nimic, o să bea o bere şi o să plece aşa cum venise. Nu credea să-l mai atace Grigore încă o dată. Se temea probabil şi el de neplăceri. Se hotărî. Deschise uşa şi intră. Dar rămase buimăcit în prag. în încăperea prea joasă şi afumată era un zgomot infernal de voci care se întretăiau, se suprapuneau, se încăierau parcă. Eugen stătea ca încremenit. Lumina era slabă, iar fumul gros de ţigară făcea şi mai greu de distins chipurile oamenilor. Plutea un miros de ţuică, mititei şi transpiraţie, încât venit de afară, de la aer curat, aveai impresia că te sufoci. Era ca de obicei marea înghesuială din ziua de salariu. Cei mai mulţi stăteau în picioare, parcă sprijinindu-se unul de celălalt, căci erau doar patru sau cinci mese. Nimeni nu-i dădu la început nici o atenţie, preocupaţi toţi să-şi spună unul altuia ceva ce părea foarte important, nemaiauzit. Fiecare ar fi vrut să ia celuilalt vorba din gură, crezând că ce are el de spus e infinit mai însemnat decât ce zicea celălalt. Era un zumzet ameţitor de voci, groase, răguşite de fumat şi băutură. îşi reveni şi-şi făcu cu greu loc spre tejghea, împingând pe unul şi pe altul. Ceru o bere, plăti şi bău direct din sticlă, fără a mai cere pahar. De fapt nici nu mai erau. îşi găsi cu greu un locşor mai ferit spre capătul tejghelei şi-şi aprinse o ţigară. Abia atunci privi mai cu atenţie în jur să vadă dacă cunoaşte pe cineva. Recunoscu pe vreo câţiva inşi de pe şantier. Unii, se vedea după cum arătau, veniseră direct de la serviciu şi de

atunci stătuseră nemişcări aici. Vreo doi îl observară în sfârşit şi dădură neglijent din cap a salut, unii cu indiferenţă, alţii surprinşi că-l văd aici.

Le răspunse şi continuă să-şi rotească privirea în jur. Nu-l găsea pe cel pe care-l căuta. Să nu fie aici? Nu se putea. Deodată, omul care sătea în faţa sa se dădu puţin într-o parte şi Eugen îl văzu chiar la masa de lângă el pe Grigore. Era cu încă trei inşi. Acesta nu-l observase încă. Dar după câteva clipe, unul din cei trei îi şopti ceva

la ureche şi Grigore, răsucindu-sc pe scaun, se întoarse spre el. îi fu greu să desluşească ce exprima chipul lui Grigore: mai curând surprindere, însă şi un fel de curiozitate, aşa cum examinezi ceva ce în mod obişnuit n-ar trebui să se găsească într-un anume loc. într- adevăr, Eugen era pentru prima dată aici. E drept, mai intrase o dată în treacăt să-şi ia ţigări, dar nu stătuse deloc, neplăcându-i cârciuma murdară şi gălăgioasă, veşnic plină la orele după-amiezii.

Privirile li se încrucişară câteva momente. Eugen, vrând să pară îndrăzneţ, îi susţinu privirea cu încăpăţânare aproape, deşi tare ar fi dorit să se uite în altă parte. Celălalt îl fixa în continuare parcă inexpresiv acum, ba poate şi puţin încurcat, neştiind ce atitudine să ia. Se vedea însă că era puţin băut, poate chiar ameţit. Eugen nu-şi dădea perfect seama. Apoi, Grigore se întoarse spre cei de la masă şi începu să vorbească ceva cu ci. Discuţia deveni din ce în ce mai animată, chiar gesticulau, se vede că nu erau toţi de aceeaşi părere asupra unui anumit lucru. Grigore vorbea cel mai tare. Aproape se certa, în special cu cel din faţa sa, care se înfierbântase dc-a binelea, părând a fi gata să se scoale de la masă.

Eugen îl urmărea cu atenţie, neştiind nici el ce e de făcut. Trebuia să aştepte, să nu se pripească, altfel nu reuşea nimic, ba dimpotrivă, putea să se aleagă cu încă o bătaie. Aproape că-i părea rău că venise aici. Tot nu rezolva nimic.

. Cei de la masă se simţiră priviţi insistent şi sc.întoiceau când unul când altul spre el. Cel mai mult se foia pe scaun Grigore, care mereu se răsucea spre el sau îl privea doar cu coada ochiului. Se vedea că îi incomodează prezenţa lui Eugen,

mai ales privirea aţintită asupra lor. Treptat, pe nesimţite, atmosfera deveni încordată. Era ca o pândă, ca o aşteptare a primei mişcări a duşmanului. Grigore simţise probabil pericolul. Instinctul său nu putea să-l înşele. Eugen nu venea niciodată aici să bea. Atunci de ce venise tocmai acum, după scandalul de azi? îşi dăduse seama că ceva nu e în regulă şi stătea cu urechile ciulite. Aştepta şi el să vadă ce se va întâmpla. Nu-i era, evident, teamă, dar de un nou scandal n-avea nici el chef. Deşi Eugen nu i se părea a fi omul care să ceară o revanşă.

Pe Eugen, însă, puţină teamă îl cuprinsese. Dacă ... dar nu, îşi zise tot el, am intrat, am intrat. Gata! Ce-o fi, o fi. Mai ceru o bere.

Bău. între timp, apropiindu-se ora de închidere, oamenii începuseră să plece unul câte unul. încet, localul sc golea şi acum între el şi masă nu mai era nimeni. îi privea în continuare, fără să se ascundă, deschis, fumând aparent liniştit. Aproape că desluşea ce vorbesc cei de la masa lui Grigore. Se părea că ceilalţi trei voiau să plece, pentru că scoseseră banii să-şi plătească partea de consumaţie. Mai schimbară câteva cuvinte şi sc ridicară, salutându-l neglijent pe Grigore. Se clăti* nau, ceea ce însemna că şi el trebuie să fi fost destul de beat din moment ce băuseră împreună încă de la plecarea de pe şantier. Urmă o pauză lungă, nesfârşită.

Localul era aproape gol. Trecuse de mult ora de închidere. Ultimii ieşiră împleticindu-se. în bodegă mai rămăseseră ei doi. Bufetierul intrase în magazie unde trebăluia ceva. Rar se mai întorcea să mai culeagă sticlele goale de pe mese.

Era acum o linişte deplină, dar Eugen simţi că de încordare îi ţiuie urechile, iar inima îi bătea cu putere în piept. îl privea în continuare fix pe Grigore, acum aproape fără să vrea, ochii rămânându-i lipiţi de umerii lăţi ai acestuia. Grigore stătea ca înţepenit, nu se mişca deloc, parcă i-ar fi fost teamă să nu lovească ceva foarte fragil din imediata sa apropiere. Se simţea însă în ţinuta sa încordarea

tuturor muşchilor. Tensiunea ajunsese la maximum. Nici Eugen nu mai putea rezista. Deodată apucă cu un gest scurt şi repezit sticla sa de bere de pe tejghea şi cu paşi înceţi se apropie de masa lui Grigore. Puse sticla pe masă şi se aşează pe scaunul din faţa acestuia. Ridică ochii spre el. îl privi. Grigore îl privea şi el. Stătură aşa vreme îndelungată, fără să scoată nici o vorbă. Se priveau în continuare fără duşmănie, dar şi fără dragoste, încruntaţi, dar nu furioşi, parcă examinându-sc, căutând fiecare din ei să nu facă nici o mişcare care ar fi declanşat reacţia neaşteptată a celuilalt. Văzuţi de la distanţă păreau doi oameni care se gândesc foarte intens la ceva, fiecare oprit ca din întâmplare cu privirea în ochii omului din faţa sa. Stăteau neclintiţi, aştep-tând să vadă ce va face celălalt. Dar celălalt nu făcea nimic. Apoi, ca şi cum cineva nevăzut, cu o voce neauzită, le-a dat o comandă scurtă sau ar fi înţeles dintr-o dată ce au de făcut, şi-a băut fiecare restul de bere, şi-au aşezat cu grijă sticlele pe masă, ţinându-se parcă să nu le răstoarne şi s-au ridicat tot în tăcere, de data aceasta fără

a se mai privi. S-au îndreptat fără grabă, dar hotărâţi spre uşă şi au ieşit în stradă. Era pustiu şi singurul bec care lumina în întuneric era cel al cârciumii. Au făcut câţiva paşi şi, ca înţeleşi, şi-au dat jos hainele, le-au aşezat pe o bancă din dreptul unei porţi, apoi s-au îndepărtat la doi paşi unul de altul, rămânând nemişcaţi, privindu-se acum din nou drept în ochi, fără sclipiri de ură, ci doar cu atenţie, poate amestecată şi cu oarecare curiozitate.

Eugen lovi primul. Puternic, cu sete, drept în bărbia celuilalt, care se clătină puţin, apoi îşi reveni repede. Eugen aşteptă riposta. Grigore stătu puţin, ca pentru a cumpăni cum să-l izbească mai bine, întinse scurt braţul şi-l lovi în plină figură. Eugen se clătină şi el, însă zdruncinat mai tare. Avea intr-adevăr pumn zdravăn Grigorei ăsta, gândi el, apoi se hotărî brusc să-l lovească mai iute, de mai multe ori, nădăjduind că astfel îl va putea surprinde. Grigore nu apucă să riposteze, uluit de iuţeala celuilalt. Chiar nu se aşteptase la o asei menea ripostă din partea omului atât de fragil din faţa sa. Se miră şi nu mai apucă să reacţioneze la timp. Ridicase prea târziu braţele pentru a se pune în gardă, aşa că primi unul după altul câţiva pumni. Trecu şi el la atac, căutând să refacă terenul pierdut. Eugen se apăra cât putea, cu disperare chiar, dar primi câteva lovituri, fără a rămâne însă nici el dator. Prinsese puţin curaj. Lupta era aproximativ egală deşi se vedea clar că Grigore arc o forţă mai mare în lovituri şi că în orice moment ar fi putut să-l doboare. Eugen în schimb, după ce- trecuse teama de la început, acţionă mai lucid, mai calculat, economi- sindu-şi forţele. De altfel, celălalt dădea semne de oboseală, alcoolul înghiţit făcându-şi probabil şi el efectul, pentru că între timp lupta • devenise mai încleştată, de uzură. Eugen se ferea cât putea de forţa lui Grigore, parând aproape totul. însă, un moment de neatenţie, îl făcu să primească un pumn năprasnic. Se clătină din nou. Celălalt aşteaptă ca adversarul să^şi revină, de parcă ar fi existat un arbitru imaginar ce ar fi dictat oprirea luptei pentru a-l număra pe adversar în picioare. Eugen îşi reveni şi-şi dădu seama fulgerător că, dacă nu dă o lovitură decisivă, pierde

lupta. Se încordă, proptindu-se bine pe picioare şi, adunându-şi ultimele resurse, îl lovi cu dreapta în plină figură pe Grigore. Acesta, prea sigur de el, nu se aştepta la o lovitură atât de rapidă şi de puternică. Rămase un moment uluit de această întorsătură neprevăzută a luptei. în ochi i se citea într-adevăr o mare surprindere, de parcă şi-ar fi spus nedumerit: „Nu se poate! Pe mine să mă lovească?[1]'. Apoi încet, moale, îngenunche şi rămase aşa cu mâinile inerte pe lângă corp. Eugen se apropie de el. Acum putea să-l lovească nestingherit. Celălalt nu mai putea schiţa nici un gest de apărare. Aştepta neputincios corecţia care va urma. Dar Eugen nu-l lovi. îl privi doar cu multă curiozitate. Grigore ridică într-un târziu ochii – unul era umflat – şi se priviră aşa vreme îndelungată, la fel ca în bodegă la masă. Poate şi în ochii lui Grigore era tot o neas- cunsă curiozitate. Apoi Eugen îl sprijini, ajutându-l să se ridice. Se clătinau amândoi sleiţi de puteri. îşi luară hainele lăsate pe bancă şi porniră, umăr la umăr, şovăitor, de-a lungul străzii.

Găsiră în calc o pompă, se opriră, îşi lăsară hainele pe iarbă şi, fără să-şi spună nimic, Eugen începu să apese ritmic mânerul pompei, iar Grigore se spălă liniştit, cu grijă, meticulos aproape, apoi îşi scoase batista şi se şterse. După aceea trecu Grigore la mânerul pompei şi se spălă Eugen, tot fără grabă, aşezat, gospodăreşte. îşi luară hainele şi porniră mai departe la fel de tăcuţi, preocupaţi parcă de ceva. Ajunseră în curând la o intersecţie, unde fiecare trebuia s-o ia în altă parte. Se opriră sub lumina unui bec de pe stâlpul din apropiere. Se priviră iarăşi. Grigore scoase batista şi-l tamponă atent la ochiul rănit, căci arcada i se rcdeschiese. Eugen observă la rându-i că Grigore are haina plină cu var la umăr. I-o scutură grijuliu. Rămaseră ne- mişcaţi, neştiind ce să-şi spună, mutându-şi greutatea de pe un picior pe celălalt. Se simţeau stingheriţi. Deodată izbucniră amândoi într-un hohot de râs lung şi puternic. Li se scutura pieptul de atâta râs. Râdeau, arătând unul spre ochiul umflat al celuilalt, cu degetul arătau, amuzându-se, parcă ar fi vrut să spună „Uite ce ai tu!" Apoi, fiecare o luă pe drumul său, dar din când în

când se mai întorceau şi iar hohoteau cu o anume complicitate, distrându-se pe socoteala a ceva ce numai ei doi ştiau din toată lumea asta.

Capitolul XI

Ajuns acasă, Eugen se trânti în pat şi adormi imediat. Dimineaţa, constată că de mult nu mai dormise atât de adânc. De obicei adormea greu şi se trezea şi în cursul nopţii, bântuit de tot felul de vise, adevărate coşmaruri. îl durea ochiul şi simţea încă urmele loviturilor primite în ajun. îşi aplică singur un leucoplast la arcadă, mâncă ceva în fugă şi plecă la lucru. Apropiindu-se de şantier, se gândea care va fi comportarea lui Grigore faţă de el. Ajunse la timp, ca de obicei, şi începu lucrul. în agitaţia care domnea ca întotdeauna pe şantier, în forfoteala aceea de oameni care umblau fiecare în altă direcţie şi alt sens, unii parcă fără treabă, deşi fiecare avea ceva precis de făcut, nu-l observă o vreme pe Grigore. Avea probabil treabă în una din celelalte viitoare hale ale uzinei. Instalau deja firele electrice în unele sectoare care erau de pe acum ridicate la roşu. Lucră o vreme liniştit, dar îşi dădu seama – mirându-se şi el – că c nerăbdător să-l întâlnească pe Grigore. Oare se va plânge la conducere că a fost atacat sau va căuta şi el o nouă revanşă? La un moment dat simţi ochii cuiva aţintiţi asupra sa. întoarse capul. în spatele sau stătea nemişcat şi-l privea Grigore. îl privi şi el. Stătură aşa o vreme, apoi Grigore ridică o mână în sus, vrând parcă să arate ceva. în ea ţinea cleştele de cablu pe care îl luase el şi pentru care se bătuseră în ajun. Râse apoi şi deodată, cu un gest neprevăzut, îi aruncă cleştele. Eugen îl prinse din zbor, dădu din cap şi se apucă să lucreze mai departe, tăind cablul cu cleştele lui Grigore. După ce termină, se întoarse şi-l aruncă înapoi, înclinând din cap pentru a-i mulţumi. Aşteptă, aţâţat de curiozitate. Grigore făcu un semn, apoi plecă fluierând,

cu mâinile adânc înfundate în buzunare.

Eugen simţi că-i vine şi lui să fluiere. Era bine dispus cum nu mai fusese de mult. Lucră vesel până spre prânz, când veni pauza.

Se aşeză pe o stivă de cherestea şi începu să mănânce pâine cu parizer. Era aproape gata cu masa, când veni la el cineva şi-i spuse că e chemat la serviciul de cadre. Se încruntă. Va să zică tot se vor lua măsuri. Se îndreptă posomorât spre pavilionul administrativ, clădirea aceea cenuşie, parcă afumată, ce nu-i plăcuse niciodată. Traversă curtea încărcată cu materiale, unele cam lăsate vraişte de multă vreme, şi intră într-un culoar întunecos, ceea ce-l indispuse şi mai mult. Bătu la uşa pe care era prinsă o tăbliţă: ,,Serviciul cadre". Pătrunse în încăpere.

Salută şi aşteptă în picioare. Nu-l pofti nimeni să ia loc, funcţionarii văzându-şi mai departe de lucru, parcă nici nu l-ar fi observat.

— Cine eşti? îl întrebă într-un târziu unul din cei trei.

— Cum cine sunt? Sunt cel pe care l-aţi chemat dumneavoastră : Eugen Grindea.

— Te rog să nu fii obraznic! Noi chemăm aici multă lume. De unde să ştiu că dumneata eşti tocmai Eugen Grindea?!

Ceilalţi doi ridicară şi ei capetele din hârtii, examinându-l, evalu- ându-l parcă. Li se citea pe chipuri antipatia pentru cel care intrase.

— Ştii de ce te-am chemat? îl întrebă acelaşi funcţionar.

— Presupun.

— Presupui, vasăzică .. . Aşa ...

Omul avea ceva ameninţător în glas şi Eugen simţise asta de la început. Aşteptă încordat, la pândă. Bănuia cam ce are să se întâmple.

— Vasăzică, tovarăşe Grindea, presupui. Bineee .. .Foarte bine. Deci putem discuta. însă nu mai zise nimic, ci făcu o pauză de efect, privindu-l uşor amuzat, ceea ce-l enervă pe Eugen. Părea că-şi cântăreşte victima din faţa lui înainte de a ataca, sau cel puţin aşa i se păru lui Eugen.

— Dumneata ai provocat scandal pe şantier. Te-ai bătut, ce mai calea-valca, ca să spunem lucrurilor pe nume.

Eugen vru să protesteze, dar tăcu. La urma urmei, lucrurile erau clare, ştia el; hotărârea era deja luată, aşa că n-avea rost să mai discute cu funcţionarul. Tot aia era. Omul avea o părere definitiv formată despre cele întâmplate.

— Văd că nu spui nimic. înseamnă că recunoşti faptele, fără să conteşti nimic din ceea ce am aflat noi. Nu?

Eugen dădu din cap, ceea ce nu-l mulţumi pe cel din faţa lui. Dorea un răspuns clar, ţinea la asta.

— Da sau nu?

— Aşa şi aşa ...

— Cum adică „aşa şi aşa”?

— Adică recunosc că am avut un incident.

-— Auzi, domnule, incident numeşte el o bătaie! Dumneata vorbeşti ca diplomaţii, măi frate! îmi placi. în anul cutare, în ţara cutare a avnt loc un „incident” între ... şi între . .. ! Bună!

Tipul era de-a dreptul enervant. Eugen se stăpâni totuşi, cu greutate. Trebuia să fie calm, altfel ieşeau şi mai rău lucrurile.

— Deci, să reluăm. V-âţi bătut, ăsta e adevărul. Pe noi nu ne interesează cine a fost mai tare. Important este că v-aţi – apăsă el – bătut. Amândoi. Dacă erai dumneata mai tare, îl băteai dumneata. Cum el a fost mai zdravăn, a câştigat el. Deci se pedepseşte fapta, nu învingătorul. Fapta ca atare, înţelegi, tovarăşu’? Că v-aţi încăierat, nu că ăla, sau dumneata, a dat primul.

Eugen nu răspunse. Omul aşteptă câteva clipe şi văzând că el nu zice nimic, continuă, pronunţând cuvintele rar, apăsat, ca să fie mai bine înţeles:

— Deci noi luăm măsuri pentru indisciplină în timpul de producţie. Clar? Clar, îşi răspunse tot el. în concluzie, analizând cu răspundere faptele, te pedepsim cu mustrare, care va fi trecută în fişa dumitale personală.

Eugen îşi muşcă buzele. îi venea să urle, să sară pe birouri, să-I ia de gât pe funcţionarul din faţa sa.

— Deci să ştii, tovarăşe Grindea, că asemenea fapte nu rămân nepedepsite. Pe viitor să nu se mai întâmple, că vom lua măsuri şi mai aspre. Mai ales, tc-aş sfătui, ţinând cont de – hm!

– situaţia dumitale familială cam ... asta ... cam complicată, înţelegi ...

— Ce să înţeleg?

— A! nu, nimic, îţi atrag doar atenţia că n-ar fi bine ca să . . . ştiind că uneori se pot trage nişte concluzii . .. concluzii care s-ar putea ... Ştii ... aici este un obiectiv de importanţă naţională, strategică, aş spune, dacă mă înţelegi! Avem nevoie de elemente ... de oameni mai de încredere. Dar în sfârşit, o mustrare – ajuns aici se scula şi-l bătu prieteneşte pe umăr – nu e capătul pământului. Lucrează serios şi vczi-ţi de treabă, că n-are nimeni nimic cu dumneata. Eu ţi-am spus toate astea doar aşa, ca să nu mai cazi în greşeală. Noi ţi-am dat cea mai uşoară sancţiune. Putea fi şi mai aspră, să ştii!

Eugen salută scurt şi ieşi aproape trântind uşa. îi venea să înjure straşnic. Auzi, „ţinând cont de situaţia dumitale familială cam complicată". Iar! Avem nevoie de oameni mai de încredere. Dar eu ce sunt? Hoţ, criminal? Toată bruma de bună dispoziţie i se topise. Vasăzică tovarăşe, te pedepsim cu „mustrare". De ce? Desigur, nu-i capătul lumii o mustrare. Şi totuşi de ce? Mănânci o mamă de bătaie şi mai iei apoi şi o mustrare, ca desert, să ţi se îndulcească gura. Clar, nu, tovarăşu'!

Ajunse la locul unde lucra în ziua aceea, se aşeză pe o bobină de cablu, îşi aprinse o ţigară şi începu să fumeze nervos. Da, e adevărat. O mustrare nu e o pedeapsă aspră, dar de ce i se aduce aminte de fiecare dată despre ,,—Hm! Situaţia familială cam complicată"?

Apăru tânărul Ştefan:

— Ai auzit? L-au pedepsit pe Grigore. L-au transferat disciplinar la şantierul din Dealul Morii. Ştii ce greu e acolo? Şi i-au dat şi un ultim şi sever avetrisment. La următoarea abatere i se va desface contractul de muncă. Nu glumesc ăştia, ai văzut!

Eugen rămase uluit. Nici nu ştia ce să creadă. îl privi ca prostit pe Ştefan.

— Ei, ce zici? Nu ţi-am spus eu că se va face dreptate? Ai văzut. L-au ars. Cred că acum o să se înveţe minte.

Se jenă să-i spună lui Ştefan că şi el a fost pedepsit cu ... mustrare. Era într-adevăr un fleac pe lângă asprimea pedepsei ce o primise Grigore. Nu-l consola pedeapsa acestuia şi nici nu-i oferea vreo satisfacţie. Dimpotrivă. îi părea rău de tot ce se întâmplase. Va trebui să-l caute pe Grigore. Ştia însă că şi el va mai avea aici neplăceri. Prietenii lui Grigore nu-l vor ierta pentru tot ce se hotărâse azi.

Andrei îl aştepta la ieşirea din şantier:

— Ia spune, băieţaş dulce, prietenului tău cel mai bun, n-ai tu cumva idee cine l-a milostivit pe Grigore cu decoraţia aceea sub ochi?

Eugen nu-i răspunse nimic. Făcură câţiva paşi împreună, îndrep- tându-se spre oraş.

— Va să zică băieţelul habar n-are cine l-a altoit pe drăgălaşul ăla mititel. Şi eu care îmi închipuiam că ai auzit ceva despre meciul de aseară!

Luară masa la cantină. Andrei era mort de curiozitate să afle cum

se petrecuseră lucrurile, deşi era în sinea lui destul de îngrijorat de urmările posibile ale acestei noi încăierări.

— Hai, mărturiseşte-te ca unui duhovnic. Bagă-ţi căpuşorul sub patrafir. Secret garantat. Nu se transmite nimănui spovedania.

Până la urmă, Eugen nu avu încotro şi-i istorisi de-a fir a păr toată întâmplarea, adăugând şi revederea de a doua zi dintre el şi Grigore. Andrei nu mai termina minunându-s e:

— Eşti mare, măi Eugen! îmblânzirea scorpiei, nu alta! Nu-mi închipuiam în nici un caz că o să se termine astfel. Ba chiar mă temeam că o să iasă una şi mai boacănă ca după prima voastră întâlnire.

— A ieşit într-adevăr prost povestea de ieri.

— Cum?

Eugen îi povesti cum fusese chemat la cadre şi ce i se spusese apoi adăugă că aflase şi ce pedeapsă luase Grigore.

Andrei cumpăni o clipă situaţia, apoi zise:

— Sincer vorbind, ce ai luat tu e floare la ureche pe lângă ce

a încasat el. E foarte nasol acolo la Dealul Morii.

— Asta e adevărat. Şi să ştii că-mi pare rău pentru el. Am de gând să-l vizitez.

— Frumos gest, numai fii prudent, totuşi. Nu uita că e om şi el şi e destul de furios pentru ce s-a ales din povestea asta. Lasă să mai treacă vreo câteva zile. Ascultă-mă pe mine. Nu te grăbi. Dacă te duci acum la el, s-ar putea să nu aprecieze cum 6e cuvine gestul. Şi în loc să fie impresionat de nobilele tale sentimente de compasiune ...

— Da, poate ai dreptate.

Mâncată mai departe în tăcere. După un timp Andrei îi spuse vesel:

— Deci ai scăpat, totuşi, uşor, cum s-ar zice. Putea fi şi mai rău.

— E adevărat, dar m-a iritat foarte mult comportarea funcţionarului de la cadre.

— Dă-l încolo! îşi face şi el datoria. S-a simţit obligat să-ţi atragă atenţia. Obligaţie de serviciu, înţelegi! N-o pune la inimă.

— Asta înţeleg, că mi-a atras atenţia. însă de ce mi-a adus iar aminte de „complicata mea situaţie familială". Tu îmi spui de multe ori să nu mă mai gândesc la trecut, să uit, să-mi abandonez obsesiile. De acord. încerc, deşi nu prea izbutesc. Dar nu e suficient să uit eu acest trecut. Mai este necesar ca şi alţii să aibă bunăvoinţa de a o face sau cel puţin să simuleze că nu-şi mai amintesc de „universităţile" tatei, cum ai spune tu. De ce nu vor să uite şi îmi amintesc cu încăpăţânare de tot ce priveşte trecutul familiei mele, punându-mi eticheta de om „cu probleme"? De ce? Am să trăiesc toată viaţa ca o problemă? într-o zi am să-i întreb făţiş, aşa de-a dreptul: de ce nu vreţi, tovarăşi, să mă vedeţi doar pe mine, pe mine însumi, cum muncesc, cum mă port, ce gândesc, şi aşa mai departe? adică să mă judecaţi după propriile, înţelegeţi, după propriile mele fapte şi nu după ale altora, fie ei şi părinţii mei. Şi să' ştii că am s-o fac într-o zi, când mi-o ajunge cuţitul la os. Nu ştiu ce-o ieşi, dar tot am s-o fac. Fie ce-o fi!

— N-aş crede că ai s-o faci! Nu eşti tu omul acela în'stare să iei taurul de coarne, îi răspunse Andrei, parcă pentru a-l aţâţa.

— Ba să ştii că am să fiu în stare! Timid şi lipsit de impertinenţa necesară unor asemenea hotărâri, am totuşi momente când îmi aduc aminte că iubesc teribil adevărul şi atunci – foarte rar, e drept – devin violent şi cred că sunt foarte incomod pentru ceilalţi. E drept că după atâtea întâmplări nefericite, am aerul unui fricos, mă port cu prudenţă, sunt circumspect. Nu cred că e laşitate. Dar, repet, odată şi odată voi izbucni cu o violenţă pe care nici nu ini-o bănuieşti.

Andrei nu-i răspunse. După ce terminară de mâncat, îl pofti la el cu un aer complice, spunându-i aproape în şoaptă:

— Am o sticlă de vin. Nemaipomenit vin! A, nu de „Alimentara”! Nu! Unul direct de la producător. „Puterea ursului” de-ăla negru, uleios, întorci sticla cu fundu-n sus şi nu curge!

Eugen acceptă şi nu peste multă vreme se aflau deja în camera lui Andrei, sorbind tihniţi din vinul, într-adevăr, foarte bun.

— Nu ţi s-a părut că, trecând prin curte, la unul din geamuri s-a, dat puţin la o parte perdeaua?

— Nu. N-am observat.

— Mă spionează doamna. Pas cu pas. O simt eu. Parcă o văd cum stă şi aşteaptă. Şi ascultă. Tot ascultă. O şoaptă nu vrea să scape.

— Dar ce are cu tine?

Andrei se scărpină în cap cam încurcat.

— Cum să-ţi spun eu? Că tu eşti ca o fată marc şi ai să roşeşti dacă ai să auzi toată tărăşenia.

Eugen chiar roşi puţin, zâmbind încurcat, pentru că bănuise totuşi cam despre ce era vorba.

— Vezi, nici nu ţi-am spus nimic şi, gata, eşti ca focul în obraji. Mă faci să mă jenez, dragă, se izmeni Andrei.

— Totuşi, spune-o, îl rugă Eugen, curios.

— Bine, pe răspunderea ta. Totul a început într-o zi când . .. cum să-ţi spun eu ... când am comis imprudenţa să intru într-o seară la ea – e drept, destul de târziu. Era îmbrăcată cam puţin şi neglijent. Ce mai, era într-o cămăsuţă de noapte scurtuţă, încât i se vedeau, pardon, sânii şi o bună porţiune din ce

urmează de la genunchi în sus. Şi era un peisaj, un tablou, ce mai ... natură vie, nu alta ...

Şi trebuie să-ţi spun că doamna Pădureanu, aşa persoană respectabilă cum o vezi, deşi bate spre patruzeci, văzută mai îndeaproape, cu ochiul liber şi mai descoperită puţin, începe să te intereseze. Trec peste faptul că are marele talent de a-şi ascunde vârsta, părând mai curând de trizeci şi ceva. Chiar şi ridurile, spune ea cu convingere, îi provin de la râs. Şi cum spuneam, văzută într-un cadru intim şi simţită mai ales în imediata ta apropiere, începi să-ţi dai scama că distinsa doamnă e mai mult decât apetisantă. Am privit-o şi eu în seara aceea pentru prima dată cu alţi ochi. E drept că observasem eu şi până atunci câte ceva: ba mă chema să-i repar câte o priză, ba un reşou, şi de fiecare dată îmi zâmbea galeş şi dulce, ca o acadea, ori mă atingea, aşa în treacăt, ca din neglijenţă cu una din cele mai proeminente forme ale trupului său. însă ca atunci n-o văzusem niciodată. Şi la urma urmei, putea să-şi pună ceva peste cămăşuţa aceea minimă, atunci când mi-a deschis. Dar ştia ea ce face. Am intrat. Venisem 6ă-i aduc un triplu stcker, mi se pare. M-a poftit să iau loc, ceea ce am şi făcut, doar că am luat loc în braţele sale, pentru că dând să mă aşez pe un scaun, nu ştiu cum a făcut o mişcare, aşa ca o fentă, şi m-am lovit de ca tocmai când şi ea – n-am să înţeleg asta niciodată – vroia să se aşeze, absolut din greşeală desigur, pe acelaşi scaun. Ciocnirea a fost inevitabilă, fatală aş spune. Am constatat imediat subţirimea şi fineţea materialului din care era făcută cămăşuţa ei de noapte şi mai apoi inutilitatea ci, cel puţin în anumite momente, ca de altfel şi a veşmintelor mele. Doamna era frenetică, dezlănţuită ca uraganul Flora. Atunci de altfel am înţeles de ce toate uraganele au fost dăruite cu nume dulci de femei. A fost o noapte demenţială cum eu, abstinent din fire, nu trăisem demult. Şi aş fi un ingrat, un mincinos, dacă n-aş recunoaşte cinstit, că mi-a plăcut noaptea ... şi doamna. Destul că a doua zi dimineaţa, am plecat la lucru direct din braţele ci. îmi amintesc vag – mai mult am picotit – că randamentul meu a fost scăzut în ziua aceea. Mi se părea că visasem un vis frumos şi aproape că nu-mi venea să cred că totul fusese aievea. O

vreme lucrurile au mers admirabil. Ambele părţi eram mulţumite. Eram eu un pic intrigat, pentru că trebuie să-ţi spun că la început, când m-am mutat aici, doamna nu-mi acorda nici o atenţie, ba dimpotrivă, mă trata de sus şi dispreţuitor. Pe atunci lucram ca muncitor la magazia de materiale şi veneam acasă de la serviciu într-o salopetă soioasă. De când fusesem transferat de la magazie la biroul plan-aprovizionare, umblam îmbrăcat şi eu ca un funcţionar respectabil, cu un costum curăţel, ras, tuns şi frezat. De atunci i s-a trezit interesul pentru mine. Am observat în vremea aceea primele ei semne de interes. Parcă aş fi fost altul. Vremea dispreţului trecuse. Ea credea acum că dacă sunt îmbrăcat curat îi pot deveni un amant onorabil. E drept că arătam incomparabil faţă de cum eram la venirea mea în oraş. Şi după aceea, la puţină vreme cred, au început subit să i se strice ba prizele, ba reşourile, iar apoi a urmat vizita pe care ţi-am relatat-o. Ea se iluziona – avea nevoie de asta – că sunt de familie bună, nici nu se putea să fie altfel amantul ei, deşi habar n-are de părinţii mei. Altfel, trebuia să înţeleg că ea, vezi doamne, nu s-ar fi putut dispensa de cămăşuţa ei de noapte. Ar fi împicdicat-o salopeta mea nu din cale afară de curată.

Andrei făcu o pauză, se plimbă puţin gânditor prin cameră, apoi continuă:

— Numai că luna de miere a trecut mai repede decât ne aşteptam şi ea şi cu, în special eu. Nici nu-mi dau seama cum a început ruptura.

încerc să-mi explic cauzele – fără să fiu nedrept cu ea, cum ţi s-a părut ţie probabil, că am fost până acum. Mă luase în antrepriză, în posesiune completă. Dorea să mă aibă ca pe un obiect oarecare, de fapt chiar ăsta c cuvântul: obiect ... al plăcerii ei. Nu aveam voie să vorbesc, să protestez, să am părerea mea. Nu aveam voie să lipsesc de acasă, iar acasă fiind, nu aveam voie să lipsesc de la ea din cameră de la locul dc muncă. Mă teroriza mergând până la a mă certa pentru faptul, de pildă, că într-o seară, mai obosit fiind, nu realizam performanţele baremului impus cu generozitate dc ea. Dorea pur şi simplu să mă închidă în dormitorul ci. Duminicile, în special, deveniseră un calvar. N-aveam voie nici măcar să mă ridic din pat. Şi mâncarea acolo mi-o aducea, nu care cumva să mă ridic şi să mă îmbrac. Simţeam pur şi simplu că mă sufoc, că nu mai pot rezista, că o să mor chinuit în patul ci. Femeia asta mă anula, îmi nega orice independenţă, deşi nu profitasem niciodată de aceasta. Simţeam că nu mai exist, că nu mai am nici nume: eram obiectul doamnei Pădureanu. Şi într-o zi, ajuns la exasperare, disperat aproape, am explodat. I-am zis nişte vorbe – recunosc – nu prea curăţele, mi-am tras pantalonii şi am fugit mâncând pământul şi nici n-am mai intrat vreodată în camera ei. De atunci a început războiul rece, surd, al nervilor. Ma pândeşte, mi-a făcut vreo două scandaluri, m-a acostat chiar pe stradă. A încercat şi soluţia „vorba dulce mult aduce[19]. Dar eu eram sătul de dulceaţa ei. A spus că mă dă afară, deşi cred că n-ar fi făcut-o. Oricum, eu sunt chiriaş cu acte în regulă, nu fac scandal, nu aduc femei, sau nu observă ea, că ştiu eu când şi cum să le aduc. Deci nu are nici un motiv să mă scoată. Şi dacă o să vreau, voi sta aici până la adânci bătrâneţi.

Războiul continuă, e drept, mai puţin violent: perioadele de acalmie alternează cu micile ei răbufniri. Eu însă am nervii tari şi nu mă las impresionat de scene de melodramă. Văd şi tac, aud şi-mi văd de treabă.

Acum, după atâta vreme, stau şi mă gândesc dacă doamna Pădureanu m-a iubit într-adevăr, cum susţinea ea; pentru că, deşi n-ai să mă crezi, am avut mustrări de conştiinţă. înclin să cred – judecând cât mai obiectiv cu putinţă – că nu mă iubea. Eram pentru ea mai mult o ocazie, dacă nu ultima, în orice caz printre ultimele din viaţa

ei dc femeie activă, de a-şi satisface bovarismclc îndelung refulate. De asta şi avea probabil nevoie să-şi imagineze, să se convingă pe ea însăşi, că sunt dc familie bună. Trebuia ca iubitul ei, mult şi îndelungat visat, să fie de familie bună, de condiţie bună, cum zice ea, pe lângă tinereţea şi vigoarea pe care i le ofeream realmente şi, te rog să mă crezi, fără nici o rezervă. Pentru că eu ştiu să mă dăruiesc cu totul, chiar dacă pierd.

De altfel eu observasem dc la început că felul ci de a se comporta era contradictoriu, chiar derutant aş zice. Mai târziu, lucrurile s-au agravat: după scene afectuoase, când se dezlănţuia cu o frenezie greu de imaginat, urmau altele total opuse, când devenea dc nerecunoscut. Căuta pretexte cu lumânarea, pentru a provoca certuri interminabile, care ar fi scos din minţi şi pe cel mai calm om din lume. Lucruri minore, de-a dreptul fleacuri, luau în ochii ci proporţiile unui cataclism cosmic, ducând la discuţii disproporţionat de mari faţă de micimea motivului iniţial. Toată energia şi-o cheltuia în ultimul timp cu asemenea lucruri, pe care însă le regiza cu o minuţiozitate incredibilă. De fier să fi fost şi n-aş fi rezistat. Am încercat, şi nu o dată cu cele mai bune intenţii, să ajung cu ca la o reconciliere, la o reluare a relaţiilor bune de la început. A fost imposibil. Şi uite aşa, dragul meu, a trebuit să mă retrag, cum spunea cândva un mare actor, „în ordine şi fără pierderi”.

Eugen îl ascultase tot timpul atent, destul de jenat la unele episoade ale povestirii, însă cu vădită curiozitate. După ce mai băură din vinul negru, care devenea cu fiecare pahar din ce în ce mai bun, Andrei adăugă zâmbind cu o afectuoasă şiretenie *.

— Probabil te întrebi de ce ţi-am povestit destui de amănunţit toate acestea?! Simplu: am vrut şi să te amuzi puţin, dar mai ales, sincer îţi spun, să iei aminte. Tu eşti cam de lapte în treburile astea. Aşa că fii atent ...

Eugen roşi şi privi în altă parte.

Capitolul XII

Plecarea lui Grigore de pe şantier nu uşura cu nimic situaţia lui Eugen. Ba dimpotrivă. Dacă ar fi rămas tot acolo – după cele întâmplate în noaptea aceea la cârciumă – probabil că lucrurile ar fi evoluat favorabil şi relaţiile dintre ei s-ar fi îmbunătăţit. Poate chiar cu autoritatea de care se bucura Grigore pe şantier, i-ar fi ţinut în frâu şi pe ceilalţi şi ar fi fost lăsat în pace până una-alta. Dar n-a fost să fie aşa.

Ar fi fost prea frumos şi prea simplu, îşi spuse el. N-am noroc şi pace. Ce să fac? Decât să răspund tot cu o pândă la pânda lor continuă de a mă prinde iar cu ceva . ..

Şi într-adevăr, la aflarea veştii că Grigore a fost transferat disciplinar, prietenii acestuia începură să se comporte şi mai ostil cu el, căutând cu lumânarea un prilej de răfuială. Ajunseseră să comită până şi nişte fapte – aparent copilăreşti – care însă oricând puteau lua întorsături neprevăzute. îi ascundeau, de pildă, lui Eugen diferite scule sau materiale, ca el să fie nevoit ori să le ia pe ale altuia, ori, pur şi simplu să nu aibă cu ce lucra şi astfel să nu-şi poată face la timp treburile, punându-l într-o situaţie neplăcută în faţa maistrului şi a inginerului. Eugen răbda toate cu stoicism fără să reacţioneze în nici un fel. într-o zi chiar l-a prins pe unul asupra faptului, tocmai când acesta se pregătea să-i ascundă ciocanul de lipit. L-a apucat strâns de mână. Celălalt se fâstâcise cu totul. Era un ins măruntei şi Eugen se gândi că, dacă i-ar trage un singur pumn, l-ar întinde la pământ imediat. îl privi în ochi, ţinându-l în continuare strâns de braţ:

»

— De ce ai făcjit asta?

Celălalt tăcu, speriat.

— De ce, mă, spune că te pocnesc de nu te vezi. Zi, mă, ce, ţi-a pierit glasul?

Omul se sperie de-a binelea.

— Ceilalţi, ceilalţi m-au sfătuit ...

— Care ceilalţi?

Maftei, că aşa se chema omul, spuse numele câtorva din echipă.

— Aşa vasăzică? V-aţi unit toţi împotriva mea.

îi dădu scârbit drumul.

— Să nu mă spui la şefu', că mă trimite şi pe mine acolo, cu Gri- gore. lartă-mă, nu mai fac!

— Du-te dracului, să nu te mai văd pe aici. îţi rup oasele dacă te mai prind o dată cu chestii din astea.

Şi într-adevăr, nu spuse nimic nimănui. Nici nu avea rost, şi i-ar fi ridicat mai rău în cap pe ceilalţi.

într-o zi află însă ceva care-l nedumeri. Se întâlnise întâmplător cu tânărul Ştefan. Văzându-l, acesta se apropie de el şi-i spuse în taină, şoptind:

— Ascultă, Grindea, am aflat ceva.

— Ce?

— Grigore nu era atât de vinovat pe cât ni se părea nouă.

— Cum adică?

— Alţii l-au întărâtat împotriva ta.

— Nu mai spune!

— Zău! I-am auzit eu ieri vorbind între ei. Da, chiar i-au promis de băut dacă se ia de tine. Cu urechile mele i-am auzit.

Eugen rămase surprins. Nu ştia dacă să se bucure sau nu. însemna că sunt mai multi amestecaţi în treaba asta.

— Şi cine-s ăia?

Ştefan dădu numele câtorva. Erau cam aceiaşi care-l trimiseră pe Maftei să-i ascundă ciocanul de lipit! Părea de necrezut. Va să zică nu mai era nici o îndoială asupra faptului că erau uniţi într-un complot împotriva lui.

— Fii atent! Mi se pare că iar uneltesc ceva contra ta. Să nu spui la nimeni că ai aflat de la mine că dau de dracu', să ştii! Te rog mult. Aştia-s ai dracului, să ştii!

— Fii liniştit. N-o să afle nimeni. *

— Vezi, păzeşte-te să nu intri iar într-un bucluc. Nu le da nici un prilej de harţă. Fereşte-te cât poţi.

Ştefan se îndepărtă în grabă, de teamă să nu fie surprins de ceilalţi.

Ce era de făcut? Să meargă la inginer sau la şeful de echipă

să le spună? Ar fi fost nedemn, îşi spuse el, cu o mândrie aproape copilărească. Dar era oare aici loc pentru demnitate şi mândrie, când oamenii aceştia se poartă aşa cum se poartă? Nu. Trebuia să spună cuiva din conducerea şantierului. Ezită vreme îndelungată. Se hotărî. N-o să spună nimănui şi n-o să pârască pe nimeni. Se va descurca singur cum va putea. Şi de va fi nevoie va lupta cu ghearele şi cu dinţii cu indivizii ăştia. Apoi tot el sc întrebă, când se mai linişti: cum va lupta? Prin ce mijloace? Ce ar putea face de unul singur împotriva tuturor?

Scandalul putea izbucni din moment în moment şi-l putea surprinde nepregătit. Era expus oricând unei noi provocări. Ce era de făcut? Calm, mult calm, îşi zise tot el. Şi dacă c calm, ce rezolvă cu asta? în sfârşit, să vedem ce se va întâmpla. Se întâlni cu inginerul, care venise în control pe sectoare. Acesta se opri, îl măsură o clipă cu privirea, apoi îl salută el primul:

— Noroc, Grindea!

— Să trăiţi, tovarăşe inginer, răspunse el la salut cu formula obişnuită.

— Ce mai faci?

— Bine, ce să fac?

Inginerul îl privi pătrunzător. Nu era un om rău poate, însă, cam Tepezit, chiar pripit câteodată şi-ţi putea spune lucruri jignitoare când sc înfuria. Că se aprindea repede şi atunci devenea aproape brutal. Se liniştea tot atât de repede şi-ţi dădeai seama că-i pare rău pentru ce spusese cu o clipă înainte. Dar vorbele spuse erau spuse, rămâneau. Muncitorilor le era cam frică de el, însă îl şi respectau pentru că „ştia meserie[1]', ziceau ei. Şi apoi îşi dăduseră seama că în fond are inimă bună, că nu-i al dracului, cum ziceau tot ei. Ce c drept, trebuia să treacă destulă vreme până să-ţi dai seama de asta. Conducea cu mână de fier şantierul şi nu-i era moale celui pe care-l prindea cu vreo neregulă. Avuseseră destui prilejul să se convingă de asta.

Inginerul îl privea în continuare, stând nemişcat, urmărindu-l pe Eugen cum lucrează.

— Măi Grindea, ceva nu-i în ordine cu tine!

— Ba totul e în ordine.

— Să ştii că pe mine nu mă duci cu una, cu două! Văd eu că ai ceva pe inimă. Eşti tu tăcut şi ursuz de obicei, dar acum pari mai întunecat ca niciodată. Văd eu bine asta!

— Vi se pare.

• – Mi se pare, pe dracu! Eu am ochi, mă, la oameni. Rar mă înşeL Ia zi ce e!

— Nimic, v-am spus.

— De ce minţi, mă?

— Nu mint.

Inginerul tăcu un timp, apoi dădu din cap dezaprobator:

— Rău faci că nu-mi spui! Poate ţi-aş putea fi cu ceva de folos.

— Vă mulţumesc.

— Nu-mi mulţumi că încă n-ai pentru ce. Aş vrea să-ţi atrag atenţia asupra unui lucru. Ţi-o spun prieteneşte.

— Vă ascult.

— Fii atent cum te porţi. Să nu se întâmple iar ceva.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Ce-ai auzit şi nimic mai mult. Fii cu ochii în patru. Să nu dai de vreun bucluc.

între timp se apropie de ei şeful de echipă. Salută printr-o înclinare scurtă a capului şi rămase – tăcut ca de obicei – să asculte discuţia dintre cei doi.

» *

— Eu atâta îţi zic. Nu te lăsa provocat. Poate nici tu nu eşti cu mult mai breaz ca ei, însă n-ar avea rost să intri iar într-o încurcătură. Nu mai merge cu bătaia. N-ai să rezolvi nimic cu asta.

Eugen tresări. Deci inginerul ştia de întâlnirea lui cu Grigore şi tăcuse. De ce oare nu spusese nimic şi nu reacţionase vehement, ca de obicei?

— A plecat Grigore, dar cu asta nu s-a rezolvat mare lucru. Sunt ceilalţi, care nici ei nu te prea au la inimă.

— Cred că a fost pedepsit prea aspru, observă Eugen. Puteau să-î dea şi lui numai o mustrare.

Inginerul îl privi surprins, cu o curiozitate neascunsă:

— Ce vorbeşti?

— Da. Aşa cred eu!

— îi iei apărarea?!

Eugen nu răspunse. Celălalt tăcu şi el câteva clipe, apoi încheie grăbit şi aspru ca de obicei, redevenind iar el însuşi, cel obişnuit:

— Şi să nu faci vreo prostie. Poate ieşi urât. Ai înţeles? Foarte urât. Clar, măi Grindea?

— Am înţeles. E foarte clar.

Rămase pe gânduri. Nici nu observă că lângă el rămăsese, stând tot tăcut ca întotdeauna, şeful de echipă. îl privi. Avea înfăţişarea sa destul de umilă, ştearsă, de fiecare zi. Abia dacă-l luai în seamă. Vorbea foarte rar şi atunci doar pentru a da câteva indicaţii scurte,, strict necesare, fără o vorbă de prisos. Slab, scund, palid, cu gesturi nesigure, neîndemânatice, cl devenea dintr-o dată cu totul alt om când începea să lucreze ceva, orice, în meseria lui. Mâinile sale lungi, cu care părea a nu şti niciodată ce să facă, deveneau atunci, brusc, altele, căpătau viaţă. Se mişcau cu o viteză şi o îndemânare uluitoare. Abia le puteai urmări. Se spunea că e ccl mai bun meseriaş de pe şantier şi nimeni nu-l contesta. Probabil el habar n-avea de treaba asta. Dacă unii nu-l preţuiau cum merita era tocmai din cauza aşa- zisei sale lipse de personalitate, timidităţii lui excesive şi poate datorită ochilor săi care nu îndrăzneau niciodată să privească în faţă pe cineva. Aveai impresia că mereu se sfieşte de ceva, ascunzând parcă un secret umilitor pentru el, dacă s-ar fi aflat. Câte unul îl mai lua în batjocură, întrebându-l ce-i face nevasta, pentru că omul acesta avea opt copii şi toţi ştiau că nevasta lui e aproape tot timpul gravidă. Nu bea, nu fuma, ducea toţi banii acasă şi era un excelent tată de familie. Avea însă, câteodată, când unii dintre tinerii muncitori se întrecea cu gluma, făcându-i tot felul de farse de prost gust, o neaşteptată şi scânteietoare privire a ochilor săi ce se întunecau apoi brusc, înlemnindu-l pc vinovat. îi spunea cu o voce albă, rece, doar atât:

— Cară-te de aici! scrâşnind, cu o hotărâre în glas care nu admitea nici o replică. Atunci îl credeai în stare de orice.

Se spunea că odată băiatul său cel mai mare luase în serie nişte note foarte proaste la şcoală. Tatăl său i-a aplicat atunci un program de luni de zile de învăţătură acasă, după-amiază de

după-amiază, sub supravegherea sa, nelăsându-l să iasă nicăieri cu toate insistenţele

8 – Lungile apusuri de soare

mamei copilului de a reduce într-un fel pedeapsa, sau de a-l lăsa să se mai ducă din când în când în oraş, la un film măcar. Nimic nu i-a putut însă clinti hotărârea, până băiatul nu şi-a îndreptat toate notele. Părea aproape imposibil de crezut, dar aşa se spunea. De obicei, era atât de liniştit şi tăcut, încât nici nu-i bănuiai existenţa, decât dacă îl vedeai şi-ţi spunea cineva că el e şeful echipei, pe care însă o conducea fără să se observe, cu un tact înnăscut, aproape pe nesimţite şi cu o fermitate pe care înfăţişarea omului n-o arăta.

Eugen îl privea în continuare pe omul slab, părând lipsit de vlagă, din faţa sa. Şeful de echipă îşi clătină braţele pe lângă corp, nehotărât, sau nehotărându-se încă ce să spună sau ce să facă. Părea că totuşi vrea să-i spună ceva. Renunţă şi-i făcu un semn vag cu capul, în- demnându-l să-l urmeze, apoi se întoarse, pornind cu paşi rari, fără grabă.

Eugen îl urmă neştiind ce vrea. Traversară viitoarea s-dă a motoarelor, acum doar o încăpere imensă netcncuită şi fără geamuri, în care erau întinse pe jos într-o dezordine de nedescris bobine, cabluri, motoare, carcase, tuburi Bergman, colaci de sârmă, lăzi cu utilaje, încă nedesfăcute, aparate de sudat, bare de oţel, bârne, stive de scânduri, rame de fereastră, nemontate. Intrând pentru prima dată acolo, erai buimăcit de tot ce vedeai şi îţi puteai închipui că nimeni nu va izbuti vreodată să facă ordine acolo.

Trcbuiră să facă un slalom continuu până să ajungă în partea cealaltă. Mereu te puteai împiedica de ceva şi chiar te împiedicai, oricât de atent ai fi fost. în sală era un curent cumplit de-ţi vâjâiau urechile, lipsind încă geamurile, mai ales toamna, când începeau vânturile reci. Era frig şi neospitalier pentru orice vizitator nepregătit, poate chiar mai mult, îţi putea trezi o teamă nedesluşită locul acela.

Muncitorii lucrau fiecare tăcuţi. Nici nu s-ar fi auzit unul pe altul în zgomotul infernal al ciocanelor, pieselor, motoarelor, dintre care unele funcţionau deja în turaţie de probă. Nimeni nu le dădu nici o atenţie. Traversară tăcuţi, unul după altul, şeful de echipă în faţă, el urmându-l, şi ajunseră în sfârşit în partea cealaltă la o deschizătură pentru o viitoare uşă, ce nu fusese încă montată. Acolo era instalat atelierul provizoriu al şantierului.

Intrară în încăperea mai scundă şi mai întunecată decât sala prin care trecuseră. Nici aici nu părea să fie o ordine mai mare. Erau totuşi aşezate în rând strungurile, frezele, maşinile de filetat, bancurile de lăcătuşerie. Pe duşumeaua de ciment era însă aceeaşi dezordine: piese terminate sau nu de finisat erau aşezate în stive înalte, care blocau căile de acces. Oamenii lucrau aplecaţi asupra maşinilor, concentraţi, neobservând nimic din ce se petrecea în jur.

Şeful de echipă se opri. Privi spre ceilalţi, apoi îl fixă pe Eugen, care nici acum nu înţelegea ce vrea omul de lângă el. Acesta stătea iarăşi, parcă nehotărât, ezitând, nu se ştie de ce. După câteva secunde, spuse cu o voce scăzută, care abia se desluşea în zgomotul din jur:

— O să lucrezi aici.

— De ce?

— E mai bine aşa. Ştii ce spunea inginerul . ..

— Dar ce să fac eu ca electrician, la atelier?

— E treabă destulă şi aici.

Eugen rămase încremenit. Nu se aştepta la aşa ceva. Omul îl privea liniştit, parcă ocrotitor, deşi nimic nu părea a trăda aşa ceva. Apoi îi arătă o bobină trântită într-un colţ:

— Vezi ce arc!

Apoi se întoarse şi plecă dc parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Se opri în celălalt colţ al atelierului şi se apucă şi el de treabă, nemai- luându-l în seamă, uitându-l complet.

Eugen rămase cu ochii pironiţi la el. Ciudat om, îşi zise. Să lucreze aici cu el ca să nu i se mai întâmple ceva acolo, în echipă. Hm! Fără să-şi dea seama, îl cuprinse o căldură neobişnuită. Fu invadat de febrilitate, de o nerăbdare, pe care poate n-o cunoscuse încă niciodată.

Se apucă şi el de treabă. Urni bobina, o răsuci, luă un cleşte, îi îndreptă marginile, începând s-o repare. Din când în când se întorcea, îl privea pe şeful de echipă, care în continuare, întors cu spatele la el, lucra fără să-i acorde nici cea mai mică atenţie.

— Ciudat om! îşi mai zise încă o dată Eugen, dând din cap.

Capitolul XIII

Era sâmbătă. Săptămâna decursese fără evenimente deosebite. Nu i se întâmplase nimic neobişnuit. Cu toate acestea, îşi dădea seama că soluţia adoptată în privinţa lui de către şeful de echipă nu putea fi de durată. Nu avea cum rămâne multă vreme în atelier. De altfel, oamenii de prin jur începuseră să se întrebe deja ce caută el acolo. Unii mârâiau că i-a făcut şeful „protecţie” ca să nu stea afară prin frig. într-adevăr timpul se răcise, era o toamnă târzie, destul de rece, ploua des şi nu era o mare plăcere să lucrezi pe şantier. în atelier era oricum mai cald şi măcar nu bătea curentul, că aici fuseseră deja puse geamuri. Inginerul nu mai zicea nimic. Când îl văzuse aici pentru prima dată, făcuse ochii mari, îl întrebase scurt ce caută în atelier, dar intervenise şeful de echipă care îl lămuri cu glasul lui domol că el l-a adus acolo. Inginerul a înghiţit explicaţia, mormăind ceva nedesluşit şi a plecat nepărând prea mulţumit. Era deci destul de clar că situaţia nu se putea prelungi la infinit. Oricum, deocamdată nu avea nimic altceva mai bun de făcut. Observase, când traversa şantierul trecând prin viitoarea sală de maşini, acolo unde lucra fosta lui echipă – de fapt şi prezenta, el ştiind că se va reîntoarce printre ei – că oamenii, nu toţi, e adevărat, îl priveau chiorâş, deloc binevoitor. Auzea destule vorbe neplăcute în urma sa, dar căuta să nu le dea importanţă, văzându-şi mai departe de ale lui.

într-o zi se întâmplă totuşi un mic incident. De fapt, în încordarea care plutea în aer, el presimţea că se va întâmpla ceva.

Având treabă pe acolo, sc trezi la un moment dat îmbrâncit destul de violent, aşa, în trecere, ca din greşeală, de un muncitor. Se întoarse instinctiv să vadă cine a fost. Dar în clipa aceea un altul, venind din direcţia opusă îl îmbrânci cu şi mai mare putere, încât se prăbuşi peste un motor aflat în preajma

sa. Când se ridică, văzu că sc rănise la o mână, lovindu-se într-un colţ al maşinii. Se uită în jur, însă nu mai zări pe nimeni prin apropiere. Atizi doar nişte paşi tropăind înfundat în spatele unei stive înalte cu tablă galvanizată pentru mesele vibratorii ale viitoarei flotaţii. Dădu din cap amărât şi îşi privi mâna însângerată. Abia atunci observă că de la distanţă, din uşa atelierului, îl urmărea tăcut şi aparent liniştit şeful de echipă. Văzuse probabil toată scena. Veni spre el, îl apucă de braţ şi, fără un cuvânt, îl duse la postul de prim ajutor, de fapt o cutiuţă de lemn, vopsită în alb, cu un geam mat, atârnată de un perete la intrare. Acolo se găseau întotdeauna măcar pasnament şi tinctură de iod. îi spălă rana la un robinet şi-l pansă cu multă îndemânare, aproape ca un sanitar. Tot fără să zică nimic. După ce termină treaba, îl privi oarecum stingherit şi-i spuse, încet şovăitor:

— Am văzut ... cum a fost. Lasă că am eu grijă. Ştiu cine te-a împins.

Apoi plecă la treaba lui, tot atât de liniştit precum venise.

Eugen rămase iarăşi, ca atunci când îl adusese în atelier, încremenit, urmărindu-l cu privirea, dar nu-i mai veni să zică la fel ca atunci „ciudat om", ci altfel, cu totul altfel ...

Nu-l indispuse se chiar ca altădată incidentul din dimineaţa aceea, totuşi îl îngrijora. Puteau reîncepe în orice clipă ostilităţile. Desigur nu era chiar singur în lupta sa. Şeful de echipă era de partea lui – deşi nu ştia cum o să se termine până la urmă şederea lui în atelier – şi într-un fel chiar şi inginerul părea că ţine cu el, e drept însă că relaţiile cu acesta nu erau încă suficient de clare. în orice clipă ele puteau lua o altă întorsătură, la un eventual scandal. îl mai liniştea într-un fel şi faptul că vreo câţiva muncitori îi arătaseră o oarecare bunăvoinţă, sau măcar nu se băgau în încurcăturile sale, nefiind nici de o parte, nici de alta. Trebuia să aştepte urmarea evenimentelor ce avuseră loc până atunci. Asta era tot ce putea face. La toate acestea se gândea în drum spre casă. Era sâmbătă, urma o duminică în-

treagă şi nu ştia cum îşi va petrece timpul. Se va plictisi probabil, iarăşi, ca în toate duminicile. Era posac şi cam indispus. Singurătatea îi devenise apăsătoare. Cu Andrei se vedea mai rar în ultimul timp«

£1 era ocupat cu pregătirea examenelor sale de la fără frecvenţă şi învăţa de zor toate după-amiezele. Nici nu ieşea din casă şi nici nu părea prea încântat când primea vizite, deşi se purta ca de obicei politicos şi puţin ironic, când trecea Eugen pe la el. Doar că i se citea pe faţă nerăbdarea de a se vedea singur, oricât făcea el eforturi să nu se observe nimic.

în ziua aceea, probabil şi fiindcă era sâmbătă, Andrei avea chef de vorbă şi chiar se bucurase sincer că-l vede după atâtea zile de când nu se mai întâlniseră.

— Bine ai venit, bătrâne. O, şi eşti şi înarmat. Bună idee!

Eugen adusese o sticlă de coniac.

— Dacă ai puţină răbdare, fac imediat două cafele, că vorba aia, coniacul cere şi o cafea bună lângă el.

Făcu imediat cafelele la fierbătorul său „construcţie personală'* cum zicea el, şi în faţa ceştilor aburinde, cu paharele de coniac în faţă, se aşezară comod pe pat, masa fiind trasă cât mai aproape cu putinţă, că să le fie mai la îndemână cu tot ce era pe ea.

— Ei, şi ia zi, cum îţi merge?

— Bine. Nimic deosebit.

— Chiar nimic, nimic?

— Fleacuri ....

Abia atunci observă Andrei mâna bandajată a lui Eugen.

— Dar asta ce-i?

— Un accident ...

— Accident la locul de .muncă? Daa?

îl privi cu atenţie pe Eugen şi îşi dădu imediat seama că acesta îi ascunde adevărul.

— Bătrâne, tu tăinuieşti ceva.

— Nu tăinuiesc nimic ...

— Pe mine nu mă duci tu cu una cu două. Hai, frumuşel ca şi altă dată, mărturiseşte tot celui mai bun prieten al tău. Ascult în tăcere.

Eugen nu avu încotro şi-i povesti toată întâmplarea. După ce termină, Andrei rămase pe gânduri. Bău pe rând din coniac şi din cafea, trase adânc un fum din ţigară, apoi spuse cu o voce gravă şi serioasă, altfel decât de obicei.

— Mă, să ştii că ăştia mai coc ceva.

— Cred şi eu.

— Ai dracului de încăpăţânaţi. în principal, ei nu-ţi iartă ţie trei lucruri, ca 8-0 luăm metodic. Primo: felul tău de a fi, de a te izola de ei, de a face pe domnul. Secundo: pedepsirea lui Grigore. Şi ter- ţio: faptul că şeful de echipă te-a luat sub aripa lui protectoare. Am fost clar?

— Cam aşa-i. Cred că ai dreptate. Ei însă nu prea au. Ce dacă ...

— Deci să analizăm pc scurt situaţia, îl întrerupse Andrei. La primul motiv: fii şi tu mai rezonabil, dă semne de reconciliere şi bună* voinţă, că n-o fi foc. întinde şi tu o mână. Şi ai să vezi .. .

— Nu cumva ai să mă scoţi acuma pe mine vinovat de toată povestea asta.

— Nu, în nici un caz. Deşi ...

— Deşi, ce?

— Uite ce, Eugen, eu am impresia că tu, fără a greşi cu nimic concret, cum să*ţi spun eu ... ai o neîncredere prea mare în oameni. O teamă chiar, aş zice. De unde şi felul tău retras, necomunicativ de a fi, pe care ei îl interpretează ...

— Parcă mi-ai mai spus asta şi te-am ascultat şi atunci cu atenţie numai că ...

— N-are importanţă că ţi-o mai repet. N-or fi toţi oamenii aşa de-ai dracului şi nici drăcul aşa de negru.

— Andrei!

— Lasă-mă! Că ţin totuşi cu tine, nu cu ursul, cum zice înţeleaptă vorbă clin popor. Cred că e bine să întoarcem lucrurile pe toate feţele. Eu nu vreau în nici un caz să te bat la cap, să te plictisesc cu lecţii de comportament social. Nu-mi stă în fire să fiu didactic.

— Bine dar ...

— Nici un dar. Nu vreau să ne certăm. Eu ţin foarte mult la

tine şi cred că n-ai motive să te îndoieşti de asta. Nu vreau acuma s-o iau pe coarda razachie, să fac pe sentimentalul, dar înţelege, omule ...

— Ce să înţeleg?

— Lasă-mă să continui. Tu singur spui că nu toţi oamenii se poartă duşmănos cu tine, nu toţi îţi caută pricină.

— Nu. Dar îmi dau scama că în orice moment, dacă s-ar întâmpla ceva, ar fi destui împotriva mea. Ca să nu mai spun de cei de la cadre ... care dacă ar fi după ei .. .

— Lasă-i pe ăia. O fi şi pe acolo unul mai încuiat, hai, doi să zicem. Asta nu trebuie să te îngrijoreze prea tare. Că doar nu s-or fi adunat acolo toţi proştii. Sunt şi ăştia, proştii, distribuiţi de maica natură în părţi egale prin toate sectoarele şantierului şi ale lumii.

— Ştii că ai umor?

— Ştiu! Sunt chiar convins de treaba asta. Ascultă-mă pe mine x ăla de la cadre n-o fi el buricul pământului, ca să învârtească toată lumea în jurul lui.

— Nu ştiu dacă e buric sau nu, poate fi însă o mână, un deget şi tot e destul ca să mă radă de pe aici.

— Hai să fim serioşi! Ce, crezi că după cl merge? Că-i vine lui aşa deodată ... şi gata!

— Uite că merge. Când s-a întâmplat scandalul cu Grigore, tipul de acolo a avut imediat grijă să-mi amintească de situaţia mea familială complicată. Că aici este un obiectiv de importanţă naţională şi aşa mai departe. Că, vezi Doamne, eu s-ar putea să .. . Eugen făcu cu mâna un gest ce aducea a măturat.

— Şi ce dacă ţi-a amintit. Dă-l în mă-sa! Nu merge, măi, după vrerea unuia sau a altuia. S-au întâmplat e adevărat şi cazuri din astea, destul de rare să ştii ... în ultima vreme. Nu mai merge aşa.

— Uite că mai merge. Să vezi dacă n-o fi aşa cum îţi spun cu. Cred că în curând o să am din nou plăcerea să văd mutra ăluia.

— Tu pleci mereu la drum cu o fatalitate bine stabilită în faţă, adică tocmai cu ceea ce ai păţit până acum. Ai impresia că lucrurile trebuie să se repete la infinit, fără cea mai mică schimbare.

— Istoria se cam repetă, Andrei. Vorbă înţeleaptă, să ştii.

— Asta-i o vorbă scoasă de unul fără imaginaţie, care habar n-avea de altceva decât de ceea ce ştia el, de ceea ce păţise cl singur, ca şi cum toată omenirea ar repeta destinul lui. Aşa cum spun şi bătrânii câteodată: lasă taică, am văzut eu cum s-a terminat şi primul război mondial, ai să vezi dacă nu tot ăia pierd şi ăilalţi câştigă. Dar cl nu-ţi spune cine-s ăia şi cine-s ăilalţi. Aşa că poţi s-o iei cum vrei. Moşul tot pe a lui o ţine orice i-ai zice. Şi după ce răz-

1)0iul se termină, tot el vine şi-ţi zice: „Ai văzut taică, nu ţi-am spus eu!”

— Experienţa mea nu m-a prea înşelat de obicei. De câte ori am ajuns în situaţii din astea, finalul a fost aproximativ acelaşi.

— Pentru că tu însuţi n-ai căutat să te obişnuieşti cu ideca că poate fi şi altfel. Şi n-ai mişcat nici un deget ca să-ţi schimbi propriul destin. Ce crezi că mie mi-a fost uşor? N-am avut nici eu o situaţie prea strălucită, precum ştii. Nu sunt ceea ce se cheamă de obicei un personaj pozitiv cu origine sănătoasă, din ăia, beton. Sigur, n-am ajuns nici eu mare lucru, dar nu mă las şi pace. Eu ca elevul din gluma aia cam porcoasă: orice mi-ai flutura prin faţa ochilor, *ot la ... – cum îi spune? – mă gândesc. Adică tot la faptul că nu trebuie să renunţ la a mă bate. Chiar dacă sunt încolţit, mă scufund, chiar dacă îmi vine să urlu, tot dau din mâini, mă agit ... măcar stropesc în jur. Şi cred că, dacă am dreptate, trebuie să mi-o dea şi alţii.

— Tu eşti altfel ...

— Altfel, pe dracu’ .. . Dacă m-ai fi văzut acum doi—trei ani când revenisem aici. Câţiva ar fi voit să mă mănânce, însă le era teamă că se otrăvesc, mă iubeau ca sarca-n ochi. Mi-au înscenat tot felul de prostioare, doar, doar m-or expulza de pe aici. Ba că am talpa prea groasă la pantofi, ba că am haina prea scurtă, ba că am părul prea lung, ba că am pantalonii prea scurţi şi înguşti. Că ştii, atunci aşa se purta. Făcuseră din asta un mare cap de acuzare, convinşi că mă vor declara un tip antisocial şi astfel mă vor putea da afară. Dar am fost mai deştept decât ci. Ştiind că asta e tot ce îmi puteau reproşa, ţinuta vestimentară, adică, – nu făceam chefuri, nu •tu femei, nimic, lucram pe brânci – am luat o hotărâre care i-a pus cu botul pe labe. Din puţinii bani pe care îi aveam, mi-am făcut un

costum din cea mai ieftină stofă, cu o haină lungă, lungă, cu nişte pantaloni largi de nu se vedeau pantofii, mi-am luat nişte pantofi cu o talpă foarte subţire de aveam impresia că umblu în papuci de casă şi m-am tuns scurt, perie. Zile întregi, cu costumul nou pe mine, dimineaţa la sosire şi după-amiază la plecare, făceam câteva tururi de onoare, aşa demonstrative, pe sub geamurile pavilionului administrativ, unde ştiam cu că lucrează prietenul meu cel mai bun de la cadre. Iar, când intram la serviciu dădeam o raită, astfel îmbrăcat, ca să-i dau bună dimineaţa secretarului U.T.M. care mă iubea cel mai mult dintre toţi. Au înghiţit hapul şi n-au mai avut ce să-mi facă» îmi vedeam de treabă, meserie ştiam, lucram bine, nu deranjam pe nimeni, aşa că lucrurile au intrat treptat la normal. E drept că şi după aceea au mai scornit ei câte ceva ... distractiv, îngrijoraţi că existenţa mea monotonă m-ar plictisi.

— Vezi, deci nu s-au lăsat totuşi .. .

— Şi ce-i cu asta? Crezi că au reuşit marc lucru? Mă sâcâiau şi atâta tot. Dar nu m-am lăsat. Eu am nervii tari, aşa că, în loc să

mă enerveze ei pe mine, şi-au ieşit ei din minţi că nu le ieşea treaba»

— Uşor de zis .. .

— Da, sigur că nu e uşor, îmi venea să şi plâng câteodată. S-au găsit toi uşi oameni destul de înţelepţi care să priceapă de partea cui e dreptatea.

— Sunt cam rari oamenii aceştia.

Rari, ... e drept, dar asta n-are importanţă. Oricum, n-or fi nici chiar toţi răi cum crezi tu. Uite că ne-am luat cu vorba şi am uitat că mai avem două puncte pe ordinea de zi. Deci după încă un

— Da. Al doilea lucru care nu mi se iartă este pedepsirea lui Gri-

gore.

— Aici n-ar fi prea multe de zis. Omul şi-a meritat pedeapsa şi ei ar trebui să înţeleagă asta. El a început scandalul, el s-o tragă. Simplu»

— Doar că ei n-au prea înţeles aşa de simplu cum crezi tu.

— Asta-i altă chestiune. Cu toate acestea tu însuţi ai recunoscut că ai avut revelaţia de a descoperi un alt Grigore. Cred că a venit timpul să-i faci o vizită. Nici n-ai idee ce urmări ar putea avea. Cât priveşte atitudinea lor, nu a tuturor – să ne înţelegem – ci a acelora care nu te iubesc cine ştie ce, cred că ar fi bine – legat tot de primul punct – să te faci că nu observi şi repet, iarăşi şi iarăşi, desţepeneşte-te şi tu oleacă. Fii mai cald, mai apropiat că nu ţi-o da nimeni în cap pentru asta. Zi-le şi tu o vorbă acolo, un bună ziua măcar.

— Vorbe, Andrei, vorbe ...

— Să ştii că sunt şi vorbele astea cu folos. Şi apoi mi-aş îngădui un sfat: treci din nou la lucru cu ceilalţi, în echipă ... Fă-o singur, fără să mai întrebi pe nimeni. N-a fost rea perioada asta de carantină la atelier. Poate a calmat lucrurile, i-a mai liniştit pe unii.

— Ai văzut ce le-a mai calmat, îşi arătă Eugen mâna rănită.

— A fost un incident provocat de doi răuvoitori. Mai sunt atâţia oameni acolo.

Eugen dădu din cap neîncrezător:

— Eu am trăit un asemenea incident în studenţie. Fuseserăm trimişi la Hunedoara în practică ... Dar să iau povestea de la început, do pe vremea când eram încă un student oarecare, însă în toate drepturile. Şi fără falsă modestie, trebuie să-ţi spun că nici nu eram un student slab. Asta aşa, doar ca să ştii. Observasem, în ultimele luni la facultate, o anumită rezervă a unor colegi faţă de mine. în special a color care erau membri în biroul U.T.M. Mi-a ajuns la urechi zvonul că situaţia mea familială şi-a încă vreo câţiva constituise subiectul unei lungi şedinţe de U.T.M., deşi, culmea, eu, precum ştii, nu eram membru. Treaba asta m-a pus pe gânduri. Am aflat până la urmă de la un coleg binevoitor, UTM-ist, cam cum stăteau lucrurile: se indicase din partea conducerii facultăţii ca utemiştii să ia atitudine împotriva prezenţei în rândul studenţilor a unor „elemente descompuse, decăzute, reprezentanţi ai burgheziei corupte”, care erau primejdioase pentru sănătatea morală şi politică a colectivului studenţesc. Drept care chestiunea s-a discutat întâi în cadrul restrâns al biroului U.T.M., stabi- lindu-se ca

sarcină pregătirea unei adunări generale UTM pe facultate la care să fie invitaţi şi neutemiştii. Urma ca aici, câţiva tovarăşi pregătiţi bine de dinainte să denunţe pe acei studenţi cu origine nesănătoasă şi să ceară în numele tuturor studenţilor cinstiţi – exmatricularea acelor elemente. Evident, decanatul, pus în faţa acestei opinii de masă, generale, nu avea altceva de făcut decât să oficializeze hotărârea adunării generale. De fapt i se uşura sarcina de a comunica o hotărâre care deja fusese luată. Eu mai fusesem chemat la cadre de câteva ori, unde un ins cu voce blândă, mieroasă chiar, mi-a spus tot felul de întrebări aparent fără nici o legătură una cu alta. Eram deci într-un fel avizat. Am aflat după aceea că lista de viitori exmatriculaţi era demult pregătită şi că figuram şi cu printre ci. Se aştepta doar ocazia, pretextul, ca adunarea generală să-şi poată spune deschis şi răspicat opinia. Şi ziua aceea a venit. Parcă o văd şi azi. Se alesese cel mai mare amfiteatru ca să încapă toată lumea. Veniseră şi

ca să-i dau bună dimineaţa secretarului U.T.M. care mă iubea cel mai mult dintre toţi. Au înghiţit hapul şi n-au mai avut ce să-mi facă, îmi vedeam de treabă, meserie ştiam, lucram bine, nu deranjam pe nimeni, aşa că lucrurile au intrat treptat la normal. E drept că şi după aceea au mai scornit ei câte ceva ... distractiv, îngrijoraţi că. existenţa mea monotonă m-ar plictisi.

— Vezi, deci nu s-au lăsat totuşi ...

— Şi ce-i cu asta? Crezi că au reuşit mare lucru? Mă sâcâiau şi atâta tot. Dar nu m-am lăsat. Eu am nervii tari, aşa că, în loc să mă enerveze ci pe mine, şi-au ieşit ei din minţi că nu le ieşea treaba.

— Uşor de zis ...

— Da, sigur că nu e uşor, îmi venea să şi plâng câteodată. S-au găsit toi uşi oameni destul de înţelepţi care să priceapă de partea cui e dreptatea.

— Sunt cam rari oamenii aceştia.

— Rari, ... e drept, dar asta n-are importanţă. Oricum, n-or fi nici chiar toţi răi cum crezi tu. Uite că ne-am luat cu vorba şi am uitat că mai avem două puncte pe ordinea de zi. Deci după încă un păhărel de coniac să continuăm dezbaterea noastră fructuoasă.

— Da. Al doilea lucru care nu mi se iartă este pedepsirea lui Gri- gore.

— Aici n-ar fi prea multe de zis. Omul şi-a meritat pedeapsa şi ei ar trebui să înţeleagă asta. El a început scandalul, el s-o tragă. Simplu.

— Doar că ei n-au prea înţeles aşa de simplu cum crezi tu.

— Asta-i altă chestiune. Cu toate acestea tu însuţi ai recunoscut că ai avut revelaţia de a descoperi un alt Grigore. Cred că a venit timpul să-i faci o vizită. Nici n-ai idee ce urmări ar putea avea. Cât priveşte atitudinea lor, nu a tuturor – să ne înţelegem – ci a acelora care nu te iubesc cine ştie ce, cred că ar fi bine – legat tot de primul punct – să te faci că nu observi şi repet, iarăşi şi iarăşi, desţepeneşte-te şi tu oleacă. Fii mai cald, mai apropiat că nu ţi-o da nimeni în cap pentru asta. Zi-le şi tu o vorbă acolo, un bună ziua măcar.

— Vorbe, Andrei, vorbe ...

— Să ştii că sunt şi vorbele astea cu folos. Şi apoi mi-aş îngădui un sfat: treci din nou la lucru cu ceilalţi, în echipă ... Fă-o singur,

fără să mai întrebi pe nimeni. N-a fost rea perioada asta de carantină la atelier. Poate a calmat lucrurile, i-a mai liniştit pe unii.

— Ai văzut ce le-a mai calmat, îşi arătă Eugen mâna rănită.

— A fost un incident provocat de doi răuvoitori. Mai sunt atâţia oameni acolo.

Eugen dădu din cap neîncrezător:

— Eu am trăit un asemenea incident în studenţie. Fuseserăm trimişi la Hunedoara în practică ... Dar să iau povestea de la început, de pe vremea când eram încă un student oarecare, însă în toate drepturile. Şi fără falsă modestie, trebuie să-ţi spun că nici nu eram un student slab. Asta aşa, doar ca să ştii. Observasem, în ultimele luni la facultate, o anumită rezervă a unor colegi faţă de mine. în special a celor care erau membri în biroul U.T.M. Mi-a ajuns la urechi zvonul că situaţia mea familială şi-a încă vreo câţiva constituise subiectul unei lungi şedinţe de U.T.M., deşi, culmea, eu, precum ştii, nu eram membru. Treaba asta m-a pus pe gânduri. Am aflat până la urmă de la un coleg binevoitor, UTM-ist, cam cum stăteau lucrurile: se indicase din partea conducerii facultăţii ca utemiştii să ia atitudine împotriva prezenţei în rândul studenţilor a unor „elemente descompuse, decăzute, Teprezentanţi ai burgheziei corupte", care erau primejdioase pentru sănătatea morală şi politică a colectivului studenţesc. Drept care chestiunea s-a discutat întâi în cadrul restrâns al biroului U.T.M., stabi- lindu-se ca sarcină pregătirea unei adunări generale UTM pe facultate la care să. fie invitaţi şi neutemiştii. Urma ca aici, câţiva tovarăşi pregătiţi bine de dinainte să denunţe pe acei studenţi cu origine nesănătoasă şi să ceară în numele tuturor studenţilor cinstiţi – exmatricularea acelor elemente. Evident, decanatul, pus în faţa acestei opinii de masă, generale, nu avea altceva de făcut decât să oficializeze hotărârea adunării generale. De fapt i se uşura sarcina de a comunica o hotărâre care deja fusese luată. Eu mai fusesem chemat la cadre de ■câteva ori, unde un ins cu voce blândă,

mieroasă chiar, mi-a spus tot felul de întrebări aparent fără nici o legătură una cu alta. Eram d.cci intr-un fel avizat. Am aflat după aceea că lista de viitori exmatriculaţi era demult pregătită şi că figuram şi eu printre ei. Se aştepta doar ocazia, pretextul, ca adunarea generală să-şi poată spune deschis şi răspicat opinia. Şi ziua aceea a venit. Parcă o văd şi azi. Se alesese cel mai mare amfiteatru ca să încapă toată lumea. Veniseră şi profesorii. Ei ştiau deja totul. Când m-am apropiat de unul din ei, la care ţineam foarte mult, căci era o somitate în materie, ca să-l salut, mi-a răspuns aproape mecanic, şi-a lăsat stingherit privirea în jos şi s-a făcut a intra în vorbă cu un asistent care apăruse din întâmplare în faţa lui. Atitudinea acestuia întâi m-a mâhnit, apoi m-a pus pe gânduri.

Şedinţa a început într-o atmosferă încărcată. Studenţii ştiau că se pregăteşte ceva foarte grav, deşi nu aflaseră ce anume, pentru că toată treaba fusese regizată în marc taină. Erau multe figuri necunoscute în amfiteatru. Veniseră numeroşi delegaţi de la forurile superioare, mult mai mulţi ca altătadă, şi chiar numai acest singur lucru tc putea pune pe gânduri. S-a anunţat ordinea de zi. Apoi cineva a citit o dare de seamă lungă şi plicticoasă, prost întocmită, despre situaţia la învăţătură. S-au dat exemple pozitive şi negative, ca de obicei. Aparent nimic nelalocul lui până atunci. Ceva tdtuşi era: exemple; le pozitive erau – cel puţin pentru anul meu – cam curios alesei Lipseau studenţi cu note numai de zece, figurând în schimb alţii cu note ceva mai mici. Nici eu nu eram trecut printre cei citaţi ca fruntaşi la învăţătură, deşi prinsesem o sesiune foarte bună luând toate examenele cu nota maximă. Toată lumea aştepta cu nerăbdare să se termine lectura dării de scamă, bănuind că nu acesta era cel mai important punct al ordinii de zi. Au urmat discuţiile, nu prea interesante nici ele: banalităţi pregătite conştiincios, angajamente, critici timide. Şi a urmat punctul trei al ordinii de zi: diverse. Aici era totul. Cineva a citit un scurt referat despre necesitatea îmbunătăţirii compoziţiei sociale a studenţilor, din care reieşea că a venit momentul să se examineze extrem de serios această chestiune importantă şi să se treacă la măsuri radicale în acest sens, pentru a avea o sănătoasă generaţie de intelectuali de mâine. Asta era tot, deci

aparent nimic conc-et, fără a se formula propuneri, fără a se da exemple. Apoi cel care conducea şedinţa a invitat pe cei prezenţi să-şi spună părerea, să facă ei propuneri. Adică masa de studenţi, neinfluenţată, să-şi exprime punctul de vedere, democ-atic. Doar că s-a văzut imediat că numele celor care trebuiau să ia cuvântul figurau deja pe o listă la masa prezidiului. Formal aceştia au ridicat mâna, iar cel care conducea şedinţa se făcea că-i notează, ca şi cum atunci afla că ei vor să vorbească. în toată atmosfera aceea deloc veselă s-a întâmplat totuşi

ceva amuzant. întâmplaiea Ic-a jucat o festă celor din prezidiu: unul din cei pregătiţi să ia cuvântul nu venise la adunare. Făcuse un abces la o măsea şi se dusese înnebunit de durere la dentist, nemaiavând timp să anunţe că va lipsi. Figura printre primii pe listă. După ce s-au terminat înscrierile i s-a dat şi lui cuvântul, al doilea sau al treilea parcă. Dar omul, cum ţi-am spus, nu era acolo, deci nu avusese cum să se înscrie. Acesta a demisitificat tot aranjamentul cu înscrierile spontane la cuvânt, provocând o ilaritate generală. Cei din prezidiu se priveau încurcaţi unul pe altul, neştiind cum să iasă din această situaţie penibilă. Până la urmă conducătorul şedinţei, tuşind de câteva ori, dădu fără nici o explicaţie cuvântul următorului. Pe de altă parte însă, s-au înscris şi alţii care nu fuseseră pregătiţi, de bună voie, s-au înscris având probabil ceva sincer de spus. Chiar un coleg de lângă mine a ridicat mâna. Dar nici unuia dintre aceştia nu i s-a dat cuvântul, deşi cineva a încercat să protesteze că nu c democratic să nu fie lăsat să vorbească.

Ce mi-a fost dat să aud atunci n-am să uit niciodată. Trec peste faptul că nu toţi cei care au vorbit s-au pregătit cum trebuie pentru misiunea ce Ii se încredinţase. De altfel, mulţi dintre ei erau studenţi foarte slabi. Fiecare începea cu un preambul mai mult sau mai puţin teoretic, prin care încerca să-şi fundamenteze poziţia şi să-şi justifice propunerile pe care urma să le facă. Erau stângaci, nedându-şi probabil seama de postura în care se aflau. Se bâlbâiau, reluau o frază de la început de mai multe ori. Alţii îşi ascundeau emoţia, poate chiar teama, căutând să fie cât mai vehemenţi cu putinţă, aproape strigând, Fiecare la sfrâşitul cuvântării sale spunea

cam aşa:

— Tovarăşi! Sunt şi la noi în an, chiar în grupa din care fac parte, asemenea clemente descompuse, duşmănoase chiar, care creează o atmosferă nefavorabilă învăţăiii, influenţând în rău pe ceilalţi. Iată, de exemplu pe ... şi urmau unul sau mai multe nume. Propun, tovarăşi, ca aceşti indivizi să fie exmatriculaţi din facultate. Trebuie, tovarăşi, să curăţăm rândurile noastre. A venit clipa în care ... etc.

Cu mici deosebiri, cam toţi vorbeau aşa, stereotip, gâfâit aproape, parcă ar fi recitit o poezie pe care o învăţaseră mecanic şi le era teamă să nu sară o strofă, că după aceea încurcau şi restul. Unii chiar săreau peste partea teoretică introductivă, începând abrupt cu atacurile împotriva unor colegi de ai lor. Dar cei mai dezgustători erau delatorii. Ei căutau să fie mai personali, în expunerea lor, povestind lucruri concrete, de fapt meschinării ordinare.

— îmi amintesc, tovarăşi, că X mi-a spus într-o zi pe când eram numai noi doi în dormitor că a citit într-o carte primită din străinătate sau apărută mai demult la noi – tipul se orienta de la caz la caz – că savantul american .. . (aici insul pronunţa absolut ilizibil numele respectivului savant) e cel mai marc specialist în domeniul ... (aici iar se încurca pentru că puţini îşi mai aminteau exact dacă era din domeniul fizicii cuantice sau dintr-un alt sector al fizicii)« Vedeţi, tovarăşi, ce atitudine are X, o atitudine de ploconire în faţa ştiinţei burgheze decadente. Păi un asemenea element să mai admitem în mijlocul nostru, a fiilor c'nstiţi de muncitori şi ţărani.

Sau allul:

— L-am surprins pe Y ascultând posturi străine de radio. Auziţi tovarăşi, Y apleca urechea la vocea veninoasă a posturilor de radio din Apus. Şi mi-a spus într-o zi că a auzit ce nivel înalt de dezvoltare industrială a atins Anglia. Iar un alt vorbitor l-a pârât – alt cuvânt nu găsesc – pe un bun prieten la care era invitat în mod obişnuit, că are discuri de jaz, „muzică decadentă", purtătoare a unei ideologii reacţionare.

Nici nu mai vreau să continui cu asemenea exemple că mă apucă greaţa. Să nu crezi însă cumva că toţi erau idioţi sau simpli delatori. Dintre cei care au luat cuvântul, au fost destui

care au vorbit metodic, bine gândit, logic – logic vorba vine, dar există şi o logică a absurdului care poate părea chiar convingătoare. De ce să nu spun, pe câţiva i-am ascultat cu interes, cu un anume interes, aşa cum urmăreşti cu o legitimă curiozitate descrierea unei infracţiuni inteligent puse la cale. Toţi însă aveau o tehnică sumară, oarecum comună: întâi denumeau victima şi după aceea încercau să explice, să argumenteze prin fapte inventate sau nu, ridicole sau aparent grave de ce propun scoaterea a unuia sau a altuia din facultate. Treptat, şedinţa se apropia de sfârşit. Majoritatea care vorbiseră căutaseră – sau mi s-a părut mie – să evite adevăratul motiv pentru care se cerea exmatricularea, adică originea socială a celor vizaţi. E drept, câţiva au vorbit şi despre asta, amintind că unul era fiu de nu ştiu ce, altul fiu de chiabur, altul de popă, altul cu tatăl în puşcărie. Şi iar ar fi nedrept să nu recunosc cinstit că originea socială a unora din colegii mei te putea pune pe gânduri. Erau câţiva fii de foşti mari fabricanţi, moşieri, politicieni reacţionari, unii chiar de foşti legionari. într-o epocă de transformări atât de furtunoase, atât de radicale, o asemenea măsură îşi avea justificarea ei, raţiunile ci politice chiar. Pe mine nu scoaterea studenţilor din facultate – deci măsura ca atare – m-a indignat, ci procedeul folosit, înscenarea inabilă, rudimentară, căutarea pretextului şi acolo unde nu aveai cum să-l găseşti, pentru că studentul respectiv prin toată comportarea lui nu-l oferea prin nimic.

Când credeam că totul c aproape gata, am auzit că i se dă cuvântul – nici nu observasem când sc înscrisese – bunului meu amic Nelu Popa. Am aflat după aceea că nu avusese curajul să ridice mâna^ că i s-a dat cuvântul din oficiu, fiind pregătit din vreme şi deci trecut pe listă. Tot ce a urmat va rămâne de neuitat pentru mine, aşa cum nu uităm o boală grea sau – mai ales – un accident grav de pe urma căruia am rămas în viaţă, ca prin minune, dar ne-a lăsat o cicatrice adâncă.

L-am urmărit foarte atent, pentru că nu era departe de mine» Ştia probabil unde mă găsesc, pentru că a vorbit tot timpul cu faţa în direcţie opusă. Se înroşise tot, obrajii îi ardeau, cred că îi tremurau şi mâinile. A început timid, greoi, bâlbâindu-se la fel ca ceilalţi» Nu spunea prostii sau, mai curând, nu vorbea prost, deşi tot ce a spus el atunci nu poate fi

apreciat ca o dovadă de inteligenţă. Treptat, treptat s-a redresat, şi-a recăpătat vocea şi a început să vorbească coerent, cursiv. Despre mine vorbea. Era cel mai bun prieten al meu, omul cu care împărţisem patul la cămin când nu avea cu ce să-şi plătească taxele, iar administraţia îl evacuase, ca şi porţia de mâncare de la cantină, el nefiind bursier. îl ajutasem de atâtea ori şi nu numai meschin, cu bani sau alte lucruri, dar fusesem alături de el în momente grele pentru el şi ai lui. Că şi el trecuse prin multe, fusese chiar la marginea prăpastiei. Părinţii lui sc salvaseră numai datorită unui fericit concurs de împrejurări. Am stat la căpătâiul lui când fusese grav bolnav şi n-avea cine să-i dea o cană cu apă. Ei bine, Andrei, omul acesta m-a făcut bucăţele, m-a executat, praf m-a făcut, nu alta» De necrezut, dar aşa a fost. Fiind prietenul meu cel mai bun, era şi confidentul meu, poate singurul pe carc-l aveam pe vremea aceea. îi povestisem totul despre mine, despre tata şi despre mama, despre

■tragedia lor. Practic nu aveam nici o teamă faţă de el. Ştia tot despre mine, absolut tot. Cred că a fost omul în caream avut cea mai deplină încredere. Dacă prin absurd, aş fiucispe cineva, lui i-aş fi apus-o, fiind sigur că ar fi dus taina cu el în mormânt.

Adesea discutam cu el chestiuni foarte delicate, chiar de natură politică. Şi ştii, pe vremea aceea nu discutai cu oricine asemenea lucruri. îmi expusesem în faţa lui unele opinii ale melc, poate nu foarte ortodoxe, eram doar atât de tânăr pe atunci, înfierbântat cum c şi firesc – dar niciodată şi în nici un caz duşmănoase, diverioniste sau mai ştiu eu cum. Evident, nu înţelegeam cum trebuie tot ce se întâmpla atunci pe la noi, însă niciodată gândurile mele n-au fost îndreptate împotriva statului sau regimului. îmi deschisesem inima în faţa Iui cum n-o faci întotdeauna nici în faţa unui frate. Ei bine, Nelu Popa s-a folosit de toate aceste lucruri, absolut de toate, n-a uitat nimic, nici măcar un amănunt cât de mic. Aproape m-a uluit memoria lui. A reprodus atunci cu exactitate dialoguri întregi pe care le avusesem cu destulă vreme înainte. Pe măsură ce vorbea, probabil furat de propria sa elocinţă, vorbea mai

aprins, dar fără să-şi piardă şirul ideilor, ca să le zic aşa. A vorbit aproape o oră sau mi s-a părut, mic atât de mult. Sala îl urmărea în tăcere, atentă, poate uluită, pentru că ce spunea el depăşea în mârşăvie tot ce spuseseră ceilalţi de dinainte luaţi la un loc. Când a terminat arăta obosit, vlăguit, aşa ca atunci când, după ce ai vomat, simţi că eşti sfârşit, că poţi să şi mori. Aşa mi s-a părut că arăta. Sau parcă îşi dăduse veninul, furia din el. Iar eu ... eu puteam să mă consider un om terminat. Nu ştiu ce simţeam. Cred că mă vedeam într-un cumplit gol, într-un imens hău, care se căsca în jurul meu, care vroia să mă absoarbă, să mă înghită cu totul. Ştiu doar că am închis ochii.

Nu. Nu eram surprins. La început fusesem într-adevăr uluit, dar treptat, treptat am intrat în alte stări, variate, infinite, greu de descris, de cuprins în cuvinte, de explicat coerent, logic. De la surpriză la uluială, de aici la durere, apoi la teamă, de acolo la o spaimă aproape de moarte, dacă nu chiar şi moartea am simţit-o atunci. Eram deznădăjduit, pierdut, o unitate minusculă, strivită, anulată, eram nimic. Nimic, asta eram, zero! Nu mai existam. Fusesem.

în tăcerea mormântală care s-a lăsat după cuvântul prietenului meu, s-a auzit deodată o voce gravă, adâncă, de bas. Toată lumea a tre

sărit, până şi prezidiul, şi el probabil neplăcut impresionat de faptul că Popa mersese totuşi prea departe. Pentru că iarăşi trebuie să recunosc – şi poate asta m-a mai liniştit – în prezidiu nu toţi erau de acord cu ce se întâmpla. După figurile unora dintre ei – neliniştite, îndurerate chiar – am înţeles că erau acolo şi oameni de bună credinţă, care însă din păcate nu puteau face nimic.

Şi atunci s-a întâmplat un lucru extraordinar, al doilea din ziua aceea după cuvântarea prietenului, doar că în alt sens, absolut opus şi cu totul de neprevăzut în atmosfera ce domnea acolo. Era vocea bătrânului profesor pc care-I salutasem pe bol înainte de şedinţă, şi-şi ferise jenat privirea de a mea. S-a ridicat în picioare şi a cerut cuvântul. Prezidiul era descumpănit. Profesorul nu figura pe lista de vorbitori şi nici nu ceruse să se înscrie până atunci. S-au sfătuit între ei şi până la urmă, încurcaţi, conducătorul şedinţei i-a dat cuvântul, deşi, spunea el – presimţind ceva – ora era cam înaintată şi şi aşa şedinţa se prelungise peste cât se prevăzuse. Câţiva din prezidiu se bucurau discret, acoperindu-şi faţa. Şi ei simţeau ceva.

Văd şi acuma chipul brăzdat de ani al profesorului, ochii săi negri fulgerând, părul bogat, complet alb, ţinuta sa dreaptă în ciuda vârstei, distincţia şi eleganţa neobişnuită a mişcărilor:

întâi a stat puţin privind spre masa prezidiului, parcă pentru a se odihni înainte de a intra în lupta grea ce avea de gând s-o ducă. N-am să-ţi reproduc tot ce a spus, deşi cred că mai am pe undeva hârtia pe care am notat nu mult după aceea tot ce a vorbit. Era păcat să las uitării aşa ceva.

A început calm, aşezat, bătrâneşte, pronunţând cu chibzuială fiecare cuvânt. A explicat că desigur trebuie să avem grijă de tineret, de creşterea sa, de formarea sa ca oameni, de instruirea lui temeinică. A recunoscut importanţa compoziţiei sociale care, desigur, nu poate fi neglijată, mai ales într-o societate care şi-a propus idealuri atât de înalte ca ale noastre pe care el le împărtăşeşte pe deplin. Dar – şi aici s-a desprins clar de tot ce se spusese până atunci – nu crede că un om tânăr care creşte în anii noştri, beneficiind de o educaţie sănătoasă, să nu poată fi format în spiritul idealurilor noastre noi. Şcoala, organizaţia U.T.M., societatea, locul de

muncă îl formează pe om, îl modelează, intr-un chip cu totul altul ca până acum. Chiar dacă e de familie – aici bătrânul profesor ezită puţin – burgheză, pronunţă el până la urmă cuvântul, este imposibil ca până la urmă, dacă este un om cinstit, bincintenţionat şi inteligent, desigur, să nu ajungă un om folositor colectivităţii. A dat apoi exemple de mari intelectuali români, de faimă mondială, care proveneau din familii înstărite, boiereşti chiar, care au fost şi mari patrioţi. A ajuns să vorbească pană şi de revoluţionarii de la 1848 dintre care mulţi erau fii de boieri, ceea ce nu i-a împiedicat să apere cauza revoluţiei, sacrificându-şi situaţia materială şi socială, sănătatea şi unii chiar viaţa.

A amintit şi de intelectuali mai recenţi care au fost de partea mişcării socialiste, care au participat alături de forţele democratice la evenimentele din timpul războiului şi imediat după aceea. Şi dintre aceştia, mulţi proveneau din familii avute. Nu crede – zicea el – că este decisivă originea socială, ci educaţia, mediul şi seriozitatea în pregătire. El nu pledează pentru „sânge albastru”, în vene, fiind el însuşi fiu de muncitor şi bineînţeles că educaţia într-o familie de muncitori c foarte sănătoasă, este cea mai sănătoasă, desigur. Aici se formează şi se călesc cele mai solide conştiinţe) evoluţionare, lucru, de asemenea, absolut de necontestat. A luat uşor în derâdere, cu blândeţe, pe cei care căutaseră să mai găsească şi alte motive pentru a propune exmatriculări. Cu uşurinţă, aşa, în joacă parcă, a pulverizat toate argumentele celorlalţi, vorbind tot rar, cumpătat, negrăbindu-se.

Apoi, a mai spus el, unii dintre cei care ar urma să fie exmatriculaţi sunt studenţi excepţionali, de o pregătire cu totul exemplară, care au avut sesiuni întregi luate cu note mari, unii numai cu zece. Şi aici a dat câteva exemple, două—trei, printre care m-a amintit şi pe mine. Ce li se poate reproşa acestora? a întrebat el. Nimic, absolut nimic, doar dacă suntem rău-voitori, a adăugat el, privind cu înţeles către sală. Or, ţara are nevoie acum, când caută să-şi făurească un nou drum în istorie, de specialişti de înaltă calificare, iar noi tocmai pe cei care au şansa de a deveni aşa ceva îi scoatem din învăţământ. Cred – a spus el cu convingere – că ne aducem singuri prejudicii intereselor noastre, operei noastre de a forma cât mai mulţi

ingineri, atât de necesari producţiei. Desigur, nu toţi cei propuşi pentru exmatriculare sunt studenţi buni. Dar dacă nu există motive serioase pentru exmatriculare, să lăsăm examenele să decidă: cei slabi vor cădea, eli- minându-se de la sine. Cine nu învaţă nu rezistă. Procesul de instruire şl verificare a cunoştinţelor asigură cea mai bună selecţie. El recunoaşte că în cazul când cineva comite o faptă reprobabilă care prejudiciază interesele sociale, atunci, da, acela trebuie să fie pedepsit. Dar simplul fapt că eşti fiul unui om de o anume origine, chiar dacă acesta a greşit – nu te poate condamna fără ca tu însuţi – fiul lui – să fi făcut ceva culpabil. Nimeni nu e vinovat pentru faptele altuia, fie el acesta chiar părintele său. în concluzie a cerut să se reexamineze propunerile de exmatriculare şi, dacă nu există motive întemeiate pentru aceasta, să nu se ia nici o măsură.

Apoi s-a aşezat, simplu, liniştit, la locul său, cu aerul unui om care şi-a făcut doar datoria. După câteva secunde lungi de tăcere, sala, ca la o comandă, s-a trezit parcă dintr-o hipnoză. Studenţii începură să aplaude spontan, se auzeau voci aprobatoare. Chiar câţiva din prezidiu dădură din cap aprobativ. Era o rumoare de nedescris, o agitaţie şi o fierbere inimaginabile. Toată lumea vorbea, fiecare îşi consulta vecinul, gesticula înfierbântat, aprobând cele spuse de bătrânul profesor şi dezaprobând pe cei care vorbiseră înainte. L-am zărit pe prietenul meu. Stătea aplecat, cu capul în pământ, nemişcat, încremenit. Nu ştiu ce simţea atunci şi tare aş fi vrut să aflu. Doream extrem de mult să ştiu de ce a procedat astfel. Poate n-am să aflu asta niciodată.

în vuietul continuu al sălii, prezidiul îşi pierduse complet luciditatea. îşi dădeau seama că scăpaseră sala din mână. Se foiau, vorbind tare între ei, unii îl acuzau pe cel care îi dăduseră cuvântul profesorului – deşi se consultaseră toţi în chestiunea asta. însă şi de data asta am observat că vreo doi sau trei din prezidiu erau mai mult de partea bătrânului profesor. Unul chiar începuse să polemizeze cu cineva de lângă el. în vacarmul ce nu mai contenea, se ridică cineva din prezidiu pe care nu-l cunoşteam. Era probabil venit de sus. începu să strige puternic, cerând linişte. Dar nimeni nu-l

asculta. Rumoarea continua, fiecare vorbind nestingherit. Cu foarte mare gerutate, după apeluri repetate, sala se linişti treptat. Se auzeau în continuare şuşoteli, însă oricum se putea desluşi ce se spunea de la tribună.

Printre altele, omul de la centru repeta cam aceleaşi lucruri care se spuseseră în referat, căutând să evite esenţialul, adică să-i răspundă profesorului, de fap aproape întregii săli care îl aprobase. Până la urmă, n-avu încotro şi începu o neîndemânatică polemică cu profesorul, absolut neconvingătoare. Reacţia sălii a fost promptă: s-au auzit imediat voci de dezaprobare. Dându-şi şi el seama că nu are rost să-i răspundă profesorului, renunţă şi încheie cam aşa:

— Desigur, tovarăşi, propunerile făcute sunt, înţelegeţi, doar nişte simple propuneri, nu hotărâri. Noi vom studia, vom analiza, cu atenţie şi vom lua măsurile care le vom crede de cuviinţă. Apoi a declarat închisă adunarea.

Nici că se putea gafă mai mare. Vasăzică toată adun$_M$ a era o mascaradă, un bluf. Ea nu fusese convocată să hotărască nimic şi nici n-avea cum din moment ce „Noi' – care noi? – vom studia, analiza şi hotărî. Mirosea jalnic a înscenare. Abia aşa s-a dat totul de gol. M-am gândit, în timp ce ieşeam din amfiteatru, cum trebuie interpretate cele petrecute. Evident, era reprobabilă toată acţiunea, întrebarea era: pe cine trebuia să acuz? Da. Pe cine? Să acuzi o societate întreagă? Evident era absurd. Se greşise. Atunci cine greşise? La această întrebare n-am putut răspunde atunci şi încă multă vreme după aceea. într-un moment de furie, acuzăm desigur întreaga lume pentru ceea ce ni se întâmplă nouă şi nu e bine. Dar despre asta o să discutăm mai târziu.

Mult timp după aceea, pe culoare, studenţii au rămas să comenteze tot ce se petrecuse. Grupuri, grupuri, înfierbântaţi, ei îşi exprimau opiniile, cum desigur puţini ar fi făcut-o într-o şedinţă. Tocmai mă pregăteam să ies, când l-am zărit lângă mine pe Nelu Popa, bunul meu coleg. L-am privit. Nu cred că cu duşmănie, ci mai mult cu o nestăpânită curiozitate. Pentru că repet: nu-mi dădusem seama de ce o făcuse. Eram chiar în dreptul uşii şi nu putea trece decât dându-mă eu la o parte. A fost nevoit să se oprească, însă am avut impresia că s-ar fi oprit oricum, voind parcă să-mi spună ceva. îşi frământa mâinile, iar

de pe frunte i se prelingeau broboane de sudoare. Făcu gestul nervos de a-şi desface nodul la cravată, de parcă s-ar fi sufocat. M-am dat la o parte să-l las să treacă. Dar n-a trecut. Stătea prăbuşit şi umilit în faţa mea. Dădu să vorbească, însă din gâtlej nu-i ieşiră decât nişte sunete nearticulate, hârşite, din care nu se înţelegea nimic.

— Ce e, Nelule? Ai răguşit după cuvântarea aceea a ta?

— Eu .. . eu. Sunt ... îmi pare ...

Am dat din cap cu tristeţe. Cred că mi-era milă de cl, dar simţeam şi o silă imensă:

— lartă-mă, Eugen, iartă-mă ...

M*am întors şi am plecat fără să-i mai spun nici un cuvânt, lăsân~ du-l acolo în drum, mai nenorocit decât mine.

Eugen tăcu apoi vreme îndelungată. Trăia şi acum clipele acelea. Andrei nu-l tulbură, respectându-i tăcerea. într-un târziu, Eugen spuse cu tristeţe, aproape dureros.

— Vezi, Andrei, de ce sunt eu cum sunt şi mă port aşa? Acum cred că înţelegi.

Andrei clătină din cap gânditor:

— Da, n-am ce să-ţi spun. Sau n-am ce spune nimic despre ce simţi tu acum. Ar fi de prisos. De fapt nici nu ştiu ce reacţie trebuie să ai când asculţi asemenea lucruri. Totuşi .. .

— Totuşi ce? ,

— Uite, în general sunt de. acord cu tezele profesorului. Un lucru totuşi ar trebui sa ne pună pe gânduri. Şi ţi-o spune asta un vlăstar de nobil scăpătat, altoit e drept pe o spiţă de ţărancă sănătoasă şi săracă pe de-asupra. Deci, juma-juma, oricum nu corespunzător unei bune origini sociale. Trebuia în anii aceia să existe o grijă şi faţă dc originea socială. Nici nu ştiu dacă se putea altfel. Stau şi mă întreb care ar fi fost soluţia cea bună şi nu o găsesc.

— Dar eu înţeleg asta, Ajidrei. Poate chiar mai bine ca profesorul. Şi dacă vrei să ştii – nu te‘supăra că ţi-o spun – nu dau doi bani pe aşa-zisele ,,familii bune", de viţă nobilă. Mulţi din ăştia sunt nişte degeneraţi din punct de vedere intelectual.

— Nu. Nu mă deranjează câtuşi de puţin ceea ce spui tu. Mai ales că cu din fragedă pruncie, ca să zic aşa, de cum am plecat dc acasă, am trăit printre oameni necăjiţi, între

lucrători amărâţi, zilieri, vai de capul lor, iar acum tot între muncitori trăiesc, nu? Eu aparţin doar cu numele unei familii de alea cu aşa-zis sânge albastru. Deşi ţi-am spus că nici tata nu era cine ştie ce de capul lui, mă refer la starea lui materială ... Aşa că mă înţelegi ...

— Tocmai, Andrei. Eu nu aparţin nici atât unor astfel de familii. Şi m-am simţit întotdeauna bine între oamenii obişnuiţi. La Hunedoara, de pildă, mi-am făcut câţiva excelenţi prieteni printre cei de acolo. Cu unul dintre ei corespondam până nu de mult. Muncitori simpli, însă băieţi admirabili.

— Spuneai că-mi povesteşti cc ai păţit la Hunedoara.

— Da, exact. Dar nu înainte de a preciza cum s-a terminat povestea cu şedinţa. Se parc că poziţia profesorului n-a rămas fără ecou. Probabil că a răzbătut chiar până sus.

— Vezi? Deci s-a găsit totuşi cineva în stare să judece înţelept lucrurile, fără patimă, cu omenie chiar.

— Stai, nu te grăbi. Exmatriculări tot s-au făcut. Pe lista afişată figurau aproape toţi cei „propuşi". Cu excepţia câtorva, printre care şi eu. Desigur că profesorul se luptase din răsputeri şi obţinuse măcar pentru câţiva clemenţă. Probabil pentru cei cu note foarte mari.

— într-un fel tot era o victorie, de ce să nu recunoaştem asta.

— Provizorie, Andrei. Provizorie. Şi eu mi-am făcut iluzii atunci, văzând că am scăpat. Dar lucrurile nu se terminaseră încă. Şi ai să vezi de ce. După examene, am plecat imediat în practică la Hunedoara. Aici lucram cot la cot cu muncitorii. De fapt, eram noi înşine muncitori. Primele săptămâni petrecute acolo au fost pentru mine cele mai frumoase din viaţa mea. Lucram în uzină, cum îţi spuneam, ca simpli muncitori. Nu era uşor, însă ne-am obişnuit mai repede decât ne aşteptam. Nc-am împrietenit repede cu ci. Se purtau cu noi părinteşte, poate mai dur câteodată, dar erau oameni cumsecade. Seara ne întâlneam cu ei la o bere, la dans. Era frumos, chiar romantic aş putea spune. Doar că nu ştiam ce mă aşteaptă. Observasem eu ceva încă înainte de plecare. Câţiva din biroul U.T.M., când le apăream în cale, parcă vedeau pe dracul. Priviri duşmănoase, unele chiar încărcate cu ură. Mi-a ajuns la ureche şi faptul că se considera că lista afişată nu e completă şi că se vor lua în

continuare măsuri de îmbunătăţire a compoziţiei sociale. Eu nu prea credeam. Ziceam că, odată afişată lista lucrurile erau deja încheiate. îşi îndepliniseră sarcina primită şi acum puteam fi lăsaţi în pace. Dar m-am înşelat. Trebuia să mă pună totuşi pe gânduri faptul că, pe neaşteptate, profesorul a fost pensionat înainte de termen. Tânăr cum eram, n-am înţeles atunci sensul acestei măsuri. Abia după aceea.

Eram deci la Hunedoara. Locuiam la un cămin muncitoresc, într-un imens dormitor împreună cu lucrătorii de acolo. Mă simţeam, aşa cum ţi-am spus, foarte bine. Lucram cu reală plăcere ca muncitor – eu n-am dispreţuit niciodată munca fizică – pentru că acesta era primul stadiu al practicii noastre. Totul părea să fie cum trebuie, când a intervenit iarăşi ceva. într-o zi am fost chemaţi să facem un fel de muncă voluntară pc un şantier unde urma să se înalţe o mare hală pentru turnătorie. Bineînţeles că ne-am dus cu toţii. Marc lucru n-aveam de făcut. Trebuia să dăm din mână în mână cărămizi pentru zidari. Pc atunci nu prea erau benzi rulante ca astăzi. Nici nu puteam face altă muncă mai calificată, că nu ne pricepeam nici unul la construcţii. Unii dintre noi căram cu roaba ciment, materiale, pământ, alţii săpau. Eu eram la cărămizi. Lucram veseli, chiar cântam, se făceau tot felul de glume despre caracterul intelectual al munci noastre, despre calcularea trigonometrică a unghiului de aruncare a cărămizii şi a vitezei ci în aer. Era o bună dispoziţie molipsitoare. Adevărul e că treaba ne dcstindca după o sesiune care fusese mai grea ca de obicei. Nu se plângea nimeni. Era vară, plăcut, senin, nici nu era prea cald. La un moment dat, din joacă, doi colegi au început să-şi arunce o cărămidă de la unul la altul, fără să o dea mai departe. Unul din ei, mai neatent, a aruncat cărămida cu prea multă forţă, celălalt n-a apucat s-o mai prindă şi i-a căzut pe picior. Supărat, a luat şi el o cărămidă şi a aruncat-o primului, tot puternic. Acesta s-a ferit, dar n-a putut-o evita cu totul. I-a lovit umărul, de unde – culmea ghinionului – a ricoşat în capul meu, eu fiind tocmai aplecat să iau ceva de jos. Enervat, cel lovit s-a repezit la • ccălalt şi cum-necum s-au luat la bătaie. Iniţial noi am crezut că se bat tot în joacă. Poate că la început aşa a şi fost, numai că, încălzindu-sc, cei doi au început să se bată de-a binelea. Când mi-am dat seama de asta, find cel mai aproape de ci, am sărit să-i despart. în treacăt fie zis, băgându-mă între ci, am luat şi eu

vreo câţiva pumni. Cu mare greutate, după ce au mai intervenit şi ceilalţi, i-am liniştit. Urmarea: eu m-am dus la policlinică să-mi fac un pansament la cap în urma loviturii primite cu cărămida, având în plus şi un ochi vânăt. Iar peste câteva zile a sosit vestea de la Bucureşti: eram toţi trei exmatriculaţi pentru indisciplină, huliganism şi necfectuarca obligaţiilor de practică ce ne reveneau. Am uitat să-ţi spun că printre studenţii practicanţi se găseau şi doi inşi din Coimtetul U.T.M., dintre care unul asistase la încăierare. Am rămas uluit. Nu puteam crede. Fără să stau pc gânduri, am adunat de la colegi nişte bani, luaţi cu împrumut, bineînţeles, şi m-am dus urgent la Bucureşti. La decanat n-am izbutit să vorbesc cu nimeni, pentru că pur şi simplu n-am fost primit. Cu mare greutate, după câteva zile de aşteptare, de antecameră, m-a primit un prodecan care, văzân- du-mă, mi-a spus sec:

— Degeaba vii la mine. Nu pot face nimic. Hotărârea luată e definitivă. Şi apoi ce dovadă mai evidentă că te-ai bătut vrei decât felul cum arăţi: un pansament la cap, ochiul umflat. Nu? Poţi spune că nu te-ai încăierat?

Am încercat eu să-i explic, că am martori care pot declara oricând că eu am sărit să-i despart pe cei doi. Prodecanul a dat din umeri, indiferent:

— N-am ce-ţi face. Asta e situaţia. Şi acum te rog să mă laşi că am treabă.

Şi l-am lăsat. Am mai încercat eu câte ceva, am făcut cerere la minister, dar n-am izbutit nimic. Era prea bună ocazia ca să nu se folosească de ea. Şi s-au folosit din plin. După un timp de la această întâmplare, întâlnindu-mă întâmplător cu un fost coleg am aflat că cei doi care se bătuseră au fost reprimiţi în facultate chiar înainte de începerea noului an universitar. Adaug doar că în perioada aceea situaţia familiei noastre era disperată. M-am întors acasă fără bani de tren, călătorind clandestin. Era cât pe ce să nă prindă un ceferist. Ei, ce mai spui?

Andrei chiar nu zise nimic.

Doar la plecare, îi aruncă în treacăt î

— Azi nu se mai dau cărămizile din mână în mână. Se folosesc mijloace mecanizate. Şi apoi, în general, se lucrează mai mult cu prefabricate în construcţii. Aşa că şansele de a

primi o cărămidă în cap sunt considerabil reduse.

Capitolul XIV

Când se întoarse acasă, ajuns în hol, auzi glasuri şi râsete zgomotoase în salonul gazdei. îşi aminti că e sâmbătă, ziua de primire a doamnei Anastasiu. Probabil avea iar sindrofie. Dădu să urce scările, dar tocmai atunci ieşi avocatul Procopiu, înalt, cu umeri largi, mătăhălos, puţin adus de spate. Se cunoscuseră cu ocazia unei vizite la doamna Anastasiu. îl întâmpină mai jovial ca de obicei. Ochii îi străluceau. Probabil băuse destul de mult, căci se clătina vizibil.

— Ce faci, tinere? Cum merge? Bine, nu, bine?

— Merge, domnule. Mulţumesc.

— Umbli prin oraş la ora asta? După fete, după fete! Lasă că te ştiu, pungaşule, îi făcu el cu ochiul complice şi râse grosolan, hohotind. Părea foarte mulţumit de gluma pe care o făcuse.

Eugen zâmbi încurcat. în uşa salonului apăru doamna Anastasiu. îl primi foarte bine dispusă, bucurându-se sincer că-l vede:

— A, bună-seara, domnule Grindea!

— Sărut mâna, doamnă!

— Sper că ne vei face plăcerea să vii să iei un pahar cu noi. Nu ne poţi refuza, desigur.

— Ştiţi, eu .. . nu prea . . .

— Ei, hai lasă, nu te mai jena. Poftim înăuntru. Te rog, intră!

Şi fără să-l mai roage prea mult, îl luă autoritar de braţ, ducân- du-l în salon, aproape târându-l după ea.

— Aşa, să facem şi o infuzie de tinereţe.

— Foarte bine doamnă Anastasiu, auzi în urma sa vocea

groasă a lui Procopiu care râdea mereu stupid.

în salon era mai multă lume ca de obicei şi Eugen se fâstâci de-a binelea, simţindu-sc foarte stingher.

Doamna Anastasiu îl prezentă tuturor, cerând în prealabil să se facă puţină linişte.

— Domnul Eugen Grindca, un tânăr inteligent şi de mari perspective, pe care am plăcerea să-l găzduiesc la mine.

Eugen ascultă jenat prezentarea pompoasă ce i se făcuse, lăsând capul în jos, deloc măgulit. Se blestemă că aceptase invitaţia, dar acum nu avea ce să mai facă. O retragere era imposibilă deocamdată. Ar fi fost o impoliteţe.

— Lasă, domnule Grindca, că mi-a spus mic inginerul Florea că eşti un băiat foarte deştept şi doar nişte necazuri ale familiei te-au împiedicat să-ţi termini studiile, să devii cineva, pe măsura valorii dumitale

Tresări. Vasăzică ştia de povestea lui şi inginerul Florea, deci toată lumea aflase. Se indispuse encrvându-sc de-a binclea, aşa cum i se întâmpla întotdeauna când venea vorba de istoria familei sale, mai ales în public. I se părea aproape impudic să vorbească unor necu- noscuţi sau aceşta să-i amintească de toate acestea. Când era compătimit, situaţia îi devenea insuportabilă. Postura de martir nu o putea suf*ri, i sc parca nedemnă.

Invitaţii – protipendada oraşului, cea veche desigur – ciuliră urechile, devenind subit foarte atenţi. Se făcu o linişte penibilă. El tăcea, iar ceilalţi aşteptau dezvăluiri senzaţionale, privindu-l parcă cu lăcomie.

Na, că acum mă consideră de-al lor, îşi zise el, înciudat. Ciocni paharul ce i-l pusese cineva în mână, cu mai multe persoane aflate în jurul său, încercând astfel să scape de întrebarea mută a tuturor. Zâmbea convenţional de fiecare dată când întindea cineva paharul spre el. Era încă încurcat, zăpăcit, nu ştia ce să facă, unde să stea. Astfel rămase stingher cu paharul în mijlocul salonului, alături de domnul Procopiu, vesel şi bine dispus în continuare, probabil singurul pe care nu-l interesa situaţia lui Eugen. Până la urmă cineva îl rugă să ia loc pe canapea, ceea ce şi făcu imediat, aşezându-se aproape mecanic. Se ghemui într-un colţ, nădăjduind că va fi lăsat în pace. Sorbi puţin din păhărelul cu ţuică dc prună, fără de care

nu putea începe nici o petrecere în Ardeal, şi-l aşează pe măsuţa rotundă cu încrustaţii bogate, din faţa sa. Lumea din jur, văzând că e puţin dispus la confidenţe, treptat nu-i mai acordă nici un fel de atenţie.

în sfârşit, îşi mai reveni puţin şi începu să examineze cu atenţie lumea în mijlocul căreia se afla. într-un fel, nici nu avea de ce să fie surprins. Erau exact genul dc oameni la care trebuia să sc aştepte.

În salon, mai fusese o dată sau de două ori. Parcă o singură dată$_r$ când plătise ultima oară chiria. Atunci avusese şi discuţia aceea cu doamna Anastasiu. Pentru că de obicei în hol îi dădea banii. Acum putea să examineze pe îndelete încăperea. Primul lucru care-i atrase atenţia fu un portret mare, reprezentîndu-l pe Avram lancu, nelipsit în nici o casă de prin părţile acestea. întotdeauna fusese impresionat de străşnicia cu care apărau românii din Ardeal memoria omului acela, mândru şi în du^e^ea lui, ca'c la numai douăzeci şi patru dc ani ridicase o ţară întreagă, devenind conducătorul necontestat de nimeni al celei mai importante mişcări sociale din istoria atâ* de zbuciumată a Ardealului. La douăzeci şi patru de ani să conduci o revoluţie! Extraordinar! El, el însuşi, Eugen, ce făcuse până la această vârstă? Nimic, absolut nimic. Admiraţia pentru marele tribun se împleti cu amărăciunea propriei sale situaţii. Evident, nu era vorba de nici o comparaţie, ci dc simpla întrebare dacă un om poate face atât de mult a vârsta asta dc ce el nu izbutise nici măcar să se stabilească definitiv undeva, să se oprească la ceva ... Căută să scape dc gândurile negre, concentrându-şi mai departe atenţia la cele din jur. Salonul era mobilat în stilul acela greoi, masiv, dând impresia dc înghesuială, cum se obişnuia pe vremuri. Mobila, dc un cafeniu închis, acoperea aproape toţi patru pereţii: scrinuri, bufete, dulăpioare, măsuţe pentru flori sau altele joase în jurul cărora se lăfăiau fotolii adânci, confortabile, tapi- ţate cu un material gri înflorat. Era cam încărcat, dar salonul fiind larg, rămăsese destul loc pentru invitaţi. Pe pereţi erau întinse covoare ţesute în casă, încărcate din belşiug cu motive populare ardeleneşti. Fără să vrea, Eugen constată că exista în tot ce era aici un amestec dc gust orăşenesc şi puţin ţărănesc în

acelaşi timp, însă luat în totalitate impresia nu era neplăcută. Ba dimpotrivă, încăperea degaja o anume căldură şi tihnă odihnitoare, o intimitate familială în care te simţeai bine, ca acasă.

Doar că în scara aceea nici nu putea fi vorba de linişte şi tihnă. Vocile răsunau cu putere, se conversa aprins, sau numai amical, se vorbea tot cu glasul ridicat, ca între oameni bine dispuşi, Taciturni, de obicei, ardelenii deveneau vorbăreţi la petrecere. Se făcuse destul de târziu şi invitaţii se aflau de multă vreme acolo. Bărbaţii ajunseseră deja la lichior – cu care ştia el că se termină orice masă respectabilă pe aici. Până atunci băuseră zdravăn, mărturie stând numeroasele sticle goale de vin împrăştiate peste tot. Bărbaţii erau ameţiţi, iar câţiva din ei de-a dreptul beţi. Vorbeau cu voce tare, mai mulţi deodată, discutând, bineînţeles, politică. îi atrase totuşi atenţia că aproape toţi căutau – cu destule eforturi – să-şi păstreze ţinuta demnă, unii chiar rigidă, o demnitate de oameni importanţi, serioşi şi gravi. Brâu puţin caraghioase eforturile lor, însă Eugen trebui să recunoască la câţiva din ei o anume distincţie, care chiar nu le şedea rău, îi prindea, le conferea prestanţă. Erau aproape toţi trecuţi de cincizeci de ani – generaţia doamnei Anastasiu, – câţiva chiar spre şaizeci, vechi notabilităţi ale oraşului, avea să afle el mai târziu: foşti directori de bănci, notari, avocaţi, doctori, chiar oameni politici pe plan local. îi examina cu atenţie, le ascultă opiniile debitate sentenţios, pe un ton categoric, ce aparent nu mai dădea posibilitatea nici unei replici. Discuţia lor avea ceva romanţios şi steril în acelaşi timp. Fără a spune neapărat prostii, unii discutau cu seriozitate nişte naivităţi care re înduioşau, parcă ar fi trăit pe altă lume sau în una de acum o sută de ani. Ei credeau pe dc-o parte în vechile idealuri democratice, ale marilor luptători ardeleni, ale vremurilor de altădată, iar pe de altă parte – fără a fi neapărat reacţionari – nu puteau adera la radicalismul noilor aşezări din care, de altfel, unii nici nu pricepu- seră – sau nu voiau să priceapă – mai nimic. Idealurile lor umanitare – cu care nu aveai de ce să nu fii de acord – aparţineau, prin formele preconizate de ei – pentru prezent!? – unei alte epoci, de mult apuse. Profesau un fel de iluminism blând şi aprig în acelaşi timp. Blând pentru că vorbeau despre înălţarea şi dreptatea omului, aprig pentru că nu voiau să renunţe cu nici

un chip la idealurile lor vag democratice, cu totul depăşite astăzi. Nu, nu erau primejaioşi, fiind nişte inşi cu totul neputincioşi şi probabil nici neavând de gând să întreprindă ceva împotriva ordinii stabilite. Desigur, gândi Eugen, unii dintre ei, cei mai aprinşi, ar fi putut comite într-un moment de exaltare prostească un act necugetat. Se putea, da, numai că aşa cum arătau, destul de obosiţi şi de bătrâni, trebuia ca cineva să-i provoace metodic, îndelung şi cu abilitate, să le promită nu ştiu ce mare lucru ca să-i poată urni, să-i poată determina să acţioneze. Zâmbi neîncrezător. Nu prea îi vedea totuşi protagoniştii unei rezistenţe. Poate alţii mai proaspeţi, mai plini de ură, mai hotărâţi şi încrâncenaţi. Auzise că prin alte locuri s-au întâmplat asemenea lucruri. De fapt, trecuse vremea unor astfel de încercări nesăbuite. Lucrurile se aşezaseră deja trainic peste tot şi aproape nimeni nu mai cuteza să încerce vreo nebunie sau măcar să spere că o astfel de încercare ar avea vreo şansă cât de mică.

între timp bărbaţii discutau în continuare ceva în contradictoriu, sc agitau transpiraţi, gesticulând din abundenţă, întrerupându-se, politicos e drept, chiar ceremonios, fiecare intervenţie începând invariabil cu „Domnule ... dacă nu te superi Se plictisise deja. Nu ştia ce să facă. Doamna Anastasiu îi adusese între timp nişte gustări, tot ca prin partea locului î cârnat uscat dc casă foarte pipărat, slănină bine afumată, jumări de porc. După ce bău ţuică tare de prună, mâncă cu poftă din toate acestea. Erau bucate bune, sănătoase, de la ţară, e drept grele la stomac, erau însă aşa dc gustoase, că nu mai stăteai să te gândeşti că îţi făceau praf ficatul.

Examină şi colţul unde discutau doamnele, după câte se părea despre un anume fel dc dulceaţă de casă. Una dintre ele descria pe larg, cu competenţă, reţeta şi modul de preparare. Celelalte o ascultau cu cvalvie, cuminţi – probabil era maestră recunoscută şi necontestată a gemului – doar clipind din când în când din ochi sau foindu-se în rochiile lor demodate. Erau toate grupate compact într-un colţ şi Eugen nu sc putu opri să nu constate cât de tiranic funcţionau încă vechile legi nescrise ale comportamentului în societate, ale ierarhiei în familie: bărbaţii cu ale lor, dar în frunte, înainte întotdeauna, iar femeile cuminţi, aşezate undeva în urmă, în

spatele lor, eventual într-un colţ, ncamcstecându-se în treburile „serioase” ale soţilor lor. Ele erau doar soţiile soţilor lor şi erau primele conştiente de asta. Le urmări puţin înduioşat. Erau desigur excelente gospodine, bune soţii şi mame iubitoare, toată ziua trebăluind, deşi probabil că avuseseră cândva servitoare, uncie poate le mai păstrau şi astăzi, cu toate că vremurile sc schimbaseră şi nu se prea mai obişnuia. Aveau ceva speriat în gesturi, în întreaga lor atitudine, parcă ar fi stat la pândă. Căutau să nu li sc observe prezenţa, aproape deloc voind parcă pentru asta să ocupe cât mai puţin loc cu putinţă. Probabil în familie unele din ele erau energice, tiranice chiar, dominând pe ceilalţi ai casei, dar în societate aşa se cădea să fie: rezervate, supuse, ascultătoare şi cu frica bărbatului. Erau vechi rânduieli de ţară strămutate la oraş, bine conservate încă cu toate aparenţele citadine înşelătoare. De fapt şi orăşelul acela era de puţină vreme oraş propriu-zis, în toată puterea cuvântului, iar ei toţi de acolo erau a doua – unii chiar prima generaţie de „inielectuali’ – prin profesiune cei mai mulţi – care sc desprinseseră de sat, devenind ,,domni”, cum se spune în Ardeal. Şi vechile obiceiuri nu puteau fi părăsite aşa uşor, dintr-o dată, fără a lăsa nici o urmă în felul lor de a fi, de a se comporta.

Cineva îi turnă vin în pahar:

Beţi, domnule Grindea, c un vin tare bun. Doamna Anastasiu îl are de la cineva care l-a adus de la Şard, că la noi nu se face via, ci doar prunii pentru ţuică. E cunoscut vinul ăsta şi prin alte părţi. O să vă placă.

Eugen se întoarse surprins spre persoana care îi vorbise. Stătea chiar lângă el pe canapea. Timorat şi neîndemânatic cum era, nici nu observase că lângă el stă o femeie. îi mulţumi, dând din cap, şi se întoarse puţin spre ea, simţind că ar vrea să-i mai spună ceva.

— E plăcut aici, nu?

— Desigur, doamnă. Foarte plăcut.

— Doamna Anastasiu e o gazdă nemaipomenită. Arc grijă de toate, nu uită nimic. E aşa de drăguţă întotdeauna. Nu-i aşa?

— într-adevăr.

— Cum vă simţiţi?

• •

— Bine! Foarte bine, chiar.

— Văd că staţi destul de stingher ...

— Ştiţi, eu nu prea cunosc pe nimeni de aici, doar din vedere pe câţiva. Aşa că ... vedeţi .. .

— Nu-i nimic. O să mai veniţi şi altă dată şi o să-i cunoaşteţi pe toţi mai bine. Sunt nişte oameni drăguţi şi foarte cumsecade.

Eugen nu ştiu ce trebuie să răspundă. Tuşi, îşi drese glasul, ca pentru a ţine o lungă cuvântare. îşi schimbă poziţia în care stătea, dar tot nu găsi ce să spună.

— Desigur, doamna Anastasiu o să vă mai invite la întâlnirile noastre.

— Nu ştiu, cred că da.

— Mi-a vorbit foarte frumos de dumneavoastră.

— A! Da?

— Sigur. V-a lăudat. I-aţi făcut o bună impresie.

— Sunt încântat. Cred că are o părere prea bună despre mine.

— Sunteţi modest.

Eugen tăcu, neştiind iar ce să mai spună. Conversaţia banală, des tul de crispată, lâncezea vizibil ... O vreme nu mai vorbiră nici unul nimic, neavând de altfel ce să mai discute. O examină cu coada ochiu** lui. Stătea retrasă în afara grupului de femei, mai izolată puţin, deşi în preajma lor. Părea că se simte şi ea destul de stingheră. Nici nu lua parte la discuţia celorlalte. Doar o asculta tăcută, cu o atenţie respectuoasă, parcă din obligaţie, chiar dacă nu lăsa să se vadă asta. Trebuie să fi avut puţin peste treizeci de ani, poate chiar treizeci şi cinci. Era îmbrăcată la fel ca celelalte femei, foarte decent, într-un fel destul de bătrâneşte. Rochia demodată îi dădea un aer vetust, chiar o îmbătrânea puţin. De altfel şi coafura – un coc strâns în vârful capului cu o agrafă – aşa cum văzuse şi el în atâtea fotografii de pe vremea bunicii şi chiar ale bunicii însăşi, îi mai adăuga nişte ani pe care nu-i avea de fapt, făcând-o să pară severă, distantă, chiar rigidă, deşi i se observa timiditatea de cum făcea cea mai mică mişcare sau spunea ceva. Chipul prelung, palid,**

alungit şi de fruntea înaltă, ochii negri adânci, de o tristeţe parcă şi ea la fel de adâncă, îţi atrăgeau imediat atenţia. Genele lungi, frumos arcuite, coborau imediat când începea să vorbească. O privi din nou. Stătea ţeapănă, ca împietrită, dând impresia că-i pare rău sau că e chiar supărată de îndrăzneala ei de a intra în vorbă cu un străin. îşi privea vârful pantofilor cu insistenţă. Şi totuşi Eugen intui la această femeie, şi avea să afle mai târziu că este întradevăr aşa, o mare voinţă, o încăpăţânare ce uneori mergea aproape până la disperare. Când ridică privirea spre el, această impresie îi reveni. Licărea undeva, în străfundurile ochilor săi o tărie ascunsă, greu de sesizat la început, o lumină a credinţei în ceva nelămurit, necunoscut. însă tristeţea îi reveni, instalându-se imediat, ca şi cum asta ar fi fost starea ei firească. Poate fusese o străfulgerare de un moment. Ea îl privi câteva clipe, apoi spuse încet, şovăind;

— Aş dori să fac ceva pentru dumneavoastră ca să vă simţiţi mai bine. Să nu mai aveţi impresia că sunteţi un străin printre noi.

— Vă mulţumesc, dar mă simt bine.

Ea zâmbi uşor, neîncrezătoare.

— Nu s-ar prea părea.

îi turnă iarăşi vin în pahar.

— Hai să bem totuşi, spuse ea cu un ton voit vesel, parcă aşa, în lipsă de ceva mai bun de făcut.

Ciocnără şi apoi băură în tăcere. Se simţeau, nu ştia nici el de ce, mai stingheriţi ca înainte, parcă ar fi făcut ceva ce nu se cuvenea.

Apăru deodată în faţa lor gazda, doamna Anastasiu, care le spuse veselă, bine dispusă:

— Foarte bine, draga mea, foarte bine că-l întreţii pe domnul Grindea. Am văzut că stătea cam singur. Trebuie să-l facem să se simtă ca între ai lui. Nu, domnule Grindea?

'— Da, doamnă, desigur.

Se gândi fără voie cum s-ar simţi dacă ar fi într-adevăr între ai lui şi fu cuprins brusc de o mare tristeţe.

— Hai să mai ciocnim un pahar, propuse gazda. Băură. Sper că de acum înainte vei fi oaspetele meu permanent, nu? Să mai întinerim, puţin societatea noastră.

— Desigur, doamnă, îmi face mare plăcere invitaţia, răspunse el fără entuziasm, doar politicos.

Doamna Anastasiu se retrase apoi, trecând pe la celelalte grupuri de invitaţi. Rămăseseră din nou singuri, amândoi, cu femeia pe care nici nu ştia cel puţin cum o cheamă. Ar fi vrut să fie amabil cu ea,, eă converseze, dar nu ştia despre ce să-i vorbească şi mai ales cum să înceapă. Se frământă un timp, se agită, negăsind nici un subiect Observă că ea îi urmărise gesturile şi se fâstâci de-a binelea. Nu mai putea spune nimic. Renunţă. Ea ezită o clipă, apoi se întoarse puţin, spre el. îl privi cu o neascunsă curiozitate, poate chiar cu simpatie.

— Cum te simţi în orăşelul nostru?

- Era evident că vroia să-l scoată din încurcătură, întrebându-l ceva,, orice. Se agăţă de întrebarea ei.

-- Destul de bine. Am început să mă obişnuiesc* La început a fost,, recunosc, destul de greu. Am avut noroc că l-am găsit aici pe un bun. prieten de-al meu care mi-a fost de mare ajutor, mai ales în primele zile.

— Cine?

— Nu ştiu dacă îl cunoaşteţi ...

— în orăşelul acesta toţi oamenii se cunosc între ei. Mai ales cei care stau în oraşul vechi.

— Da, el locuieşte tot pe strada aceasta, câteva case mai încolo,, la doamna Pădureanu.

— Aha! tresări ea.

— îl cheamă Andrei Paizie.

— Da, da, îl ştiu din vedere. L-am întâlnit o dată la o cunoştinţă comună. E un om foarte civilizat şi simpatic.

— El mi-a fost de marc ajutor. Nici nu vă daţi seama. Eram foarte singur la început, nu cunoşteam pe nimeni aici.

— Da, c grozav să ai pe cineva când eşti singur, răspunse ea, cu gândul la altceva, privind undeva în faţă. Rămase tăcută timp îndelungat, cu ochii aţintiţi într-un colţ al camerei, parcă ar fi căzut într-o transă. Eugen nu interveni cu nimic, lăsând-o aşa gânditoare- Doar o privea, puţin surprins de noua ei atitudine. Ea se rupse brusc din visare, spunându-i jenată, cu acrul unui om care s-a trezit sau s-a întors dintr-o călătorie:

— Te rog să mă scuzi.

— A! Nu face nimic. Mi se întâmplă şi mie – răspunse el puţin încurcat.

— Ce vi se întâmplă şi dumneavoastră? îl întrebă ea surprinsă, interesată să afle răspunsul:

— Aşa, ştiţi, să ... mă duc cu gândul departe, tare departe, ... poate undeva unde am fost cu mult timp în urmă.

— Iertaţi-mă că vă întreb, la ce vă place să vă gândiţi?

— De fapt nu-mi prea place, dar îmi vin mereu în minte lucruri ce s-au întâmplat mai demult. Recapitulez, poate chiar fără voia mea.

— Şi de ce nu vă place să vă amintiţi de ele?

— Pentru că de cele mai multe ori nu prea sunt plăcute lucrurile carc-mi vin în minte.

— Dar dacă nu vă plac, de ce vă gândiţi la ele?

— Pentru că nu pot să scap de obsesia lor.

— Ati încercat?

— Da’ de atâtea ori!

— Şi nu aţi izbutit niciodată?

— Foarte rar. Cel mai adesea amintirile mă urmăresc ca nişte umbre, de care, orice ai face, nu scapi, le ai când în faţa ta, când în spatele tău. Perfide cum sunt, apar şi în momentele când, cât de cât, te simţi mai fericit.

— Nu aveţi şi amintiri plăcute?

— Prea puţine, Şi nu cele plăcute mă urmăresc cu

încăpăţânare, mă torturează încontinuu. Pe acestea le chem eu la nevoie, să mă ajute.

10 – Lungile apusuri de soare

— La ce să vă ajute?

— Să le alunge pe cele urâte.

— Şi izbutesc?

— Nu prea. E probabli ca în război: amintirile urâte având superioritatea numerică şi forţa de partea lor, le învinge pe cele frumoase care-s mai puţine, şi pe deasupra, mai plăpânde. Ştiţi că în război nu învinge întotdeauna cei care apără o cauză frumoasă, dreaptă.

— De ce amintirile neplăcute sunt mai puternice?

— Mi-ar fi greu să vă explic. Cred totuşi că întotdeauna ne rămân mai puternic înfipte în memorie lucrurile neplăcute prin care am trecut. Cu cât sunt mai îngrozitoare, cu atât mai tiranic ne urmăresc. Ne terorizează neîncetat, fără milă, cu ferocitate.

— Şi cele frumoase?

— Ele sunt ca nişte aburi uşori, vaporoşi, firavi ce se destramă imediat la cea mai mică atingere a prezentului. Fug, dispar, ca un vis, după ce te-ai trezit.

— Dar şi ele pot fi puternice. Cel puţin aşa cred eu.

— Câteodată doar. Când există împrejurări prielnice care să le facă să apară şi să se desfăşoare, să rămână măcar o frântură de timp în preajma noastră.

— De pildă?

— Poate când le cheamă o întâmplare asemănătoare din prezent. Sau nu neapărat asemănătoare, ci poate mai curând de aceeaşi natură, îţi aminteşti de copilărie, când vezi un copil jucându-se, îţi aminteşti -de o întâmplare, când treci prin aceleaşi locuri pe unde s-a petrecut ea, sau trăieşti ceva oarecum la fel. Ori când, pur şi simplu, îţi tragi sufletul, mulţumit că ai dus la capăt o treabă grea.

— Se poate. Eu cred însă că ar trebui să ne chemăm mai des – -aşa cum spuneţi de altfel şi dumneavoastră – amintirile frumoase ca să le alunge pe celelalte. Şi, mai ales, cred că ar trebui chemate când însuşi prezentul, clipa prin care trecem, e grea, nenorocită. Nu?

— Da, aveţi dreptate. Dar nu întotdeauna avem energia necesară să ne retragem într-o altă clipă, una frumoasă, din

trecut. Ce] mai adesea ne sporim nefericirea prezentă alăturând-o celei sau celor din trecut.

— Şi abia aşa ni se pare că suntem cei mai nenorociţi oameni din lume. Că n-am avut niciodată parte de o clipă tihnită, de linişte.

— E adevărat. Teoretic ştiu şi eu asta. Numai că sunt neputincios, mărturisesc. Sunt conştient de răul pe care mi-l fac. Degeaba, îmi fuge, îmi alunecă memoria ca pe un tobogan, ca pe o pârtie bine lustruită şi mereu mă ciocnesc dureros de câte ceva din trecut.

Tăcură. Ea îl privi din nou cu şi mai multă curiozitate. Dându-şi seama că Eugen a observat-o, întoarse capul în altă parte, jucându-sc cu mica poşetă pe care o luase între timp în mână, înebizând-o şi dcschizând-o mecanic.

— Dumneavoastră la ce vă gândiţi de obicei? o întrebă el.

— A! Eu? Eu mă gândesc tocmai în sens opus.

— Cum adică?

— înainte, în viitor, departe.

— Si vedeţi ceva?

— De fapt nu văd nimic. îmi închipui, Inventez.

— Inventaţi?

— Da, de ce vă miraţi? E neînchipuit de frumos. Şi poţi vedea ce vrei. Nu-i nici o oprelişte. Căci în visele noastre nu poate pătrunde nimeni, pentru că nu le ştie nimeni. îţi compui o altă viaţă, una aşa cum ţi-ai dorit-o întotdeauna. Până în cele mai mici amănunte. Şi vei fi aşa de fericit cum poate în realitate n-ai fost şi nu vei fi niciodată. Şi-ţi poţi spori mereu fericirea, adăugându-i tot timpul lucruri noi, variate, ca să nu te plictiseşti. îţi faci o lume a ta diversă, bogată, fără nici una din urâţeniile care te otrăvesc zi de zi. E un imperiu al tău pe care îl poţi face să dureze atâta timp cât exişti tu însăţi, ca apoi să te muţi cu totul în el, adică de fapt cu cugetul, cu sufletul. Ăsta e şi singurul său dezavantaj. Trupul nu ţi-l poţi duce acolo, decât poate după aceea ... după ce ....

Tăcu, obosită parcă de lunga ei mărturisire. Apoi îl privi jenată.

— Cred că te-am speriat puţin, nu?

— De ce spuneţi asta? A fost foarte interesant şi poate că aşa ar trebui să fac şi cu. Ar fi trebuit . . .

Ezită o clipă, apoi, făcându-şi puţin curaj, o întrebă:

— Sunteţi nefericită?

Eugen îşi dădu seama instantaneu aproape că întrebarea fusese cel puţin indiscretă, în condiţiile în care ci erau încă doar doi străini ce abia se cunoscuseră cu câteva clipe înainte.

Ea îl privi cu ochii larg deschişi, negrul lor părandu-i-sc de astă dată şi mai adânc lui Eugen. Făcuse o gafă, sc gândi cl la repezeală, căutând febril s-o repare, prin ceva, dar, ca de obicei în asemenea cazuri, reparaţia este şi ea o gafă, şi încă una mai mare decât cea dinainte.

— Sunteţi atât de tristă, încât am crezut că . . .

Ea îl mai privi puţin, parcă cu o undă dc înduioşare maternă – Eugen intui asta şi sc simţi foarte prost – apoi îi spuse grăbit parcă :

— Ei, domnule Grindea, răspunsul la ceea ce m-ai întrebat dumneata acum nu sc poate da aşa la repezeală. Poate într-o zi ... mai târziu ...

Nu mai continuă. Era şi timpul. De ei se apropie, cu un pahar în mână, avocatul Procopiu, cu un zâmbet larg ce sc întinsese pe obrazul său încins dc băutură.

— Văd, draga mea, că te simţi bine în vecinătatea tânărului nostru prieten. Da, am auzit şi eu că are o conversaţie interesantă. Mi-a spus doamna Anastasiu. Mă bucur că nu tc mai plictiseşti astă scară ca în alte dăti.

Amândoi, şi ea şi Eugen, se simţiră fără nici un motiv stingheriţi.

— Da, răspunse ea destul de indiferent, sau căutând să pară, domnul Grindea este un excelent interlocutor. Apoi redeveni imediat rece, rigidă, chiar încremenită. Lui Eugen nu-i scăpă brusca ei schimbare de atitudine.

— Mă bucur, mă bucur. De altfel, el va fi de acum încolo unul dintre obişnuiţii întâlnirilor noastre. Mi-a spus doamna Anastasiu că-l va invita întotdeauna. Dar ce facem aici, domnule, nu mai bem şi noi ceva în casa asta. Undc-i sticla? A! Uite-o! Hai să mai verificăm calitatea acestui vin dumnezeiesc.

Procopiu umplu paharele şi ciocni cu amândoi. De la lichior

trecuse din nou la vin şi sc ameţise de-a binclea. Dc altfel vorbea destul dc împleticit. Transpirase, cămaşa se lipise de pieptul lui enorm şi gâfâia tot timpul, agitându-sc, dorind cu orice chip să învioreze atmosfera, „să creeze antren“, cum spunea singur.

— Gazda nc-a dat voie să facem un chef ca între bărbaţi. Azi a zis că face excepţie de la vechile reguli ale cumpătării. Hai, domnule Grindea, la sectorul bărbaţi. Acolo c de noi. Şi fără să mai aştepte ncuviinţarea lui, îl luă dc braţ, trăgându-l spre colţul celălalt al

încăperii. în timp ce-l urma pe Procopiu, întoarse puţin capul şi o privi. Ea stătea tot nemişcată, încremenită cum o lăsase, iar ochii ei •exprimau în acelaşi timp jena, sila, poate chiar teroarea.

Eugen se trezi în mijlocul grupului de bărbaţi, toţi cu paharul în mană, ciocnind pe rând cu fiecare, mecanic, fără să reţină măcar chipul vreunuia din ci. De altfel, nici nu-l interesau în momentul acela. Un gând îi sfredelea aproape dureros mintea: Cum, omul acesta stupid, grosolan şi beţiv, era soţul ci? Părea imposibil. Imposibil. Şi totuşi aşa părea să fie, ce mai, era desigur, observase după tonul familiar cu care i sc adresase. Nu putea să-i fie frate, nu, nici nu semănau. Era, nici el nu-şi dădea seama de ce, îngrozit şi nu-i ieşea din cap alăturarea aceasta, cea mai nepotrivită cu putinţă, între doi oameni care nu păreau a avea absolut nimic comun. Ciudată mai e şi viaţa asta, gândi el: unuia care merită mai mult i sc dă mai puţin şi, invers, cel care n-ar merita nimic primeşte cu generozitate tot ce e mai frumos, mai de preţ.

Procopiu se înfierbântă de-a binclea şi propuse să se cânte romanţe, dând chiar el tonul cu o voce falsă, răguşită. Câţiva îl urmară şovăitori, cântând în contratimp, fiecare pe legea lui.

Eugen o privi din nou cum stătea ghemuită, cu ochii aţintiţi în podea. Părea că se ruşina de ceva. Sc întoarse din nou spre Procopiu, ca pentru a-i compara, şi-şi spuse iarăşi: imposibil! Fu silit să bea la insistenţele obositoare ale celorlalţi. Vinul nu era rău, dar băuse deja destul. Ar fi vrut să scape din cercul bărbaţilor, însă nu putea, fiind înghesuit la mijlocul lor într-un colţ al încăperii. Femeile stăteau în

continuare în celălalt colţ, sporovăind, şi din când în când, câte una întorcea capul, îngrijorată pesemne să nu i se îmbete prea rău bărbatul. Eugen nu ştia ce să facă. S-ar fi întors din nou pe canapea, lângă ea, dar îşi dădea seama că ar fi fost lipsit de tact să facă aşa ceva. Toţi bărbaţii erau adunaţi la un loc şi cl ar fi fost singurul care ar fi făcut opinie separată. Apoi ar fi pus-o şi pe ca intr-o situaţie jenantă. Sc abţinu cu greu. Cheful amenința să ia proporţii. E adevărat că nu toţi beau în ritmul lui Procopiu. Majoritatea ciocneau doar de formă paharele pline, fără a mai bea, păstrându-şi ţinuta lor demnă, puţin rigidă, privind înţelegători la cei care continuau cursa. Se făcuse deja foarte târziu, trecuse de miezul nopţii şi, în sfârşit, câţiva dădură pri- tnclc semne de plecare. îşi luară soţiile şi, conduşi de gazdă, spunân- du-şi reciproc amabilităţi, ieşiră. Rămaseră destul de puţini. Erau, cei care continuau să bea alături de Procopiu. Doamna Anastasiu, aşa cum promisese, nu le spunea nimic, lăsându-i să bea în continuare, ba încă le mai aduse câteva sticle de vin. Apoi, împreună cu câteva invitate, continuă în colţul femeilor o partidă de cărţi. Eugen ar fi vrut să plece, de fapt chiar putea s-o facă din moment ce deja se dăduse tonul plecării. Ceva îl ţinea, totuşi, pe loc, nu-şi dădea bine seama ce anume. O privi pe soţia lui Procopiu: urmărea absentă par« tida de cărţi a celorlalte; se vedea de la distanţă că c cu gândul în altă parte. O urmări pe furiş, cu coada ochiului, ca să nu observe cei« lalţi nimic, temându-se să nu atragă cumva atenţia cuiva. Dar ceilalţi nici nu aveau cum să observe, pentru că din toţi cei trei sau patru bărbaţi rămaşi – câţiva mai plecaseră între timp – nu era probabil treaz nici unul. Procopiu se aşezase pe un scaun, şi, când vru să se ridice pentru a lua sticla de vin de pe masă, se clătină îngrijorător, rezemându-se de el. Eugen îl ajută să se reaşeze şi aduse el sticla.

— Toarnă, tinere, ce maica mă-sii, că nu ne costă nimic. Măcar acum să bem cât vrem! Când eram ca dumneata ... chei ... ce vremuri!

Eugen îl privi cu dezgust. Procopiu îşi dăduse între timp haina jos şi i se vedea trunchiul masiv prin cămaşa albă de poplin, aproape complet udă de transpiraţie. Părul, şi el ud, îi căzuse în faţă lipindu-i-se de frunte. Avea ochii tulburi,

injectaţi, privirea fixă, inexpresivă, aproape îndobitocită de băutură.

— Hai, că e frumoasă seara asta; demult n-am mai făcut aşa ceva. Mă, băieţi, noi nu mai ştim să chefuim. Să vezi tu cum chcfuiau bătrânii noştri. îmi spunea odată popa Hristu că taică-său, când, trebuia să plece joia la târg în oraş, venea de miercuri seara şi intra mintenaş în crâşmă, iar de acolo pleca direct la târg a doua zi dimineaţa. Ăsta chef, mă, nu ce facem noi, azi. Vax, mă, astea de acum.

Şi Procopiu povesti în continuare încâlcit o întâmplare cu calul pe care-l avea tata preotului Hristu, pe care nimeni nu o ascultă, vorbind fiecare altceva. Poate ci o ştiau deja demult, de la alte chefuri. Eugen însă nu pricepu aproape nimic din toată povestirea.

Nu după multă vreme, Procopiu nu mai fu în stare să vorbească nici măcar împleticit, amuţind cu totul. Ceilalţi, destul de beţi şi ei, se rctrăscscră între timp împreună cu soţiile. Mai rămăsese doar el şi soţii Procopiu. Se simţea destul de stingher, neştiind dacă era bine sau nu să mai stea. Doamna Anastasiu îl salvă din încurcătură, spunând cu foarte multă naturaleţe:

— Domnule Eugen, cred că o să ai puţin de lucru astă scară, spuse ea privind spre Procopiu, care adormise pe scaun cu faţa în sus, horcăind şi vorbind din când în când prin somn cu ceilalţi care plecaseră. Ce facem, Maria, dragă? Cred că va trebui să apelăm la ajutorul domnului Grindca pentru a-l transporta pe iubitul tău soţ acasă. Şi dânsul va fi atât de drăguţ să nu ne refuze.

Eugen tresări: o chema deci Maria. Maria. Simplu, doar atât, Maria. Nici nu fusese atent la ceea ce spusese doamna Anastasiu în continuare. O privi pe Maria: stătea cufundată adânc într-un fotoliu cu coatele pe genunchi, sprijinindu-şi bărbia în mâini. Privea drept în faţă, nemişcată. Părea dusă departe, nu mai era acolo.

— Hai, trezeşte-tc dragă, că s-a terminat tot tămbălăul ăsta! Şi-au făcut de cap bărbaţii noştri.

Ea tresări, privind speriată în jur, parcă neştiind unde se află.

— Spuneam că o să tc ajute domnul Grindca să-l duci

acasă pe drăguţul tău de Procopiu.

Maria roşi, apoi îşi privi soţul care dormea acum adânc, tihnit, cu capul atârnându-i într-o parte.

— Da, cred că n-am să pot să-l duc singură, aşa că n-am ce face, •trebuie să ...

— Dar vă ajut cu plăcere, doamnă Maria, se oferi repede Eugen» temându-se de un eventual refuz, îşi dădu seama că spusese o prostie. Cum adică „cu plăcere". Ce era plăcut în faptul de a-l căra pe voluminosul Procopiu, beat mort.

Maria zâmbi şi ca obosită.

Eugen nu ştia cum să procedeze. Până la urmă, tot gazda îl scoase din încurcătură.

— Ia-l dc subţiori şi ridică-1. Aşa, uşurel, deşi cred că acum poţi să şi tai lemne pe el, că tot nu se trezeşte.

îl ridică. Procopiu oricum era foarte greu, dar acum, inert cum era, atârna şi mai greu, aproape peste puterile lui. Maria îl sprijini dc cealaltă parte şi-l urniră cu dificultate.

Ieşiră în stradă, nădăjduind că afară Procopiu sc va trezi cât de cât în aerul rece şi puternic al nopţii. Dar el doar mormăia din rând în când, continuând povestea aceea stupidă cu calul, pe care credea că n-o terminase sau poate nici n-o terminase încă. Noroc că nu stăteau prea departe, ci doar undeva prin apropiere pe una din străzile învecinate. Drumul fu greu, istovitor, cu dese opriri; Procopiu opunea inconştient rezistenţă.

Cu eforturi mari ajunseră în curte, unde Procopiu, trezindu-se puţin, ceru iar de băut. Au trebuit să-l convingă că nu se mai află la doamna Anastasiu şi abia apoi să-l bage în casă. Maria tăcu tot drumul, avea faţa încremenită, albă, imperturbabilă. Nu era indiferenţă, era altceva poate. Nu i se putea ghici nimic din ceea ce gândea. Eugen o privi de câteva ori, dar ea îi ocoli privirea. După ce-l depuseră în dormitor pe Procopiu, Eugen se întoarse singur în sufragerie, aşteptând-o pe Maria ca să-şi ia la revedere. După o pauză destul de lungă, ea apăru obosită. Rămaseră un timp faţă în faţă, în picioare.

Era istovită. Probabil că-l dezbrăcase cu greu pe Procopiu. Se priviră de data asta adânc în ochi. Eugen se miră că

îndrăzneşte s-o privească drept, fără să clipească.

— Te rog să mă ierţi, domnule Grindea.

— Nu face nimic. Se mai întâmplă. Bărbaţii, încercă el o scuză, mai fac câteodată de astea.

— Cred că-ţi dai seama că mă simt foarte prost faţă de dumneata.

— Nu aveţi de ce, doamnă. Şi apoi, dumneavoastră nu aveţi nici o vină. Aşa că ...

— Dar e soţul meu, exclamă ea deodată exasperată, pierzându-şi stăpânirea de sine de până atunci.

Da, gândi Eugen, e soţul ei! Acesta era cumplitul adevăr. Şi iar pronunţă cuvântul „imposibil". Apoi, îşi dădu seama că trebuie să se retragă. Se ridică, pregătindu-se să plece, parcă nevoind s-o facă totuşi.

— Nu vrei o cafea?

— E târziu, doamnă, şi nu doresc să vă mai reţin. Sunteţi obosită, desigur.

- Nu-i nimic, o fac repede.

Şi fără să mai aştepte încuviinţarea lui, dispăru în bucătărie. O cafea nu i-ar fi srticat, într-adevăr, pentru că oricum tot n-ar fi putut să adoarmă imediat după întâmplările din seara aceea. Şi apoi băuse

şi cl destul şi, cu toate că vinul nu fusese rău, îl durea puţin capul, se simţea obosit, sleit chiar.

Maria se întoarse în scurt timp cu două ceşti mari de cafea fierbinte, aburindă. \/ , :

— Bei ceva? Am un lichior de casă foarte bun. Aşa cum se face pe aici pe la noi.

— Nu, îmi ajunge pentru scara asta.

— Totuşi, te rog. încearcă. O să-ţi facă bine.

Turnă lichior în două păhărele înalte de cristal, cu picior, după care aşează sticla pe masă şi ridică unul din pahare.

Ciocniră şi apoi sorbiră câte puţin din lichidul dulceag-amărui. Lăsară încet, cu grijă, paharele pe masă. Stătură aşa vreme îndelungată, fără să spună nici unul nimic, fiecare cu privirea aţintită în altă parte. Şi, poate pentru prima dată în scara aceea, se simţiră amândoi bine. Cafeaua se răcise demult. Şi-au adus aminte târziu de ca. Băură din ceşti. Eugen scoase pachetul de ţigări şi-i oferi şi ei. Ea acceptă, deşi după

felul cum îşi aprinse ţigara nu părea a fi fumătoare. Mai sorbiră din lichior, ea umplu iar paharele. îşi fumară apoi în linişte,

tihniţi, ţigările. Tot fără să spună nici unul nimic şi tot gândindu-se fiecare la ale lui. Se făcuse târziu de tot, poate deja era spre dimineaţă; domnea o linişte deplină în jur. Stăteau în continuare în aceeaşi poziţie, nemişcaţi, fără să-şi dea seama că trecuse poate mai mult de o oră de când nu făcuse nici unul vreo mişcare şi nu scosese nici un cuvânt. Eugen îşi întoarse capul spre ea. Ea îl observă şi, aşezându-şi mâinile pe masă, îl privi drept în ochi, adânc, intens, pătrunzător. Eugen îi susţinu privirea şi poate pentru prima dată în viaţa lui putu face ■asta o vreme mai îndelungată. De obicei când cineva îl privea ţintă în ochi, în special vreo femeie, nu rezista, apleca privirea învins sau parcă ar fi fost vinovat. Acum însă, neaşteptat şi pentru el, privirea ■ei nu-l obosea, nu-l timora, nu-l durea ca privirea altor oameni care-l „fixaseră cu mai multă sau mai puţină duşmănie. Ochii lor au rămas aşa, unii oglindindu-i pe ceilalţi, un timp despre a cărui durată nu şi-a dat nici unul seama.

Târziu, foarte târziu, s-au sculat amândoi de la masă – poate în acelaşi timp, ca înţeleşi – ea i-a întins tăcută mâna, el i-a sărutat-o şi a plecat, fără să-şi spună nimic.

Capitolul XV

Luni dimineaţa Eugen, cum ajunse pe şantier, se duse la şeful echipei şi-i ceru fără nici o explicaţie să-l lase să lucreze din nou cu ceilalţi din echipă. Acesta îl privi ca de obicei, tăcut, apoi îi spuse scurt, fără să i se poată citi pe faţă ce gândeşte:

— Du-te. Şi îi explică cc are de făcut în ziua aceea, după care îsi. văzu de ale sale, nedându-i nici un fel de atenţie.

întors în sala mare unde lucra toată echipa la instalaţia electrică,, se apucă liniştit de treabă. Din când în când trăgea

cu coada ochiului la ceilalţi. Unii, cei mai mulţi, nici nu-l băgară în seamă, alţii păreau a se face că nu-i acordă atenţie. Vreo câţiva, prieteni de-ai lui Grigore, îl priveau chiorâş, vorbind între ei, probabil despre întoarcerea lui. Eugen nu le dădu importanţă, dar înţelese destul de repede că pericolul nu trecuse. Deci trebuia să fie în continuare foarte atent, să-i evite pe cât era cu putinţă. Ziua decurse liniştit, fără nici un incident. Doar în pauza de masă, Donose, unul dintre cei ce-l duşmăneau, trecând, prin faţa lui, scuipă ostentativ. Eugen se crispă, dar se stăpâni. Nu avea rost să reacţioneze. Se făcu că nu observă, era mai bine aşa, deşi. – gândi el – omul ar fi meritat o corecţie zdravănă.

Aşa au trecut câteva zile, tot fără să se întâmple nimic deosebit. Dimineţile, Eugen lucra sârguincios şi în tăcere ca de obicei, încât şeful de echipă, care nu prea lăuda pe nimeni niciodată, văzând O' instalaţie montată de el, mormăi ca pentru sine:

— Bine, bine, Grindea.

Ar fi minţit dacă ar fi spus că nu-i făcuse plăcere scurta observaţie a şefului, numai că ar fi dorit s-o fi auzit şi ceilalţi. Deşi poate n-ar fi fost bine. I-ar fi întărâtat şi mai tare. Nu o dată – ca şi acum – se gândise la sfaturile pe care le primise. Să fie totuşi mai apropiat, dacă, nu putea fi chiar prietenos cu oamenii. încercase de câteva ori să se apropie de unii din echipă, însă oamenii îl priveau cu neîncredere şi ori îl evitau, ori îi răspundeau politicos, dar rece. Nu mergea şi gata, îşi dădea bine seama de asta şi nu ştia ce să facă. Vechea lui rezervă şi izolare îi făcea şi pe ceilalţi să fie mai străini faţă de el. Sau se obişnuiseră cu felul lui de a fi şi acum nu mai doreau ei o apropiere. Şi asta putea fi o explicaţie a atitudinii lor. Poate trebuia răbdare, multă răbdare. Desigur că trebuia. Dar cum să încerce să refacă nişte punţi care se rupseseră de mult, poate chiar înainte de a se fi întins? Şi nu din vina lui, sau poate că parţial şi din a lui. Lucra încrâncenat, ca întotdeauna, gândindu-sc tot timpul la lucrurile acestea care-l măcinau. Zilele treceau liniştite, în aparenţă, însă încordarea dintre el şi ceilalţi persista, mocnind, în tăcere. Rareori câte o vorbă schimbată neglijent din pură obligdţie de serviciu.

într-una din zile se scurtcircuitase instalaţia unei baterii de motoare ce abia fusese instalată, fiind încă în turaţie de probă. Bateria era chiar lângă cea la care lucra el. Donose şi încă unul refăcuseră de câteva ori legăturile, dar mereu săreau siguranţele. Nu puteau găsi locul unde erau făcute greşit legăturile. Donose înjura straşnic, bles- temându-şi ca de obicei meseria când nu-i reuşea câte ceva, şi se tot învârtea furios în jurul motoarelor. Eugen privi atent de câteva ori -şi, facându-şi de lucru prin preajmă, observă până la urmă ce se întâmplase, unde era defecţiunea. Treaba era destul de simplă şi se datora -unei simple neatenţii.

îl lăsă pe Donose să se mai frământe, apoi se duse hotărât spre el, dându-şi seama că, bineînţeles, va fi repezit:

— Dă-te, te rog, puţin la o parte.

— Tu ce treabă ai pe aici? Vezi-ţi de grupul tău! Nu te-a rugat nimeni să te amesteci.

Eugen îl împinse uşurel, dar hotărât la o parte şi se aplecă spre contacte, pe care începu să le desfacă pentru a le reface corect.

— Ei, na, îi fi vrând s-o faci pe deşteptu' că ştii mai multă meserie decât mine! Fugi, mă, de aici, că de un ceas mă moşesc la el şi nu pot să-i dau de leac! Şi-i putea tu, nu? Poate inginerul. Hai, valea...!

îl lăsă în pace să spună, ce vrea şi după ce refăcu el legăturile, cuplă motorul şi acesta începu să meargă în turaţie normală, fără să sară siguranţele. Apoi se ridică liniştit şi se îndreptă spre grupul său <de motoare, fără măcar să-l privească pe Donose. Ajuns acolo, însă, nu se putu abţine să nu-l urmărească pe furiş, cu coada ochiului- Donose rămase nemişcat, cu ochii holbaţi la motor, privindu-l ca pe o minune. Rămase aşa o vreme, după care, îl piivi pe Eugen, apoi iar se întoarse spre motor. îşi dădu şapca pe spate şi se scărpină în cap. Nici celălalt nu zicea nimic. După aceea, fără să se mai uite la Eugen, se apucă din nou de treabă, parcă cu duşmănie.

Eugen era satisfăcut în sinea lui. Nu se aşteptase, desigur, ca Donose să-i mulţumească pentru ajutor. Ax fi fost prea de tot. O asemenea victorie nici nu visa. Dar o lecţie tot îi dăduse, aşa ca să vadă că nu are nimic cu cl, ba dimpotrivă.

Poate astfel, cine ştie, se va îmblânzi puţin sau măcar o să-l lase în pace. în zilele următoare,. Eugen îl urmări cu marc atenţie. Donose îl evita el acum, cu străşnicie, de cum îl zărea de la distanţă. Probabil ca să nu se simtă obligat să-i spună ceva, căci acum chiar că n-avea de ce să-l înjure, măcar deocamdată- Dar la un moment dat inevitabilul s-a produs: s-au întâlnit faţă în faţă, unul dorea să iasă pe uşă, celălalt să intre. Eugen, intenţionat, nu se dădu el primul la o parte, pentru a vedea reacţia celuilalt. Do>- nose îşi trecu nehotărât greutatea de pe un picior pe celălalt, îl privi scurt şi se dădu el la o parte, pornind apoi repede mai departe. E totuşi ceva, gândi Eugen. Să se dea Donose la o parte din calea mea, când până nu demult nu numai că nu făcea asta, ba chiar mă îmbrâncea, trecând pe lângă mine. Să nu ne bucurăm prea devreme, îşi zise el, am mai parcurs cu etape asemănătoare, de început, în relaţiile cu oamenii şi până la urmă am revenit de unde plecasem, adică de la aceeaşi răceală, ostilitate şi chiar duşmănie. Şi nu o dată s-a întâmplat asta de-a lungul anilor.

* *

După-amiczile – şi uneori şi dimineaţa la lucru – se gândea la Maria. De fapt nu avea un sentiment anume, bine definit, pentru ca- Era mai mult un amestec de preţuire pentru felul ei de a fi şi de compătimire pentru viaţa ce o ducea, pentru situaţia îngrozitoare în care se afla – bănuia el. Nu ştia încă aproape nimic despre ea, dar văzându-i soţul, îşi putea închipui ce fel de viaţă poate duce alături de el. Se gândea la ea ca la un prieten de suferinţă: el îndurase atâtea în trecut, ea pătimea şi în prezent. Desigur, o femeie ca ca nu putea, fi decât nefericită lângă un asemenea bărbat. Da, sc autoanaliză el,

sentimentul pe care-l am pentru ea este de camarad întru suferinţă,, pentru că nici rănile mele nu sunt închise încă. îi vedea faţa prelungă, cu ochii negri, mari, neobişnuit de adânci, de o tristeţe care-l copleşise şi această imagine a ei începuse să-l însoţească pretutindeni, nepără- sindu-l nici o clipă. De fapt, nici nu dorea să se despartă de ea.

Aşa îl găsi Andrei într-o după-amiază, puţin după ce ieşise de la ucru.

— Ei, cum merge? îl întrebă el.

— Bine, cum să meargă?

— Atunci totul e în regulă.

— N-aş putea spune că chiar totul.

— De ce? S-a mai întâmplat ceva?

— Nu, nimic deosebit. 0 mică dispută, dacă-i pot spune aşa, cu Donose.

— Dar ăsta cine mai e?

— Unul din prietenii lui Grigore. Este dintre cei care par a mă duşmăni mai mult, cred eu.

— Şi cum a fost? Hai, spune, că mor de curiozitate. Nu mă lăsa să fierb atâta.

Eugen îi povesti pe scurt totul, chiar amuzându-se puţin la sfârşit.

— Hm! Ştii că n-ai procedat rău? Poate s-o îndulci o leacă şi cărpănosul ăla. Şi poate şi ceilalţi. A fost, orice s-ar spune, o lecţie» Mă tem doar ca dobitocul să n-o fi priceput. Şi ar fi păcat, mare păcat, de eforturile tale pedagogice cheltuite în van.

— După reacţia lui când ne-am reîntâlnit, aş zice că ceva – ceva tot a băgat la cap. Sau măcar l-am pus pe gânduri, pentru moment.

— O să vezi mai târziu rezultatele. Şi altfel, cum o mai duci?* Mă refer la treburile private, ca să zic aşa.

— Nimic deosebit. Lucrez, vin acasă, citesc, mă gândesc ca de obicei la una, la alta, stând cu ochii în tavan, sau privesc pe geam.

— Măi, Eugen, tu o să te veştejeşti aşa. Mai ieşi şi tu în lume oleacă. Să ştii că am să te scot la o reuniune, la un bal, ceva acolo. .. Nu se mai poate aşa. Mai cunoşti şi tu lumea.

Poate o fată ... că sunt fete frumoase pe aici, ascultă-mă pe mine.

— Dacă-ţi spun ceva, te fac praf.

— Nu cred.

— Ceva grozav.

_ Hai fugi de aici că începi să mă faci curios!

— Ceva ce nici prin gând nu-ţi trece.

— Spune, omule, nu mă fierbe iar.

— Am fost acum câteva zile – sâmbătă seara, mai precis, după ce m-am întors de la tine – la o sindrofie la doamna Anastasiu! Ei, ce zici de asta?

Andrei făcu nişte ochi imenşi, nevenindu-i să-şi creadă urechilor:

— Tu mă minţi, mă! îţi râzi de mine!

— Nu. Pe cuvânt că am fost. Şi am stat până la sfârşit, mult după miezul nopţii.

— Nu se poate!

— Am martori că am fost. întreab-o pe gazdă, ca să te convingi.

— M-ai îmbolnăvit, nu alta! Cum ai ajuns tu acolo? Că eu stau de ani de zile şi pe unii dintre invitaţii obişnuiţi îi şi cunosc – ŞÎ tot n-am reuşit să pătrund în cercul lor select, pentru că, sincer să fiu, nu mi-ar fi displăcut deloc.

— M-a invitat doamna Anastasiu, când treceam prin hol, întor- cându-mă de la tine.

— Formidabil!

— Dar ce, tu chiar ţineai atât de mult să fii invitat la sindrofiile astea?

— Ei, ţineam! Ca orice băiat sărac şi cu o bună poftă de mâncare, nu mi-ar fi stricat să fiu şi eu chemat, că am auzit că se mănâncă şi se bea acolo ca-n poveşti. Şi o masă bună nu poţi s-o dai pe nimic în lumea asta, nici chiar pe nişte principii, fie ele cât ar fi de juste. Am citat pe un ins din şcoala cinicilor, că eu nu cred în aşa ceva.

— Da, e adevărat, se mănâncă şi mult şi bine. Are doamna Anastasiu nişte bucate!

.— Nici într-un caz că vine acolo lumea bună, nu, nu de asta ţineam să fiu şi eu pe acolo, deşi unii dintre ei sunt oameni destul de simpatici şi te poţi simţi bine în mijlocul lor. Nu toţi, evident.

— Dar tu de unde îi cunoşti?

— într-o vreme era pe aici o echipă de teatru de amatori, şi nu rea, să ştii. Mă duceam şi eu pe acolo, asta în amintirea vechilor mele veleităţi actoriceşti. Mulţi dintre intelectualii oraşului frecventau cercul teatral şi chiar jucau teatru cu plăcere. Ajunsese la modă să apari pe scenă într-o piesă sau în cor măcar. Spun asta fără răutate, să ştii. Pentru că cei care participau nu considerau în nici un caz că a juca teatru sau a cânta în cor nu e de demnitatea lor, de prestigiul lor de intelectuali. Lipsa lor de prejudecăţi mi-a plăcut, pentru că de obicei oamenii cu pretenţii sau mai bine zis cu ifose intelectuale nu ,,se pretează[1]'', zic ei, la aşa ceva. Ei, dar uite că ne-am luat cu vorba şi am uitat să te întreb cine a fost pe acolo.

— Nu-i ştiu pe toţi pe nume.

— Măcar câţiva spunc-mi.

Eugen numi pe cei de care-şi amintea. Pronunţă şi numele soţilor Procopiu şi i se păru că roşi puţin.

— Au fost şi ei?

— Da, de ce te miri?

— A, nu mă mir deloc. îi cunosc, ne-am întâlnit odată la cineva. El e un cretin, cu aere de deştept provincial, plus că nu prea ştie unde să se oprească cu şpriţul. Mai bea omul – beau şi eu, nu mă ascund, numai că ăsta se îmbată ca un porc şi doarme pe unde-l apucă somnul. A adormit odată şi în compartimentul ăla de o singură persoană. Ea însă . ..

Eugen ciuli încordat urechile, îngrozit la gândul că Andrei – slobod la gură cum îl ştia – va spune şi despre Maria cine ştie ce grozăvii, deşi nu i se părea că ar avea de ce s-o bârfească sau nu cunoştea el nici un motiv.

— Ea însă este o adevărată doamnă, nu o ţoapă ca în general toate cucoanele astea din aşa-zisa lume bună a târgului. E distinsă, domnule, ce mai! Ca să nu spun lucrul esenţial: e o femeie frumoasă, deşi aşa cum se îmbracă, destul de demodat, de bătrâneşte, poţi nici să nu o bagi de scamă. Pentru vârsta ci ar trebui să umble mai tinereşte, ce Dumnezeu! Dar probabil că aşa trebuie să se îmbrace o femeie cumsecade pe aici – că este într-adevăr o femeie cumsecade şi serioasă. Cât priveşte mamutul ăla de bărbat-su . .. Ăsta e în stare de orice, după cât de cretin şi bădăran este.

Eugen îl ascultase cu sufletul la gură şi, când Andrei

termină, răsuflă uşurat. Andrei, însă, observase deja roşeaţa din obrajii lui. Cât vorbise, îl examinase tot timpul cu atenţie pe Eugen. Da, îşi zise el în gând, vasăzică asta era. Frumos, bună treabă! Iată ceva neprevăzut, care poate ne va fi de folos, deşi ... dar nu-şi continuă gândul. Se făcu însă că nu observase nimic şi întrebă indiferent:

— Cred că ţi i-am descris exact pe soţii Procopiu.

— Da, chiar foarte exact. Nici că se putea mai bine. Se pare că-i cunoşti mai îndeaproape.

Andrei păru a nu băga de seamă ultima remarcă a lui Eugen şi continuă:

— Tipul mi-e cât se poate de antipatic. Ea însă – adăugă el – e cu totul altceva. Nici nu se putea pereche mai nepotrivită. Dar maica noastră soartă face glumele ei proaste fără să aleagă prea mult.

— Chiar. Sunt aproape de ncimaginat împreună. Când îi vezi ţi se pare că fiecare provine dintr-un alt cuplu.

— într-adevăr. Să ştii că Procopiu este prin definiţie un soţ care trebuie înşelat. Neapărat. O şi merită bruta. Zău că e chestiune de reparaţie faţă de nedreptatea soartei.

Eugen tresări speriat.

— O maltratează?

— A! Asta nu ştiu! Dar are o înfăţişare şi un mod de a se purta, care tot de brută mi se pare. Nu e totul să nu baţi o femeie. Asta n-ajunge ca să fi un soţ bun. Ascultă la mine, că ştiu eu ce spun. Or, dobitocul ăsta habar n-are să se poarte cu ea. Procopiu nu merita o nevastă nici măcar de zece ori mai urâtă ca Maria.

Eugen ridică sprâncenele:

— îi ştii numele mic?

— îl ştiu, cum să nu îl ştiu! Nu ţi-am spus că i-am cunoscut? Şi apoi, toată lumea mai veche de aici se ştie şi pe numele de botez De ce te miri? Nu-i nimic extraordinar în asta!

— A, nu, am întrebat şi eu doar aşa ...

Andrei tăcu, apoi începu să râdă, amuzându-se copios:

— Măi ce-ar merita ăsta nişte coarne!

— Cine?

— Cum cine? Procopiu! Nu ţi-am mai spus?

Apoi redevenind serios, chiar gânditor,' adăugă cu o oarecare tristeţe în glas:

— Dar nu merge.

— Ce nu merge?

— Măi, tu pe ce lume trăieşti? Despre ce vorbeam acum?

— Despre ... coarnele lui Procopiu.

— Aşa, vezi că mai ţii minte. Ei, eu spuneam că nu ţine ....

— Ce nu ţine?

Andrei îl privi zâmbind, înveselit de naivitatea lui Eugen.

— Nu prea poţi să-i pui coarne lui Procopiu.

— De ce?

— Nu pentru că nu vrea el. Şi e clar că tipul s-ar opune dacă ar încerca cineva să i le înşurubeze pe frunte, chiar ar reacţiona vehement. Dar nu ar fi un obstacol insurmontabil.

— Atunci?

— Ea nu vrea să-şi doteze bărbatul cu asemenea podoabe pe frunte. Nu vrea şi pace. E o femeie serioasă, într-adevâr cinstită. Aşa cum nu le place bărbaţilor să fie nici o femeie, afară de soţia lor.

Redeveni gânditor. După ce îşi aprinse o ţigară, adăugă ca pentru sine:

— Poate însă că n-a întâlnit încă omul pe care să-l iubească. Cine ştie ... atunci cine ştie ... Totul devine posibil, când oamenii se iubesc.

Eugen îl privi intrigat pe Andrei. Rar îl văzuse astfel, meditativ, cu privirea dusă undeva, departe, dincolo de zidurile încăperii.

— Eşti puţin schimbat azi, Andrei!

El îşi reveni imediat, afişând obişnuita sa bună dispoziţie, ca şi cum nu 6-ar fi întâmplat nimic.

— Ei, mă apucă aşa şi pe mine câteodată. Rar însă, foarte rar. Dar mă apucă ...

Apoi se ridică şi, salutându-l la repezeală pe Eugen, se îndreptă spre uşă.

Din prag adăugă în fugă:

— Cred că ar fi foarte bine să te duci în continuare la reuniunile doamnei Anastasiu! Sunt sigur că o să-ţi facă bine întâlnirile cu cei de acolo. Nu cu toţi, desigur. Oricum, du-te în orice caz. Urmează-mi sfatul şi n-o să-ţi pară rău. 0 să mai ieşi puţin din ale tale, clin gândurile care te frământă!

Apoi dispăru fără a da nici o explicaţie pentru plecarea sa atât de bruscă.

Eugen rămase descumpănit. Se plimbă o vreme gânditor

prin cameră. Apoi se duse la geamantan şi scoase fotografia mamei sale. O privi vreme îndelungată, nemişcat.

Capitolul XVI

Mai trecură câteva zile fără să se mai întâmple nimic deosebit. Ploua mărunt, monoton, aproape tot timpul. Orăşelul era mai tăcut şi mai pustiu ca niciodată, părând nelocuit. De la serviciu venea direct acasă, după ce trecea pe la cantină, se dezbrăca, se trântea în pat şi citea până noaptea târziu. Din când în când, lăsa cartea la o parte şi rămânea minute întregi cu ochii aţintiţi în tavan, nemişcat. Cu gândul rămânea mai ales aţintit undeva departe, în urmă, cum îi era obiceiul. Apoi mai citea o bucată de vreme şi iar se oprea, gândindu-se de astă dată la Maria. Spera să se mai ivească vreun prilej s-o vadă. Pe stradă erau puţine şanse s-o întâlnească. Nu şi-o putea imagina decât ieşind foarte rar şi în nici un caz pentru a se plimba, ci doar pentru cumpărături şi desigur asta dimineaţa, când el era pe şantier. După-amiază probabil stătea tot timpul în casă. îşi făcuse el de lucru de câteva ori pe strada unde locuia ea, dar n-o zărise niciodată. Singura posibilitate care mai rămânea era s-o vadă la petrecerile organizate la doamna Anastasiu. Dar ca era cam bolnavă în ultimul timp, fusese chiar nevoită să stea în pat, deci nu putea fi încă vorba de aşa ceva. Trebuia să aibă răbdare, să aştepte. Treptat, pe nesimţite, nerăbdarea puse stăpânire pe el.

într-o zi îi făcu o vizită gazdei.

— Sărut mâna, doamnă!

— A! Bună ziua, domnule Grindea!

— Cum vă simţiţi cu sănătatea?

• •

— Nu mi-a fost prea bine în ultimul timp. Ei, acum parcă m-am mai înzdrăvenit puţin. Azi chiar am ieşit puţin să mă plimb. Mă plictiseam groaznic şi vroiam să văd lume. Stând aici în singurătate, îţi dai seama, ţi se urăşte de moarte. Şi apoi,

singură, ţi se pare că îmbătrâneşti mai repede.

— Vă înţeleg foarte bine. Şi pentru mine, deşi dimineaţa n-am timp să mă plictisesc, după-amiczele sunt tare lungi, deprimante. Uneori mi se pare că singurătatea mă face să mă simt un om nenorocit.

— Cred şi eu, în chilia aceea a dumitale, nici nu e foarte plăcut. Cred că-ţi pot da o veste bună: nu peste multă vreme inginerul pleacă de la mine. E vorba să se transfere în altă parte. Aşa că aş putea să-ţi dau camera lui. E foarte spaţioasă şi nădăjduiesc că o să-ţi placă. E oricum altceva decât cămăruţa de sus.

— O, vă mulţumesc, Numai că ...

— Nu, nu te speria. Ne înţelegem noi la preţ. N-o să te jecmănesc eu tocmai pe dumneata, care mi-ai devenit atât de simpatic! Ştiu eu că nu te scalzi în bani. Şi apoi nici nu sunt chiar atât de strâmtorată. A! Să nu uit! Chiar vorbeam cu buna mea prietenă Maria Procopiu – ai cunoscut-o doar la mine – despre dumneata. Mi-a făcut o vizită acum câteva zile, când nu mă simţeam prea bine. Şi ca spunea că eşti un om deosebit de delicat şi drăguţ. Mai spunea şi altele, dar nu ţi le spun, să nu te înfumurezi! Câ vouă, bărbaţilor, vi se urcă repede la cap!

Eugen gîndi febril: Vasăzică Maria fusese aici! Şi el n-o văzuse! Şi ce spunea despre mine? Ce spunea, Dumnezeule? Ah, cât aş vrea să ştiu! Deci nu i-am displăcut nici eu ei!

Era înfierbântat, aproape tremura şi-i fu deodată teamă că doamna Anastasiu o să observe ceva. Dar ea nu-i dădea nici o atenţie. Probabil tot ce spusese nu reprezenta pentru ea decât nişte vorbe de politeţe spuse între nişte oameni civilizaţi, ,,drăguţi',. Da, puteau fi simple amabilităţi.

— Mi-ar face plăcere să revăd persoanele din seara aceea, încercă cl, după o îndelungă şovăială, să o determine într-un fel pe doamna Anastasiu să mai pregătească o sindrofie. Spre bucuria sa o auzi:

— Să ştii că m-am gândit şi eu la asta şi, zău, că mi-c dor dc o nouă întâlnire. Doar că.. . Eugen se posomori dintr-o dată... nu sunt încă în stare să umblu după cumpărături, să gătesc. . . Mă mai resimt după boală. Şi ştii, mic îmi place să

fie totul pus la punct, îngrijit, să am de toate. Aşa ca la oameni gospodari. Ori fac ceva, ori nu fac nimic. Sau amân pentru când voi putea să fiu la înălţime ca gazdă.

Aşa era, indiscutabil. Eugen observase asta. Doamna Anastasiu era neîntrecută în pregătirea unor bucate ardeleneşti delicioase, şi-i plăcea să fie lăudată pentru asta. Apoi era şi o femeie foarte gospodină, pedantă chiar. Nu-i plăcea nici cea mai mică neregulă, mai ales când avea musafiri. Toată casa îi strălucea dc curăţenie.

»

îi veni o idee:

— Doamnă, aş putea să vă ajut eu!

— La ce să mă ajuţi dumneata?

— La cumpărături. îmi daţi o listă şi eu vă aduc tot ce trebuie,

— A! Să ştii că nu-i o idee rea. Cu gătitul c mai greu însă. Femeia care îmi făcea curat şi mă mai ajuta la treburile mai grele la bucătărie, adică frământat aluatul, frecat spumele şi altele, a plecat la ţară, la părinţii ei bolnavi. O să mă mai gândesc la propunerea dumitale. Să mai vedem...

Eugen mai avea o idee, dar nu avea curajul să i-o spună. Ar fi putut s-o ajute una din prietenele ei, poate chiar. . . Nu îndrăzni să-şi ducă gândul mai departe. Nu, ar fi fost deplasată propunerea, prea îndrăzneaţă. Apoi insistenţa lui i-ar fi dat de bănuit doamnei Anastasiu şi în nici un caz nu trebuia asta. Cine ştie care ar fi fost reacţia ei, dacă ar bănui ceva?! S-ar putea chiar să-i facă Măriei, fără voia lui, un rău...

încercă doar să-i sugereze altceva, căutând să pară cât mai indiferent cu putinţă, sperând în continuare că gazda sa nu va observa nimic.

— La urma urmei, doamnă Anastasiu, ce trebuie chiar atâtea pre- rătiri: nişte gustări acolo, un pahar de ţuică, câteva sticle de vin şi gata. Ca între prieteni, doar nu vin la nuntă musafirii, ci doar aşa ca să se mai vadă între ei, să mai schimbe o vorbă.

După privirea scandalizată a doamnei Anastasiu, înţelese că a făcut o gafă, că ar fi fost mult mai bine să nu insiste, să n-o grăbească.

— Dar cum îţi închipui dumneata că am să invit eu în casa mea pe cei mai respectabili oameni din oraşul ăsta, fără să le pot oferi tot ce este neapărat necesar unor asemenea invitaţi şi la o asemenea casă? Necesar, înţelegi? S-ar simţi jigniţi dacă ar fi trataţi aşa ca la... bufet expres, iar mie mi-ar crăpa obrazul de ruşine! Eu am un prestigiu, înţelegi, în oraşul acesta, de gazdă ireproşabilă, ospitalieră, de gospodină foarte pricepută, neîntrecută şi nu pot să mă compromit printr-o masă organizată în pripă!

Se supărase dc-a binelea şi Eugen îşi dădu seama că nu putuse spune o prostie mai marc. Acuma, gata, acum o spusese, nu mai putea repara nimic. Nici nu vedea cum. Orice ar fi zis, ar fi iritat-o şi mai tare. Preferă s-o lase să se liniştească singură. Sorbi din cafeaua ce o avea în faţă şi aştepta îngrijorat trecerea furtunii. De astă dată avu o intuiţie mai bună. După cc-şi terminase tirada aproape patetică, doamna Anastasiu rămase tăcută, se mai agită puţin în fotoliu, parcă puţin contrariată de propunerea lui Eugen, apoi dădu într-adevăr semne că se calmase. Atmosfera era însă destul de rece, nu mai era cea prietenoasă de dinainte. Eugen sesiză asta şi înţelese că totul depinde acum numai de persoana din faţa sa. O făcuse, o făcuse, trebuia să stea liniştit, să vadă ce va urma. Ea tăcea în continuare şi el începuse să se simtă destul de prost. Dacă tăcerea mai dura puţin, trebuia discret să se ridice şi să plece. Nu mai era altceva de făcut. Mai stătu puţin, apoi văzând că nu se întâmplă nimic se pregăti să plece, ridicându-se de pe scaun. îşi aranjă stingherit ţinuta, tuşi şi vru să spună ceva.

— Ei, nu cumva tc-i fi speriat dc izbucnirea mea de adineauri? Ce Dumnezeu, domnule Grindea, chiar aşa copil eşti? Stai jos, domnule, să ne mai sfătuim. Să mai chibzuim puţin.

Eugen răsuflă adânc, uşurat. Deci nu era aşa grav cum se temuse.

— Am crezut că v-am supărat foarte tare. Şi-mi părea nespus dc rău, vă rog să mă credeţi.

— Ei asta-i bună! Aşa mă înfierbând cu câteodată. Mai ales când e vorba dc lucruri la care ţin foarte mult. Hai că mi-a trecut. Vrei un păhărel de lichior dc casă? Făcut de mine să ştii! N-ai băut dumneata niciodată aşa ceva. Ai să vezi!

Şi se ridică, îndreptându-sc spre bufetul din colţ, dc unde scoase o sticlă mare, pântecoasă, împreună cu două păhărele din acelaşi serviciu, vechi, de cristal, cu multe flori incrustate pe ele, aşa cum nu mai văzuse decât demult, acasă, la bunica lui. Turnă din lichidul galben, uleios, aşează sticla pe masă şi ridică unul din pahare.

— Sănătate şi să ai noroc în viaţă, că meriţi, domnule Grindea. Un om ca dumneata are dreptul să ceară mai mult de la viaţă. Şi eu cred că o să ai noroc. N-ai să te opreşti dumneata aici.

Băură câte puţin din lichiorul foarte dulce, siropos aproape, însă nu neplăcut la gust şi nici prea tare.

— Vă mulţumesc pentru urare. Dar nu ştiu dacă voi avea atâta noroc cât îmi uraţi dumneavoastră. Până acum cel puţin...

— Ei, lasă, lasă. Ştiu eu, am aflat că ai avut necazuri destule până acum. Cunosc şi situaţia grea a părinţilor dumitale. Nu le-a fost uşor nici lor, nici dumitale. Lasă, necazurile au trecut şi doar n-o să ţină o veşnicie!

— Dar nici viaţa omului nu ţine o veşnicie, ca să-ţi rămână întotdeauna timp – după ce ai isprăvit cu greutăţile – ca s-o trăieşti frumos.

— E drept ce spui, doar că după câte îmi dau eu seama, pentru dumneata lucrurile s-au mai îndreptat. Oricum c altceva decât înainte.

— într-un fel, doamnă. Mai am şi acum destul egreutăţi. Nu mari, c adevărat, dar mai ara.

— Nu le mai da şi dumneata atâta însemnătate. Am auzit că faci treabă bună acolo, cşli destul de apreciat de oamenii cu care lucrezi.

Eugen zâmbi. Apreciat? N-avca rost să-i povestească ce mai păţise şî păţea încă pe şantier. Nu. O lăsă să creadă că lucrurile

decurg normal. Şi, în fond, vorbele ci îi făceau bine, chiar dacă nu-l convingeau şi nici n-aveau cum să-l convingă.

— Şi, fără să mă bag în treburile dumitale, tc-aş sfătui totuşi să-ţi continui studiile. Ar fi păcat să te mulţumeşti doar cu atât. Dumneata poţi mai mult.

— Ştiu, doamnă, am mai încercat şi altădată să-mi continui facultatea, însă n-am izbutit. Pentru că, trebuie să ştiţi, cu am făcut doi ani la Politehnică, ... şi cum să vă spun... am fost exmatriculat.

— Am aflat eu câte ceva despre asta.

Va să zică, se ştie aproape totul despre el. Probabil tot inginerul Florea o informase, şi acesta la rândul lui aflase de la... De la cine oare? Tot cei de la cadre vorbiseră, deşi, conform instrucţiunilor, aceste lucruri erau secrete.

— Aş vrea, bineînţeles, să-mi continui studiile. Poate la fără frecvenţă. Am şi vorbit cu cineva despre asta şi sper să obţin aprobarea pentru a mă înscrie la facultate.

într-adevăr, vorbise cu cineva. Nici lui Andrei nu avusese curajul să-i spună. într-o zi, pe şantier, venise o persoană din conducere, care-l cunoştea din vedere şi Eugen îndrăznise să-i spună că, dacă ar fi posibil, ar vrea să urmeze facultatea la fără frecvenţă, lucrând în continuare pe şantier, ca să aibă cu ce să sc întreţină pe durata studiilor. Nud 'spusese, desigur, că trebuie să-i trimită bani şi mamei. Omul îl ascultase binevoitor, apoi îi promisese că o să se intereseze el, dacă se poate face ceva. El credea că da. Trebuia, desigur, o recomandare din partea întreprinderii unde lucrează. Fără asta nu se putea prezenta la facultate. Omul plecase după ce-i strânsese puternic mâna, asigurându-l câ-i va comunica rezultatul demersurilor sale. Doar că de atunci trecuse des-

*

tulă vreme şi termenul de înscriere pentru anul universitare ce urma expirase. Nici nu l-a mai văzut de atunci. Era mereu plecat pe teren, sau aşa i se spunea lui când îl căuta. Eugen sc descurajă, văzând eşecul tentativei sale. Probabil că omul nu izbutise, să facă nimic, sau nici nu încercase.

— Da, şi cum vă spuneam, am încercat, dar n-am primit nici un răspuns. Deci trebuie să mai aştept...

— Păi du-te, omul, zbate-te! întreabă pe unul şi pe altul! Nu se poate să nu rezolvi până la urmă ceva. Mergi la

conducere şi spune că vrei să-ţi continui studiile. Fă o cerere, bate la uşi.

— Omul cu care am vorbit era. clin conducere şi nu mi-a rezolvat nimic.

— Du-te la altul! Ce, numai unul există în conducere? Mergi şi la alţii, bate-i la cap!

— O să mai încerc.

— Nu te lăsa! Omul numai aşa răzbeşte, dacă luptă. Nimic nu vine de-a gata.

Se uită la ceas. Zăbovise destul de mult. Se ridică, pregătindu-se să plece.

— La revedere, doamnă! Şi vă rog să mă iertaţi că v-am deranjat.

— Nu m-ai deranjat deloc. Mi-a făcut chiar plăcere. Să mai vii. Eşti oricând binevenit.

— Mulţumesc, cu plăcere. Sărut mâna!

îl conduse până la uşă şi înainte de a o închide în urma lui, îi spuse:

— O să te rog mâine, pentru că-tot te-ai oferit, să-mi cumperi câte ceva din oraş. Nu te superi, nu?

Eugen tresări, bucurându-se.

— Vai de mine, doamnă! Cu marc plăcere. Şi azi dacă doriţi, acum chiar mă duc. Spuneţi-mi ce să cumpăr.

— Nu. Acuma nu se poate că s-au închis deja magazinele. Avem destul timp mâine.

Eugen urcă la el sus, sărind voios câte două trepte. Ajuns în cameră, începu să fluiere o melodie veselă.

*
* *

în zilele care urmară, Eugen fu de un zel neobişnuit în pregătirea sindrofiei doamnei Anastasiu.. Alergă cu entuziasm prin oraş, cumpără tot ce trebuia, ba mai puse bani şi de la el, străduindu-se să procure tot ce-i trecuse pe listă gazda. Şi de multe avea ea nevoie. Abia atunci îşi dădu el seama câte pregătiri şi eforturi sunt necesare pentru a organiza o asemenea petrecere, în aparenţă foarte intimă, cu invitaţi destul de puţini. Doamna Anastasiu nu neglija nimic, de la gustări, antreuri, apoi diferite feluri de mâncare – fripturi, chifteluţc, cârnăciori, sarmale – cam multe îşi zise el – şi până la desert, ceea ce însemna vreo câteva feluri de prăjituri,

torturi, fructe – nu orice fel de fructe, ci din cele cu grijă alese. Apoi băuturile. Gazda îl trimise la un anume domn Macrea ,,de pe deal”, care avea ţuică de prune, ţinută vreme de opt ani în butoi de dud, – frăgar, cum i se spunea pe acolo – încât căpăta o culoare gălbuie, aproape ca uleiul. Era scumpă ţuica asta, de două ori mai scumpă decât cea pe care o cumpărai în mod obişnuit de la ţăranii producători, dar era şi de două ori mai tare. Apoi celebrul vin de Şard. Trebuia neapărat să ai relaţii, nu glumă, ca să poţi procura licoarea aceasta, atât de căutată, cu un gust dulceag-amărui! Cineva, care avea un drum pe acolo, fu găsit, nu se ştie cum, şi în schimbul unei respectabil' sume de bani, omul se întoarse de acolo cu două damigene pântecoase.

Eugen fu mâna dreaptă a doamnei în toate pregătirile.

Mai mult decât atât, el se oferi s-o ajute şi la pregătitul bucatelor, ca să fie sigur că totul va fi gata până sâmbăta proiectată pentru petrecere. Ea-l refuză politicos, dar ferm:

— Nu c treaba dumitale asta! Aici mă descurc cu, arătă ea cu gest larg spre bucătăria ticsită cu de toate.

Trebui să renunţe, asistând neputincios de la distanţă, la toate preparativele. Ea trebăluia zilnic, ore întregi cu o plăcere vizibilă, ba chiar cu pasiune, în vederea pregătirii marelui eveniment. Trecuse destulă vreme – mai multă ca de obicei – de la precedenta reuniune şi se vedea că este şi ea nerăbdătoare. După-amiczele, Eugen îşi făcea mereu

de lucru pe la doamna Anastasiu. Dar era expediat urgent sus la el fără prea multe explicaţii. Nu-i plăcea să fie văzută în şort de bucătăreasă şi, fără fasoane, îi spunea grăbită:

— Ce cauţi aici?

— Gândeam că pot să vă fiu cu ceva de folos... Poate sunt treburi pe care aş putea să le fac şi eu.

— Cu ce să mă ajuţi? Hai, vezi-ţi de-ale dumitale! Te cbem eu când am nevoie de ceva.

•*

Şi, în sfârşit, ziua mult aşteptată sosi. Era sâmbătă şi Eugen lucrase tot timpul cu gândul la seara ce va urma. Ardea de nerăbdare să vie odată sfârşitul zilei de lucru. Ziua părea mai lungă ca oricare alta. Parcă nu se mai termina niciodată.

Nici nu băgă de seamă că şeful de echipă îl privea cu mai multă atenţie şi mai insistent ca altădată cum lucra aplecat asupra unui motor, concentrat, ncvăzând nimic în jur şi nebăgând pe nimeni în scamă.

Şeful dădu din cap, parcă minunându-se dc ceva, apoi plecă neobservat. Adevărul era că Eugen, după atâţia ani de muncă, lucra repede şi bine, cu o îndemânare pe care chiar şi duşmanii săi ar fi putut s-o indivieze, dacă ar fi avut desigur, şi bunăvoinţa necesară pentru a recunoaşte că ştie meserie. însă pe cl nu-l mai interesa nimic şi ca de obicei mâinile i se supuneau disciplinate tuturor comenzilor, executând precis orice operaţiune oricât de complicată ar fi fost ea, chiar dacă gândurile îi zburau în altă parte, ca în ziua aceea, de pildă.

Până la urmă sirena care anunţa sfârşitul zilei de lucru se îndură să sune. Se repezi într-un suflet acasă. Ajunse aproape în fugă şi, precipitat, bătu la uşa gazdei.

— Nu vă supăraţi, doamnă, pot să vă cer puţin fierul de călcat?

— Vai de mine, cum să nu! Vreau să arăţi cât mai bine deseară. Să placi cât mai mult doamnelor, îi făcu ca complice cu ochiul.

Eugen roşi. Oare şi-o fi dat scama de ceva? Dc la o vreme suspecta pe toată lumea că ştie. . . Dar ce să ştie, se întrebă tot ci.

Alergă sus în cămăruţa sa şi băgă fierul dc călcat în priză. Nerăbdător să-l vadă cât mai repede fierbinte, Eugen se învârtea de colo până colo, pregătindu-şi pantalonii şi cămaşa pentru a-i călca. în sfârşit, fierul era aşa cum trebuia. Dădu jos muşamaua de pc măsuţă, îşi întinse pantalonii, lua o bucată de ziar, pe care o stropi cu puţină apă, apoi o aşează deasupra. Făcuse de zeci de ori operaţiunea asta – doar era singur de atâta vreme –, însă de data aceasta nu-i reuşea de fel. Mereu apăreau încreţituri, dungi noi, suprapuse, peste dunga iniţială. E drept, stofa era ca vai de ea; trebuia totuşi să iasă dunga. Se înfurie şi fu cât pe aci să-şi ardă pantalonii. Cu chiu cu vai îi călcă. Se uită la eil Arătau destul de lucioşi la genunchi şi în spate de atâta purtat. La lumina destul dc palidă a becurilor – centrala electrică mereu obosea scara, încărcată de sarcini mai mari ca ziua – spera să nu sc vadă cât

dc ponosit era costumul său. încercă să calce şi reverele hainei, să le întărească puţin, ca se pleoştiseră dc tot. Fu zadarnic. La asta nici nu se pricepea şi nici materialul prost nu îngăduia mare lucru. N-avea cum să scoată mai mult din stofa moale şi proastă. Era necăjit, însă nu avea ce face. începu să-şi calce şi cămaşa. Mergea greu şi aici. Trebuia marc atenţie. în orice moment putea s-o pârlească şi pe alb se cunoştea. Ar fi fost o nenorocire, căci altă cămaşă albă nu avea. îşi muia mereu degetul în gură şi cu el pipăia talpa fierului. Dacă sfârâia, scotea fierul din priză, aştepta să se mai răcească şi abia apoi continua.

Dacă aştepta prea mult, fierul se răcea între timp aproape de tot şi nu mai netezea deloc cutele. Iar îl băga în priză şi iar aştepta. I s-a părut o veşnicie până când, în sfârşit, după ce transpirase tot, cămaşa arăta cât de cât călcată, deşi gulerul era ca de doamne-ajută. Oricum, era gata. îşi făcu cu cremă bieţii săi pantofi stâlciţi de atâta purtat, ca să pară cât mai noi cu putinţă, apoi îşi examină vechea sa cravată. Şifonată, chiar pătată pe alocuri, nu i se putea face nimic pentru a arăta mai bine. O umezi puţin pe la pete, o frecă cu o cârpă şi încercă să o calce. Dar nu izbuti cu nici un chip. O strica şi mai rău, aşa că renunţă. Privi în jur. Nu mai era nimic dc făcut. Se aşeză pe pat pentru a-şi trage puţin sufletul. Când se uită la ceas, sc sperie. Era deja şapte. Se îngrozi dc-a binelea. îl cuprinse panica, neştiind pe ce să pună întâi mâna.

La ora asta trebuia să fie deja jos, aşa cum îi promisese doamnei Anastasiu, că va coborî mai din timp s-o ajute la ultimile pregătiri şi chiar să primească el musafirii, să-i întâmpine la intrare, că ea mai avea treabă la bucătărie, unde prepara sandvişurile, ca pâinea să fie proaspăt tăiată.

înfrigurat începu să se îmbrace. îşi puse cămaşa, pantalonii, cravata, haina, într-o viteză cazonă. Se privi în ciobul de oglindă agăţat pe uşă. Arăta destul de jalnic: speriat, palid, cu privirea înfierbântată. Se pieptănă, umezindu-şi puţin părul şi se duse iar în faţa oglinzii. Nici acum nu arăta mai bine: slab, cu ochii adânc înfipţi în orbite, cu obrajii supţi, presăraţi ici-colo cu câţiva ţepi de păr blond, îşi dădu seama că uitase să sc bărbierească. Se sperie din nou şi în mare goană îşi dădu jos haina şi cămaşa. începu să sc

radă. Lama – singura pe care o mai avea – nu mai tăia deloc. Apăsă şi izbuti să sc taie puţin. Sângele curgea din belşug din mica tăietură. Nu avea cu ce să-l oprească. Tampona mereu rana, dar degeaba. Era desperat. Până la urmă, mica hemoragie se îndură să se oprească. Sc îmbrăcă din nou. Şapte şi douăzeci, observă el privind la vechiul ceas ,,Doxa", primit dc la bunicul său. Ieşi val-vârtej, lăsând uşa întredeschisă şi sc prăvăli aproape pe scări. Ajuns în hol, constată că c linişte. Nu se auzea nici o voce, deci nu venise încă nimeni.

— Ce-i cu dumneata de eşti aşa speriat? auzi o voce dc lângă cl. Era doamna Anastasiu.

— Nimic. . . Nimic. Am crezut că am întârziat. Nici n-am băgat dc seamă că s-a făcut aşa de târziu.

— Fii serios! Invitaţii au fost anunţaţi să vină după ora şapte şi jumătate. Dar ca orice oameni care se respectă, vor veni pe la opt, opt şi ceva.

Eugen răsuflă uşurat.

— Aşa că mai avem timp să punem la punct ultimele amănunte, îl privi apoi mai atent. Arăţi destul de bine. Ia vino mai aproape să-ţi aşez cu ca lumea cravata.

Eugen se îndreptă spre ca, destul de ruşinat.

— Nu te supăra, ţi-o spun fără înconjur, nu-mi prea place cravata dumitale, dădu ea sentinţa.

— Ştiţi, eu, nu...

— Da. înţeleg, ce mai calea-valea! Nu ai alta. Şi fără să mai adauge nimic, se îndreptă spre dulapul masiv dc lângă fereastră, îl deschise şi pe partea interioară a uneia din uşi apăru un şir întreg dc cravate, de culori şi desene foarte diverse, cele mai multe foarte încărcate cu flori şi arabescuri, care de care mai complicate.

— Ia să vedem care ţi se potriveşte la costum. Apropiete!

(•

Eugen se apropie. Doamna Anastasiu luă pe rând, câteva cravate, le aşează pe reverul hainei lui, să vadă care i se potriveşte mai bine. Le încercă aproape pe toate. Cu mare greutate se opri la una, ezitând încă.

— Asta ar merge. Ia pune-o, să vedem cum îţi vine!

Eugen părea nehotărât, ceea ce o irită puţin pe doamna

Anastasiu:

— Hai, nu te mai sfii atâta! Răposatul bărbatu-meu, care era un mare îndrăgostit de cravate, nu s-o supăra acolo unde se află acum – Dumnezeu să-l ierte – că una din cravatele lui le poartă aici, dincoace, cineva.

Eugen o privi. Chipul ei nu arăta prea multă veselie, dar avea ceva sănătos, încăpăţânat, de ţărancă venită la oraş, fără prea mari prejudecăţi, care ştie ce vrea, deşi... aici se opri, dându-şi seama că ar fi ingrat dacă ar judeca-o prea aspru când ea se poartă aşa de „drăguţ” cu el.

— Vă mulţumesc foarte mult.

— Hai, pune-o repede că acuşi pică musafirii şi va trebui să-i întâmpini dumneata, că eu nu-mi văd capul de treabă.

îşi scoase repede „funia” de la gât, cum îi spunea el în gând singurei sale cravate şi şi-o puse pe cea dată de doamna Anastasiu. într-adevăr, era cu totul altceva. Parcă şi haina arăta acum mai bine.

— Ei, vezi că îţi stă cu totul altfel acum. Şi merge la costumul dumitale. Deşi, ca să fiu iar sinceră, ţi-ar trebui un costum mai ca lumea.

Eugen roşi, stingherit.

— Ei, hai nu te mai formaliza atâta. Adună vreo cîţiva bani şi ia-ţi în rate un costum mai de doamne-ajută. Am să vin cu dumneata ca să ţi-l aleg chiar eu, dacă ai încredere în gusturile mele. Şi să ştii c : am.

— Sunteţi foarte amabilă...

— Sunt pe dracul! Vreau doar să arăţi mai bine. Că meriţi, măi băiete, termină ea pe un cu totul alt ton, părinteşte parcă.

Şi aşa, cu cravata răposatului la gât, făcu Eugen oficiile de primire a musafirilor, doamna Anastasiu punând la punct între timp ultimele amănunte în bucătărie.

Veniră ca şi data trecută cam aceiaşi invitaţi cu mici excepţii: câţiva nu putuseră da curs invitaţiei, fiind ori bolnavi, ori având treburi importante prin alte părţi, fiind deci plecaţi. în schimb apărură şi câteva figuri noi care nu fuseseră data trecută. Treptat îi cunoscu pc toti.

De cum auzea soneria, Eugen se repezea să le deschidă, la spunea politicos, „bună seara’, şi-i poftea să intre. Era

nerăbdător să-i vadă. . . s-o vadă, adică, pe ea o aştepta, nu pc el, deşi desigur ei veneau împreună. . . gândi el întretăiat, tainic, dar neîndrăznind să recunoască nici în gând, ci doar faţă de sine însuşi, pe cine aştepta de fapt cu atâta nerăbdare. Sosiseră aproape toţi invitaţii şi cei aşteptaţi de el nu apărură. Eugen era desperat. Dacă se întâmplase ceva? Dacă ea era bolnavă? Sau el – cine ştie? – zăbovea pe undeva, pe la un pahar – că-i plăcea – şi ea îl aştepta, neputând să vină singură, că doar nu se cădea ca o femeie căsătorită să vină fără bărbat la o petrecere I Aşa ceva ar fi fost inadmisibil în orăşelul acesta. Dacă?... Şi îi trecură prin cap alte şi alte nenorociri, care s-ar fi putut întâmpla şi care ar fi putut s-o împiedice să fie prezentă la sindrofia doamnei Anastasiu. Toate visele sale frumoase pentru seara aceea se nărui au. Ar fi fost prea frumos. . .

Se postase în dreptul uşii de la intrare, ascultând cu atenţie, ciulind urechile de fiecare dată când auzea vreun zgomot pe alee sau când i se părea că aude. Nimic. Toţi invitaţii sosiseră şi petrecerea era gata să înceapă. începutul era şi el bine gândit de doamna Anastasiu. Nu trebuia să se petreacă oricum, la voia întâmplării. Era obligatoriu să aibă loc într-un cadru cât mai solemn cu putinţă, ca o mică festivitate. Dar condiţia primordială era ca toţi cei invitaţi să fie deja prezenţi. Or, nu erau toţi, observă Eugen şi se părea că şi gazda se gândea la aceleaşi două persoane, de fapt el doar la una. Era deja mult peste ora 8, se apropia chiar nouă. Se părea că şi ea intrase puţin în panică. Eugen se apropie şi o privi întrebător, neascunzân- du-şi îngrijorarea. Nici nu mai putea, dealtfel.

— Ei, ce facem? răspunse ea aferată privirii lui. începem? Deşi. ..

— Deşi. . . îngână Eugen.

— Parcă ar mai fi de venit câţiva.

— Cine?

— Cum cine?

— A! Exact! se prefăcu el a-şi aduce abia acum aminte. Doamna şi domnul Procopiu n-au apărut încă. Ce facem?

— Nu ştiu ce să zic. Mă mir că n-au venit încă. De obicei sunt punctuali.

— începem fără ei?

El dădu din umeri nehotărât, deşi în sinea lui ştia ce ar fi vrut să facă.

— Spune, ce părere ai, Eugen?

— Păi, zic să mai aşteptăm puţin.

— Să mai aşteptăm, să mai aşteptăm, dar cât? E deja destul de târziu.

— încă puţin. Poate apar totuşi.

___ Bine. Dar nu mult timp. Uite că lumea a început deja să dea semne de nerăbdare.

Eugen se îndreptă din nou spre uşă, stând încordat, ca la pândă. Nimic. Afară domnea o linişte deplină. Nu se mai putu abţine. Ieşi în curte, apoi chiar în stradă. Auzi nişte paşi. Privi cu atenţie prin semiîntunericul străzii. Nu. Era altcineva. Intră din nou în curte. Aşteptă. Era încordat ca un arc întins, transpirase în tensiunea acestei aşteptări chinuitoare. Văzând că nu vine nimeni, pătrunse din nou în hol şi de acolo în salon. Toate speranţele sale se năruiseră. Desigur aşa trebuia să se întâmple, aşa avea el „noroc", întotdeauna. Era amărât şi nu-i mai ardea de petrecere, de nimeni şi nimic. Oaspeţii vorbeau între ei, aruncând din când în când priviri nedumerite spre gazdă, întrebând parcă din ochi de ce nu începe de fapt petrecerea, adică de ce nu apar băuturile şi bucatele binecunoscute lor, pe care le aşteptau deja de prea multă vreme.

Eugen privi din nou spre gazdă. Nici ea nu ştia ce să mai facă. Se părea că ţinea foarte mult la soţii Procopiu şi de asta nici nu dăduse încă semnalul de începere fără ei. Sau cine, ştie de ce?, gândi el.

Atmosfera începea să devină de-a dreptul jenantă. Oaspeţii dădeau semne evidente de nerăbdare. Era clar că trebuia făcut ceva. Deşi ţinea mult la etichetă, doamna Anastasiu nu mai avu încotro, trebui să aducă primele gustări şi ţuica.

Eugen suferea aproape fizic. Deci toate pregătirile, toată sârguinţa pe care o depusese pentru ca această petrecere să aibă loc fuseseră în zadar. Dădu din cap înciudat. Ar fi fost prea frumos să fie adevărat, repetă cl în gând, decepţionat.

Privi musafirii care se aruncaseră cu lăcomie a&upra gustărilor – femeile mai ales, observă el cu răutate – şi asupra păhărelelor de ţuică, bărbaţii, ca de obicei. Beau şi hăpaiau ca nişte nemâncaţi, ne maia vând răbdarea şi tactul de a asculta toastul ceremonios al gazdei. Până la urmă, cu autoritatea sa binecunoscută, ea reuşi să se facă ascultată, dar Eugen nu mai avea puterea s-o urmărească cu atenţie. Se retrăsese într-un colţ şi privea absent la tot ce se petrecea în jur; de fapt îşi trăia propria sa amărăciune. Nu fusese dat să fie cum visase el. Ca întotdeauna dealtfel, şi nu era nimic de făcut împotriva acestui destin nenorocit care-l urmărea de când se ştia pe lume.

Nimeni nu-l lua de seamă, stătea singur, retras într-un colţ, nici măcar gazda, care, ca de obicei, era atentă cu toată lumea. La urma urmei, acum nici nu avea nevoie de nimeni. îi deveniseră toţi indiferenţi, străini, ba chiar nesuferiţi.

Sc simţea ca întotdeauna, singur, părăsit de toţi, de întreaga lume. Ceilalţi beau şi mâncau cu poftă, habar neavând de el. Ce le păsa lor? Şi de fapt de ce să le pese? Nici măcar nu se cunoşteau. Era şi normal la urma urmei. Abia într-un târziu, gazda observă că el stă izolat într-un colţ. Veni spre el, cu paharul întins.

— Ce e cu dumneata?

— Nimic. Ce să fie? răspunse el morocănos.

— Eşti cam abătut.

— Poate puţin obosit.

— Nu e voie la vârsta dumitale! Eu ce să mai spun atunci? Hai! Şi-l trase spre ceilalţi invitaţi, cu sila aproape. El opuse rezistenţă, aproape inconştient. Ea îl privi de astă dată intrigată de-a binelea.

— Nu eşti în toate apele .... Ce s-a întâmplat? îi fi cumva bolnav?

— N-am nimic. Nu fiţi îngrijorată.

Ea îl ţinti cu o privire bănuitoare. Eugen se fâstâci şi plecă ochii în jos. Doamna Anastasiu dădu din cap, foarte intrigată.

— Dumneata chiar eşti bolnav!

— N-am nimic, vă rog să mă credeţi!

— Păi dacă n-ai nimic, de ce nu vii aici cu noi să bem un pahar Ş* iei mutra asta de suferind?

— Nu ştiu nimic. Hai!

îl târî în continuare după ca. Eugen fu nevoit să ciocnească cu toată lumea, să zâmbească chiar, deşi lucrul pe care-l dorea cel mai mult în momentul acela era să fugă sus, să se refugieze în camera sa. Se simţea atât de străin în lumea asta simandicoasă, de foşti „domni" ai târgului, scorţoşi şi ţepeni cu cucoanele lor încă incomplet derura- lizate, încât se şi miră cum ajunsese totuşi aici. Ce căuta printre ei? Doar nu era de-al lor, de „familie bună".

Deodată se auzi soneria de la intrare. Eugen, întâi, încremeni pentru câteva clipe, apoi se repezi spre uşă, împingând la o parte pc cei care-i stăteau în drum. Ajuns la uşă, respiră adânc şi apoi o deschise larg. în prag, proptit zdravăn pe cele două picioare lungi ale sale, cu pieptul lat şi bombat, stătea zâmbind sigur pe sine, avocatul Procopiu; Eugen nu putu scoate nici un cuvânt. Amuţise. Văzându-l, avocatul îi zâmbi jovial, bătându-l protector pe umăr:

— Salut! Ce mai faci, tinere? Merge, merge, nu?

Eugen era paralizat. Dar Procopiu, trecu pe lângă el, uitându-l imediat, chiar îl împinse puţin la o parte, ca şi cum ar fi fost o cantitate neglijabilă sau pur şi simplu nici n-ar fi existat. Eugen rămase pe loc, nemişcat, cu privirea în pământ, aproape disturs. Deci venise numai el! Era o ironie cumplită: abia apucase să se bucure şi iată ...

— Bună seara, domnule Grindea, auzi el deodată o voce, caldă, puţin nazală. Eugen rămase pironit. Ridică privirea. în semiîntunericul de afară, în dreptul uşii stătea Maria. Amuţi. Nici ea nu mai spuse nimic, nu-l ajută să-şi revină.

— Ei, îmi dai voie să trec?

El se aruncă precipitat într-o parte, făcându-i loc să intre în hol.

— Vai, vă rog să mă iertaţi. Nici nu v-am observat la început ... Iar spusese o prostie.

— Desigur statura soţului meu m-a acoperit cu totul.

El o privi în timp ce ea intra. Era îmbrăcată tot cu o rochie veche, demodată, încât aveai impresia că e aceeaşi de data

trecută. închise uşa şi reveni în salon tocmai când Procopiu explica emfati c, adresân- du-se tuturor:

■— Eram cam indispuşi, aproape că n-am fi venit. Mai ales că eu în noaptea asta, trebuie să plec în delegaţie. Am tren pc la douăsprezece

şi ceva. Dar nu se putea – adăugă el, privind-o languros pe doamna Anastasiu – s-o refuzăm pe prea iubita noastră gazdă. Şi începu s-o aplaude, îndemnând şi pe ceilalţi s-o facă. Aproape toată lumea se conformă.

— Vai, dragă domnule Procopiu, îmi spui cuvinte prea frumoase, îi răspunse pe acelaşi ton, doamna Anastasiu. Sunt foarte încântată că totuşi aţi venit. Eram foarte îngrijorată de întârzierea voastră. Deci, putem continua liniştiţi sau, de fapt, de abia de acum să începem, când suntem cu toţii. Să gustaţi şi voi ceva, ca de început, adăugă ea apoi, adresându-se noilor veniţi.

Toată lumea părea bine dispusă, deşi nu se intrase încă în ritm. Fiecare avea de spus câte o noutate celuilalt, deşi probabil că multi dintre ei se văzuseră ultima dată chiar în aceeaşi zi. Se mergea încă pe cunoscuta ţuică bătrână făcută din prune. Gustările dispăreau aproape pe neobservate. Eugen o ajuta la servit pe gazdă, cu ochi i însă mereu aţintiţi în partea în care se aflau soţii Procopiu. încă nu se procedase – conform obiceiului – la separarea grupului de bărbaţi de cel de femei. Deocamdată stăteau în mici grupuri în funcţie de simpatii şi mai ales de antipatii, pentru că, avea să înţeleagă el mai târziu, cu toată solidaritatea aparentă, erau vechi şi trainice animozităţi între ci. Unele durau de pe vremea părinţilor lor, când avuseseră de împărţit cine ştie ce bunuri sau avantaje, ceea ce la urma urmei, tot bunuri însemnau. Câţiva dintre ei fuseseră adversari politici, fiind în partide politice diferite, aparent ireconciliabil adverse, uniţi acum sau – cine ştie – purtându-şi unii altora duşmănii adormite în noile condiţii când aceste partide încetaseră să mai existe.

Eugen privea mereu spre colţul care-l interesa, pândind vreo privire a ci, dar Maria părea a nu-i acorda nici o atenţie, răspunzând amabil în dreapta şi în stânga întrebărilor banale şi convenţionale ce i se puneau. încercă să sc apropie dinspre partea în care se afla ca cu faţa, doar-doar îi va prinde privirea. Fură în zadar toate aceste manevre: parcă anume, tocmai când el îi apărea în faţă, ea discuta mai absorbită cu vreun interlocutor, ncobservându-1. începu să sc agite neputincios. Părea a nu fi nimic dc făcut. Ea continua să-l ignore. Mai avea o speranţă: când petrecerea va avansa, va

avea loc separarea ştiută între bărbaţi şi femei, şi atunci ... Şi într-adevăr lucrurile mergeau, indiferent dc el, înainte: gazda servi primele feluri mai

12 – Lungile apusuri de souro

consistente de mâncare. Urmă şi vinul. Lumea mânca cu poftă, grăbită parcă să nu scape ocazia ce se ivise. Poate că destui dintre cei de acolo, ,,foşti" în majoritate, azi nu prea aveau ocazia să mănânce în fiecare zi ce le oferea aici prea generoasa gazdă. începu să se bea şi vin. Eugen servea pe toată lumea, alături de gazdă, căutând să împingă lucrurile înainte pentru a traversa cât mai repede toate etapele tradiţionale ale petrecerii, poate se va ajunge cât mai curând la momentul pe care-l aştepta el cu nerăbdare. Ostilităţile – cum îi plăcea lui să spună – decurgeau obişnuit. Treptat, lumea începuse să se încălzească, dar nu se întâmpla nimic deosebit, nimic din ceea ce aştepta el. Grupurile erau în continuare tot întâmplător constituite – din punctul lui de vedere – adică tot pcrechi-perecbi. Deveni nerăbdător, chiar nervos. în sfârşit, se termină servitul felurilor de bucate, urma acum o pauză până la desert, când bărbaţii puteau bea liniştit cât voiau şi fiecare putea face orice, grupându-sc după preferinţe şi obiceiuri. Se părea că în sfârşit, venise momentul prielnic pentru ceea ce aştepta el de mult. Şi într-adevăr, invitaţii începură să se foiască, fiecare căutând să intre în vorbă cu persoanele cc-l interesau, cu care, e drept, discutase şi până atunci, însă doar în treacăt. Se agitau, fiecare căutând pe câte cineva. Chiar şi doamnele intraseră în alertă, plimbându-şi ochii în jur, pentru a-şi găsi prietenele preferate. Se apropia momentul prielnic! în foiala din jur, Eugen urmărea dintr-un colţ cum oamenii se mişcau dezordonat, asemeni moleculelor în mişcarea browniană. El însă căuta să descifreze o ordine, pe care o ştia de data trecută, o ordine care îl interesa în cel mai înalt grad. Treptat-treptat, păreau a se constitui – conform obiceiului – cele două grupuri separate, despărţite aproape etanş, unul de bărbaţi, altul de femei. Eugen se bucură. în sfârşit, operaţiunea de separare se realizase. Combinări, permutări şi aranjări, îşi aminti el de la cursul de matematici. Da, acum e momentul. Se întoarse bine dispus, chiar vesel, spre grupul de femei şi înlemni: ca era chiar în mijlocul lor, parcă sechestrată ca o regină posibil adulteră între doamnele ei de companie, care ştiau că suverana trebuie protejată de amantul insistent. Bineînţeles, monarhul trebuia – obligatoriu – să fie hidos, brutal, despot şi beţiv, însă era oricum monarh, cu drepturi legitime de soţ, iar siguranţa statului cerea ca familia imperială să fie unită, chiar cu forţa, dar unită. Suverana devenise inaccesibilă în poziţia în care se afla, datorită gărzii ce o apăra cu străşnicie.

El era contele, baronul din povestea aceea stupidă, râvnind la dragostea reginei, a cărei moralitate era bine

păzită de suita ci dc doamne, bineînţeles, toate urâte şi bărtânc. Zâmbi amar la propriile sale fantezii. Nu se mai putea face nimic. Nu era posibilă nici măcar o apropiere dc câteva clipe, pentru a schimba un zâmbet sau măcar o privire. Poziţia ei era acum aproape inatacabilă, cel puţin pentru moment. Ea se afla într-un colţ, înconjurată din toate părţile. Nu se putea pătrunde în acel cerc închis, nefiind loc între perete şi fotolii. Era înciudat. Oare ca se aşezase cu bună ştiinţă acolo, sau fusese pur şi simplu silită că ocupe acel loc? Nu-şi dădea seama şi nici n-avea cum să afle asta. Se postă într-o poziţie cât mai favorabilă, chiar în faţa ei, lângă o măsuţă vecină, căutând să-şi strecoare privirea printre capetele a două doamne din cele care o înconjurau. Dar ca un făcut, acestea tot mişcau capetele acoperind-o mereu, pe rând, barând calea privirii sale îndreptate spre ea.

într-un târziu, izbuti totuşi să-i prindă privirea. Doar pentru un singur şi scurt moment. Imediat, ea se întoarse spre una din femei care tocmai în momentul acela începuse să-i spună ceva, dracu, ştie ce! Eugen se încăpăţână să stea cu ochii ţintă la ca, nădăjduind că odată şi odată, văzându-l, ea va reveni cu privirea spre el. Numai că se înşelă, pentru că ca nu mai aruncă nici o privire în direcţia sa. Dimpotrivă, parcă evita să se întoarcă spre el – aşa i se părea lui – uitându-se tocmai în direcţiile cele mai îndepărtate de el. Era disperat. începu să aibă o bănuială cumplită: dacă el n-o mai interesa în nici un fel, iar ea pur şi simplu nu mai dorea să vorbească sau chiar să-l mai cunoască vreodată? Fusese doar o conversaţie întâmplătoare, de politeţe, dc convenienţă, între doi oameni necunoscuţi, aflaţi în societate, iar mai apoi forţaţi de împrejurări neplăcute, beţia soţului său ... Căci întâmplarea aceea cu bărbatul său beat, chiar fusese doar o împrejurare nenorocită, de care cu atât mai mult nu-i făcea plăcere să-şi amintească, mai ales că fără voia lui şi a ci, desigur, fusese martor! Da, da, asta era. îi era şi jenă să mai vorbească cu un om care o văzuse într-o postură dezonorantă – de fapt, nu pe ea. Apoi, în afară de asta, se putea ca ea să nu-l placă. Da, probabil aşa stăteau lucrurile. Simplu: femeia aceasta frumoasă nu-l plăcea pe el, un oarecare tinerel, palid şi şters, fără personalitate. Ce era aşa de greu de priceput?

Nu mai trebuia atâta filozofie stupidă pentru a înţelege.

Plecă privirea, însă în momentul acesta simţi deodată că ochii ei sunt aţintiţi spre el. Se îndreptă repede. Fusese doar o părere? Ce se întâmplase? Ea din nou discuta ceva cu o femeie din dreapta sa. Eugen nu ştia ce să creadă. îşi propuse s-o urmărească timp mai îndelungai, cu atenţie. Dar nu mai observă nimic. Ea nu se mai întoarse spre el. Renunţă, cuprins de amărăciune. Hotărât lucru, nu mai era nimic de făcut. Se îndreptă spre grupul bărbaţilor. Până atunci stătuse singur nu vorbise cu nimeni şi nu era exclus să atragă atenţia cuiva prin comportarea sa ciudată. Ajuns între ei, fu luat în primire de Procopiu, cu o jovialitate care i se păru din nou de prost gust.

— Ce face juniorul nostru?

— Bine, ce să facă?

— Tot singur, singurel. Ar trebui să-şi caute şi el o fată pe măsură, se adresă el celorlalţi. De, vremea trece, n-ai ce face! îmbătrânim. Să nu păţeşti ca mine! Da, da, învaţă din păcatele celorlalţi. Ehe, ce am păţit eu!

Eugen nu ştia ce păţise Procopiu şi nici nu-l interesa cine ştie ce, trebui totuşi să afle până la urmă, vrând-nevrând istoria omului, carc-i apucase brutal reverul hainei, şifonându-l şi mai tare decât era:

— M-am însurat cam târziu. Mi-a fost greu să las viaţa de holtei. Cre c şi eu: fete, femei, văduve şi divorţate. Mie-mi spui? Cum puteai să laşi un rai ca ăsta, pentru iadul însurătorii? Mă, şi ce viaţă am dus! Nu iertam nimic din ce purta fustă!

— Lasă că te ştim noi! îi răspunse doctorul Stoica, râzând mânzeşte. Ce prăpăd mai făceai prin casele oamenilor cumsecade! Oleu! Era să te şi taie unul mai nevricos!

— La măritate mergeam numai dacă voiau ele. Aveam liberul lor consimţământ. Mă chemau ele, domnule!

— Dacă voiau..., adăugă doctorul insinuant, făcând complice cu ocbiul.

— Păi ce era să fac atunci, să le las nemângâiate? Aşa că anii s-au dus, ba într-un pat, ba în altul, tot paturi străine, c drept însă, al dracului de calde! Ce să mai vorbim? ... Dar vine vremea când trebuie să ai patul tău. Şi ăla încălzit de o

singură femeie. Tinere, nu uita vorba asta înţeleaptă. Treci în patul tău, că altfel răceşti la şale! râse el gros, cu poftă.

Ultimele sale vorbe sunaseră ca o ameninţare şi Eugen tresări puţin speriat. De data asta Procopiu nu părea beat, şi dealtfel, se vedea că nici nu prea băuse ca data trecută. Rămase pe gânduri, îngrijorat.

- Hai să mai bem, băieţi! adăugă Procopiu, amintindu-şi parcă ceva important. Ciocniră toţi, fiecare cu fiecare, zâmbindu-şi convenţional. Când paharul său se lovi de al lui Procopiu, Eugen simţi privirea acestuia, parcă străpungându-l, deşi pe faţă i se lăţise un rânjet ce se voia vesel. Căută să se facă a nu observa nimic, deşi în el teama îşi făcea un loc din ce în ce mai încăpător, ocupându-l aproape cu totul.

Petrecerea decurgea după tipicul obişnuit şi nimic nu părea a o tulbura. Dar Eugen era îngrijorat. Ceva nu era în regulă. Trebuia să fie foarte atent. Privi, din colţul unde se afla, pe furiş, spre Maria. Stătea cuminte în mijlocul celorlalte doamne, de data asta nemaivor- bind cu nici una. Deşi înconjurată de ele, părea totuşi retrasă, abstrasă discuţiilor lor. Privea, ca şi data trecută, în pământ, însingurată, dusă parcă departe. Tot nu se putea ajunge la ea. Şi apoi era Procopiu. îşi aduse aminte că cl spusese că trebuie să plece în noaptea aceea undeva. Un licăr de speranţă i se aprinse în ochi. Dacă el pleacă, ea ar putea rămâne în continuare aici. în acelaşi timp, un alt gând îl fulgeră: dacă el, zbir cum îl ştia, o obligă şi pe ea să plece odată cu cl, ducând-o acasă, fără voia ei? Normele vechi ale vieţii de familie, mai ales în provincie, în Ardealul tradiţional, nu îngăduiau ca soţia să rămână singură la o petrecere când soţul trebuia să plece forţat de împrejurări. Da, clar, nu era nici o speranţă. O minune doar putea să-l salveze. Dar minuni .. . ştia el, nu se prea întâmplă în fiecare zi.

Se mai învârti nehotărât printre invitaţi, intrând în vorbă cu câte unul din ci, răspunzându-le absent, amabil şi stereotip la întrebări, apoi mergea mai departe la alţii. Zăbovi mai mult cu doctorul Stoica – vesel şi pus pe taclale – care voia neapărat să afle de la Eugen dacă va fi sau nu va mai fi un nou război mondial. Avea opiniile lui, sedimentate de-a lungul

anilor, bine fixate, despre mersul politicii mondiale, deşi mai avea oarecari ezitări în unele chestiuni „speciale”, cum le numea el. De, nu poate omul să le prevadă pe toate, mai ales că politica, ehe, ştim noi cât de parşivă este! Viitoarea conflagraţie era singura problemă pe care nu o rezolvase complet. Opinia lui înclina spre o nouă încăierare pe mapamond, însă nu era sigur din care parte va porni ea. Eugen îl ascultă răbdător, arătându-se foarte interesat de ce spunea doctorul. Toate banalităţile care le debita aveau un aer de sentinţă definitivă, irevocabilă, fără putinţă de replică. Dacă ai fi încercat – ceea ce dealtfel Eugen nici nu avea de gând s-o facă – să-l contrazici cât de puţin, te-ar fi privit cu tot dispreţul de care era capabil: cum, domnule, eu care mă ocup de ani de zile de treaba asta, mie îmi spui dumneata, pe mine ţi-ai găsit să mă contrazici? Cum aşa ceva nu se întâmplă, Stoica ajunse, ca de obicei, cu raţionamentele sale simpliste până la marginea războiului. Aici îi ceru, pe faţă, ajutorul lui Grindea, cu aerul unui om care a rezolvat cu mare trudă intelectuală totul, rămânându-i doar un fleac de pus la punct, îl ştie el şi pe ăla, însă doar aşa din politeţe îl consultă pe celălalt.

— Ei ce zici, domnule, care dă semnalul? Ăştia sau ăilalţi?

Eugen nu ştia cine sunt „ăştia” şi care sunt „ăilalţi”, aşa că era în mare încurcătură. Se făcu a rămâne pe gânduri şi atâta aştepta Stoica, pentru că, văzându-l ezitând, îl salvă tot el, zâmbind îngăduitor:

— Vezi că nici dumneata nu ştii! făcu el bucuros că celălalt nu-i mai deştept ca el în materie de anticipare politică. îşi frecă bucuros mâinile şi continuă:

— Şi eu mă frământ de ani de zile cu problema asta. E grea, domnule, ce mai! în celelalte chestii mă descurc, am prins toate iţele. îmi dau seama de orice mişcare, chiar înainte ca ea să fi avut loc. Să ştii că şi aici am siguranţa ...

Eugen îl suportă o vreme, dar la un moment dar nu mai avu răbdare. Se scuză politicos şi se îndreptă spre gazdă cu aerul că avea să-i spună ceva important, doar aşa ca să scape de comentariile politice avizate ale doctorului Stoica. Doamna Anastasiu, de cum îl zări, îl luă în primire:

— Ei, cum e? Văd că de data asta te simţi mai bine. Conversezi cu toată lumea, te porţi mai lejer decât data trecută, nu-i aşa?

— Da, desigur.

— Mă bucur, să ştii. Prea trăieşti şi dumneata ca un pustnic. Ai nevoie de aer, de lume, de cunoştinţe. Nu tot mereu între patru pereţi. Nu se poate, aşa înnebuneşti. Şi apoi, la vârsta dumitale, tre-, buie să mai şi petreci un pic.

— Da, aveţi dreptate, doamnă.

— Şi să ştii că te place lumea. Ai făcut impresie bună tuturor.

Eugen se gândi fără voie, poate cu puţină răutate, că-l interesează mai puţin această lume, decât cei cu care se vede în fiecare zi, în mijlocul cărora lucrează, trăieşte de fapt. Aceia ar trebui ... renunţă la acest gând, preferând să nu-şi aducă aminte de lucrurile neplăcute.

— Hai, nu vii puţin şi în mijlocul doamnelor, de ce le eviţi?

— Dar nu le evit deloc, răspunse el fericit de ideea doamnei Anas- tasiu şi, precipitându-sc, o urmă imediat.

Doamnele, care discutau ca de obicei de-ale lor, îl primiră cu destulă veselie. Fâstâcit, Eugen ciocni cu fiecare, aşteptând marele moment. Se opri în faţa ei, ezită puţin, apoi spuse emoţionat, simţind că roşeşte;

— Sărut mâna, îmi pare bine că vă revăd.

— Şi mie, domnule Grindea.

Apoi nu mai avu ce să-i spună şi trebui să treacă mai departe la următoarea doamnă. Nu izbutise nimic, constată el cu amărăciune. Dar, de fapt, ce dorea să izbutească? Nici el nu ştia ce anume. Poate să schimbe două vorbe împreună, că de o conversaţie ca cea de data trecută nici nu mai putea fi vorba. Mai rămase în cercul doamnelor puţin, până îşi dădu seama că nu mai avea ce căuta acolo. Apoi se întoarse la bărbaţi şi nu peste multă vreme, constată că nici acolo nu arc nimic de făcut, că se plictiseşte, ba chiar că îl enervează totul. Da, avea senzaţia de prisos, de inutilitate şi poate că ar fi trebuit să se retragă discret, pe neobservate, chiar dacă ar fi riscat ca a doua zi să fie judecat foarte aspru de către doamna Anastasiu. însă pur şi simplu nu mai avea ce face şi se simţea din nou ca

un străin, ca un intrus. Maria era în continuare prinsă în cercul de femei şi nici nu dădea semne că ar fi vrut să se rupă de acolo. Sau probabil nici nu putea. Şi la urma urmei era totuna pentru el. Tot acelaşi rezulta ar fi fost. Mai zăbovi o clipă, apoi se hotărî. încetişor, pe furiş aproape, se apropie de uşa care ducea spre scara ce urca la camera lui.

Chiar în momentul în care pusese mâna pe clanţă, auzi vocea lui Procopiu.

— Din păcate trebuie să ne retragem, eu şi soţia mea. Cam peste o jumătate de oră am trenul. Doamnelor şi domnilor – adăugă el, ridicând vocea pentru a se face auzit –, vă spunem bună seara şi petrecere frumoasă în continuare. Doamnă Anastasiu, aţi fost ca de obicei, fermecătoare, o gazdă impecabilă şi nc-am simţit admirabil. ,

Eugen rămase cu mâna pe clanţă. Ce va urma oare? Gazda se apropie de cei doi soţi.

— Plecaţi, aşa devreme?

— Trebuie, zise el. Am tren. îmi pa^{T}e nespus de rău, ştiţi doar cât de mult îmi place la dumneavoastră.

— Şi mie, dragii mei, îmi pare foarte rău că ne părăsiţi.

Eugen se apropie, ascultând cu încordare toată discuţia. Se opri chiar lângă gazdă. Ea îi aruncă o privire scurtă, apoi interveni hotărâtă :

— Păi dacă dumneata tot pleci la gară – şi presupun că ai geamantanul deja pregătit – Mar ia oricum rămâne sin ură. Aşa că ar fi mai bine – zic cu – ca ea să mai stea cu noi. Nu? Şi doamna Anastasiu se întoarse spre ceilalţi invitaţi cu un gest teatral: ce spuneţi? Nu-i aşa că am dreptate? Părea că le cere şi lor încuviinţarea. Sc auziră voci de aprobare. Chiar proteste împotriva plecării doamnei Procopiu. Procopiu stătea ţeapăn, transpirat ca de obicei; pe faţa lui lată, grasă, de om bine hrănit, se putea citi nehotărârca. Nu ştia ce atitudine să ia. Sc părea că nu prea era de acord să-i rămână singură soţia aici, dar, pe de altă parte, nici nu putea s-o refuze pe doamna Anastasiu, pe toţi ceilalţi. Ar fi fost nepoliticos din partea lui. Şi ţinea mult să nu pară astfel în ochii cunoştinţelor sale. Era într-o mare dilemă. Sc frământă câteva clipe în tăcerea destul de penibilă care se lăsase. Apoi, răsuflând greoi, spuse, cu vădită dificultate, articulând fiecare cuvânt, accentuând parcă

faptul că făcea o mare concesie î

— Dacă ţineţi dumneavoastră şi dacă soţia mea vrea – dar o întrebase oare? observă Eugen – atunci poate să rămână. Desigur e plăcut aici şi e păcat să pleci în toiul petrecerii. Se uită la ceas şi, precipitat, dădu mâna cu toată lumea, îi sărută mâna doamnei Anastasiu, apoi – Eugen nu putu să suporte scena – se apropie de soţia sa, o sărută pe frunte şi, condus de ea până la uşă, ieşi. în sfârşit, ieşi. Eugen răsuflă uşurat. Poate se va putea apropia de Maria. Desigur, ar fi fost lipsit de tact să se ducă la ea chiar acum, imediat, după ce plecase soţul ei. Lăsă să treacă o vieme apoi, îşi mai făcu de lucru printre musafiri. Mai aşteptă, neuitându-se deloc spre Mana.

Când aprecie el că a trecut destul timp, se îndreptă spre locul unde ştia că stau de obicei femeile. Rămase foarte surprins: Maria se reaşezase în colţul în care fusese şi înainte, având între ea şi el pe celelalte femei, tot fără nici o posibilitate de a pătrunde până acolo. Era profund decepţionat. Tot nu se putea face nimic. O privi. Ea nu-i acordă nici o atenţie, sau nu-i observă privirea. Deci nu se schimbase nimic odată cu mult aşteptata plecare a lui Procopiu. Era ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Se lăsă obosit într-un fotoliu, cu capul plecat, fără vlagă aproape. Asta era! Aşa cum îi fusese teamă să recunoască, Maria nu dorea să mai aibă în nici un fel de-a face cu el, măcar să stea puţin de vorbă. Nimic, nimic! Rămase în fotoliu, vreme îndelungată, neacordând nici o atenţie nimănui, fără a auzi zumzetul vocilor ce se întretăiau în jurul şi deasupra sa. Târziu de tot, auzi ca prin vis, vocea doamnei Anastasiu:

— Ce faci, dormi? Te-au obosit, se vede, pregătirile de azi.

— A, nu, deloc, tresări el speriat. Mă gândeam şi cu ...

— Acuma nu e timp de gândire. într-un fel, şi dumneata eşti gazdă alături de mine. Scoală şi la treabă! Umple paharele, ciocneşte cu musafirii, întrcţinc-i!

Eugen se ridică greoi şi fără chef. Nu-i mai ardea de nimic. Ce treabă mai avea el aici? Ce legături putea avea el cu simandicoşii ăştia? Nici una. Ttotuşi nu se putea s-o refuze pe gazdă. Luă o sticlă de vin şi începu rând pe rând să umple paharele, trecând prin dreptul fiecăruia. Ajuns în mijlocul

doamenlor, unde paharele erau toate aproape pline, vru să se întoarcă la locul său.

— De ce fugi, domnule Grindea? îl apostrofă o doamnă grasă, probabil soţia cuiva dintre cei aflaţi în salon.

— Nu fug, doamnă!

— Uite, mai avem şi noi pahare de umplut!

— Cum să nu, imediat. Poftiţi!

Postura de chelner îl umili şi umplu aproape cu duşmănie paharele, până sus, încât câteva se vărsară pe faţa de masă. încercă să nu privească spre Maria. Paharul ei era plin. Nu se putu abţine şi îi aruncă pe furiş o privire. Ea stătea calmă, liniştită, ca de obicei, puţin posacă. Părea că nu-l observă. Eugen se retrase deprimat la locul său, abia aşteptând să se termine odată toată sindrofia. Era hotărât să nu se mai mişte din fotoliu până la sfârşit, orice s-ar fi întâmplat. Şi aşa făcu, ostentativ, copilăreşte aproape, ncvorbind şi neacordând nici o atenţie nimănui. Vremea trecea greu, chinuitor şi petrecerea părea că nu se mai sfârşeşte. Lumea din jur se simţea desigur bine şi nu avea de ce să se grăbească cu plecarea. Nu mai avea răbdare. îi era şi puţin somn sau i se părea. Bău din paharul de vin pe care îl avea alături pe măsuţă. îşi mai umplu încă unul din sticla aşezată la picioarele fotoliului. Nu era rău vinul. Măcar să bea dacă nu avea altceva mai bun de făcut.

într-un târziu – lui Eugen i se păru o veşnicie – primii musafiri dădură semne de plecare. Fură conduşi cu tot alaiul spre ieşire şi apoi în curte. După o altă bucată de timp plecă un alt grup. Eugen tre* bui să facă alături dc doamna Anastasiu oficiile de gazdă, conducân- du-i şi el. Treptat-treptat, salonul se golea. Mai rămăseseră câţiva credincioşi ai vinului, care-l sorbeau cu sârguinţă de teama de a nu lăsa cumva ceva nebăut. Pe Eugen nu-l mai interesa nimic. Era amărât, fiind absent la tot ce se întâmpla în jurul lui. Se ridica doar mecanic, când trebuia să conducă pe cineva şi se reaşeza imediat la loc după aceea. De la un timp renunţă să se mai ridice pentru a conduce musafirii. Trebui s-o mai facă totuşi de câteva ori, la îndemnul doamnei Anastasiu. Când repetă operaţiunea aceasta a nu ştiu câta oară, dând să-şi ocupe iar locul său confortabil în fotoliu, auzi vocea doamnei Anastasiu:

— Cred, dragă Eugen, făcu ea foarte familiar, că va trebui

să mai conduci pe cineva, şi nu numai până în curte.

Tresări şi abia atunci privi cu atenţie în jur. Plecaseră toţi, fără ca el să fi băgat de scamă. Ba nu. Mai era cineva. într-un colţ, ghemuită pe o canapea, cu ochii ţintă în pământ, stătea Maria. Părea complet nemişcată. Parcă s-ar fi gândit concentrat la ceva anume.

Eugen rămase şi el înţepenit, cu ochii spre ea.

— Ce te uiţi aşa? Ca un cavaler ce eşti, va trebui s-o conduci până acasă, nu?

— Desigur, desigur, se bâlbâi el.

Maria părea că nu ascultă şi că n-o interesează că se vorbeşte despre ea, stând în continuare nemişcată în aceeaşi poziţie.

— Hai să mai bem încă un pahar înainte de plecare, propuse gazda, apropiindu-se de Maria. Abia atunci ca dădu semne că se trezeşte. Ridică privirea şi zâmbi doamnei Anastasiu. Eugen se apropie şi el, umplu paharele cu mâna tremurândă şi cioncirăă toţi trei, fără să mai spună nimeni nimic.

— N-a fost rea petrecerea, nu? întrebă gazda, după o tăcere destul de lungă. Nu i se răspunse.

— Văd că sunteţi amândoi adormiţi şi nu se mai poate face nimic cu voi.

Din nou nu primi nici un răspuns.

— Atunci hai, plecarea, dormiţi acasă nu aici. Domnule, fii cavaler!

Eugen se ridică odată cu Maria şi se îndreptară toţi trei spre uşă. în hol, o ajută să-şi îmbrace pardesiul. Cele două femei se sărutară în tăcere, apoi îşi spuseră la revedere şi Maria plecă însoţită de Eugen.

Strada, ca de obicei slab luminată, era pustie la ora aceea târzie. Mergeau alături fără să-şi spună vreo vorbă.

Ajunseră în dreptul casei ci. Ea nu-i dădu nici un semn că trebuie să se oprească aici, la poartă. El o urmă, întâi în curte, apoi în casă. Ajunşi în hol, el o ajută să-şi dezbrace pardesiul şi intră după ea în sufragerie. Ea plecă tot fără să spună nimic, se duse în bucătărie şi apăru după o bucată de vreme cu două ceşti de cafea. Le aşează pe masă, scoase din bufet două pahare şi turnă din lichiorul dulce-amă- rui pe care-l ştia

deja. Băură în aceeaşi tăcere, aşteptând apoi în linişte să se răcească ceştile de cafea.

Eugen trăia o senzaţie ciudată: i se părea că nu-şi dădea seama de nimic, că nici nu ştie ce i se întâmplă, unde este, ce face, ce ar trebui să facă. Era ca o păpuşă mecanică, ce ori stă nemişcată, ori face nişte gesturi ţepene, crispate. Era convins că dacă aţ fi deschis gura, n-ar fi putut scoate nici un sunet. Tot corpul îi era încordat ca un arc, gata să se rupă dureros în orice moment. Tăcerea era deplină, tot ca data trecută. Doar că dincolo nu sforăia celălalt. Erau singuri, doar ei doi, şi asta i se părea cu totul de necrezut, ireal chiar. Nu cuteză să facă nici o mişcare. Orice gest, cât de neînsemnat i s-ar fi părut o îndrăzneală de neiertat. Stătea înfipt bine în scaun, temându-sc să nu cadă, privind în ceaşca de cafea. Nici nu încercă să fumeze. Asta ar fi însemnat să facă o mulţime de gesturi pentru a-şi aprinde o ţigară şi nu avea curajul să facă nici unul din ele. Ea parcă îi ghici gândul şi-i ceru o ţigară, fără să vorbească, ci doar făcu gestul că ar vrea să fumeze, părând a căuta o ţigară în tabachera de artizanat de pe masă. El sări de pe scaun, rupându-se dintr-o dată din nemişcarea în care se aflase până atunci, vru să scoată pachetul care se înţepenise în buzunar, încăpăţânându-se să nu iasă; îl scoase în sfârşit şi-i oferi o ţigară. I-o aprinse cu mâinile tremurânde şi apoi rămase în picioare, ncştiind ce să mai facă în continuare.

îşi aminti că voise să fumeze şi el, deci trebuia întâi să-şi aprindă o ţigară.

Cu mişcări nesigure încercă să-şi ia una, dar n-o nimerea pe cea pe care voia s-o ia, dând parcă mereu peste alta, care nu-l interesa. Nici chibritul nu vru să-l asculte. Se stinse primul băţ, apoi al doilea se rupse şi, în sfârşit, abia al treilea putu fi folosit. Fumară tăcuţi vreme îndelungată, fără a spune nici unul vreun cuvânt. El nici n-ar fi fost în stare, pentru că i s-ar fi oprit vorbele înainte de a i se fi putut auzi. Orice mişcare pe care o făcea îl durea. Toţi muşchii îi avea anchilozaţi şi era convins că dacă s-ar fi ridicat pentru a face doar câţiva paşi, s-ar fi prăbuşit ca paralizat. De altfel nici nu încercă să schiţeze măcar un gest, o mişcare. Nu aştepta nimic, nu gândea nimic. Doar era acolo, lângă ca, cu ea şi altceva nici nu dorea, nici nu putea să-şi imagineze că ar fi

fost posibil să-şi mai dorească ceva. Nu simţea nimic, nu ştia dacă e bine sau rău aşa, dacă se simţea bine sau rău, important era că nu era nimeni acum cu ei, că erau doar ei doi. Mai mult nu putea gândi, asta era destul, era totul, era complet. în afară de asta, de ei doi, nu mai exista nimic.

Privea în ceaşca de cafea. Nici nu trebuia s-o privească pe Maria. O simţea, aerul din jur avea ceva particular, semnala prezenţa ci, o purta pe nişte valuri nevăzute cc-l înconjurau din toate părţile, o anunţau, chiar dacă el n-ar fi văzut-o şi n-ar fi ştiut că ea este acolo, ar fi simţit imediat că o are în preajmă, că ea îl învăluie, neatingân- du-l, ca o prezenţă aeriană care te înconjoară, ca un abur pe care nu poţi să-l pipăi, dar îl simţi prin toţi porii.

Rămaseră în continuare aşa, tot nemişcaţi. El cuteză totuşi, de câteva ori, să-i arunce câte o privire furişată. Ea părea că nu-l vede sau îl vedea şi nu-şi dădea el seama. Stăteau imobili. Scena ar fi putut dura la infinit, fără să se petreacă nimic, pentru că, într-adevăr, nimic nu se întâmplase de când stăteau aşa, unul în faţa celuilalt, muţi, poate chiar străini, îşi spuse el, puţin speriat de această ultimă constatare.

Mari a fu cca dintâi care schiţă un prim gest. Ridică paharul şi privindu-l în ochi pe Eugen, îl ciocni de al lui. Se auzi un clinchet ascuţit, ca un clopoţel de trezire şi el tresări, parcă deşteptându-se, nerevenindu-şi însă complet din transă. Ba dimpotrivă, abia acum, realizând cât de încordat era şi cât de tare îi zvâcnea sângele în artere! Ea rămase cu ochii ci adânci aţintiţi asupra lui, parcă l-ar fi văzut pentru prima oară, dar nu era numai asta: avea în ochi o căldură, o înţelegere, o tristeţe care înţelegea altă tristeţe. Şi poate mai mult decât orice, o bunătate, cum lui Eugen nu i se întâmplase niciodată să întâlnească. Deşi stătea nemişcată, parcă ochii i se apropiau din ce în cc mai mult de ai lui, întâlnindu-se undeva în aer, într-un spaţiu comun, fierbinte. El nu plecă privirea, i-o susţinu pe a ei, aproape fără efort, sau nedându-şi seama de efort. I se lipise privirea de a ei şi în momentul acela n-ar fi putut într-adevăr să facă nici o mişcare. Exista – şi ca la fel – numai în razele ochilor, acolo se adunase toată viaţa lor din acel moment, tot ce erau ei înşişi,

de fapt, în afara acestor priviri, ci nu mai erau.

Ea întinse încet mâna pe masă şi i-o mângâie pe a lui, delicat, uşor, aproape ncatingându-i-o. El tresări violent, se frânsc aproape de această atingere, abia simţită. Acum se mutase cu toată fiinţa sa din ochi, toată viaţa lui trecuse de acolo în mâna care simţea fierbinte mîna ei. Se crispa fără să-şi dea scama. Ea îl mîngîia în continuare liniştit, fără grabă, privindu-l în ochi, cu o căldură aproape maternă. Apoi se ridică încet, înconjură masa, şi ajunse lîngă el. El nu se mişcă, rămase în aceeaşi poziţie, pe scaun. îi simţi prezenţa, poate şi respiraţia în spatele său. Aştepta cu teama următorul gest al ci. Gestul întîrzic puţin, ca după o ezitare. Apoi el veni. Simţi mîna ei caldă, – arzând, aşa i se păru lui – prin păr. îl răsfira, mângâin- du-l tot fără grabă, încet, uşor, cu o delicateţe pe care el nici nu o credea posibilă. Apoi, pe nesimţite, cu mâna cealaltă îl cuprinse de după umeri şi aplecându-se deasupra sa, îi întoarse încet, încet capul spre ea. îi văzu atunci chipul lângă al său, aproape să se atingă, se priviră pentru prima oară adânc, drept în ochi, având chiar senzaţia fizică, ♦actilă, că ochii lor se întâlnesc. Ea îi luă mâna din păr şi-l mângâie uşor pe obraz, cu grijă, parcă să nu-l doară. El stătea în continuare nemişcat, tot încordat, trăind nu ştia nici el ce tensiune, necunoscută lui până atunci. Ea îşi apropie din ce în ce mai mult obrazul de-al lui,

şi-î apropie încet, nesfârşit, părând că nu se vor atinge niciodată, până când el simţi pe buzele sale umezeala caldă a buzelor ci. Brusc, dar fără brutalitate, aplccându-se deasupra lui, ca îl îmbrăţişă, strângându-l cu putere, fără ca el să poată schiţa nici un gest. Apoi ea îl privi iarăşi cald, matern. El simţi imediat că se surpă ceva în el, dureros, ca un cutremur, trupul îi zvâcni violent şi gustul sărutului ei i se păru dintr-o dată altul, mai puternic, mai altfel ca până atunci. Bă* mase un moment încremenit, ca într-o stare de hipnoză, neînţelegând la început ce se petrecuse cu el. Tremura, sfâşiat de o durere necunoscută cc-l doborâse. Ea îl ţinu strâns câteva clipe, cu buzele din nou lipite de ale sale. îi simţise tremurul şi rămase protectoare, lipită de el, ca pentru a-l ocroti. Apoi îl mângâie din nou pe păr, pe faţă, îşi lipi obrajii de ai săi, înţelegându-i frămîntarea. El era sfârşit,

vlăguit şi abia atunci îşi dădu seama de tot ce se întâmplase. I se făcu ruşine. O strânse spre el, aşezând-o aproape în braţele sale. îşi sprijini capul obosit dc pieptul ei, pe care acum îl simţea prima oară. Ea se lăsă în braţele lui, mângâindu-l în continuare, cu grijă, cu tandreţe. Stătură aşa o vreme, apoi ea, încet, pe nesimţite, se desprinse din braţele lui şi se îndreptă spre camera alăturată. Eugen rămase în aceeaşi poziţie, de parcă ar fi avut-o în continuare în braţe. Nici nu mai vedea nimic, ci doar simţea mai departe atingerea ei. De aceea nici nu observă când ea se întoarse îmbrăcată doar într-o cămaşă uşoară de noapte şi se apropie de el. îl luă de mână, ridicându-l de pe scaun. îl duse spre uşa prin care tocmai ieşise ea şi intrară împreună, ţinându-sc de mână O urmă supus, ca în transă, dar în mintea sa spaima licărea, din ce în ce mai puternic, luminând treptat, ameninţător, un spaţiu vast/întunecos, în propriul său creier.

Se opriră în mijlocul camerei. Ea îi descheie haina şi-l ajută să sc dezbrace, de altfel nici n-ar fi fost în stare singur. Apoi îi desfăcu încet nodul la cravată. El stătea în continuare supus, fără voinţă. îl îmbrăţişă strâns şi-l culcă cu grijă lângă ea în pat. începu să-l sărute, întâi iar, prelung, apoi din ce în ce mai repede, dezlănţuită. îl mângâia tot timpul ca pentru a nu-l speria parcă. Pc neaşteptate, îşi dădu scama că îi simte coapsele fierbinţi, goale lângă ale sale, că e şi el descoperit în întregime şi atunci începu Eugen dintr-o dată s-o sărute sălbatic pe ochi, pe obraji, pe buze, pe sâni, lacom, nestăpânit. Ea îi răspundea cu aceeaşi lăcomie, sărutându-l mereu. Se încleştară unul de celălalt.

Eugen simţi că e altul, altcineva, parcă străin de el, căci nu se putea ca el însuşi să fie acolo cu femeia pe care o visase atâtea nopţi. Nu, ar fi fost prea frumos şi el nu avusese parte poate niciodată de lucruri frumoase. Părea de neînchipuit. Maria îl strângea la piept cu putere, sărutându-l, dorindu-l, însă el nu mai putea face nimic altceva decât să se gândească, mai lucid decât ar fi dorit-o, că acum trebuia să fie fericit. Trebuia. Doar el nu fusese astfel niciodată. Ea îl săruta cu disperare, cu frenezie, parcă implorându-l ceva, dar el era mereu cu gândul la fericirea lui de acum. Se sărutară aşa la nesfârşit, se istoviseră aproape. Maria însă îl ţinea

strâns lipit de fierbinţeala trupului ei. Apoi se ridică deasupra lui, îl privi, poate cu puţină milă, şi-l mângâie parcă pentru a-l linişti, pentru a-l consola. Mângâierea ei îî făcu bine. Simţi într-adevăr că se mai linişteşte puţin. Deşi îşi dădea seama că c la fel de încordat ca un înotător cuprins de un cârcel, înţelese şi ea asta şi începu încet, încet să-i mângâie obrazul, umerii, coapsele, uşor, aproape nesimţit. Apoi îl sărută pe buze, pe piept, mângâindu-l în continuare cu răbdare, cu dragoste, fără grabă, şop- tindu-i doar:

— Eugen, dragul meu, Eugen! Scumpul meu, nu te speria! Liniş- teşte-te! Nu s-a întâmplat nimic. Te înţeleg, dragostea mea! Nu-i nimic . .. altădată ... Suntem amândoi atât de nenorociţi ...

Capitolul XVII

Cu toate insistenţele lui, Maria nu-l lăsă să plece acasă, oprindu-l la ea. Eugen era prea răvăşit şi ci îi fu teamă să nu i se întâmple ceva sau să nu facă cumva vreun gest necugetat. îl linişti cu greu, după multă vreme. Arareori şi pentru puţin timp, ochii lui Eugen rămâneau neîmpăinejeniţi de lacrimi. Maria se folosi de tot tactul dc care era capabilă, îl învălui cu tandreţea ei caldă, protectoare, până ce îl văzu puţin mai calm. Nu-l lăsă să se apropie de ea acum, deşi îşi dădea seama că el o doreşte cu patimă, cu disperare aproape. îl obligă, mai cu blândeţe, mai cu asprime, să doarmă. îl mângâie tot timpul, spunându-i mereu pe nume, chemându-l parcă, în şoaptă, şi adăuga apoi din când în când: ,,Dormi, dragul meu, dormi, o să-ţi facă bine". Eugen adormi, cu greu, într-un târziu. Ea îl înveli bine, îl sărută pe frunte, prin somn, şi-l păzi aşa, stând trează alături de el toată noaptea, până dimineaţa. El dormi agitat, zvârcolindu-sc, se dezvelea mereu şi ca trebui de nenumărate ori să-l acopere. De fiecare dată îl mângâia, fără să se apropie prea tare de el, ca să nu-i simtă căldura trupului şi să se trezească. Nu închisese un ochi toată noaptea, supraveghindu-l cu grijă şi dragoste. Noaptea fu lungă pentru Maria, dar nu se plictisi nici un moment. îl avea alături dc ca şi-i era destul, era mulţumită. îl privea din când în când, poate nevenindu-i nici ei să creadă că Eugen era într-adevăr lângă ca. Corpul îi zvâcnea, parcă nedestins încă din încordarea dureroasă ce o trăise în cursul nopţii. Suferea şi prin somn, se frământa, se răsucea mereu, părând la fel de nenorocit. Poate nu milă simţea faţă de el, sau dacă era totuşi milă, atunci era pentru amândoi, căci erau la fel de nefericiţi. în răgazul acelei nopţi se gândi şi la viaţa ei searbădă, săracă,

urâtă. Nu se în- duioşă de sine, ci-şi spuse, privindu-l pe Eugen, că merită şi ea un crâmpei de fericire, măcar câteva clipe în care să uite de tot ce trăise până atunci, sau tot ce nu trăise de fapt.

Sc apropia dimineaţa, afară întunericul începuse să se tulbure, amestecându-se cu lumina, din ce în ce mai puternică. Vru să se dea jos din pat să aprindă focul. în momentul acela auzi un oftat prelung, adânc, prin somn, al lui Eugen. Se întoarse spre el, Eugen o simţi la hotarul de vis şi aievea, crezând că visează încă, o cuprinse cu amândouă braţele, puternic, aducând-o lângă el, lipindu-se de trupul ci cald şi bun, lângă care sc simţea în siguranţă. îi căută buzele. La început, cum era cu ochii abia întredeschişi, nu i le găsi şi o sărută pe obraz, pe gât, pe urechi. Şi ea îl lăsă să le caute buimăcit, s-o sărute acolo unde buzele sale oarbe nimereau, lipindu-se de pieptul, de sânii ci, dc coapsele ci care fremătau dorindu-l cu disperare. El o săruta în continuare, pc nerăsuflate, o acoperea cu sărutări, flămând şi însetat în acelaşi timp, se minuna cât de frumoasă şi albă era, iar ea sc lăsă în voia buzelor lui avide, tremurând, tresărind la fiecare atingere nouă a gurii lui. Era pentru prima dată fericită la asaltul, la dorinţa unui bărbat de a o cuceri şi nu sc mai simţea umilită, îngenunchiată. Vroia în sfârşit, tot pentru prima oară, să se dăruiască unui bărbat. îi răsfiră părul, în timp ce el o săruta în continuare, mângâindu-i coapsele care se arcuiau atât de frumos prin semiîntunericul odăii, aşa cum visase cl întotdeauna că trebuie să arate o femeie în anumite momente. Ea, nemaiavând răbdare, îi trase cu blândeţe capul spre ca şi-l sărută, aproape strivindu-i buzele; simţindu-l în momentul acela cum stătea lipit dc ea că e într-adevăr bărbat, frumos, puternic, sănătos şi al ei. îi mângâie gâtul, pieptul, mâna îi coborî şovăitor mai jos şi rămase liniştită pe şoldurile lui, întârziind cu blândeţe acolo. Eugen sc aplecă atunci asupra sa, o cuprinse cu braţele, sărutând-o acum el, strângând-o cu putere, cu întreaga putere de care era în stare. Ea îşi dădu seama că Eugen o doreşte şi, fericită, se încolăci cu totul în jurul lui. îl simţi fierbinte, arzând, în ca, fremătător şi viu, puternic şi tânăr, îi şopti din nou : ,,Eugen, dragul meu". El se scufundă în ca, cu teamă parcă la început, nevenindu-i a crede că este adevărat, că ea c acolo în braţele lui şi-l primeşte. Apoi prinse curaj, se strânse în trupul ei, coborî ca în nişte valuri calde, tot mai jos, mai adânc. Ea îi răspundea dc fiecare dată apropiindu-

sc, lipindu-se dc el, îl săruta inângâindu-l cu tot mai multă lăcomie. Simţiră în acelaşi timp cum se apropie zguduirea, cum trupurile lor freamătă violent, sc căutară pentru clipa asta, pentru a fi cât mai aproape cu mâinile, cu buzele. Apoi el

simţi că se prăbuşeşte în toată fiinţa ei, parcă neexistând pentru câteva clipe, ca apoi să existe doar în îmbrăţişarea aceea prelungă, totul în jur dispărând cu desăvârşire. Maria îl primi aproape suferind de fericire, revărsându-şi ultimele picături de energic într-o încleştare supremă, când îl avea parcă întreg în ca pentru totdeauna.

*

* ♦

Eugen rămase toată ziua la Maria. După ce luară micul dejun, tot tăcuţi, ca de obicei, ei i se păru că Eugen devenise visător, cu gândul dus departe. De fapt, de data aceasta el nu se gândea nicăieri şi la nimic. Era cu totul acolo, încă nedezmeticit, toate cele întâmplate continuând să i se pară de necrezut. Şi dacă se gândea la ceva, atunci acest ceva era doar atât: dacă e adevărat sau nu că este cu ea acolo? O îmbrăţişă şi o sărută, iar ea se alintă, jucându-se puţin cu el. aţâ- ţându-1. 0 luă în braţe şi o duse în camera vecină. Se iubiră din nou cu sete şi cu patimă. Eugen lăsă de astă dată de-o parte toate gândurile negre cc-l urmăreau mereu şi întotdeauna, în orice împrejurare şi deveni el însuşi, firesc, fără temeri, doar cu ea şi pentru ca. Şi Măriei îi plăcu felul lui de a fi, nou şi pentru el, fără crispări şi încordări de prisos. îl iubi şi ea mult, dăruindu-i-se fără nici o jenă ipocrită, cum nici ca nu se cunoştea să fi fost vreodată. Se strânse, gbemuindu-sc în braţele lui şi se lăsă iubită aşa cum el dorea şi aşa cum dorea şi ea, vrându-l toată în trupul ei ce nu cunoscuse până atunci dorinţa adevărată faţă de cineva anume. Se redescoperiră fiecare pe sine, cel ascuns cu spaimă undeva adânc, departe de orice atingere străină şi nedorită.

Istoviţi, rămaseră aşa întinşi pe spate, lipiţi unul de coapsa celuilalt, ţinându-se strâns de mână. Maria îl rugă să-i povestească ceva despre el. Eugen ezită îndelung. Ea îi respectă tăcerea, înţclegându-i-o, dându-şi seama că îi este greu să-şi aducă aminte de atâtea lucruri neplăcute, pe care bănuia – era sigură – că le trăise.

într-un târziu, Eugen începu să povestească cu voce scăzută, pe un ton egal, molcom, nu indiferent desigur, însă fără să dramatizeze în nici un fel. Se întoarse în copilăria poate frumoasă la început, cum sunt toate copilăriile, dar

săracă, plină de griji şi necazuri, copilărie ce se terminase atât de brusc şi dureros. Făcu o pauză, apoi îşi aminti una din întâmplările vremurilor acelea :

— Trebuie să fi fost vară pe vremea când s-a întâmplat ceea ce vreau acum să-ţi povestesc. Aveam, cred, vreo zece-unsprezecc ani. Copilul care eram nu era nici prea cuminte, nici prea ştrengar, ca orice copil obişnuit, avea însă şi el nevoie de ale lui pentru a fi copil: jucării, poate o minge sau orice altceva cu care să-şi fi ocupat timpul. Dar tata n-avea cu ce să-mi cumpere aşa ceva. în vremurile acelea grele de după război nu era nici de mâncare, aşa că nu-i mai ardea nimănui de jucării. Locuiam la marginea orăşelului, într-o căsuţă veche acoperită cu şindrilă – localnicii cei mai bătrâni spuneau că trebuie să fi avut aproape o sută ani – în care pătrundea apa de cum dădea o ploaie mai zdravănă. Toamna, ce să mai spun, peste tot în casă erau împrăştiate ligheanc, cratiţi, farfurii, aşezate în dreptul picăturilor de apă care cădeau fără oprire din tavan. încercase bietul tata să mai repare câte ceva din şindrila acoperişului, numai că toată era putredă, aşa că nu izbutea mare lucru. Casa era în curtea unui siloz de cereale care aparţinuse unei bănci din localitate. Silozul avea două etaje şi la proporţiile viziunii mele de atunci mi se părea imens, uriaş chiar. De fapt chiar era, la vremea aceea, una din clădirile cele mai înalte din oraş. Căsuţa noastră arăta şi mai jalnică privind la colosul de lângă ca. Adesea, când imaginam diferite jocuri sărăcăcioase, fără să am nimic la îndemână pentru asta, comparam silozul cu un falnic castel care ori era al meu, ori nu era încă şi trebuia să-l cuceresc şi bineînţeles că-l cuceream de fiecare dată când îmi propuneam asta. în gând. Pentru că cu niciodată n-am avut, nu un castel, ci măcar o casă, o încăpere ca lumea, cu un minimum de condiţii necesare. De fapt ăsta a fost visul meu din totdeauna: să am un colţ al meu unde să mă retrag în tihnă şi pace, unde să mă simt bine, fără să supăr pe nimeni. Până acum, nu ştiu cum s-a făcut, dar s-a tot amânat realizarea acestui vis. Ca şi a altora de altfel. Aveau totuşi un farmec anii aceia: păstram mereu câte un gând pentru a doua zi, un gând lăsat în faţă, înainte, pentru a fi înfăptuit sau măcar de visat înfăptuirea lui, chiar dacă visul

nu se realiza niciodată. Trăiai o veşnică amânare, dar era frumos că aveai ce amâna. Credeai şi asta era totul. Credeam adică, în propriile mele închipuiri. Vine însă vremea cumplită când nu mai poţi crede, pentru că nu mai ai în ce să crezi, sau pur şi simplu nu mai poţi spera în ceea ce ştii singur că nu are nici o şansă de a se înfăptui. Şi e groaznic atunci, simţi că în jurul tău se cască un gol imens ce te înghite.

Eugen se opri, tăcând un timp, apoi continuă pc acelaşi ton potolit, egal:

— Vroiam să-ţi povestesc o întâmplare de pe vremea aceea. în curtea marc şi largă a magaziei – aşa spuneam noi silozului – copiii de pc strada noastră jucau fotbal toate după-amiczilc, mai ales în vacanţa de vară, când de dimineaţa până seara alergau fără să obosească pe sub umbra castanilor cu coroane bogate, umbroase, fugărind câte o minge de cârpă sau – în cel mai bun caz – câte una grea, cioplită din cauciuc dc anvelopă groasă de autocamion. Era vai şi amar dacă te lovea în faţă ghiuleaua asta grea de cauciuc. Şi acum ţin minte că o dată m-a plesnit în nas, că nu mi-am putut reveni aproape o oră întreagă.

Eu eram printre cei mai mărunţei şi nu prea aveam loc în echipa străzii, care mereu avea câte o dispută cu alte echipe. Şi, Doamne, cât aş fi dorit să joc, să fiu titular. Dar nu era chip. Niciodată nu prindeam echipa, cum se spune azi. Altceva mă durea însă mai tare: am băgat de scamă că în echipă îşi făcuse totuşi loc unul mai mic decât mine, mai sfrijit şi, pe deasupra, juca şi mai prost ca mine. Explicaţia era simplă: acesta era proprietarul mingii. Şi încă una nouă, mare, de gumă, foarte uşoară, fiind goală pc dinăuntru, nu ca celelalte, grele, cioplite din cauciuc masiv de anvelopă dc camion. Am lovit-o doar dc două-trei ori, pentru a le-o da înapoi când ieşea din ,,teren'*. Mergea aşa de uşor şi era aşa de plăcut să joci cu ca, desculţ, bineînţeles, cum eram toţi, nu ca celelalte care îţi zdreleau degetele când încercai să le loveşti mai tare. Dacă aş fi avut şi cu o asemenea minge! M-aş fi jucat cu ea toată ziua şi aş fi intrat desigur şi în echipa străzii, ba mi-aş fi făcut şi o echipă a mea şi aş fi fost căpitanul ci! Şi atunci s-a născut un vis îndrăzneţ în mintea mea : ştiam că tata n-arc bani să-mi cumpere o minge marc dc gumă, dar auzisem că dacă

strângeai o anume cantitate dc cârpe şi o predai, primeai în schimb o asemenea minge! M-am interesat şi am aflat că într-adevăr aşa era şi atunci m-am apucat sârguincios, cu încăpăţânare să adun cârpe. Cantitatea care se cerca nu mi se păruse foarte marc la început. Curând aveam să-mi dau seama – când le tot cântăream la o vecină pe cele deja adunate – că trebuiau destul dc multe pentru a completa greutatea minimă. Umblam ca un bezmetic, prin toate părţile, adunând mereu. Am încercat să iau şi de pe acasă, luând pc furiş câte ceva purtat, vechi. Doar că nu prea erau haine nici vechi, nici noi. Biata mama m-a surprins de câteva ori şi mi-a reţinut nişte cârpe care, în sărăcia noastră, erau încă utilizabile. Şi, în sfârşit, ziua cea marc sosi. Adunasem cantitatea cerută şi m-am dus victorios la depozitul de colectare cu un sac plin în spate, să-mi iau mingea. Şi, închi- puieşte-ţi, am primit-o! Era marc, roşie, cu ccrculcţe albe, parcă o văd şi azi. Dar – aşa cum mi se întâmplă mie, de obicei – nu mi-a fost dat să am parte de ca multă vreme. N-am apucat să joc nici două-trei după amieze pline – s-a nimerit tocmai atunci să am nişte lecţii mai grele de făcut, a şi plouat, şi s-a întâmplat nenorocirea. Venind de la şcoală – că o luam şi la şcoală ca să mă mândresc – mă jucam pe stradă cu ea. O loveam şi apoi fugeam ca s-o ajung, când d*n greşeală, izbind-o prea tare, mingea a pornit în marc viteză, pătrunzând apoi pe gura unui canal subtc^în de scurgere ce trecea pe sub calea ferată care se intersecta cu strada. Eram disperat. Canalul era foarte lung şi mult prea îngust ca să mă pot strecura prin el. Am fugit acasă şi am adus o prăjină căreia i-am bătut un cui în vârf ca să pot trage mingea. Cu lacrimi în ochi, m-am chinuit s-o scot până s-a lăsat întunericul. A fost în zadar. M-am întors scara târziu acasă. Ai mei erau speriaţi că nu venisem până alunei şi voiau să mă certe. Eu stăteam în faţa lor, cu prăjina în mână, iar din ochi îmi curgeau şiroaie mari de lacrimi. Printre sughiţuri de plâns, abia am putut explica ce se întâmplase. Nu m-au mai certat. Mama m-a sărutat şi i-am văzut în ochi o lacrimă cc da să cadă.

Mulţi ani după aceea şi chiar acum de curând, când am trecut prin dreptul căii ferate, nu mă puteam opri să nu privesc, cu ură aproape, gaura neagră a canalului care-mi

înghiţise cu sălbatică lăcomie una dintre puţinele bucurii ale copilăriei mele, poate chiar singurul vis înfăptuit atunci.

Eugen se opri. Maria, muşcându-şi buzele să se stăpânească, ii spuse căutând să pară calmă, dar vocea îi trăda tulburarea:

— Frumoasă şi tristă povestea aceasta. Tristă mai ales . . . însă nu mai putu continua.

Şi atâta i se păruse de prisos. Şi-l închipuia pe micul Eugen plângând, în căutarea mingii, neajutorat, sărman. îl privi pe tânărul trist de lângă ca. Avea încă atâta copilărie pe chipul său, uitată parcă acolo, nici de el ştiuta, de fapt bine înfiptă în sufletul lui, cârc era tot de copil. 11 mângâie cu infinită blândeţe. El îi ghici parcă gândurile şi îşi lăsă capul pe pieptul ci, ca spre a fi ocrotit, ca atunci, cândva, demult, când era într-adevăr copil.

Nu mai vorbiră nimic şi poate nici nu trebuia. Era mai bine aşa. Nici n-ar mai fi fost nimic de adăugat.

* * *

Maria îl opri şi la masa de prânz. îi trebui însă mult timp pentru a-l convinge să nu plece. îi ghici teama, neliniştea, văzându-l încordarea de pe obraz.

— Nu-ţi fie frică. Nu vine nimeni. E închisă şi poarta de la stradă, fii liniştit. Azi suntem numai noi doi.

După ce luară masa, ca aduse cafele şi le băură în tihnă, alături de păhărele de lichior. Aveau impresia că sunt dc multă vreme împreună, că stau de o viaţă şi că aşa vor rămâne toată viaţa. Fumară liniştiţi, fără nici un gând neplăcut care să le otrăvească intimitatea. Nimic nu-i ameninţa sau nu părea să-i ameninţe. De fapt, nici numai exista nimeni în afară dc ei doi. Si chiar dacă ar fi existat nici nu le

•

păsa. Acum nu mai conta nimic. Se priveau din când în când cu dra- loste, se apropiau unul dc altul, se sărutau îndelung, apoi treceau în camera alăturată. Abia acum, privind-o cu atenţie, îşi dădu seama Eugen că e mai tânără decât părea ea de obicei. Cu părul negru, lung, desfăcut din cocul acela bătrânesc, ca părea cu totul alta. Era într-adevăr frumoasă, aşa cum remarcase şi Andrei. Numai că era dc, o frumuseţe tristă,

dc fapt şi zâmbea foarte rar, doar uneori, atunci când se priveau în ochi.

0 sărută, strângând-o puternic în braţe. Ea îi răspunse şi fură iarăşi fericiţi în lumea lor alcătuită din numai două fiinţe.

Mai târziu, spre seară, ea îl rugă:

— Povesteşte-mi despre mama ta.

El tresări violent. Maria îl privi, presimţind că pusese degetul pe o rană dureroasă.

— lartă-mă! Lasă, mai bine renunţă, îl rugă Maria.

El lăsă capul în pământ, apoi se întoarse spre geamul care dădea în grădină. Rămase aşa nemişcat multă vreme şi pe neaşteptate, se răsuci spre Maria, privind-o îndelung.

— Adevărul c că mă simt cumplit de umilit amintindu-mi de tot cc-ţi voi povesti, deşi de atunci au trecut destui ani. Nimic nu s-a şters din inima mea. Iar biata mama? Ba, care a trăit aceste întâmplări îngrozitoare, le arc cu atât mai mult înfipte adânc în sufletul, în trupul său chiar. Ea nici acum nu suportă să ne vedem, pentru că ştie că eu am aflat totul, sau înţelesesem deja o bună parte din ce s-a întâmplat încă pe vremea aceea. Aş fi vrut s-o conving că am uitat totul, că nu am pur şi simplu memorie, că acele întâmplări, odată consumate, nu mai există, s-au dus, au dispărut în neant. Eugen făcu o pauză ca pentru a-şi aduna gândurile şi continuă cu aceeaşi voce scăzută, stinsă parcă, de om bolnav:

— Tata fusese arestat. Rămăsesem doar noi doi, fără nici o posibilitate de trai, fără nici un venit. A căutat un post în învăţământ – ca era învăţătoare, dar nu mai profesa. Aceasta fusese dorinţa tatălui meu, ca mama să se poată ocupa îndeaproape de mine, el fiind mai tot timpul plecat. I se refuză primirea, de fapt, reprimirea în învăţământ, pentru că imediat după absolvire predase un timp, până s-a căsătorit. A fost nevoită să accepte un post pe care în alte condiţii l-ar fi considerat umilitor pentru pregătirea ei: femeie de serviciu la o biserică dintr-un oraş apropiat. Ne mutarăm deci acolo, sfătuiţi de o rudă că ar fi mai bine să părăsim oraşul, pentru a ne apropia de locul unde era deţinut tata până la proces şi unde, de altfel, şi urma să aibă loc acesta.

Ni s-a sugerat, pare-se şi de către alţii, să plecăm deoarece aici ne ştie lumea că avem pe cineva arestat în familie. Naivităţi! Parcă în altă parte nu s-ar fi aflat până la urmă.

Ajunşi acolo, ne-am instalat într-o locuinţă mizeră, de fapt o cameră joasă, întunecoasă, având alături o bucătărie minusculă. Suma pe care o primea de la biserică era neînseamnată, cu totul insuficientă pentru noi doi. Mama era foarte amărâtă, plângea într-una, blestcmân- du-şi zilele. încercase de câteva ori să ajungă la tata, dar n-a fost chip. Nu aflase nimic despre el, auzind doar că procesul nu avusese loc, însă nu se ştia încă data când va fi programat. Mai târziu, cu marc greutate şi după mai multe audienţe, reuşi să-l vadă de câteva ori pe tata la vorbitor pentru câteva minute, însă nu aveau de fapt voie să vorbească cine ştie ce.

Ea credea în nevinovăţia tatei, era convinsă că el nu fusese decât o unealtă în mâinile altora, mai mari şi mai puternici. Ceea ce doar parţial era adevărat. Trebuie să recunosc asta cu nespusă părere de rău. Cu toate acestea, eu niciodată până astăzi n-am contrazis-o. Am lăsat-o sâ creadă că tata a fost o victimă a altora, un om care a plătit pentru alţii. N-avca nici un rost să afle întregul adevăr. Sau, poate, îl ştia, dar se încăpăţânează şi azi să nu-l creadă. Nu ştiu. Trăiam deci în mizerie, cu frica în sân, pentru că auzisem lucruri ce ne-au pus pe gânduri. Vreau să spun pe mama, eu fiind încă destul de crud, de fapt eram doar un copil. Se zvonea că, în unele cazuri, după ce era arestat cineva, era închisă şi familia pentru cercetări, de fapt soţia şi cei majori din casă. Mama era îngrozită la gândul că aş putea rămâne singur. Nu ştiu cât de adevărate erau zvonurile, dar ea săraca le credea şi se temea tot timpul că aşa ceva i se va întâmpla şi ei.

într-o zi, pe neaşteptate, am primit vizita unui ins, care, de cum l-am văzut '— cu instinctul meu de copil – mi-a fost antipatic. Se recomandă cu nu ştiu ce funcţie şi ne spuse că se ocupă de situaţia tatălui meu. Aveam să aflu mult mai târziu, după ani şi ani, şi cu totul întâmplător, că individul nu avea nici pe departe funcţia pe care şi-o declina, că nu reprezenta pe nimeni decât poate pe sine şi că venise la noi din proprie

iniţiativă. Mama îl primi – fireşte, bucuroasă – în speranţa că va afla veşti despre soţul ci, deşi i-am citit şi teama în ochi, ncînţelcgând prea bine de ce venise, de fapt, insul acela la noi. Pândele – că aşa îl chema – începu să-i pună tot felul de întrebări, ncuilând să adauge mereu că o face în interesul tatei, pentru a-i uşura situaţia la proces. întrebă tot ce se poate imagina, îl intcrcscau orice fapte, cât de mărunte, uncie chiar din trecutul îndepărtat, fără nici o legătură cu cauza tatei, cu acuzaţiile ce păreau a i se aduce la viitorul proces. Mama îi răspundea supusă, căutând să fie cât mai exactă în tot ce spunea. Pentru că doar aşa – repeta mereu Pândele – îl putea ajuta efectiv pe tata. Nu-mi aduc aminte exact cum sunau întrebările, dar biata mama nu-şi dădea seama că ele urmăreau să-l înfunde mai rău pe tata decât să-i uşureze situaţia. Apoi mă luă pe mine la rând şi mă ţinu aşa cam o oră, făcând pe sfătosul blajin cu mine, mângâindu-mă pe obraji, cliiar zâmbindu-mi binevoitor. Nu-mi plăcea deloc omul şi simţeam instinctiv primejdia. Mă enerva şi felul cum arăta: grăsuliu, cu o mustaţă neagră, subţire, despicată la mijloc, păr ondulat, pe deasupra avea şi nişte degete scurte, groase, cu unghiile negre, nespălate. Din ziua aceea, Pândele începu să vină mereu în casa noastră, cu şi fără treabă, sau aşa cel puţin mi se părea mie. Mama îl primea politicoasă, nădăjduind că, într-un fel sau altul, omul acela l-ar putea ajuta pe tata. Spuneam că uneori venea fără treabă, dar eu eram sigur că el uimărea ceva anume. De fiecare dată căuta parcă să pară cât mai amabil, atât cât putea fi el de amabil. Avea o jovialitate de prost gust care-ţi sărea în ochi, oricât ai fi fost de puţin pretenţios. încerca să-mi intre pe sub piele, aducându-mi bomboane, biscuiţi şi altele, ceea ce pe vremea aceea era un lux pentru unii ca noi. Degeaba însă, nu-l puteam suferi şi pace. Venea deja de destulă vreme la noi şi mama începuse să fie iritată de vizitele sale care nu-i aduceau ajutorul promis pentru tata. El însă continua să-i facă promisiuni că o să intervină la momentul oportun. într-o zi, ne aflam în bucătărie când a venit din nou Pândele. Ne-a salutat zâmbind ca de obicei, sigur pe el, a zăbovit puţin, privind-o mereu insistent pe mama. Când s-a apropiat întâmplător de mine, l-am simţit că era băut. Duhnea a rachiu. Apoi, dintr-o dată, a invitat-o pe

mama dincolo în cameră, spunând că arc să-i comunice ceva foarte important şi, fără să mai aştepte răspunsul ei, trecu dincolo. Mama l-a urmat mirată, sperând că poate, în sfârşit, Pândele avea vreo veste de la tata. Uşa dintre bucătărie şi cameră nu se închidea complet, rămânând întotdeauna lipită doar, aşa că am auzit fără voia mea tot ce s-a vorbit dincolo. N-am să-ţi reproduc discuţia, pentru că nu mai am nervii necesari pentru asta. O rezum* totuşi foarte pe scurt: Pândele îi spunea mamei că ar putea aranja el ca tata să fie condamnat la o pedeapsă uşoară sau poate chiar să-l scape, considerându-i-sc pedeapsa deja executată prin detenţia efectuată înainte de proces. Mama s-a bucurat, desigur, şi am auzit-o mulţumindu-i călduros. Ei, – şi acum urmează mârşăvia – el încerca... – cum să-ţi spun, Maria? – îi cerca să. .. fie a lui.

în momentul acela aş fi vrut să sar la cl, sa-l iau 'de gât cu puţinele mele forţe de copil şi să-l sugrum. Rămăsesem ca paralizat pe scaun. Era prea mare murdăria pe care o auzeam, ea depăşea puterea mea de înţelegere şi mă copleşise. Am rămas ţintuit locului. A urmat o tăcere de câteva clipe, probabil mama era uluită, sufocată de indignare, ca apoi să răsune puternic două palme şi am auzit-o stri- gându-i:

— Ieşi imediat afară! Şi să nu mai calci niciodată pe aici. Niciodată, mă auzi?

L-am văzut imediat pe Pândele ieşind din cameră, roşu în obraz. Din uşă i-a strigat mamei:

— Gândeşte-te bine! Pot să-l ajut! De tine depinde totul.

Când a apărut mama în bucătărie, am văzut că era răvăşită. N-am lăsat să se vadă că auzisem discuţia. Ea m-a săgetat cu privirea pentru a se convinge dacă într-adevăr nu auzisem nimic. Atunci m-am ţinut tare, făcându-mi de lucru cu un caiet şi s-a mai liniştit puţin. Un timp, Pândele n-a mai venit şi ne bucuram amândoi că am scăpat de el. Când, deodată, a apărut iar. Mama l-a primit cu extremă răceală, ncvorbindu-i aproape deloc. Tipul, decum intră, preciză că este în misiune oficială. Se temea probabil să nu fie dat imediat afară. Chiar începu să pună tot felul de întrebări mamei şi chiar mie. Apoi, făcându-se că-şi caută ţigările, spuse:

— Ei, drăcie! Le-am terminat. Vrei să tragi tu, puştiule, o fugă să-mi adnei un pachet de Naţionale?

M-am uitat la mama, ca pentru a-i cere încuviinţarea. Ea îmi făcu semn să plec, nebănuind, naivă cum era, pericolul. Tutungeria era la colţul străzii, câteva case mai încolo. în câteva minute eram deja înapoi. Când am ajuns în dreptul uşii, am auzit dinăuntru zgomotul unei lupte şi, parcă, vocea mamei zicând iritată ceva. M-am oprit involuntar. Uşa se deschise brusc şi apăru Pândele furios, aproape să dea peste mine.

% — Poftim ţigările, i-am spus.

Le luă, fără să-mi mulţumească, ba chiar privindu-mă cu duşmănie.

Mi-c din ce în ce mai greu să povestesc mai departe. îţi voi spune foarte pe scurt că, după alte câteva zile, Pândele i-a spus foarte clar mamei că dacă nu-i acceptă propunerile, nu numai că nu intervine în favoarea tatei, ci, dimpotrivă, are el grijă să-l înfunde şi mai rău. Şi, ca o primă măsură de represalii, o anunţă că nu-l va mai putea vizita de acum încolo. Mama nu-l crezu că va putea face asta. Aşa cum nu sc ţinuse de cuvânt că o să-l ajute, tot aşa nu se va ţine nici acum că o să-i facă rău, gândea ea cu aceeaşi inocenţă de până atunci.

Doar că s-a înşelat amarnic: nemernicul se ţinea de cuvânt când era vorba să facă rău. Şi ea se convinse în curând de asta. încercând să mai obţină o convorbire cu tata, nu numai că nu i s-a mai dat voie, ci i s-a spus hotărât nici să nu mai încerce.

Adevărul era însă altul şi aveam să-l aflu mai târziu. Nu individul aranjase ca mama să nu mai fie primită la vorbitor. El nici nu avea marc putere. Se sistaseră toate vizitele la cei închişi în vederea proceselor ce urmau să aibă loc. Deci nu era vorba de vreo situaţie specială a tatei. Dar biata mama nu avea de unde să ştie asta şi a intrat în panică. A venit acasă plângând disperată, crezând că omul acela poate să-i facă altele şi mai îngrozitoare tatălui meu. Ba, mai mult decât atât, un vecin care-l văzuse pe Pândele venind pe la noi, îi spusese într-o zi:

— E om mare ăsta, doamnă Grindea, e tare al dracului. Ăsta poate face şi desface orice. Aveţi grijă să nu vă facă cine ştie ce necaz. Că e om rău. Vă spun eu, că mi-a zis mic unul care lucrează cu el. Câte a făcut ăsta la viaţa lui...

Asta a înspăimântat-o de-a binclca pe mama. Plângea toată ziua, plângeam şi eu lângă ea. Nu era nimeni în lumea

asta să ne ajute, să-l ajute pe tata. Abia ne duceam zilele ca vai de noi şi nici măcar nu eram lăsaţi în pace.

Pândele reapăru într-o zi ferchezuit şi mirosind a colonie proastă, ne dădu bună ziua foarte vesel, întrebându-ne ce mai facem. Aş fi vrut să-l dau afară, dar mama îi oferi loc, privindu-l apoi în tăcere.

După un timp, cu lacrimi în ochi, îl întrebă:

— Ce vrei de la noi, domnule Pândele?

— Eu? făcu el pe miratul. Nimic, ce să vreau?

— De ce nu ne laşi în pace cu necazurile noastre, că avem şi aşa destule.

— Ce v-am făcut? Eu vreau să vă fiu de folos. Dar dumneata nu vrei să-ţi ajuţi soţul.

Mama se înfurie:

— Nu ţi-e ruşine de copilul ăsta?

— Păi, spune-i să iasă puţin afară, ca să putem vorbi în linişte.

— Ba n-arc să iasă el. Dumneata ai să ieşi. Şi încă acum, imediat, înainte de a trânti uşa, a adăugat ameninţător, cu ură chiar:

— Nu uita că se apropie procesul. Puşcăria pe viaţă îl mănâncă pe bărbat-tu. Ţine minte asta! Şi numai eu îl pot ajuta.

N-are rost să-ţi spun că asemenea scene s-au repetat sub diferite forme şi variante de nu ştiu câte ori. Mama a rezistat eroic, fără să facă nici o concesie. în oraş circulau zvonuri îngrozitoare. Se părea că toţi cci amestecaţi în afaceri cât de cât politice vor fi foarte aspru pedepsiţi, mergând până la condamnarea la moarte. Mama îşi pierduse minţile Ia auzul acestor veşti, mai ales că ea nici nu ştia exact de ce era acuzat tata. într-un asemenea moment nefericit, când mama era în culmea disperării, pică iar Pândele. Eu trebuia să merg la şcoală după-amiaza. Mama n-a vorbit de loc cu el cât am fost cu acolo. A stat cu privirea aţintită în pământ. M-a sărutat pe frunte şi am plecat la şcoală, cu inima grea. Nu ştiu ce s-a întâmplat în absenţa mea şi nici nu vreau să-mi închipui. Când m-am întors, l-am găsit pe Pândele instalat comod la masă, cu

o sticlă de vin în faţă, aproape goală. Avea haina pusă pe speteza scaunului. Văzându-mă, mama a lăsat ochii în jos. Era palidă, parcă slăbită. El părea foarte bine dispus, râzând tot timpul fără nici un motiv. Nu ştiu dacă am înţeles pe loc ce sc întâmplase, mai curând am simţit că s-a petrecut ceva groaznic. Am ţâşnit, afară, trântind uşa cu zgomot. Alergam, nici eu nu ştiu unde, cu pieptul înecat de plâns. M-am oprit la colţul străzii, m-am rezemat de gard, şi, acolo, m-a găsit mama. M-a luat în braţe şi a început să mă sărute aproape cu disperare. Cred că întâi am respins-o, dar i-am simţit lacrimile pe faţa mea am îmbrăţişat-o şi cu. De atunci, de câte ori veneam de la şcoală, îl găseam acolo. N-am mai vrut să vorbesc niciodată cu el. Devenise stăpânul casei. Am chiar impresia că a maltratat-o pe mama. Ea îl suporta însă, cu voinţa complet înfrântă, nădăjduind în marea ei naivitate că-l ajută pe tata. Era însă şi altceva, mult mai grav. Ea se temea că dacă-l refuză, îi va face tatii un rău ireparabil. Era prizoniera acestei bestii care o şantaja odios.

Numai că paharul nu fusese încă băut până la fund, pentru că uciurile nu s-au oprit aici. Pândele a apărut într-o zi însoţit de nişte indivizi cam tot de teapa şi înfăţişarea sa. Erau încărcaţi cu sticle de vin şi se vede treaba, puşi pe chef mare, deşi mai toţi păreau deja băuţi. Mama s-a înfuriat şi a vrut să-i dea afară, dar Pândele a ameninţat-o în faţa tuturor că este în posesia unor date foarte compromiţătoare despre tatăl meu – şi chiar a scos nişte hârtii – atră- gându-i atenţia că dacă nu se supune, va face ca aceste date să parvină procuraturii. Ba, mai mult decât atât, a ameninţat-o, spunându-i că o are la mână şi pe ea pentru complicitate la faptele pentru care era acuzat tata. Mama s-a speriat de moarte, pentru că deşi nu luase în nici un fel parte la afacerile încurcate ale tatălui meu, ştiuse totuşi câte ceva sau măcar bănuise că lucrurile nu erau chiar în ordine. Ea s-a crezut într-adevăr ameninţată şi, neavând ce face, a trebuit să-i accepte pe prietenii lui Pândele în casă. Aceştia au chefuit până spre dimineaţa. Dar asta nu le-a fost îndeajuns. Peste câteva zile s-au reîntors, de data asta având şi câteva femei după ei. Nu-ţi voi descrie cum arătau ele. îţi poţi închipui şi singură. A urmat un chef dezgustător, cu scene oribile la care a trebuit să asist şi cu. Deşi mă retrăsesem în

bucătărie, auzeam totul, iar apoi, uşa, aşa cum ţi-am spus, nu sc închidea bine, plus că era un du-te-vino continuu. Evident, lumea aflase deja de cele ce se întâmplau în casa noastră şi multele neplăceri care au urmat s-au datorat şi acestui lucru.

în seara când veniseră cu femei, indivizii, în frunte cu Pândele, erau parcă mai beţi şi mai demenţi ca altă dată. Au băut, s-au înjurat, chiar s-ău lovit între ei – probabil îşi disputau una dintre femei – cred că au făcut chiar şi dragoste acolo în promiscuitate. Mama stătea mai mult cu mine în bucătărie, dar trebuia să meargă şi dincolo măcar din când în când, la comanda autoritată a lui Pândele. Ţin minte că în seara aceea mama l-a rugat de câteva ori să-i dea afară pe ceilalţi, cu femeile lor cu tot. N-a fost chip, indivizii se dezlănţuiseră cu totul, punând pe una din femei să sc dezbrace şi să-i servească goală printre privirile ochilor lor parcă plesniţi de băutură, pipăită cu lăcomie de mâinile lor curioase şi brutale. Mama, pierzându-şi răbdarea, îl chemase pe Pândele în bucătărie:

— încetaţi odată cu porcăriile astea! Nu vă e ruşine de copilul ăsta?

— Ce copil mă, ce copil? Acuşi e bărbat, azi-mâine. Să vadă şi să înveţe şi el ce e femeia. Lasă că-l dăscălesc eu.

— Taci din gură, neobrăzatule!

— Hei, gura! Uite plecăm dacă te duci să ne mai aduci două- trei sticle de vin. Le mai bem pe astea şi zău plecăm, numai adu vinul.

Mama luă banii şi plecă după vin, neştiind săraca ce va urma.

Abia ieşise ea pe uşă, ca Pândele, uitându-se rânjind la mine, îmi spuse înveselit î

— Ia vino încoa, ţâncule, să te învăţ eu ceva! Hai, intră şi tu dincoace cu noi.

M-am ferit, dar m-a apucat strâns de braţ şi m-a târât după el în cealaltă încăpere, împingându-mă cu putere înăuntru. M-am împiedicat şi era cât pe ce să cad. Revenindu-mi, am privit în jur: toţi erau beţi, stăteau în jurul mesei cu paharele în mâini, privindu-le îndobitociţi, iar printre ei se

plimba goală o femeie masivă, voluminoasă, cu nişte şolduri ce păreau două şunci imense. Când s-a întors spre mine, i-am văzut sânii mari, atârnându-i obosiţi şi parcă goliţi pe dinăuntru. Eram atât de ruşinat, încât m-am întors spre uşă, încercând să fug.

Dar Pândele mă apucă repede şi mă împinse înainte, lângă femeia care mă privea rânjind batjocoritor.

— Stai aici, puştiule! Ia priveşte-o! îţi place? Vezi ce pulpe şi ce ţâţe are?

Eu stăteam buimăcit, cu capul în pământ.

— Trebuie să-ţi faci puţin curaj. Ia dă, mă, un pahar de vin la flăcăul ăsta să-l întărim puţin, să-i vină vlaga.

Lău paharul şi mi-l întinse. Văzând că-l refuz, strigă puternic:

— Bea mă, că te pocnesc, şi fără să mai aştepte, mi-l duse cl la gură şi mi-l răsturnă pe gât. Vinul mai mult se vărsă pe jos, ceea ce-l înfurie peste măsură şi, luând alt pahar, mă obligă să-l beau aproape în întregime. Vinul, băut pe nerăsuflate şi fără nici o plăcere, mă ameţi imediat, camera începu să se învrâtească cu mine şi, dacă nu mă rezemam de masă, cred că m-aş fi prăbuşit. Dar Pândele nu era încă satisfăcut. Nu mă lăsă până nu am mai băut încă un pahar. Nici nu ştiam ce e cu mine. Cred că nu mă îmbătasem sau poate eram ameţit mai mult de fumul gros de ţigară, de gălăgia celor din jur, de tot ce puteau să-mi vadă ochii acolo. Când mă mai dezmeticii puţin, încercai să văd ce se întâmplă în jur. Femeia aceea goală mă privea în continuare, zâmbind obraznic, în timp ce Pândele, cu o mână pe şoldul ei, îi şoptea ceva la ureche. Ea dădea din cap amuzată. Apoi el se întoarse spre mine:

— Ei, băiete, să trecem la treabă. Trebuie să devii şi tu bărbat în seara asta. Flori, îi zise el femeii, ia-l în primire şi prelucrează-1

puţin. Noi o să ne facem că nu vedem. Putem stinge şi lumina ca să nu vă jenaţi.

Femeia aceea oribilă se apropie de mine. Nu înţelesesem încă ce vrea. Doar când a pus mâna pc mine şi i-am simţit

mirosul de transpiraţie, de om nespălat, atunci instinctiv mi-am dat seama şi am sărit iute într-o parte, cuprins de un imens dezgust. Ceilalţi râdeau gros, distrându-sc la vederea acestei scene. Dar Pândele avea gândul lui, bine înfipt în cap şi interveni hotărât:

— Băieţelul e neînceput. Păi să-i facem botezul. Hai, nu fugi, că o să-ţi fie bine. Nu te speria. Eu deja ajunsesem la uşă. Atunci, enervat, cl mă apucă, îmi smulse cămaşa de pe mine şi ajutat încă de cineva îmi trase pantalonii. N-am trezit gol în mijlocul râsului tuturor, mi-era îngrozitor de ruşine, mi se făcuse frig şi aş fi vrut să mor în clipa aceea. însă calvarul abia începea. Mă trântiră în pat şi femeia aceea care mirosea îngrozitor se prăvăli asupra mea cu toată greutatea ei. I-am simţit grăsimea trupului ci hidos, pielea umedă, rece, ca de reptilă. Transpirasem, sufocat de greutatea ci, iar vinul băut îmi dădea o senzaţie aproape de vomă. Femeia începu să mă mângâie, să mă sărute, să mă pipăie peste tot. îmi era în continuare frig, deşi curgeau apele de pe mine, încercam să mă desfac din strân- soarea ei. Mi-a fost imposibil. Ea mă săruta în continuare cu gura ci marc, cărnoasă, căutând-o mereu pe a mea. Eu o evitam, dar până la urmă m-a sărutat pe buze şi mi s-a făcut o greaţă aproape de moarte. Cum eram întins sub ca, vedeam doar picioarele bărbaţilor care se adunaseră lângă pat, urmărind cu aviditate scena, aşteptând continuarea ei. Nu ştiu ce s-a mtâmplat mai departe. Eram ameţit, pierdut, cred că am leşinat sau mi s-a părut. Avem o ciudată stare în care se amesteca greaţa cu o curiozitate aproape bolnăvicioasă care apăruse nu ştiu de unde din adâncurile mele. Am leşinat de-a binelea până la urmă, nu înainte de a simţi în ultimul moment de luciditate, prin vălmăşagul ce-mi juca prin faţa ochilor ameţiţi, o căldură violentă ce-mi străbătu trupul, ca un fulger fierbinte, dureros, prelung, poate ca o lamă ascuţită ce mă sfârtecă adânc şi am avut impresia unei căderi într-o prăpastie imensă, a unei scufundări în încleştarea pulpelor femeii, alunecând tot mai jos, din ce în ce mai repede, având însă mereu treză senzaţia unei dureri atroce la care se adăuga greaţa ce-mi sfâşia stomacul până la vomă. Apoi m-am pră

buşit, strivit în fundul prăpastiei, cu o zguduitură puternică, şi dnî mine ieşi, aproape insuportabil de dureros de data aceasta, şi ultimă picătură de vlagă. După aceea, întuneric, n-am mai simţit nimic. Murisem.

Când m-am trezit, eram întins pe pat, acoperit cu o pătură şi-mi era foarte rău. Mama stătea aplecată deasupra mea şi-mi punea o compresă rece pe frunte. Nici azi nu ştiu când s-a întors, dacă â văzut ceva din scena îngrozitoare care avusese loc. M-a privit. Am privit-o şi eu. în acelaşi moment am izbucnit amândoi în plâns. Ea ştia de ce plânge. Eu nu, dar aveam sentimentul că trebuie plâns şi că eram amândoi la fel de nenorociţi, de striviţi, de umiliţi.

Capitolul XVIII

Eugen apăjru luni pe şantier schimbat, cu faţa mai luminoasă, altfel ca dc obicei. Se apucă bine dispus de lucru, neacordând nimănui nici o atenţie, retrăind clipă dc clipă tot ce i se întâmplase în ultimele două zile. Cei din jur observară schimbarea şi-l priveau nedumeriţi, cu destulă curiozitate, unii dintre ei de-a dreptul intrigaţi, pentru că nu-l văzuseră niciodată astfel. Vreo câţiva chiar 6e apropiară de el, pentru a-l vedea mai bine. Eugen lucra, fluierând încetişor, ca pentru el. Până la urmă, unul din ei nu se mai putu stăpâni şi-l întrebă:

— Ce-i cu tine, Grindea? Ce-ai păţit de eşti aşa vesel?

— Nimic. N-am păţit nimic.

— Parcă te ştiam altfel, mai posomorât.

— Sunt şi eu azi mai vesel, ce te miri?

— Măi, tu ai înnoptat pe undeva şi ţi-a fost cald aşternutu .

Eugen îl înjură în gând, se făcu că nu-l aude şi-şi văzu mai departe de treabă. Omul plecă, văzând că nu primeşte nici un răspuns. Ziua trecu liniştită fără să 6e întâmple nimic deosebit. Insă nu-i fu dat să se bucure de ea, întreagă. Puţin înainte de plecare veni la el inginerul.

— Grindea, bine că te văd.

— Să trăiţi!

— Ai depus tu o cerere pentru înscriere la facultate la fără frecvenţă?

Da, depusese într-o zi o cerere la direcţie sfătuit de Andrei. Văzând că nu primeşte nici un răspuns, îşi luase gândul de la ea, dân- du-şi seama că desigur fusese respinsă şi îngropată undeva într-un dosar.

— Da, mai demult am depus o cerere. La care n-am primit nici un răspuns.

14 – Lungile apusuri de soare

Inginerul se scărpina în cap încurcat, apoi codindu-sc, îi zise:

— Mi-au spus cei de la cadre că deocamdată nu-ţi pot da nici un răspuns. Trebuie să mai studieze problema. Ştii, situaţia ta e mai complicată: familia, adică tatăl tău, obligă la o mai atentă examinare a chestiunii.

Lui Eugen îi dispăru ca prin farmec toată buna dispoziţie de până atunci.

— Şi de ce nu m-au chemat, să-mi spună mie măcar, ci v-au rugat pe dumneavoastră să-mi transmiteţi toate astea?

— Nu te mai formaliza şi tu pentru fleacuri. Ce, asta-i important că nu tc-au chemat să-ţi spună ţine sau că nu ţi-au aprobat încă cererea?

— Aveţi dreptate, dar măcar să aibă atâta curaj şi să-mi spună mic de-a dreptul.

— Ei lasă, măi, nu-ţi fă tu probleme din asta. Trebuie văzut acum ce e de făcut. Peste ăştia de la cadre e greu de trecut. Dacă au zis ei o dată nu, greu mai poţi urni după aceea căruţa.

— Ştiu eu asta, dădu Eugen amărât din cap, nu e prima dată când mă lovesc de ei.

— Trebuie mers undeva sus şi vorbit acolo.

— Unde sus? Şi cât de sus? La Dumnezeu?

— La direcţie. Eu am încercat să le spun ălora de la cadre că nu mai c cazul după atâţia ani dc socialism să facem din asta o problemă. Acum câţiva ani da, era altceva. Dar n-am putut să fac nimic. Mi-au zis să nu mă amestec că nu e treaba mea.

Inginerul dădu neputincios din umeri.

— Se pare că nu mai e nimic de făcut, constată Eugen dând să plece.

— Nu aşa, mă, nu te lăsa. Dă-i încolo de încuiaţi. Ce, după ei merge?

— încuiaţi, neîncuiaţi, dar ci hotărăsc.

— Or fi hotărând ci acuma şi aici. Şi apoi nu toată lumea îi făcută di n încuiaţi. Trebuie să te baţi, Grindea. Numai aşa răzbaţi. Ascultă-mă pe mine, că nu te învăţ prostii. Du-te sus,

fă memorii, cere audienţe» bate la uşi capitonate. Trebuie să se deschisă o uşă şi pentru tine*

Inginerul plecă, bătându-l prieteneşte pe umăr, chiar îi zâmbi ncurajator.

Da, să sc bată, să facă memorii. Câte memorii nu făcuse c după exmatricularea din facultate şi tot degeaba. Nu ieşise nimic. Ba sc alesese şi cu câteva muştruluieli zdravene când fusese prin audienţe pe la câte un şef. Lucrurile rămăseseră întotdeauna neschimbate, de parcă n-ar fi întreprins absolut nimic. Deci ce rost avea să sc mai zbată de pomană, din moment ce nimic nu se schimba.

Inginerul îi răspunse patetic: „bate-tc”! Dar cu cine să se bată? Când ai în faţă un duşman pe carc-l vezi, poţi să te baţi, ai cu cine: îl vezi când dă el şi dai şi tu, te aperi sau măcar fugi. Dar aşa? El nu avea un duşman propriu-zis, un ins anume, cineva, o fiinţă oarecare sau ceva concret, un obstacol material palpabil pe care să-l poată dărâma sau sări. Există ceva obscur, nevăzut care îi stătea mereu în cale, de care sc lovea întotdeauna, dureros, tocmai pentru că, nevă- zându-l, îi apărea pe neaşteptate, surprinzându-l nepregătit şi izbitura era cu atât mai dureroasă. Şi apoi, tot ce-i spusese inginerul, dându-i atâtea sfaturi – e drept, binevoitoare – ştia şi el demult, nu de ieri de azi. Nu de sfaturi avea nevoie el, ci de ajutorul concret al cuiva» adevărat, şi nu doar de vorbe de îmbărbătare. Şi cât o să mai ducă în spate povara asta? Oare era pentru vecie marcat cu această etichetă de om în care nu sc poate avea încredere? De ce toate astea când el ştia că-şi face datoria la fel ca oricare altul? Ar mai fi putut să-şi pună încă o sută de întrebări şi tot n-ar fi rezolvat nimic. El era stigmatizat şi catalogat definitiv. Nici nu mai aveau acum importanţă criteriile superificiale, după care fusese el încadrat undeva într-o căsuţă, într-un fişier, din moment cc aceste criterii păreau solide, ca de piatră, definitive. Era o conjuraţie, gândi el pornit, o conjuraţie invincibilă. Aceste criterii existau şi asta era totul, chiar dacă el nu le accepta.

îl văzu pe şeful de echipă trecând aproape neobservat ca întotdeauna prin sala de maşini. Sc duse hotărât spre el. îl

opri şi-i spuse că are un necaz. Omul îl întrebă ce s-a întâmplat. Atunci Eugen îl povesti totul dintr-o suflare, îşi spuse şi gândurile care le avusese adineaori , îşi strigă toată disperarea şi deznădejdea. Şeful de echipă îl ascultă tăcut, fără să-l întrerupă niciodată. Când văzu că Eugen termină, vărsându-şi tot năduful, mai stătu puţin, apoi îl întrebă încet, că aproape nu-l auzi:

— Nu, băiete, nu trebuie să gândeşti aşa. Eu cred că ai să poţi să înveţi. Nu se termină lumea cu o hârtie pe care nu o primeşti chiar din prima clipă după ce ai cerut-o.

— Da, numai că eu aştept de atâta vreme hârtia asta. De câţiva ani, nu de ieri, de azi.

— Mâine mergem amândoi la partid. Dar, până atunci, du-te la cadre să-ţi spună ei ţie în faţă că nu-ţi dau hârtia. Să nu zică după aia că nici n-ai fost să întrebi şi că, deci, nici nu aveau cum să te refuze. Fă asta şi spune-mi după aceea cum a ieşit toată povestea.

Eugen se uită la ceas. Mai era puţin până la terminarea zilei de lucru. Alergă la cadre, străbătu culoarul întunecos şi bătu la uşă. Intră. Dădu bună ziua, apoi vorbi pe nerăsuflate:

— Am venit să mă interesez de cererea mea, i se adresă funcţionarului cu care mai vorbise şi data trecută.

— Ce cerere, tinere?

— în legătură cu continuarea studiilor mele la facultate, a fără frecvenţă. Ştiţi...

— A, parcă-mi amintesc...

— Mi s-a aprobat?

Funcţionarul se uită iritat la ceas, apoi răspunse nervos:

— Astăzi s-a cam terminat ziua de lucru. Vino dumneata mâine şi vom vedea.

— Puteţi să-mi spuneţi acum: da sau nu. Pentru asta mai este timp.

— Dar văd că eşti foarte categoric.

— Ce să fac? Aştept de mult.

— Da... da. Am observat eu şi altădată că dumneata eşti cam obraznic. Şi uiţi, uiţi mereu de situaţia dumitale.

— Ce situaţie?

— Te pomeneşti că n-o mai ţii minte.

— Aş dori să aflu de la dumneavoastră ce mi se poate reproşa mie.

— Ehei, tatăl dumitale... zise el dând din cap, cu acrul că ştia el totul.

— Da. Tatăl meu a greşit, şi-a ispăşit pedeapsa şi cu asta cred că s-a închis dosarul. Al lui. Că al meu...

— Asta o crezi dumneata, îl întrerupse nervos funcţionarul.

— Apoi – deşi e tatăl meu – trebuie, judecând la rece, să obser^ văm că nu e vorba de el acum, ci de mine. Eu cer nişte drepturi, nu el.

— Parcă dumneata eşti mai... altfel, mai curat?

— Ce vreţi să spuneţi?

— Doar atât că iar uiţi nişte lucruri: cine a fost dat afară din facultate, eu sau dumneata?

— Tot pentru aceleaşi motive, pentru condamnarea tatei am păţit şi asta.

— Asta o spui dumneata. Dar cine s-a bătut ca un huligan pe şantierul de la Hunedoara? Eu?

— A fost un pretext pentru a mă exmatricula. Eu acolo nu făcusem altceva decât să despart doi colegi care se băteau.

— Poveşti, tinere! Miunciuni, ce mai calea valea. Nu mă lua dumneata pe mine cu chestii din astea că nu ţine.

— Dar nu e drept ca dumneavoastră să mă judeaţi mereu cu măsuri străine. Să mă urmăriţi toată viaţa ca pe un răufăcător!

— Ascultă, tovarăşe, cred că mergi prea departe. Nu mă învăţa dumneata pe mine, cu douăzeci de ani vechime în munca de cadre, cum să judec şi să apreciez oamenii. Şi dacă te mai obrăzniceşti mult, am să propun conducerii să-ţi reeaxmineze dosarul şi află de la mine că n-ai să mai faci mulţi purici pe şantierul ăsta, care să ştii că e un obiectiv de importanţă naţonală şi nu poate lucra orice individ aici Şi acum te rog să ieşi afară. Mai stăm noi şi altfel de vorbă. Vedem noi cine se mai răţoieşte după aceea, când vom limpezi

problema, tovarăşe.

Eugen ieşi trântind uşa. Era furios. îşi mai dădu încă o dată seama de neputinţa sa. Se duse la cantină, mâncă fără poftă şi apoi se îndreptă spre casă. Nu mai avea chef acum nici de cămăruţa lui. începu să se plimbe absent pe străzi. Va să zică iar nu ieşise nimic. Ba mai rău: se certase şi cu omul de la cadre şi, cine ştie, poate îi mai făcea şi ăsta ceva. Că era în stare după câte se vedea. Doar îl ameninţase clar. Şi să vezi atunci, când îţi pune unul de ăsta gând rău, apoi să te ţii!

Hoinări multă vreme pe străzi, fără să se uite măcar în jur. Deodată se opri. Recunoscu locul: era chiar pe strada unde era câr~ ciuma în care se întîlnisc cu Grigore. Uitase! ş promisese doar să-l viziteze. Ce-ar fi să intre în cârciumă? Poate chiar o fi înăuntru şi chiar dacă nu e, o să bea şi el o bere şi o să se mai gândească la ale lui. Intră. Ca de obicei era înghesuială şi nu distinse pe nimeni la început prin fumul gros de ţigară. Deodată se auzi strigat:

— Grindca!

Se întoarse. Era chiar Grigore. Se duse la masa lui. îşi dădură mâna. Fostul lui adversar la box îi făcu rost de un scaun, apoi îi comandă o bere. Băută în tăcere. Se simţeau amândoi stingheriţi după toate cele întâmplate.

Până la urmă Grigore deschise vorba:

— Ce dracu' faci?

— Nu prea bine.

— Ai necazuri?

Eugen dădu din cap.

— Spune-mi-le şi mie.

El îi povesti pe scurt toate întâmplările din ziua aceea. Grigore îl ascultă atent, bău şi apoi îl privi drept în ochi.

— Măi, Grindea, Tu nu eşti băiat prost, dar ai un păcat.

— Care?

— Te laşi prea uşor. Ţie dacă omul îţi zice să stai în cap, apoi stai şi rămâi aşa, până îţi zice ălălalt să te aşezi la loc pe picioare. Nu aştepta, mă, să-ţi vină sângele la cap, că nu-i bine. Dă-l dracului pe ăla de]a cadre. Că nu-i buricu'

pământului. Lucrez de zece ani pe şantiere şi am mai văzut zmei din ăştia. Nu ştiu multă carte, însă un lucru tot am băgat de seamă: se mai face câte o prostie, că nu se poate, mai este câte unul ras, dar nu se poate, măi, musai trebuie până la urmă să se vadă de partea cui e dreptatea. Acum să-ţi spun ceva: noi aflasem, că se aude doar, că ai fost dat afară de pe la facultate. Mă ştii ce-a zis şeful de echipă într-o zi? Şi tu ştii că mutul ăla vorbeşte rar, aşa la două zile o dată. A zis: ,,Nu-l mai necăjiţi, mă, că a suferit degeaba tot ce a suferit. Lăsaţi-l în pace. E mai deştept ca voi". Eugen tresări. Deci omul acela tăcut, şters, îi luase apărarea fără ca el s-o ştie.

— Şi-ţi mai spun ceva: fă cum ţi-a zis el. Nu te uita că pare aşa bleg. E un om de ispravă şi se bate pentru oamenii cumsecade. Du-te cu el şi să vezi dacă n-o ieşi bine.

Tăcură. Grigore trăgea cu sete din ţigară. Mai băură. Eugen îl observă pe furiş. îl simţi că are ceva pe suflet. îl auzi râzând.

— Mă, Grindea, de ce dracul nu te baţi tu în viaţă întotdeauna aşa cum te-ai bătut atunci cu mine. Tu nu ştii ce pumn al dracului ai. Asta-i lipsa ta, mă, că tu nu ştii ce-ţi poate pumnul!

•

* •

în drum spre casă se gândi să treacă pe la Andrei. îl găsi citind. După ce schimbară câteva cuvinte şi îi povesti noutăţile, Andrei îl privi cu puţină ironic:

— Parcă ai mai progresat ceva. Ai început şi tu să mai dai din coate. Bine, foarte bine. Mă bucur că începi şi tu să înţelegi nişte treburi.

— Doar că nu prea izbutesc mare lucru.

— Răbdare, bătrâne, răbdare. Trebuie să ştii să aştepţi. Rezulta tele eforturilor noastre nu sc observă întotdeauna imediat.**

— Doar că până atunci ies mereu învins.

— Cine tc-a învins? Un idiot! Un funcţionar care crede că el poate decide totul. Să ştii că nu asemenea oameni decid

soarta noastră.

Eugen zâmbi:

— Fără nici o umbră de ironie trebuie să recunosc că m-au învins nişte oameni mai deştepţi decât mine. Nu-mi face mare plăcere să recunosc asta, dar n-am ce face, dacă aşa stau lucrurile.

— Da. Poate n-a fost ironie. Puţin maliţios tot ai fost când ai spus asta. Ţi-am observat de altfel şi zâmbetul.

— Deloc. Fac doar observaţia că inteligenţa nativă – sau potenţială – nu poate folosi la nimic din moment ce în actele noastre cotidiene ne manifestăm ca nişte idioţi, sau cel puţin aşa părem în ochii semenilor noştri. Cunosc destule cazuri în care marii filozofi – despre care spunem astăz că erau nişte minţi excepţionale – erau consideraţi de către contemporanii lor, mai ales de către cei carc-i cunoşteau îndeaproape – nişte bieţi nebuni sau, în cel mai bun caz, erau priviţi cu condescendenţă, aşa ca pe nişte scrântiţi, ori excen- inofensivi.

■ – Te referi probabil la lipsa lor de inteligenţă practică, la ceea ce numim de obicei a şti să te descurci în viaţă.

— Nu numai la asta. Mă gândesc, de pildă, la comportamentul nostru. Este insuficient pentru cel de lângă noi că suntem doar „dcş- tepţi", inteligenţi chiar. El, aproapele nostru, vrea să vadă imediat şi ce am izbutit să facem cu inteligenţa despre care se presupune că o avem. Altfel spus, chiar dacă debităm cu o frecvenţă ce merge până la minut lucrurile cele mai subtile cu putinţă, geniale chiar, dar noi, în schimb, noi cei care am emis toate vorbele acestea inteligente, ne zbatem în cea mai cumplită mizerie materială, ei bine, atunci ideile noastre vor fi considerate nişte biete originalităţi gratuite, iar noi vom fi priviţi ca nişte rataţi demni de milă şi chiar de cel mai crunt dispreţ, incapabili de a ne organiza câtuşi de puţin viaţa, de a ne descurca, cum spuneai tu.

— Revii fără să vrei, observă din nou Andrei, la acelaşi

lucru: inteligenţa practică.

— Nu. Tot nu mă înţelegi. Nu e vorba de un pragmatism ordinar. Şi nici de drumul spre o aparenţă de oameni ajunşi indiferent prin ce mijloace. Eu nu discut despre noi cei care ne-am realizat pe toate planurile. De fapt mă şi mir de ce folosesc pronumele „noi”, ştiut fiind care este situaţia mea actuală. Să încerc să mă explic. E vorba de inteligenţa capabilă de a depăşi conceptul arid, teoreticul, aptă de a ajunge la posibilitatea unor soluţii practice care să te ferească de ridicol, să-ţi ofere un oarecare echilibru, să-ţi dea un minimum de autoritate cotidiană, nu o autoritate oficială, de scaun, ci una caro să însemne măcar atât, demnitate. Adică să poţi trăi omeneşte, fără concesii, fără umilinţe, să ai o oarecare independenţă şi libertate în mişcări.

— N-ai dreptate întru-totul. Concesiile sunt inevitabile, oricât am dori să fim de inflexibili. Uneori, în anumite situaţii, ele sunt chiar recomandabile, de preferat, în vederea atingerii unui ţel înalt. Trebuie şi supleţe, să ştii.

— Nu, dragul meu, nu vorbesc de mărunţişurile noastre meschine, ordinare. Ca, de pildă, când te întâlneşti cu cineva şi-i spui: „Vai ce bine arătaţi”, deşi omul se vede de la o poştă că e bolnav şi obosit. Nu, nu despre aşa ceva vorbesc. Evident, există concesiile noastre cotidiene, amabilităţile noastre ce ţin de un fel civilizat de a ne comporta. Doar n-o să-i spunem în fiecare zi colegului nostru de serviciu pe care nu-l putem suferi că am dori să nu-l mai vedem prin preajmă! Da, desigur, toate aceste mici minciuni şi ipocrizii zilnice sunt concesii, mărunte concesii. Eu vorbesc de principii, însă. Or, aici nu mai accept conccssile.

— Vorbe mari, Eugen. Literatură!

— Deloc. Este credinţa mea intimă.

— O fi, dar asta nu ajunge. Ea nu-ţi ţine de cald, numai pentru că tu crezi sincer în aşa ceva.

— Să ştii că şi atunci când am trecut prin momente foarte dificile, unele decisive pentru întreaga mea viaţă, n-am uitat acest lucru.

— Totuşi până la urmă ai tăcut, lăsând principiile la o

parte, dându-ţi singur scama că nu aveai altceva mai bun de făcut.

— întocmai. Şi aici intervine întrebarea dureroasă pe care mi-o puneam la început. De ce nu am găsit totuşi soluţia de a ieşi din impas? îmi lipsea oare inteligenţa practică de care vorbeai tu?

— Nu ştiu ce să-ţi răspund. Cred, însă, că aflându-tc într-o asemenea situaţie, era greu de găsit o soluţie optimă, dacă nu cumva imposibil. Apar uneori împrejurări care ne complică îngrozitor existenţa. Atunci, chiar dacă ai fi genial, tot nu vei găsi o rezolvare integral acceptabilă.

— De ce oare?

— Cred că o asemenea soluţie nu putea s-o găsească un om singur, adică tu. Ea depindea de foarte mulţi factori exteriori, deci absolut independenţi de persoana ta. Aşa că orice soluţie pe care ai fi găsit-o trebuia avizată – ca să zic aşa – de împrejurări.

— Iar împrejurările? Mereu aud cuvântul acesta sau, eventual, celălalt: condiţiile.

— Da, Eugen, n-ai ce face. Nu le poţi ignora. Nu uita că am trăit amândoi vremuri în care nu se prea omora nimeni cu firea să te întrebe pe tine – mai ales dacă aveai şi bube în cap – ce părere ai, dacă e bine sau nu ce se întâmplă, dacă se procedează just sau nu într-o ,,problemă", chiar dacă ea privea direct persoana ta, viaţa ta. Vremurile erau agitate, grăbite, oamenii se gândeau la destine colective, la destinul unei lumi chiar, aşa că era firesc ca pe nimeni să nu-l intereseze inteligenţa ta teoretică, conceptuală. Aşa ceva era un lux atunci. Lumea desigur gândeşte la marile răscruci, dar gândeşte în unele momente prin braţele, uneltele şi armele sale, întâi demolând, ca abia apoi pe locul rămas liber să construiască noul edificiu. Trc_

buie atunci săpat cu înverşunare pentru a da la o parte molozul care – e adevărat – conţine uneori şi cărămizi nesfărâmatc încă, sănătoase, deci valorificabilc.

— Mă uimeşti, Andrei, cu atâta dialectică.

— Ei, na, uite că m-a luat şi pe mine gura pe dinainte. Mi

se întâmplă câteodată. Dar să ştii că eu nu fac altceva decât să-mi explic unele fenomene, ceea ce tu nu prea încerci să faci.

— Poţi deveni cbiar convingător în asemenea momente.

— Nu ştiu. Stau şi observ. învăţ şi cu câte ceva. Mai cu veselie, mai cu amărăciune, trec peste toate sau pe sub toate. Nu ştiu câtă vreme, dar trec. Cât mă ţin balamalele. Apoi om mai vedea. Eu nu disper, şi tocmai de aceea nu dispar. Lupt în felul meu. Supravieţuiesc.

»

Eugen îl ascultă cu surprindere. Nu-l auzise niciodată vorbind astfel. îl privi cu o curiozitate neascunsă. Andrei, parcă altul decât cel de obicei, era cu gândul dus departe, puţin trist. Apoi continuă:

— Tata avea un prieten, sau aşa ceva, poate mai curând o cunoştinţă. Nu ştiu dacă ţi-am vorbit vreodată despre el. Ar trebui să-l cunoşti pentru că merită studiat un asemenea exemplar uman. Puiu Santer îl cbeamă. Omul ăsta a traversat, în picioare, fără să cadă, cele mai grele momente ale frământatei noastre istorii din ultimii douăzeci de ani, adică de pe la 1939 şi până azi. A dus o existenţă liniară, fără să cunoască nici mari înălţări, dar nici răsturnări sau nenorociri, asistând totuşi la toate evenimentele importante ale acestor ani. însă doar ca martor, fără să se implice cu nimic pc sine. Aşa, ca un chibiţ care urmăreşte o partidă de ruletă, fără să mizeze nimic. Poate din când în când aruncă doar câte o monedă, cea mai mică din cele care se află în circulaţie ca să nu-l dea afară crupierul că ocupă de pomană locul în jurul mesei, sau ca să vadă şi el cum cad sorţii, să se „orienteze", să nu se spună despre el că n-a participat. Evident, mizând puţin, nu poate câştiga marc lucru, dar – şi asta e cel mai important – nici nu-şi poate pierde tot avutul de care dispune. Ceilalţi de la masa de joc, care mizează totul au evident mari şanse de a se îmbogăţi. El nu va avea niciodată posibilitatea asta. însă aceia pot şi pierde într-o singură clipă totul. Ei freamătă, se agită, sunt emoţionaţi, se tem, pot face şi un infarct. El nu: e calm, liniştit, calculat, urmăreşte jocul şi – culmea – tocmai fiind aşa de lucid, mai poate câştiga din când

în când câte o para. Aşa şi prietenul tatălui meu, Puiu Santer, urmărea evenimentele de la marginea lor, cu răbdare, chiar analizând pe îndelete, la rece – el nefiind implicat – tot ce se petrece. Şi, când a văzut de partea cui cad sorţii, şi-a pus şi bănuţul acolo în caseta unde se oprise braţul ruletei. La înghesuială, puţini băgară de scamă că el nu a riscat înainte de a sc opri jucăria infernală, ci după aceea şi-a instalat comod miza la cota câştigătoare. Şi uite aşa se numără şi el printre câştigători, alături de ceilalţi care jucaseră până atunci neştiind de partea cui se va înclina balanţa, ci doar crezând în şansa lor. Şi, apoi, sc împărţi câştigul partidei. Bineînţeles că veni şi el la festin. Şi cum nu purta în cârcă destinul nici unei biografii pătate, a părinţilor săi sau a sa, totul fu în ordine. Având origine sănătoasă, ba pe deasupra având şi meritul că nu fusese niciodată „împotrivă", ci chiar fusese alături de învingători – am văzut cum – se alese cu o răsplată bunicică. Singurul lui merit era că traversase toate acele vremuri tulburi în picioare, că nu căzuse şi că acum exista fără a se putea spune nimic despre el, nici de rău, nici c bine. El n-a ridicat niciodată ,,probleme" serviciilor de cadre, aşa că a putut fi promovat de la sine, inerţial, din treaptă în treaptă. Şi când ai urcat prima treaptă, nu se mai ştie niciodată când şi unde te poţi opri. Fără să se consume, neschimbându-şi nimic din tabieturi, omul ajunse, la o vârstă când alţii se mai chinuiau încă pe băncile şcolilor, să sc caţere aşa de sus, încât nu se mai putea face nimic pentru a fi salvat. Cu inteligenţa lui absolut comună, dar practică – ai să spui tu – suficient de prudent, ca să nu supere pe nimeni, el făcu în continuare singurul lucru de care era în stare: să existe. Şi exista, pe albia lui neabătută. El era inatacabil tocmai pentru că, de fapt, nu exista. N-avca păreri, nu se hazarda în discuţii primejdioase şi – culmea – sectorul pe care-l conducea nu mergea rău. întotdeauna cei de jos, care muncesc, îşi fac de bine de rău treaba şi dacă ai şi un adjunct isteţ la minte, poţi să te pensionezi de pe postul respectiv, indiferent de înălţimea lui. Şi uite aşa, viaţa a mers înainte, anii şi oamenii au trecut, iar Puiu a rămas la locul lui ca un monument al tenacităţii mediocre, răbdătoare, poate puţin viclene, deşi s-ar

părea – inofensive. Desigur Puiu c un caz ce nu poate fi generalizat, ai să-mi obiectezi tu. Andrei se opri, rămânând pe gânduri, apoi adăuga ca pentru sine:

— De ce dracu' or fi ducând-o ăştia aşa de bine? Noroc că nu-s aşa mulţi, apoi tăcu iar.

Eugen aşteptă continuarea. Istoria trebuia să aibă şi o continuare. Văzând că nu mai urmează nimic, îl întrebă pe Andrei:

— N-am înţeles morala fabulei.

— N-are! Pentru că nici personajul n-are.

— Să lăsăm gluma.

— De acord.

— Tu ce părere ai despre eroul tău?

— Sincer?

— Bineînţeles.

— Dă-l în mă-sa!

— Explică-te totuşi.

— Ce să explic. Noi discutăm despre inteligenţa practică, nu? E bine ţi-am dat răspunsul.

— înţeleg că nu apreciezi o asemenea inteligenţă.

— Cred că noi suntem de aceeaşi părere asupra acestui lucru. N-ai observat?

— Vrei să spui că nici eu nici tu nu apreciem o astfel de inteligenţă practică.

— Aproximativ.

— De ce aproximativ?

— Pentru că există o infinitate de nuanţe.

— înţeleg, Andrei. Există diferite moduri de a-ţi manifesta inteligenţa practică. Unul din ele este şi cel al lui Puiu. Altul, deloc condamnabil, este chiar al tău. Se pare că tu ai traversat – e drept nu la fel de uşor – cele mai dificile momente, reuşind să-ţi păstrezi totuşi linia de plutire. Sau, mă rog, revenind repede la suprafaţă când te scufundai.

Andrei îl privi ridicând sprâncenele, apoi spuse îngândurat, poate chiar cu tristeţe:

— Da, aşa s-ar părea privind de la distanţă, cu ochiul liber.Mai îndeaproape însă ...

— Eu cred că chiar aşa este.

— Aparenţele, dragă, ne mai înşeală câteodată.

— Ce vrei să spui?

— Nimic, absolut nimic. Doar că lucrurile nu sunt atât de simple Ţi-ai închipuit vreodată câtă putere mi-a trebuit ca să mă fac că nu observ că unul îmi dă cu ceva în cap, că mă şi doare câteodată. El chiar credea că nu-l observ, deoarece mă lovea pe la spate. Sau câtă indiferenţă mi-a fost necesară pentru a da impresia că nu văd privirile pline de dragoste ale unui şef de-al meu, care făcea crize de isteric la simpla mea apariţie, deoarece – spunea el – infestez atmosfera ideologică cu originea mea putredă. Şi câtă răbdare mi-a trebuit ca să mă las trântit, călcat în picioare şi frământat bine în numele criticii atot-ajutătoarc şi apoi să mă scol, să-mi şterg hainele de praf şi să mulţumesc pentru dragostea cu care am fost ajutat. Ca nu cumva să înţeleagă altceva vreo persoană, ce ar asculta acum după uşă, precizez că sunt conştient de rolul constructiv a criticii . . . constructive, însă nu distructive. Ştii oare de câtă forţă ai nevoie ca să glumeşti despre toate astea, ca să le pari celorlalţi – şi ţie chiar, hai recunoaşte – un tip vesel, superficial şi fără griji. Un băiat simpatic, care nu pune nimic la inimă.

Eugen îl privi pe Andrei şi nu-l mai recunoscu. Pc frunte i se săpaseră cute adânci, ochii săi, luminoşi întotdeauna, i se întunecaseră, iar buzele i se strânseră una în alta, gura rămânând doar o cută ascuţită, ca cicatricea unei răni avute demult.

Nu-l tulbură. îl lăsă să privească nemişcat vreme îndelungată pe geam, undeva departe în trecutul său agitat.

— Nu numai tu ai trăit, Eugen, lungi apusuri de soare. Poate n-ar trebui să uiţi asta. Şi nu te mai plânge. Să ştii că apusurile pot fi privite în acelaşi timp de la mai multe geamuri. Şi multe case în lumea asta au ferestrele îndreptate spre apus.

După o altă îndelungată tăcere, Eugen se ridică. Andrei îl conduse până la uşă.

— Te-am căutat duminică şi nu tc-am găsit acasă. Pe unde

mi-ai umblat, bătrâne?

Eugen se fâstâci, neştiind ce să răspundă.

— M-am plimbat puţin prin oraş, ... pe dealuri ... sunt locuri frumoase pe aici.

Andrei îl privi ţintă, apoi adăugă vesel:

— Foarte bine faci. Aerul tare ne fortifică, ridică moralul. Foarte bine, fortifică-te. Ai mare nevoie de aşa ceva, bătrâne.

Eugen, în după-amiezile şi serile sale de singurătate, continua să-şi depene gândurile, amintirile, fără a se putea smulge încă de trecutul său. Interveniseră lucruri noi într-adevăr frumoase, importante pentru el, dar viaţa sa se împărţea în continuare între prezent şi trecut, cl însuşi împărţindu-se dureros între cele două timpuri, urmărit dc fantome, de scene petrecute cu multă vreme în urmă. Fuseseră, desigur, şi câteva zile minunate în vremea din urmă. Din păcate, însă, pe Maria nu reuşi s-o mai vadă o bună bucată de timp, cu toate că stabiliseră câteva zile pe săptămână, când, după-amiază, ea urma să vină în vizită la doamna Anastasiu. Eugen trebuia atunci să-şi facă de lucru jos în salon, coborând chipurile să-şi vadă gazda. Nu ştia ce se întâmplase, însă în zilele stabilite, ca nu apăru. Era abătut şi trist, iar gândurile negre îl năpădiră din nou. Fusese prea frumos acel început ca să mai poată continua, îşi spuse el cu amărăciune. Spera totuşi tainic că o va revedea. Probabil nu putuse veni din pricini foarte serioase. Iarăşi şi iarăşi, mereu, ca întotdeauna trebuia să aştepte, să aibă răbdare, infinită răbdare, ca să i se întâmple şi lui ceva plăcut, să trăiască măcar câteva clipe de fericire sau să i se rezolve câte ceva din multele lucruri rămase încurcate în existenţa sa. Pentru că nici proiectata discuţie pe care i-o promisese şeful de echipă nu putuse avea loc în zilele ce urmară. Oamenii erau ocupaţi fiecare cu ale lui, ne- maiavând timp şi pentru necazurile altora. Apoi – chiar înainte de acestea – erau evenimentele colective, poate chiar necazurile care priveau pe toată lumea. Eugen însuşi se lăsă furat de iureşul ce se dezlănţui la un

moment dat pe şantier.

Totul începu, aparent, pe neaşteptate. La un control efectuat de organele de resort, se constată că lucrările erau mult rămase în urmă Şi nici vorbă nu putea fi deocamdată de punerea în funcţiune a obiectivului la termenul stabilit, dacă se muncea în continuare în acelaşi ritm. Ba, mai rău decât atât, şi lucrările deja efectuate au fost apreciate ca necorespunzătoare datorită slabei calităţi a multora din ele. Urmară discuţii, şedinţe furtunoase în vederea luării unor măsuri urgente care să îndrepte situaţia. Sectorul în care lucra Eugen fu şi el aspru criticat. Lumea era agitată, nervoasă, în jur dominând o febrilitate neobişnuită. lucitorii discutau între ei cu aprindere cauzele care duseseră la întârzierea şi rămânerea în urmă, fiecare căutând explicaţia. Inginerul era cel mai supărat, fiind printre cei vinovaţi direct pentru situaţia în care se găsea şantierul. Era mai dur, mai necruţător ca altădată, hotărât să facă totul pentru a îndrepta lucrurile. într-o asemenea atmosferă, Eugen renunţă să-i mai amintească şefului de echipă de promisiunea făcută de a merge împreună să-i rezolve situaţia. Nici nu era momentul să-l deranjeze cu problemele lui personale, aşa că se hotărî să amâne toată chestiunea pentru timpul când lucrurile se vor mai linişti. El nu avea de unde să ştie că omul aparent şters, lipsit de personalitate – cu toate că era băgat până peste cap în treburile încurcate ale şantierului, găsise totuşi răgazul, în zilele acelea fierbinţi, să meargă la Comitetul de partid, unde – de necrezut! – el cel tăcut şi liniştit, fusese de o vehemenţă ce ar fi mirat pe toţi cei carc-l cunoşteau. Avea să afle asta mult mai târziu, pentru că deocamdată şi el, Eugen, se lăsă cuprins de febra ce domnea pe şantier. Uitând cu totul de ale sale, lucră zi şi noapte într-un ritm ce putea părea din afară înnebunitor şi chiar era în realitate un ritm de muncă aşa cum poate şantierul nu cunoscuse niciodată.

Se luară măsuri de redresare a situaţiei pe şantier, prima dintre ele fiind trecerea la lucrul în trei schimburi. Pentru aceasta a fost necesară reorganizarea echipelor ca să poată fi

posibilă acoperirea tuturor schimburilor cu efectivul uman existent. Oamenii fură redi- stribuiţi, mai cu zgârcenie de data aceasta, în aşa fel ca fiecare să aibă treburi precise de rezolvat, fără a se mai pierde timp inutil. Se organizară şedinţe fulger în cadrul cărora se puseră la punct ultimele de- talii şi se trecu la treabă imediat, fără vorbă multă. Oamenii – Eugen avea să înţeleagă treptat asta – priveau măsurile luate ca necesare, fără să pronunţe cuvinte mari, fără angajamente pompoase. Ei păreau doar îndârjiţi, supăraţi şi pe ei înşişi de această întârziere. Evident îşi dădeau seama că ce va urma nu era o jucărie. Nici până atunci viaţa nu fusese uşoară pe şantier, dar zilele ce aveau să vină însemnau o sporire a eforturilor, o adevărată luptă contra cronometru, aproape ca pe front unde orice întârziere a operaţiunilor poate fi fatală. Se vorbea puţin, nimeni nu zâmbea, încordarea se simţea în aer. Era o încleştare cu timpul, o muncă fără nici un răgaz şi Eugen trăi din plin tensiunea acelor clipe, siroţindu-se implicat în tot cc se întâmpla acolo. De fapt nu se gândise la asta niciodată, ci simplu, firesc, era alături de ceilalţi, fără să le-o spună şi nici chiar lui nu şi-o spunea. Simţea însă asta în toate fibrele sale.

în noua echipă ce se constituise şi în care urma el să lucreze, fuseseră repartizaţi şi câţiva din vechii lui „duşmani”, printre care se afla desigur şi Donose. Ironia soartei, gândi Eugen, puţin nelinişţit de ceea ce ar fi putut urma. Când inginerul le strigă numele – al lui şi al lui Donose –, unul imediat după celălalt, Eugen era desigur puţin îngrijorat. Dacă iar se va întâmpla ceva? Acum, în încleştarea ce urma, orice incident ar fi fost desigur pedepsit, pe bună dreptate, cu roată severitatea. Era şi firesc, pentru că nimănui din conducere nu-i ardea în asemenea momente de scandaluri pe şantier, când era o luptă acerbă cu timpul. Orice incident, cât de mic, ar fi însemnat o pierdere preţioasă de timp – deci o nouă întârziere – ce putea compromite eforturile tuturor. Asta ar mai fi lipsit acuma! Căută să judece calm s ituaţia: în iureşul care urma, poate că Donose şi ai săi nu vor mai avea răgazul de a se deda la provocări sau sâcâicli mărunte. Poate. Dar cine ştie? îi cunoştea totuşi destul de puţin şi nu ştia la ce se putea aştepta din partea lor. Gândi toate acestea la repezeală în timp cc se anunţau noile

echipe. Erau adunaţi toţi, în picioare, în viitoarea hală a flotaţiei, strânşi în jurul inginerului. îl căută cu privirea pe Donose. întâi nu-l văzu, apoi constată cu surprindere că era chiar lângă el. îl privi cu o curiozitate oarecum temătoare. Donose îi prinse privirea, ţintindu-l şi el cu ochii săi de uu albastru cc bătea spre negru. Eugen nu ştiu ce să citească în ei. Păreau a nu prevesti nimic bun pentu el. Nu se sperie, dar nelinişstit tot era. îl ştia iute la mânie, aprig şi ceea ce era important, nu-l prea avea la inimă. Deşi îl ajutase atunci mai demult, scoţându-l din încurcătură cu contactele prost făcute, bănuia că abia pentru asta nu-l mai putea Donose suferi, deoarece îl pusese într-o situaţe de inferioritate. Greu îţi iartă cineva când i se pare că ai fost mai deştept ca el, sau mai priceput, chiar dacă l-ai ajutat în împrejurarea respectivă.

Dc fapt, nici nu-i mulţumise atunci. Eugen râmase pc gânduri privind şi chipurile celorlalţi. Cine ştie ce va urma? Desigur, Andrei ar fi spus iarăşi: vechea lui neîncredere în oameni, poate chiar teamă. Nejustificată – ce mai – pentru că nu toţi oamenii sunt răi. Ba, dimpotrivă, majoritatea, marea majoritate, sunt huni. Cei răi, sunt o infimă minoritate neglijabilă în comparaţie cu ceilalţi. Ce folos, îi răspunse Eugen în gând, pentru că e destul ca unul sau doi din ăştia puţini şi răi să-şi pună în cap să-ţi învenineze viaţa, şi-ţi ajunge. Pentru un singur om nici nu trebuie prea mulţi din ăştia. Şi-apoi să te ţii: nu mai poţi ieşi din încurcătură câte zile ai. Privi iar în jur. Ce să facă? Să stea iar să aştepte, să vadă ce s-o întâmpla. Mai păţise el lucruri din astea, totuşi în ultima vreme i se strecurase în suflet nădejdea că poate s-au terminat şi pentru el necazurile. Păreau să se fi ivit destule semne că se mai îndreaptă vremea şi pentru el.

Se împrăştiară toţi pc la noile locuri de muncă. Echipa lui rămânea săptămâna aceea de dimineaţă, urmând ca săptămâna viitoare să intre după-amiază. Se îndreptă tăcut, împreună cu ceilalţi ai săi spre sala dc maşini. Luă în primire locul de muncă dc la cel care fusese acolo înainte şi începu treaba fără să se uite în jur, aşa cum făcea de obicei. Trecuseră deja câteva orc. Deşi atent numai la ce făcea el, simţi în jur încordarea în care se lucra. Se vedea clar că se schimbase ceva pc şantier. Oamenii vorbeau mai puţin ca altădată, fiecare văzându-şi dc ale lui. Era parcă şi o grabă pe care poate n-o observase el până atunci. Ba se mai întâmplă ceva nou, neaşteptat. Conducerea şantierului – destul de scumpă la vedere până atunci – îşi făcu apariţia pc la locurile de muncă. Muncitorii îi priveau cu coada ochiului, zâm- bindu-şi complice între ei. Unul chiar spuse încet celui de lângă el, zâmbind hâtru:

—[1] Ce-au păţit de s-au deranjat domnii?

— A dat frica în ei, ce mai!

— Până acum ne conduceau din birou, cu fundul pe scaune.

— Eu nici nu prea ştiam cum arăta la faţă directorul. L-

am văzut o dată sau dc două ori în maşină şi altă dată la şedinţa de anul trecut, de analiza muncii.

— Nu-i adevărat, interveni al treilea. Atunci a fost la şedinţă directorul adjunct. Directorul era plecat în străinătate la o documentare sau cam aşa ceva. Ştiu că mi-a spus atunci inginerul că va i psi cam o lună de zile de pe şantier.

— De ce trebuia inginerul să te informeze pe tine unde e plecat directorul?

— Era cătrănit nu ştiu de ce. îl căutase să-i spună că nu merg nişte treburi şi nu-l găsise. Erau lucruri care ne priveau pe noi cci de la montaj. De asta mi-a spus. De fapt nici nu mi-a spus mie. Boscorodea, aşa ca pentru el.

înti-adevăr directorul, însoţit de adjunctul său şi de inginerul şef veniseră în inspecţie, trecând pe la fiecare loc de muncă. Se opreau, vorbeau cu şefii de echipă, dădeau indicaţii, gesticulau mereu. Se vedea că erau şi ei cuprinşi de agitaţia generală. Când ajunseră în dreptul său, Eugen nu ştiu ce atitudine să ia. Nu-i cunoştea personal pe nici unul din cei trei. Preferă să se facă, simplu, că nu-i observă şi lucră în continuare, cu spatele la ei. îi simţi oprindu-se şi privindu-1. Era stingherit şi lucra cu atenţie, crispat aproape. Ei rămaseră în continuare în spatele său şi Eugen începu să se enerveze. De ce nu pleacă odată? Au venit să inspecteze trupa ca nişte generali, aşa cum văzuse el într-un film de război, numai că lupta cc a urmat tot soldaţii au dat-o, ei, generalii, stând undeva departe, în spate, pe o colină unde nu ajungeau obuzele. Iar după aceea, după victorie, generalii au primit cele mai înalte decoraţii.

îl văzu apropiindu-se, tăcut ca de obicei, pe şeful de echipă. Eugen se întoarse puţin într-o parte ca să vadă ce se va întâmpla. Directorul şi ceilalţi dădură mâna cu omul acela slab şi timid şi începură să discute ceva cu el. O primă surpriză avu când şeful de echipă începu să vorbească mai mult şi mai tare ca de obicei. Rămase uluit. Părea aproape cu neputinţă ca el, care nu vorbea decât foarte potolit cu subordonaţii săi, să ridice vocea la director. Acesta îi răspunse ceva destul de iritat, dar celălalt continuă, aproape cu

vehementă să-şi susţină punctul de vedere. De pe locul unde se afla, din cauza zgomotului din jur nu prindea decât fragmente din discuţie. Părea a fi vorba despre proasta organizare a şantierului şi despre defectuoasa aprovizionare cu materiale, şeful de echipă exprimându-şi nemulţumirea că nici acum, după.discuţiile avute în zilele din urmă, nu s-au rezolvat unele lucruri importante. Omul avea argumente temeinice şi cci trei se priveau unul pe altul, puşi vădit în încurcătură. Nu aveau ce să-i

răspundă şi trebuiră să-i dea dreptate. Omul veni cu propuneri concrete, susţinând – acum cu o voce mai potolită – fiecare propunere argumentat, trainic, gospodăreşte. Directorul şi ceilalţi doi îl ascultau acum în tăcere, neîntrerupându-1. La un moment dat, Eugen văzu că şeful de echipă spune ceva, arătând cu degetul spre el. Nu înţelese despre ce e vorba. Ciuli urechile; îi fu totuşi imposibil să prindă ceva clar. Deodată îl auzi pe director strigându-1:

— Grindea, ia vino încoace!

Eugen tresări surprins: de unde ştia directorul cum îl cheamă? îi spusese probabil şeful de echipă. Se apropie şovăitor, intimidat chiar de grupul celor patru:

— Bună ziua!

— Uite ce-a spus şeful dumitale, după ce ne-a tras o săpunează zdravănă – va să zică recunoştea, totuşi, deci nu era ranchiunos, gândi el fulgerător – că nu am distribuit cum trebuie forţele de care dispunem pe tot frontul de muncă.

Eugen îl privea, neînţelegând de ce directorul trebuia să-i spună lui asta. Acesta îi zâmbi prietenos, sau aşa i se păru lui şi continuă destul de amical:

— Ne-a spus că există oameni foarte capabili pe care noi îi folosim la munci sub calificarea lor. Eugen tot nu pricepea nimic. Şi ne-a dat exemplul dumitale, care, zice dânsul, ai o pregătire cu mult peste cea care ţi-ar fi necesară pentru munca pe care o faci aici. Deci nu te folosim la adevărata dumitale valoare. Ce zici de asta? Are dreptate meşterul?

Nu ştiu ce să-i răspundă. Se balbâi.

— Lucrez şi cu ... ce mi se dă.

— Ştiu, o să vorbesc eu cu inginerul vostru pe care nu-l

prea văd pe aici. Probabil e prin biroul lui. Eugen zâmbi în sinea lui: uite cum râde ciob de oală spartă. Inginerul de bine de rău era mereu acolo între ei, pe când directorul ...

— Desigur – continuă acesta întorcându-se spre ceilalţi – trebuia să-l anunţăm că venim. Văd că n-a aflat încă. Ei bine, tinere, va trebui să te dăm undeva unde să-ţi dai măsura priceperii dumitale.

Apoi dădu mâna cu el, zâmbindu-i iarăşi prietenos şi plecă mai departe cu ai Iui, nu înainte ca şeful de echipă să le spună sfios reintrând deja în felul său obişnuit de a fi:

— Ştiţi, inginerul, lucrează în hala de alături, împreună cu un muncitor. Nu ieşea o treabă acolo şi a pus şi cl mâna.

Directorul clipi din ochi, dădu din cap surprins şi se îndepărtă contrariat.

Eugen îl privi pe omul slăbuţ şi mărunţel de lângă el. Trebuia să facă ceva, neapărat trebuia să-i spună ceva. îşi frământă mintea şi nu ştia ce. Omul îl privea, mirându-se de agitaţia lui. Deodată Eugen se repezi la el, îi luă mâna şi i-o strânse tare, bărbăteşte cu amândouă mâinile lui, fără să-i spună nici o vorbă. Dealtfel nici n-ar fi putut, n-ar fi fost în stare şi dacă ar fi încercat, s-ar fi bâlbâit ca dc obicei. Omul îl privi cu atâta surprindere, încât Eugen sc întrebă dacă îi înţelesese sau nu izbucnirea lui. Celălalt înţelese, pentru că în ochii lui apăru o licărire caldă, aşa cum văzuse cl dc atâtea ori Ia tatăl său când sc întorcea acasă şi dădea cu ochii dc cl.

*

Zilele care urmară fură încordate, se lucra într-o tensiune pe care şantierul nu o cunoscuse niciodată. Se vedea că se întâmplase ceva, că lucrurile mergeau altfel ca înainte. Desigur, nu sc putea spune că până atunci nu sc lucrase, şi încă bine pe alocuri, că oamenii nu înţe- leseseră că trebuie muncit cu seriozitate. Acum era totuşi altceva. Doar fiind acolo între ci şi înainte şi acum, puteai sesiza diferenţa. Muncitorii se aşezaseră pe lucru, cum sc zice de obicei, cu şi mai multă râvnă nefiind necesar să-i îndemne nimeni. Şi Eugen mai avu o revelaţie: pe mulţi dintre cei din jur, despre care nu avea o părere prea bună, considerându-i nişte inşi cc-

şi fac treaba ca să ia un ban, unii pentru a-l bea la cârciumă apoi, abia acum îi redescoperi cu uimire. Lucrau cu o îndârjire nemaivăzută, cu dăruire chiar, fără menajamente, ca să Ic iasă treaba bine. înjurau groaznic când ceva nu mergea sau nu le zbutca cum trebuie, cum vroiau ei. Nu, nu erau amabili, politicoşi, nu aveau timp să-şi zâmbească ca în jurnalele de actualităţi. Erau crânceni, încleştaţi pe mânerele uneltelor lor. Ţi se făcea parcă teamă privindu-i. Dar nu teama pe care o simţise el până atunci faţă de oameni, dc răutatea lor, ci o alta, una nouă în care intra şi admiraţia faţă dc forţa lor extraordinară ce învingea tot ce le stătea în cale. Eugen îi urmări zilele acelea cu alţi ochi. Poate că atitudinea lor faţă dc el nu sc schimbase cine ştie ce, sau nu observase cl, dar îi simţi alături, se simţi cl însuşi dc-al lor. îşi dădu scama, Iară a pricepe încă exact lucrurile, fără a şi le putea încă explica pe deplin, că poate nici cl nu făcuse totul pentru a şi-i apropia. Sau când întreprinsese totuşi ceva, o făcuse stângaci, rece, artificial şi ci n-avuseseră cum să-i înţeleagă dorinţa. Desigur, el suferise mult din cauza unor oameni – da, asta era! – din cauza *unor* oameni, nu a tuturor Oamenilor. Asta nu reuşise el să priceapă când se gândea la necazurile- sale, în retragerile şi solilocviile sale de noapte. Şi nici acum nu ştia de fapt ce ar putea face şi cum ar putea face ca să reducă, chiar să anuleze distanţa care-i despărţea de oamenii aceştia încă necunoscuţi lui, sau cunoscuţi doar superficial.

Poate că primii paşi trebuiau făcuţi de cl sau poate că fuseseră deja făcuţi de ceilalţi, iar el nici nu-i băgase de seamă sau dacă îi observase, nu le bănuise semnificaţia şi nu reacţionase firesc, nu venise în întâmpinarea lor. Nici nu prea fusese de fapt atent la cele din jur, la prezentul în care trăia. El rătăcea mereu -prin hrubele trecutului său cel mai adesea întunecos, prelungind acest întuneric şi prezent. Nu se putuse rupe niciodată definitiv, complet de tot ce trăise până atunci. Trebuia, trebuia neapărat să revină la timpul de acum, cu toată fiinţa sa, cu tot sufletul său. Nu era desigur uşor. Erau zvâcniri dureroase încă. Dar un om nu poate trăi o veşnicie în alt timp, desprins de clipele pe care le are efectiv în faţă, nu poate rămâne mereu un prizonier al altui timp.

Nu. Nu. Dar ce să faci dacă nu izbuteşti să te desprinzi dintre gratiile propriilor tale amintiri. Cum să faci ? Ce să faci?

Lucra şi el cu îndârjire, cot la cot cu ceilalţi. încercă de câteva ori să se apropie de câte unul din muncitori, schimbând câteva vorbe măcar în fugă, strictul necesar de cuvinte. Măcar pentru a se sfătui pe scurt asupra unuia sau altuia din lucrurile pe care le aveau de făcut. Oamenii îi răspundeau – unii aproape monosilabic, alţii mai binevoitor. Nu-şi dădea seama dacă a făcut bine sau nu, dacă a progresat sau nu în relaţiile cu ei. Era de altfel şi greu de observat din- tr-o dată dacă se schimbase sau nu ceva.

Trebuie timp ca să observi o asemenea modificare în relaţiile dintre oameni. Avu bineînţeles şi câteva mici necazuri. Oamenii nu pot fi mereu calmi şi zâmbitori când sunt încordaţi, când luptă îndârjit pentru ceva. Mai fu şi repezit de vreo câteva ori. Se necăji desigur, dar observă că nimeni nu ţine supărarea mult timp, mulţi venind dnpă aceea la el ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Chiar cu Donose avusese o discuţie destul de neplăcută. îl văzu la un moment dat încercând să care singur un motor. Se repezi să-l ajute, însă el, i-o întoarse scurt, mârâind aproape:

— Ia mai lasă-mă, mă viteazule! Că pot să-l duc şi singur.

— Voiam să te ajut.

Celălalt duse singur motorul, apoi îl privi puţin chiorâş:

— Eu am auzit că tu eşti deştept şi priceput. Dar voinic nu te ştiam.

— Eu doar ...

— Ia mai lasă-mă în pace, mă, puţă.

Eugen nu ştia dacă să se supere sau nu. Donose spusese ultimele cuvinte fără duşmănie, râzând aproape. Se gândi să-i răspundă la fel, fie ce-o fi:

— Puţă eşti tu, mă!

Donose rămase ţintuit locului de uimire. Lui Eugen i se făcu frică. Dacă celălalt se înfurie şi se repede la el să-l lovească, atunci iar va ieşi cu bătaie, cu discuţii şi pedepse.

îl urmări în continuare, speriat. Donose îşi revenea greu. îl privi înveselit, dându-şi şapca pe spate.

— Tu, mă ... Nu mai spune? Să fiu al dracului dacă te credeam în stare să zici vorba asta.

Şi începu să râdă în hohote de parcă ar fi auzit cea mai bună glumă din viaţa lui.

Se îndepărtă în pas legănat, lăsându-l pe Eugen complet nedumerit.

Capitolul XX

Pe Maria izbuti cu greu 8-0 revadă abia după două săptămâni. Până atunci, după-amiezile, când ştia – conform înţelegerii – că ea va veni la doamna Anastasiu, îşi tot făcuse de lucru în salon, dar fusese degeaba. Maria nu venea şi pace.

în sfârşit, într-una din zile, când tocmai se pregătea să urce la el, auzi soneria de la intrare. Se repezi într-un suflet şi deschise. Era ea! Inima începu să-i bată puternic şi nu putu scoate nici un cuvânt. Maria îi observă tulburarea şi-i zâmbi, întinzându-i mâna. El i-o luă şi i-o sărută de câteva ori cu înfrigurare. Maria îl dojeni, cu voce blândă:

— Fii cuminte, Eugen.

— Draga mea, şopti el, gâtuit de emoţie.

— Doamna Anastasiu este acasă? îl întrebă ea, pentru a-l readuce la realitate.

El înţelese şi-i răspunse întretăiat:

— Da, sigur că da, este. Şi-i făcu, în sfârşit, loc să treacă. O urmă în hol şi de acolo în salon, foindu-se tot timpul în jurul ei.

Era atât de emoţionat, încât nu-şi putu aminti nimic din discuţia ce urmă între cele două femei, la care asistase şi el fără să spună nimic; de altfe nici nu era în stare să mai scoată un cuvânt. Se comportă tot timpul atât de stângaci şi de timid, de parcă atunci ar fi stat de vorbă prima dată cu cele două doamne. Ochii îi rămâneau aproape tot timpul ţintă la Maria, deşi făcea eforturi disperate să nu se observe asta, prefăcându-se a fi atent la ce se vorbeşte.

Maria, Ia rândul ei, era şi ea emoţionată, doar şi ea aşteptase cu atâta nerăbdare vizita aceasta. Se comportă însă mult mai firesc, mai calm, încât cu greu s-ar fi putut citi pe chipul ei vreo frământare* Se vorbiră banalităţi, ca la vizită obişnuita, destul de convenţională şi Eugen înţelese că ele nu aveau mare lucru să-şi spună şi că Maria venise într-adevăr pentru el, numai pentru el. Discuţia începuse să lâncezească, îşi băuscră deja cafelele şi se ajunsese la acel punct critic la care nimeni nu mai aVca nimic ¡de comunicat celuilalt, căutând însă cu înfrigurare câte un nou subiect pentru a reînnoda conversaţia. Eugen era nerăbdător să sc termine odată vizita. Brusc îşi dădu seama că nu ştia ce va face după aceea. Cum va vorbi cu Maria, doar cu ea, între patru ochi, fără martori. După ce vizita sc va încheia, doamna Anastasiu o va conduce, desigur, până la poartă, el trebuind să se retragă cuviincios şi discret. Chiar dacă ar fi condus-o şi el până la poartă, tot n-ar fi putut merge mai departe cu ca pe stradă. Nu se cădea şi apoî ar fi dat ceva de bănuit doamnei Anastasiu sau ar fi fost de-a dreptul primejdios pentru Maria. Putea să-i vadă cineva şi atunci .... Situaţia părea fără ieşire. Aproape că era mai bine ca vizita să dureze cât mai mult, el având astfel posibilitatea de a sta totuşi în preajma Măriei un timp mai îndelungat. Ce era de făcut se întreba el mereu cu înfrigurare. Să încerce totuşi s-o urmeze câţiva paşi pe stradă? Nu, nu era bine. îi putea face ei rău cu asta, aşa cum sc gândise şi adineauri. Sc frământă ca pe jăratic, degeaba tot nu-i venea nici o idee salvatoare, conversaţia se împotmolise de-a binelea, când doamna Anastasiu îşi aminti că-i promisese Măriei o reţetă de prăjituri. Se scuză pentru câteva clipe şi sc duse în bucătăroc să caute reţeta. De cum o văzu ieşită din încăpere, Eugen sc repezi la Maria şi o sărută cu sălbăticie aproape, paroă ieşit din minţi. Ea se desprinse cu greu din braţele lui, îi prinse cu putere mâinile şi-i spuse, privindu-l drept în ochi, cu un ton poruncitor:

■ i -

— Stăpâncşte-te, Eugen! Nu se poate aşa. înţelege! Aici nu

se poate. Linişteştc-te! Te rog.

El fremăta tot, trupul îi era încordat ca o lamă de oţel. Sângele îi zvâcnea violent în artere.

— Linişteştc-te, fii calm, îl rugă ea, reaşezându-l pe scaun cu forţa*

— Da, draga mea, voi încerca, numai că îmi este aproape imposibil. Te aştept de atâta vreme. De atâtea zile!

— Nu s-a putut. Am să-ţi explic altă dată.

— Când ne vedem?

— Nu ştiu, i

Eugen îşi frământa mintea să găsească o posibilitate, dar nu găsea nici una. Dintr-o dată îşi aminti: o auzise cu câteva clipe înainte pe doamna Anastasiu spunând că a doua zi va lipsi dc acasă pentru că avea treabă la croitoreasă şi la coafor! Iată, în sfârşit, soluţia. îl spuse pe nerăsuflate Măriei că ar fi deci posibil să se vadă mâine.

— Si unde? întrebă ca.

■

— La mine, sus. Pe scara cc porneşte dc aici din hol. E o singură uşă la capătul ci. Când ai să vii, cu am să fiu aici ca să pot auzi soneria. Dc fapt nici nu va trebui să suni, am să las eu deschis. Tc voi urmări de aici de la geam, aşa că am să văd când vei intra.

— Şi dacă ca se întoarce cât mai sunt cu aici. Cc facem atunci, Eugen. Ce fac eu? î ' • •

— Imposibil. îi ştiu obiceiurile. • Iese rar, dar atunci, când pleacă undeva, întârzie mult. De obicei mai face şi câteva vizite, aşa că ...

— Bine am să încerc. Pe la cinci cred că am să pot veni.

Tocmai atunci se întoarse din bucătărie şi doamna Anastasiu. îi dădu Măriei reţeta şi după cc mai schimbară câteva cuvinte, ca se pregăti de plecare. O conduseră amândoi până la poartă. în timp ce îi săruta mâna la despărţire, el îi şopti încet, aproape neauzit:

— Pe mâine!

Se întoarse împreună cu doamna Anastasiu în salon. înainte dc a intra în camera sa, ea îi spuse din uşă lui Eugen:

— Vezi, Eugen, dacă mă caută cineva mâine după-amiază, să-i spui că întârzii mai mult. Pe la zece abia dacă mă întorc.

♦ .

A doua zi, pe şantier, ziua i se păru lui Eugen nemaipomenit de lungă. Părea că nu se mai sfârşeşte. Orele treceau greu, se uita mereu la ceas. Nerăbdarea puse stăpânire pe el. Căuta să lucreze tot timpul fără cea mai mică pauză. Aşa credea că o să-i treacă mai repede timpul şi va veni mai curând după-amiaza. Nu-şi permise nici un moment de răgaz. Felul său înfrigurat de a lucra îi intrigă pe ceilalţi, în special pc Donose, care după ce-l urmări un timp,

nu se putu stăpâni:

— Ce, mă, a dat strechea în tine?

— De ce?

— Eu te ştiu pc tine harnic nevoie marc, dar ca azi nu te-am văzut parcă niciodată.

— Ţi sc parc»

— Mi sc pare pc dracu! Ce, mă, eu n-am ochi? Nu văd?

Eugen nu-i răspunse, de altfel nici nu avea cum să-i explice ce se petrece cu el.

Ziua sc ţâra încet, abia mişcându-sc, şi Eugen era din ce în ce mai nerăbdător, ba chiar nervos. Până la urmă tot se găsi o pricină de discuţie între el şi un muncitor din echipă. Bineînţeles că se amestecă şi Donosc, însă, curios, nu împotriva lui – e drept că nici pentru – ci mai mult pentru a aplana conflictul. Ceea ce era oricum altceva ca până atunci. Eugen înregistră cu atenţie faptul, nu fără a se mira puţin de schimbarea de atitudine a lui Donosc.

Era vorba de o treabă care trebuia făcută de urgenţă şi asupra căreia Eugen avea o altă părere, părându-i-se că soluţia lui era mai bună. Celălalt se înfurie, nefiind de acord şi de aici discuţia. Nu-şi spuseseră vorbe grele, ce-i drept, nici prea plăcute. Omul se comportă cu mai puţină duşmănie ca altădată, dar cearta rămâne ceartă. Do- nose, aflat lângă cei doi, nu interveni la început, ascultând întâi ambele părţi. Abia după ce văzu cum stau lucrurile, îi spuse celui cu care avea Eugen disputa, în stilul său caracteristic:

— Mă, Stamate, tu nu vezi că eşti prost?

— De ce sunt prost?

— Pentru că nu ai dreptate.

— De ce n-am dreptate?

— Uite de aia că nu te pricepi!

— Te dai cu Grindea, hai!

— Mă dau cu mă-ta! Nu-i vorba de asta mă, isteţule. Chestia e că în treaba asta are el dreptate, că ştie meserie tipul. D-aia. E clar?

Stamate îi privi când pc Grindea, când pe Donose, apoi se întoarse bolborosind ceva.

— Nu înjura, mă, că te pupă mă-ta rece, îl apostrofă ferm Donose, apoi, întorcându-sc spre Grindea:

— Am fost tare, nu? Şi-i făcu cu coada ochiului. Dai o berc pe chestia asta?

— Dau, răspunse Eugen repede, hucurându-se fără să ştie

bine de ce.

în sfârşit, până la urmă ziua de lucru se încheie şi Eugen fugi la cantină, unde mâncă în grabă, pe nerăsuflate şi de aici, pe drumul cel mai scurt pe care-l găsi se repezi acasă. Pe drum trecu pe la aii« mcntara şi cumpără o sticlă de vin la trei sferturi, care i se părea a fi de cea mai bună calitate.

Ajuns în camera lui, înşfăcă prosopul şi săpunul, ustensilele de ras şi coborî jos, la baie. Se bărbieri, se spălă meticulos, cu grijă, după care îşi puse o cămaşă curată şi-şi îmbrăcă costumul. Privi cămăruţa. Arăta cam deprimant. îşi dădu jos baina, o aşează pe speteaza scaunului şi începu să facă ordine, mătură, aranjă totul. Privi din nou, în jur. Nu era mare lucru. Tot aşa arăta, sărăcăcios. Nu era nimic de făcut. Şi la urma urmei, era mai bine decât nimic, se consolă el. Deschise geamul să se aerisească şi privi ceasul. Era cinci fără un sfert. Coborî în bol. Se îndreptă spre uşa camerei doamnei Anastasiu. Bătu. Nu-i răspunse nimeni. Deci plecase. Se duse în hol şi urmări pe fereastră poarta de la intrarea în curte. Privi din nou ceasul. Era cinci fără unsprezece minute. Uf! Greu treceau şi minutele astea! îşi zise el nerăbdător. Urmări în continuare poarta. Aşteptă, plimbându-sc de colo până colo. Se făcu întâi cinci fără şapte, apoi fără cinci şi în sfârşit chiar cinci. Trebuia să apară din moment în moment. Acum! Era deja şi un minut, şi două, şi trei. De ce nu venea? Poate îi merge lui ceasul înainte. Da, desigur! îşi aminti că cl îl pusese înainte cu câteva minute, ca să nu întârzie dimineaţa la lucru. Cum de uitase? Deci nu era încă cinci. Ceasul era cu cinci minute înainte! Deci abia dacă trecuse ora stabilită. Nu avea de ce să se neliniştească. Trebuia să vină din moment în moment. Desigur, un minut-două de întârziere era firesc, normal. Dar mai trecură zece minute şi ea tot nu venea De ce întârzie? Încet-încct, teama i se strecură perfidă în suflet. Daca a fost reţinută de ceva neprevăzut? Dacă n-a lăsat-o cl să plece. Sigur, n-a lăsat-o să plece, spunându-i poate că a fost şi ieri în vizită la doamna Anastasiu, de ce să vină şi azi, de ce aşa de des. Da, asta era! Eugen se sperie de-a binelea. Trebuia să lase să mai treacă o zi, două, ca să nu pară nimic nefiresc că Maria vine din nou la Doamna Anastasiu. Da, numai că gazda

azi avea treabă în oraş şi cine ştie când mai venea o altă zi în care ca va mai lipsi de acasă, poate abia peste o săptămână, peste două chiar. Şi apoi nici n-ar fi avut cum s-o anunţe când va pleca doamna Anastasiu din nou dc acasă. Azi era deci singura posibilitate deocamdată. Ce ghinion! Eugen se întrista. N-aveau noroc, ăsta era adevărul. Şi câte speranţe îşi pusese! Privi din nou poarta, ţinta, parcă implorând-o să se deschidă. Şi ca se deschise. intr-adevăr, nu ca la comandă, e drept, ci ceva mai târziu. Dar se deschise. După ce aşteptase cu atâta înfrigurare, acum aproape că nu-i venea să creadă că ea e, că o vede pe Maria păşind grăbită pe alee. îi deschise uşa şi ca se strecură repede înăuntru. Se îmbrăţişară chiar acolo în dreptul uşii, strângându-se în braţe puternic, aproape sufocându-se, şi se sărutară lung, nesfârşit.

Eugen închise uşa şi urcară pe scări îmbrăţişaţi, fără să-şi spună nici un cuvânt, sărutându-se mereu, pe fiecare treaptă aproape. Ajunşi sus, el o sărută iarăşi prelung. Ea îi mângâie părul, răspunzându-i cu dăruire, cu disperare chiar, i se păru lui Eugen. îşi vorbiră târziu.

— Mi-a fost aşa de dor de tine!

— Si mie.

— Ajunsesem să cred că n-am să te văd niciodată.

— Şi eu. Speram totuşi.

■— Doamne, şi eşti aici, cu mine.

— Pare de necrezut, nu?

— Aproape de necrezut.

— Ca un vis visat de atâtea ori şi neîmplinit.

— Da, ca un vis drag.

— Mi se părea la un moment dat că întâlnirea noastră de atunci nici n-a avut vreodată loc. Că c o simplă închipuire a mea în momentele de singurătate.

— Şi eu începusem să cred asta.

Eugen o mângâie şi el, apoi încet, încet îi desfăcu nasturii de la bluză, duse mâna la inima ei ce bătea puternic, năvalnic, înspăimântată. îi sărută gâtul, umerii. Se întinseră în pat, el o dezbrăcă febril, încurcându-se, mai mult întârziind din cauza asta momentul când trebuia s-o aibă întreagă, goală, lângă el. O simţi, în sfârşit, după câteva clipe care i se părură mai lungi

decât fuseseră în realitate, lipită de el. îi mângâie corpul alb, frumos şi puternic, îşi lipi buzele de sânii ei. Ea tresări, trupul îi semnaliza tremurând apropierea buzelor sale şi Maria îl cuprinse strâns în braţele ci, primindu-l în ea ameţită, aproape neştiind cei se întâmplă. îl simţi doar că e al ei, tânăr, viguros, că e străbătută de forţa lui dezlănţuită şi imediat după aceea amândoi se cutremurară îndelung, prăbuşindu-se, mai curând plutind îndelung, departe, contopindu-se, devenind parcă o singură fiinţă, inseparabili, pentru totdeauna, de nedespărţit.

îşi reveniră cu greu, ca dintr-un leşin sau poate dintr-un somn în care ai visat ceva nespus de frumos, un basm poate, şi nu vrei să te trezeşti, dorind să rămâi în continuare în basmul acela unde întotdeauna toate se termină cu bine şi cei cumsecade triumfă pentru vecie.

Ea începu din nou să-l sărute, căutându-l parcă mereu, dorind să-l simtă întreg, fierbinte lângă trupul ei. Se lipi strâns de el, săru- rându-l de nenumărate ori, şi iar se iubiră cu aceeaşi foame ca la început, mereu flămânzi, mereu dornici de a se dărui unul altuia. Eugen se simţi puternic, protector şi tandru alături de ea, o mângâie cu dragoste, iar Maria îşi dădu seama că acum el e bărbatul ei deplin, bun şi încrezător în el însuşi, fără temeri de prisos. Şi fu mândră de ea, deşi o jenă puţin acest gând.

Rămaseră aşa întinşi pe pat, unul lângă altul, vreme îndelungată. Afară aproape se inserase. Eugen se ridică, luă sticla de vin şi o deschise. Umplu două pahare şi se apropie de pat. Prin semiîntunericul ce se lăsase, distinse albul frumos al corpului ei întins leneş pe o parte, puţin obosit, şi-i zări ochii ei urmărindu-i mişcările. Nu se ruşină de goliciunea sa, îi întinse un pahar şi băură încet, după care îşi aprinseră câte o ţigară, fumând timp îndelungat, fără să scoată nici o vorbă. Nu sc gândeau la nimic, de fapt nici n-ar fi putut. Eugen constată că există totuşi momente în viaţă când nici nu e nevoie – şi nici nu simţi această nevoie – să te mai gândeşti la nimic sau să-ţi aminteşti iar de trecut. în acele puţine momente trăieşti doar clipa prezentului şi te poţi rupe cu totul de nişte amintiri chinuitoare. E păcat însă că aşa ceva se întâmplă foarte rar. Acestea sunt probabil puţinele clipe de deplină fericire.

Târziu el îi spuse:

— Vorbeşte-mi despre viaţa ta. Vreau să ştiu cât mai multe despre tine.

Ea îl privi cu tristeţe şi închise ochii, rămânând aşa nemişcată vreme îndelungată.

— Nu vrei să-mi povesteşti? repetă el rugămintea.

— E o poveste tristă, dragul meu, şi nu ştiu dacă are să-ţi facă plăcere să o asculţi.

— Cu atât mai mult doresc s-o aud. Te rog mult. Hai povesteş- te-miL

— N-are rost.

— De ce?

— Nu ţi-am spus doar? Nu e nimic frumos în ca, nici o scenă pe care să mi-o amintesc cu plăcere.

— Dar te rog.

— Nu. Nu trebuie, Eugen.

ÎI mângâie, apoi continuă, privind gânditoare la întunericul dc afară.

— Am să-ţi spun totuşi ceva şi am să te rog să-mi ierţi cruzimea. Poate o să-ţi par puţin cinică. Orice femeie care-şi înşeală soţul se simte de obicei obligată să-i spună bărbatului cu care face asta – înainte sau după – cât de nefericită este ea în căsnicie, cât suferă, ce viaţă infernală duce şi aşa mai departe. Poate că în unele cazuri c adevărat. Numai că cel mai adesea – şi ştiu că aşa judecă bărbaţi – ea se simte datoare să-şi justifice adulterul, poate chiar să se scuze întâi în propriii ei ochi. Sau poate îi este teamă de dispreţul acelui bărbat. Ea se apără în fond. îşi apără demnitatea. Cel puţin aşa credeţi voi, repet. Pentru că trebuie să recunoaştem, asta e opinia dc circulaţie.

»

— Dar eu nu cred aşa ceva. Mai ales despre tine.

— Ce copil eşti, Eugen! Nu e mai bine, oare, să rămân pentru tine doar aşa cum sunt acum: femeia care te iubeşte, care ţi s-a dăruit fără rezerve, fără să ştii nimic neplăcut despre mine, nimic ce ţi-ar aduce aminte de vreo mizerie omenească. Spune, nu e mai bine aşa? Ascultă-mă pe mine, oftă ea adânc. Ce rost ar avea să afli nişte lucruri care nici mie nu-mi face plăcere să mi le amintesc.

— Şi totuşi, încercă cl.

— Nu, Eugen, nu. Apoi zâmbi trist, încercând să glumească cu dezinvoltură :

— E mai bine să rămân pentru tine femeia iubită, puţin învăluită în mister. Aşa, într-un halo romantic, cum mai întâlnim în unele povestiri demodate pe care nu le mai citeşte nimeni astăzi, sau dacă întâmplător îi mai cade cuiva în mână o asemenea carte, zâmbeşte îngăduitor, dacă nu o ia şi în zeflemea.

El o privi. în razele lunii ce se strecura pe geam, îi urmări chipul şi tresări. Pe obrajii ei străluceau două dâre subţiri argintii în lumina palidă din cameră. Eugen se aplecă spre ea, aproape strigând:

— Ce-i cu tine Maria? Ce s-a întâmplat?

Ea îşi şterse repede faţa şi se strădui să zâmbească:

— A, nu, nimic dragul meu, m-am înduioşat puţin de propria mea soartă. Sunt caraghioasă. îmi dau seama. Uită momentul acesta de slăbiciune. Să nu fim prea romanţioşi.

El începu să-i sărute ochii ce-i rămăseseră umezi în continuare. Maria îl îmbrăţişă şi se iubiră printre lacrimi căutând, fără să-şi dea seama, să aline fiecare durerile vechi ale celuilalt, să se ajute parcă, pentru a ieşi amândoi din impas, din suferinţă.

— Nu ştiu dacă totul c în regulă, îi răspunse el la întrebarea cum î merg lucrurile. Poate că treptat, treptat am reînceput să mă apropii dc oameni să am puţină încredere în ei. Cu toate acestea mi se întâmplă totuşi să mai am vechile reacţii de teamă, de izolare. Mă ascund încă, asta e. Nu mi-am redobândit întreg curajul. Mă mai simt câteodată ca o fiară hăituită, care dacă nu se ascunde din ochii oamenilor, este oricând în pericol dc a fi vânată. E drept, acum simt mai rar asta ca altădată. în altă parte e greutatea însă: încă nu pot scăpa de amintirile mele îngrozitoare. Nu pot să le abandonez definitiv. Şi nici cu însumi nu mă pot reîntoarce cu totul, cu toată fiinţa mea în prezent. Şi în privinţa asta lucrurile stau mai bine ca altădată. Totuşi, când sunt singur mai ales, alunec iarăşi pe topoganul acesta primejdios care

mă duce în adâncuri de suferinţă şi groază.

— Tu, Eugen, n-ai şi amintiri frumoase? îl întrebă ea.

— Am, ţi-am mai spus parcă. Dar ele vin greu, fiind copleşite dc celelalte. Fiecare om arc şi momente frumoase în trecutul său. E drept, unii mai puţine.

— Ar trebui să ţi le chemi mai des pe astea în memorie.

— Ar trebui, zâmbi el. Ştiu şi cu asta.

— Hai, povesteşte-mi ceva frumos din viaţa ta.

— Uite că acum nu-mi pot aduce aminte nimic. Nici un capitol fără mizerii şi urâciuni.

— încearcă! Te rog, se alintă ea.

O sărută. Privi apoi în gol, parcă încercând să străpungă peretele din faţa sa. Ce să-i povestească? Nu găsea nimic plăcut din trecutul său care să merite a fi reactualizat printr-o povestire. Şi totuşi ...

— Au trecut destui ani de atunci. Mi se parc chiar mai mulţi decât au fost în realitate. Eram un flăcăiandru nici prea timid, nici prea obraznic, deja începusem să privesc mai cu atenţie fetele, chiar să le examinez cu multă curiozitate. Ba, trebuie s-o spuu că mi se întâmplase deja şi mie să întârzii cu câte una prin parcul de la marginea oraşului, unde pe aleile bine ferite de şirurile de brazi pitici, pe câte o bancă, petreceam până seara târziu în discuţii interminabile despre tot felul de lucruri care ni se păreau nouă extrem de importante. Câte un sărut furat aşa, în treacăt, aproape copilăreşte, mă înfiora pentru câteva zile, deşi vechea mea teamă de femei mă urmărea în continuare ca un blestem. Dar fetele acelea nu erau femei, erau încă nişte copii, la fel ca şi mine de altfel. începusem şi eu să frecventez reuniunile de joi după – amiază, la Casa de cultură a oraşului. Mirosul lor crud, de fete cuminţi, mă ameţea în timpul dansului. Orice atingere întâmplătoare a lor mă ameţea. Erau reuniuni la locul lor, fără excese, care se încheiau la ora nouă, zece cel târziu, terminate de fapt cu un condus – până la poarta casei sau doar până la colţul străzii – al fetei cu care dansasem ccl mai mult scara aceea. Asta era tot. Nimic altceva nu complica lucrurile. Aveam din când în când câte o prietenă mai apropiată, însă nici atunci lucrurile nu mergeau mai departe

şi era frumos, romanţios, curat, fără vreo vinovăţie care să ne întunece puritatea, castitatea noastră de copii mai mari. De altfel cred că era bine aşa, că ne opream doar aici.

într-o zi, un prieten cu ceva mai în vârstă decât mine îmi propuse să mergem la un bal. M-am speriat. Nu fusesem încă la nici o petrecere şi un bal mi se părea ceva fabulos, ca în unele filme de epocă, în care puteai vedea în săli mari, somptuoase de palat, luminate feeric, bărbaţi şi femei, femeile mai ales fiind îmbrăcate cu o eleganţă strălucitoare, dansând graţios, parcă alunecând pe mozaicuri cu desene preţioase, între pereţii cu stucaturi complicate, de care atârnau lampioane de cele mai diverse forme. Vedeam şiruri întregi de chelneri stilaţi, servind impecabil pe invitaţi, o orchestră numeroasă cântând celebrele valsuri ale lui Strauss, într-o atmosferă festivă, sărbătorească, poate puţin solemnă. în pauze, domnii ofereau braţul partenerelor – sau invers, nu băgasem de seamă cum se petrec exact lucrurile – şi se adunau grupuri, grupuri, conversând vioi şi inteligent într-o bună dispoziţie generală. Aceasta era imaginea mea despre

un bal şi bineînţeles i-am spus prietenului meu că nu pot să merg. „De ce”? mă întrebă el nedumerit. I-am enumerat mai multe motive, dintre care în principal erau două: că sunt încă prea tânăr pentru un bal şi apoi, celălalt, mai serios, e că nu aveam cu ce să mă îmbrac. Până la urmă mă convinse, promiţându-mi că îmi dă el o haină la pantalonii mei, cu neavând decât un pulover amărât, gri cenuşiu, pe gât, cu carc umblam de toamna până primăvara. Şi veni ziua balului! Conform înţelegerii, m-am dus de după-amiaza la el ca să mă pregătesc pentru scara de vis ce bănuiam că va urma.

Prietenul mă ajută să-mi calc pantalonii, îmi dădu pe lângă haina promisă – carc îmi venea cam marc – şi o cravată la cămaşa mea roasă pe la guler. Ţin minte că tot atunci m-am ras pentru prima dată. De fapt aveam nişte peri moi, rari şi blonzi carc nici nu se prea observau decât de aproape. Dacă era bal, atunci bal să fie. Aşa că m-am ras şi cu, tot la sfatul lui, bineînţeles. Când am terminat cu totul, nc-am privit în oglindă. Mi-am udat părul ciufulit ca să-mi stea cât de cât lipit de ţeastă, m-am pieptănat şi . .. eram gata. Arătam probabil ca vai de lume cu haina şi cravata de împrumut, cu pantalonii mei ponosiţi lucioşi pe la spate, pe carc oricât i-ai fi călcat, tot li se vedeau genunchii ieşiţi. Ca să nu mai spun nimic de pantofii mei stâlciţi, cu boturile vizibil ridicate în sus de atâta purtat, de parcă s-ar fi pregătit în orice moment să decoleze. M-am privit din nou în oglindă. Mi se părea că merge, iar prietenul meu mi-a dat asigurări ferme în acest sens. Eu tot nu eram mulţumit pe deplin, mai ales de pantaloni. Şi atunci, n-am avut de lucru şi am apucat un crac al pantalonului cu o mână mai sus şi cu alta mai jos de genunchi ca să întind mai bine dunga, s-o îndrept chipurile, trăgând tare cu ambele mâini. Şi atunci s-a întâmplat nenorocirea! Stofa veche, purtată ani de zile, călcată de zeci de ori, a cedat.

S-a auzit un zgomot, un pârâit îngrozitor – ca atunci când deschizi o uşă ncunsă de multă vreme – şi dintr-o dată pantalonul a crăpat pe orizontală cam pe jumătate din circumferinţa lui, exact în dreptul genunchiului. Am rămas încremenit cu cele două bucăţi de stofă în mână – că erau acum două, aproape despărţite. Cred că în momentul acela s-

a rupt şi în mine ceva. Era singura mea pereche de pantaloni cu care puteam ieşi în lume! Când m-am îndreptat din şale – cu greu, aproape bătrâneşte – mi-am revăzut chipul în oglindă.

lg – Lungile opusuri de soare

Era palid, cadaveric aproape, şi în colţul ochilor stăteau pregătite, gata să mi se rostogolească pe obraji, două lacrimi mari. Am făcut eforturi supraomeneşti să le opresc. Mi-era ruşine de prietenul meu mai mare, care şi el rămăsese ţintuit locului. Ne-am privit unul pe celălalt, în tăcere, complet pierduţi. El şi-a revenit primul şi – apropiin« du-se de mine – mă bătu pe umeri, încercând să mă îmbărbăteze, însă se vedea cât de colo că nu ştie nici el cum să mă mai ajute. Salvarea mea a fost fratele său mai mic care mi-a împrumutat pantalonii săi. Doar că acum pantalonii erau prea scurţi, făcând să se vadă cu atât mai bine cât de mare era în schimb haina. Arătam într-adevăr caraghios, dar nu era altceva mai bun de făcut. Şi nc-am dus la marele bal, primul bal din viaţa mea şi printre puţinele la care am fost până în ziua de azi.

Bineînţeles totul a fost o decepţie. Balul nici nu era de fapt în oraş, ci în una din comunele apropiate, subordonate direct oraşului. Imaginea mea despre balurile acelea de operetă s-a spulberat de cum am făcut primul pas în sala unde avea loc. Era o încăpere lungă şi îngustă, cu tavanul foarte jos, încât nu lipsea mult să atingi cu capul cele câteva becuri ce luminau palid. Prin colţuri era dc-a dreptul întunecos. Pe jos era o podea roasă de scânduri, cu vizibile denivelări, care mirosea straşnic a motorină proaspăt dată, probabil chiar în ziua aceea, special pentru bal. De jur împrejur, pe trei laturi ale încăperii erau aşezate mese de diferite forme şi dimensiuni acoperite cu feţe de mese, fiecare de altă culoare şi cu alte desene. într-un colţ era un bufet sărăcăcios cu ţuică, bere şi mititei ce se făceau într-o mică încăpere alăturată de unde la fiecare deschidere a uşii pătrundea fumul de la grătar. Pe măsură ce timpul trecea, înghesuiala creştea, ca la un moment dat să nu mai rămână vreun loc nici măcar în picioare, la mijlocul sălii, unde să poţi sta liniştit două secunde fără a fi înghiontit de cineva. Noi, venind printre primii, apucasem să prindem două locuri la un capăt de masă de unde ca să ieşim trebuia de fiecare dată să deranjăm pe ceilalţi care stăteau mai în faţă. Prietenul meu, care avea ceva baoi, a luat o bere şi mititei şi după ce am mâncat şi am băut, am început să privim lumea. Ei, da, lumea merita să fie văzută! Unde erau conţii şi contesele, baronii şi baronesele din balurile văzute de mine în filme?

Doamne, cât de naiv fusesem! Ce crezusem cu despre un bal! Mi-ar fi greu să-ţi descriu cum arătau participanţii la „ba-

Iul" acesta. Erau oameni simpli, muncitori, care-şi puseseră hainele lor cele mai bune, nu cine ştie ce mai grozave ca ale mele – cu figuri ce-i trădau că trag din greu toată săptămâna, în majoritate minieri cu feţele supte dc insuficienţa aerului din subteran. Unii nici nu erau altceva decât tot ţărani, pentru că ei, în afara lucrului, redeve- neau ceea ce cran în realitate. Adică ţărani, cc-şi lucrau pământul după-amiczcle sau dimineţile, când nu erau în schimb. Ei făceau ceea ce făcuseră şi strămoşii lor: arau, semănau, culegeau, pentru că acolo la ţară îşi trăiau de fapt viaţa. La oraş ei mergeau încă aşa cum te duci undeva numai pentru că ai nevoie să faci asta din când în când, după treburi. I-am urmărit cu privirea. Veniseră să se distreze, să se destindă, zicem noi azi, majoritatea nu dansau sau poate nici măcar nu le trecea prin minte aşa ceva, mai ales că orchestra cânta dansuri „domneşti" şi rareori câte o melodie de muzică populară. Ei aveau plăcerea privitului şi asta le era deajuns. Mai ales dacă mai beau o bere şi schimbau o vorbă cu vecinul de masă. Pentru ei însemna ceva această „ieşire". Era evadarea lor după truda grea a unei săptămâni de lucru. Nu aveau nici pe departe zâmbete strălucitoare şi conversaţia conţilor mei din filme. Vorbeau rar, monosilabic adesea, cu voci potolite, obosite chiar şi din când în când râdeau, doar atunci când îi amuza într-adevăr ceva ieşit din comun pentru ci. Cu nevestele alături, cuminţi, ei se simţeau bine, la locul lor, tihniţi. Nu doreau mai mult şi nici nu-şi puteau închipui că există ceva mai mult. Era o bucurie simplă, sănătoasă, robustă. Mi-au plăcut poate în primul rând că ştiau să se bucure liniştiţi de ce aveau atunci, că nu păreau nemul-ţumiţi, deşi viaţa nu le era uşoară. I-am urmărit aşa vreme îndelungată. Doar spre sfârşitul petrecerii, când s-au mai încălzit puţin de băutură, au devenit ceva mai comunicativi, mai veseli, schimbând chiar vorbe de duh. Atunci erau chiar fericiţi, fără să strălucească, dar erau în orice caz ccl puţin mulţumiţi. Se simţeau în mediul lor şi asta era cel mai important lucru. Erau între ei, fiecare lucru părea la locul lui, nu putea interveni nici o surpriză, deci nu aveau de ce să

fie neliniştiţi. N-am să uit imaginea asta, deşi de atunci mi-a fost dat să văd atâtea lucruri care şi ele, la rândul lor, se uită greu. Atunci probabil am înţeles eu pentru prima oară câte ceva despre cei din jurul meu. Nu mult, dar ceva totuşi pricepusem. Cunoscusem nişte oameni şi altfel decât pe stradă, adică indiferenţi sau preocupaţi de treburile lor zilnice.

Să nu-ţi închipui acum că nu erau şi altfel de oameni acolo. Erau desigur şi grupul intelectualilor din comună. Nu ştiu şi nici n-are importanţă dacă făceau sau nu opinie separată, dar se vedea imediat diferenţa. Erau mai bine îmbrăcaţi, de fapt mai orăşeneşte, numai că aveau şi ei – asta abia acum îmi dau scama – un aer demodat, vetust, cu tot felul lor de a fi mai degajat, deşi mai rezervat, care îi deosebea de ceilalţi. Apoi soţiile lor, erau şi ele mai „intelectuale”, mai doamne. Tinerii, mai agitaţi şi mai jucăuşi bineînţeles, erau de diferite categorii, în majoritate însă muncitori. Ei dominau arena din mijloc, nelăsând să le scape nici un dans. Despre dans ţi-aş putea vorbi o oră întreagă. Ceea ce se întâmpla acolo, în mijloc, între mese era greu de imaginat. Domnea o înghesuială de ncdcscris, perechile se mişcau umăr la umăr, aproape lipite unele de altele. Mişcarea asta – să-i spunem totuşi dans – se făcea fără voinţa ta şi a partenerei, în afară oricărui ritm impus de orchestră – un acordeon, un saxofon şi un contrabas – după cum te împingeau ceilalţi. Erai manevrat de colo până colo de către masa aceea de oameni, legănat absolut la întâmplare, sufocat de respiraţiile celor din jur. Am constatat toate acestea târziu, când m-am avântat şi cu în mijlocul lor, pentru că la început n-am avut curajul s-o fac; dc altfel nici n-am avut cu cine, pentru că nu cunoşteam nici o fată.

întâmplarea a făcut ca la masa noastră să se aşeze o cunoştinţă a prietenului nostru – umblat deja pe la balurile de acolo – cu două fete, una din ele fiindu-i mi se pare verişoară sau aşa ceva. Stând a aceeaşi masă, până la urmă ne-am cunoscut şi am invitat-o la dans pe una din fete, îmboldit bineînţeles de amicul meu. Inutil să-ţi spun că primele melc încercări de dans au fost un eşec. Nu-i vorba că nici nu eram mare maestru. Conversaţia, la fel, a fost aproape imposibilă n

gălăgia infernală din acea încăpere foarte joasă, cum îţi spuneam Ne cam plictiseam, eu, cel puţin, aş fi plecat în orice moment. Se. făcuse de mult miezul nopţii, dar lumea se simţea parc-se mai bine. Câţiva se chercheliseră, iar fumul de ţigară reducea şi mai mult zgârcita lumină a celor trei becuri. Orele ce au urmat, au trecut chinuitor de greu. Se apropia, în sfârşit, dimineaţa şi treptat lumea a început să plece, iar cei care rămăseseră erau obosiţi, redevenind iar tăcuţi, aşa că se mai putea dansa şi sta puţin de vorbă. Abia atunci am privit-o mai cu atenţie pe fata cu care dansasem. Se mutase chiar pe scaunul rămas gol de lângă mine. Am început să vorbim, banalităţi, desigur ca la începutul fiecărei discuţii între un băiat şi o fată care abia s-au cunoscut. O chema Dorina şi n-aş putea să-ţi spun dacă era sau nu frumoasă. Eu cred că era, în orice caz mic atunci mi s-a părut de departe cea mai frumoasă din tot balul şi îndeosebi cea mai inteligentă şi mai cultă din toate fetele pe care le cunoscusem până atunci.

Ce îţi voi povesti de acum încolo nu cred că va reuşi să redea decât puţin, foarte puţin din ceea ce aveam să trăiesc, din tot cc-am simţit cât am fost alături de Dorina. Şi mai ales nu ştiu dacă te va face să înţelegi câtă recunoştinţă îi port eu acestei fete pentru ceasurile de mare frumuseţe pe care mi le-a dăruit. Şi mai ales nu ştiu dacă vei înţelege cât regret că, într-un fel, eu am fost vinovat pentru despărţirea noastră, sau cel puţin aşa cred şi azi. Dar să continui. Am avut atunci dimineaţa, la sfârşitul acela obosit de bal, prima mea revelaţie. Toate fetele cu care „discutasem” eu până atunci mi s-au părut deodată fade, neinteresante, gâsculiţe chiar, în faţa Dorinei. Iar conversaţia cu ele, pur şi simplu stupidă, idioată! Uluit de cunoştinţele ei, – vaste, după părerea mea de atunci – surprinzătoare, privite chiar şi de astăzi. Citisem şi eu câte ceva până la vremea aceea şi nu eram chiar atât de uşor de uluit. Ca un amănunt uşor amuzant, îţi pot spune că aveam cea mai bogată fişă din oraş, la biblioteca raională. împrumutam de asemenea cărţi de la un coleg care avea o bibliotecă marc, cu rarităţi, aparţinând bineînţeles tatălui său, fost profesor universitar. Dar ceea ce mă uimise la Dorina era în primul rând deosebita sensibilitate, felul

absolut personal de a discuta lucruri – cărţi îndeosebi – cunoscute şi mie. Punctele ei de vedere, opiniile originale, mă uimiseră cu totul. Conversaţia cu ea m-a încântat, m-a vrăjit chiar. Aş fi ascultat-o orc întregi, fără să obosesc sau să mă plictisesc şi avea un mod fascinant de a povesti până şi lucrurile cele mai banale cu putinţă.

La început, nu ştiu dacă m-am îndrăgostit propriu-zis de ea. Cred că era mai mult o stimă, o preţuire „intelectuală" pentru modul său foarte matur, de a gândi, pentru delicateţea şi sensibilitatea ei. Am uitat să spun că era mai mare cu doi ani ca mine şi era funcţionară sau aşa ceva. Era vorba deci şi de un firesc ascendent asupra mea, ceea ce făcea s-o respect şi mai mult. în curând, în lungile plimbări pe care le-am făcut împreună – aveam să constat la un moment dat că mă îndrăgostisem dc-a binelea, dar nu de – sau nu numai de – intelectuala care era Dorina. Am aflat că pictează şi scrie versuri, ceea ce – cum să-ţi spun? – a fost pentru mine copleşitor. De multe ori îmi recita versuri de ale ei şi eu care făcusem imprudenţa să-i destăinui că şi eu scriu, n-am avut niciodată curajul să-i recit, poeziile ei părându-mi-se mult mai bune. De fapt şi astăzi mai păstrez nişte versuri de-ale ei, şi continui să cred că sunt bune: au un parfum, o tristeţe absolut unică, o melodie pe care aş recunoaşte-o chiar dacă aş citi sau auzi versurile ei fără să ştiu că îi aparţin. Mă îndrăgostisem însă şi aici mi se pare lucrul cel mai frumos din povestea noastră – de un om admirabil, de o bunătate şi de o gingăşie după care am tânjit apoi ani întregi şi după care tânjesc şi astăzi. Iar eu, precum ştii, n-am prea avut parte de bunătatea oamenilor. Uneori, în momentele foarte grele, când eram aproape doborât, chemam chipul ei în amintire ca să mă ajute, să mă sprijine, să-mi trimită un zâmbet încurajator, o vorbă de îmbărbătare.

Ani şi ani ea a fost – şi continuă să rămână pentru mine – un model despre ceea ce cred eu că înseamnă un prieten bun, cumsecade, care ar avea oricând o vorbă mângâietoare pentru tine într-un moment greu. Nu idealizez, ştiu că orice amintire frumoasă, în timp, după ani şi ani, devine şi mai frumoasă. Iar oamenilor pe care i-am iubit, i-am preţuit, o dată cu trecerea anilor, le păstrăm o amintire din ce în ce mai puternică, mai vie. Nu-i uităm, dimpotrivă, ni-i facem mai apro- piaţi, ca nişte

aliaţi credincioşi pentru vremuri negre, pentru când suntem sau vom fi singuri, părăsiţi. Nu ştiu dacă ţi-am putut-o descrie cum era, dar un lucru aş dori să-l reţii: de obicei în relaţiile cu un om mai apropiat, îi observăm scăderile, greşelile – faţă de noi sau faţă de alţii – şi este imposibil să evităm total a ne gândi la ele, să le ignorăm sau chiar să le trecem pe toate cu vederea. Eu am ţinut mult şi la alţi oameni, deşi le ştiam păcatele şi micile neloiali- tăţi. Ei bine, Dorinei nu am ce să-i reproşez nici azi. Chiar dacă m-aş strădui să-i caut o cât de mică vină faţă de mine, îmi este imposibil să-i găsesc vreuna. Este omul care s-a purtat cu mine cel mai corect, mai camaradereşte şi mai tandru în acelaşi timp.

A urmat apoi o lungă poveste de dragoste – lungă e un fel de-a spune – pentru că la vârsta aceea altele sunt aprecierile asupra duratei. Oricum, a ţinut până la plecarea mea din oraş, deci peste un an. Mă voi opri doar asupra câtorva zile. Trei de fapt. Cu puţin timp înainte de Paşti, m-a anunţat că părinţii ei pleacă pentru o săptămână la nişte rude şi m-a invitat pe mine, împreună cu o prietenă de a ei, însoţită de un băiat, să facem Paştele la casa părinţilor ei în satul unde aceştia erau învăţători. Aceste trei zile aş vrea să ti le povestesc, zile cărora eu le port o neştearsă amintire. Probabil cât voi trăi, ele îmi vor rămâne cele mai curate clipe din viaţa mea, fără cea mai mică umbră care să le fi întunecat măcar un moment.

Au fost zilele acelea ca de basm şi câteodată când mă gândesc la ele, mai ales odată cu trecerea timpului, îmi vine chiar să cred că n-au existat, că a fost doar o închipuire a mea în momentele când doar doream să mi se întâmple ceva asemănător.

Imediat ce am sosit acolo, în satul acela îndepărtat, ascuns în inima munţilor, am uitat de tot ce privea lumea din afară. Eram izolaţi, doar noi în casa din văgăuna dintre dealuri, într-un decor aproape sălbatic. Nu era nici o altă casă prin apropiere, nici un om străin. Ziua ne plimbam pe dealuri, prin pădure, ne jucam ca nişte copii, ne opream în vreo pajişte şi tăifăsuiam ceasuri întregi fără griji. A doua zi dimineaţa, deja mă simţeam de parcă aş fi stat acolo de când lumea. Mă simţeam de-al casei. Am mâncat cu poftă, am ciocnit ouă roşii, am luat apoi o masă de sărbătoare, am glumit, am râs. Apoi, din nou am urcat pe dealurile

împădurite, din jur. De fapt n-am făcut nimic deosebit, nimic extraordinar. Atunci totul era însă atât de frumos, ne simţeam aşa de bine împreună, încât în momentele acelea n-am fi dorit să se sfârşească niciodată şederea noastră în satul, în casa aceea. Aş fi stat acolo ca în basmul „Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte”. Şi probabil că asemenea lucruri absolut obişnuite mai făcusem până atunci şi de atunci încoace de nenumărate ori, dar se pare că fiecare gest comun dobândeşte o semnificaţie numai dacă se înscrie într-o anume ambianţă, într-o atmosferă deosebită, altfel îl uităm. Gestul acesta nesemnificativ va purta prin ani culoarea şi gustul unei clipe unice, nerepetabile.

Iar serile, serile au fost ameţitor de frumoase şi cred că n-am să mai trăiesc asemenea seri şi nopţi ca acelea. îmi citea poezii, chiar picta, la insistenţele mele, pentru că doream s-o văd cum lucrează. Apoi, după masa de seară, stăteam ceasuri întregi, chiar pe întuneric, întinşi unul lângă altul în pat, visând cu ochii deschişi. într-o noapte, am stat de vorbă până dimineaţa. Desigur, dacă cineva ar fi ştiut că noi am stat o noapte întreagă în acelaşi pat, ba, chiar am şi dormit împreună, i-ar fi fost imposibil să-şi imagineze că nu am mers mai departe. Şi totuşi aşa a fost. Să nu crezi cumva că nu o iubeam îndeajuns, că poate nu o doream cu toată frenezia. Nu, martor mi-e Dumnezeu, că am iubit-o pe Dorina cu toată dăruirea anilor mei de atunci şi că nici nu-mi puteam închipui viaţa decât alături de ea. Ne sărutam orc întregi, cu pasiune, nebuneşte, ne juram credinţă pentru totdeauna. Adormeam îmbrăţişaţi, iar dimineaţa ne găsea în aceeaşi poziţie şi întârziam în pat, părându-ni-se că nu ne-am sărutat îndeajuns. Şi totuşi, repet, n-am mers mai departe. Poate am fi dorit-o amândoi, doar eram oameni şi noi, şi încă tineri, dar ne-am oprit aici. De cc? Mi-ar fi greu să-ţi explic exact de ce. Poate că pur şi simplu – prozaic – ne-am abţinut, cum se zice, am făcut eforturi pentru asta. Nu cred că aceasta e cauza sau în nici un caz singura. Cred mai curând că ni s-a părut mai frumos aşa, că ni s-a părut de-ajuns şi ce şi cât trăiam. Şi era totul atât de curat în jur, eram atât de tineri, copii aproape, încât poate am considerat că păcătuim nu atât faţă de noi, cât faţă de clipele acelea minunate. Apoi era ceva care mă oprea să fiu cum sunt bărbaţii în asemenea împrejurări, singur cu o femeie, adică

mai hotărâţi, mai insistenţi pentru a obţine ceea ce vor; dragostea mea era însoţită de o admiraţie fără margini pentru ea. Să nu crezi că mă număr printre cei care cred că respectul şi admiraţia pentru o femeie sunt incompatibile cu a o avea. Asta este desigur o prejudecată. Eu însă nu-mi puteam îngădui să trec brutal peste voinţa ei, deşi, repet, o simţeam că mă doreşte şi ea. Cele trei zile şi trei nopţi, au trecut ca vântul, cu o viteză aproape dureroasă. Ne-am trezit – acesta c într-adevăr cuvântul – în ziua plecării, şi, deşi mă obişnuisem acolo, mi se părea că – paradoxal – parcă de câteva clipe sosisem. Am fost foarte trişti la plecare. Ea rămânea acasă. Iar eu m-am îndreptat trist spre autobuzul care mă aştepta la marginea drumului. M-a condus până la poartă, parcă ţinea s-o văd pentru ultima dată în decorul ei familiar. I-am citit atunci în ochi tristeţea că poate nu vom putea repeta niciodată acele trei zile. Poate şi ea a citit aceeaşi teamă în ochii mei. Am urcat în maşină mai abătut şi mai necăjit de cum fusesem vreodată. Simţeam că părăsesc definitiv o lume cu care nu aveam să mă mai întâlnesc niciodată de atunci încolo.

Dorina ar fi însemnat pentru mine imens, dacă aş fi rămas cu ca. Era cred singura persoană care ar fi putut să mă vindece de vechile traume ale copilăriei mele, de vechile spaime pe care mi le-au cultivat nişte oameni de o răutate inutilă, iresponsabilă. Cu ea poate aş fi învins mai uşor şi cele ce au urmat. Ea putea însemna omul bun şi tandru de lângă tine, dar puternic, pe care să te poţi sprijini. Ţi-am povestit prin ce trecusem când abia ieşisem din copilărie. Ei bine, Dorina ar fi fost atunci poate singurul om care să înţeleagă totul, să mă ajute. Aşa cum ai făcut-o tu mult mai târziu. Poate norocul meu a fost de a o întâlni pe ca şi apoi pe tine. Deci totuşi am noroc, nu?

Maria rămase pe gânduri o vreme, apoi îl întrebă:

— Şi de ce n-ai rămas totuşi cu ca?

— E un capitol la care de fiecare dată când mă gândesc, mi se face aproape ruşine. Nici azi nu-mi înţeleg exact comportarea de atunci. Motivarea mea ar putea părea acceptabilă la prima vedere* Mi s-a părut că pur şi simplu nu sunt demn de ea, că nu o merit. Dorina avea deja o profesiune sigură, o reputaţie bună, avea – în treacăt fie zis –

şi pretendenţi la mâna ei – oameni serioşi – care încercaseră să trateze cu părinţii ci, dar ca îi refuzase. Toţi aveau situaţie, erau făcuţi, cum se zice. Iar eu ce eram? Nimic. Nu aveam nici o meserie, abia terminasem liceul, dosarul îmi fusese respins la facultate, trebuia să merg în armată. Nu reprezentam şi nu eram nimic. Mă simţeam un intrus în viaţa ci. Mai rău, i-o încurcam, corn- plicându-i-o inutil. Ce puteam eu să-i ofer? Tot nimic. Nu faptul că avea cu doi ani mai mult mă deranja, dar pentru ea asta putea deveni totuşi o problemă dificilă, mă gândeam eu atunci. Ar fi trebuit să mă aştepte să fac armata, apoi facultatea – dacă mă primeau – şi abia apoi am fi putut să fim împreună, să ne căsătorim. Era vorba deci de ani şi ani, în care ca ar fi trebuit să mă aştepte singură. Mi s-a părut nedrept din partea mea. îi ceream prea mult, aş fi fost un egoist, pretinzându-i un asemenea sacrificiu. Drept care, după ce am plecat în armată, i-am scris o lungă scrisoare în care, pe larg, i-am spus toate acestea, încercând să mă justific. A fost unul din cele mai urâte gesturi – dacă nu chiar cel mai urât – pe care l-am făcut vreodată şi pe care n-am să mi-l iert toată viaţa. N^am să uit cele trei scrisori pe care mi le-a trimis, de fapt una singură care se continua în trei plicuri. îi provocasem o durere care ajunsese aproape până la un şoc psihic. Se vedea după scrisul ci nesigur, şovăitor, de obicei foarte drept, neezitant, dezvăluind o marc tărie de caracter. Dorina mi-a servit atunci cea mai usturătoare lecţie de morală, de omenie, de înţelepciune. Cu demnitate, fără să se lamenteze deloc şi fără să mă jignească în nici un fel, ea mi-a demonstrat convingător că am fost un laş – deşi n-o spunea niciodată textual pe parcursul scrisorii. Ea îmi arăta că mi-a lipsit curajul de a rămâne alături de ea, de a lupta să fiu cu ea, de a mă simţi responsabil nu numai de viaţa mea, ci şi de a ei. Mă speriasem de răspunderea ce-mi revenea dacă aş fi rămas cu ca. Tocmai pentru că o iubeam prea mult, îmi inventasem singur această responsabilitate sau, dacă ea exista, o sporisem până Ia a mă lăsa copleşit. A fost o neîncredere în forţele mele, o modestie exagerată? Nu, scria ea. Era o şovăială, o nehotărâre. Şi teama, mai ales teama care m-a urmărit toată viaţa după aceea. Teama că nu voi

izbândi, ca voi fi mereu învins. Mi-a scris atunci o frază aproape profetică: „Nimic nu-ţi va fi mai primejdios, în viaţă, decât propria-ţi neîncredere în forţele tale. Dacă te va pierde ceva, această neîncredere te va pierde[17]. Ani de zile, de atunci şi până azi, când de atâtea ori am fost lovit, chiar dacă mă ridicam, îmi dădeam seama că nu am suficientă încredere în mine însumi, că mă tem să merg mai departe, că mă tem să îndrăznesc, să îndrăznesc mai mult, mai ales împotriva celor care mă loveau fără să aibă nici cea mai mică dreptate. Cuvintele Dorinei le am şi astăzi în faţă şi e poate sfatul cel mai înţelept care mi s-a dat vreodată. Şi pentru asta merită din plin să-i mulţumesc, să-i fiu recunoscător, pe lângă minunatele clipe petrecute în preajma ei.

Maria nu-l întrerupse; doar când văzu că a terminat, îl întrebă curioasă :

— Mai ştii ceva despre ea? Ce face?

— Da. M-am întâlnit o dată în tren cu o cunoştinţă comună. S-a căsătorit şi se pare că e fericită sau cel puţin e mulţumită. Cel puţin aşa pare. Şi lumea când nu ştie nimic sau nimic rău despre viaţa noastră particulară, îşi închipuie că nu poate fi decât bine, că totul e Ia locul lui, pentru că altfel s-ar auzi. E omul căruia îi doresc cel mai mult adevărata fericire – dacă există – pentru că o merită din plin, are dreptul la ea. Dacă aş revedea-o, i-aş spune-o, poate aşa m-ar ierta pentru ce am făcut. Deşi cred că ea, oricum, m-a iertat. Dorina

na poate fi altfel, ea nu poate păstra cuiva nici cea mai mică duşmănie.

— Vezi că poţi să-ţi aminteşti şi lucruri frumoase, îi spuse după un răstimp Maria.

— Da, draga mea, e adevărat. Este cea mai frumoasă amintire din viaţa mea. Dar, după cum vezi, ea se termină la fel ca celelalte, adică tot trist.

— Important este, Eugen, că există totuşi frumuseţe în viaţa noastră. Trebuie doar să înţelegem că ea nu poate fi continuă, definitivă. Se întrerupe din când în când, pot urma şi clipe mai puţin fericite. Dar poate reveni odată şi odată.

— Ca acum, Maria.

Capitolul XXI

Pe şantier se muncea în continuare încordat, „băgaţi în priză”, cum spuneau muncitorii. Tensiunea se menţinea la aceeaşi cotă înaltă. Conducerea venea mereu să vadă cum stau lucrurile, mai grijulie ca niciodată. Desigur, directorul şi ceilalţi nu puteau fi condamnaţi că până atunci ar fi neglijat desfăşurarea lucrărilor. Nu, ei conduseseră atent şi cu destulă pricepere şantierul, doar că de la distanţă. Treaba mersese şi înainte, cu şchiopătări din când în când, cu poticniri pe alo* curi, dar mersese, de la sine parcă. Acum însă lucrurile se schimbaseră simţitor. Odată cu constatarea forurilor de resort că lucrările sunt în întârziere şi că exista pericolul ca uzina să nu poată fi dată în funcţi* une, totul luase un alt curs, mai rapid, mai bine organizat.

De la director la ultimul muncitor – lui Eugen nu*i plăcea expresia: la urma urmei de ce trebuia să existe neapărat un muncitor care să fie ultimul, sau de ce ultimul trebuia să fie chiar un muncitor, că doar putea fi şi altcineva ultimul – toată lumea muncea fără să se cruţe pentru a salva prestigiul şantierului. Fu din nou surprins de îndârjirea tuturor oamenilor aceia, care fără a debita vorbe mari, frumoase, lucrau cu o hărnicie care-l impresiona. Oamenii erau chiar supăraţi pentru cele întâmplate, pentru întârzierea de care părea a nu-şi fi dat nimeni seama. Pe chipuri li se putea citi îngrijorarea că nu vor putea recupera timpul pierdut. Nu era clipă de răgaz, se muncea fără pauză, în trei schimburi. Uitaseră de oboseală, de necazurile lor personale. Nimeni nu se mai sinchisea că vremea se înrăutăţise, că şuiera un vânt năpraznic, că ploua şi era frig. Pe şantier, în viitoarele hale şi

săli de maşini, nimeni nu mai băga de seamă curentul care se strecura tăios prin deschizăturile în care încă nu se puseseră peste tot uşile şi geamurile, deşi mereu se discuta că ar fi trebuit deja montate- Dar ele încă nu sosiseră şi deci trebuia aşteptat. Afară, cei care lucrau

la instalaţia exterioară, erau cei mai vitregiţi, muncind opt ore în ploaie şi frig. Se pregătea racordul cu uzina electrică, pentru alimentarea cu energie. Unii lucrau pe stâlpii înalţi de oţel la linia ce făcea legătura cu viitoarea flotaţie. Era un iureş nemaivăzut până atunci de cei de acolo. Eugen lucra în continuare la echipa lui, fără să mai ţină nici cl cont de nimic altceva decât de munca sa. Nu-l mai interesa şi nici nu prea avea timp să se gândească la alte lucruri, la micile incidente cotidiene. Chiar dacă avea câte o discuţie în contradictoriu cu cineva, o uita imediat furat de treburile sale, neacordând aproape nici o atenţie vreunei vorbe aruncate care altădată l-ar fi făcut să sufere zile întregi. Era poate o indiferenţă, dar în acelaşi timp era un mod mai bărbătesc de a privi lucrurile, mai calm şi – de ce nu? – mai indiferent.

într-o zi fu chemat de inginer în biroul lui. Era de faţă şi şeful de echipă.

— Măi, băiete, uite ce zice şeful tău, începu inginerul. Ar fi bine să treci tu la montajul noilor maşini venite acum. De fapt, precum ştii, i-a spus şi directorului: cei mai răsăriţi dintre voi să treacă acolo la greu, unde trebuie mână bună. E clar?

— E clar, îi răspunse Eugen, mirându-se aproape că nu-l deranjează cu nimic tonul cam milităros al inginerului.

— la-ţi acolo vreo doi-trei oameni şi fă-ţi o echipă, de care răspunzi cu capul, auzi? Cu capul, înţelegi? E treabă serioasă acolo, nu distracţie. AJcgc-ţi tu oamenii. Pe care îi vrei. Cei mai de nădejde, nu din ăia ncajutoraţi.

Eugen ezită puţin, apoi spuse hotărât:

— Donosc!

Şeful de echipă îi aruncă o privire poate nu atât surprinsă, ci mai mult bucuroasă.

— Tu cu ăsta ai avut nişte . .. încurcături, spuse inginerul,

ridicând din sprâncene.

— Nu-i nimic. Ne-am împăcat.

— Şi alţii?

Eugen mai spuse numele a doi muncitori cu care lucrase în echipă.

— E-n regulă. Cheamă-i şi pe ceilalţi. Să vină repede aici.

Şeful de echipă se oferi să-i aducă el. Când apărură cei trei în birou, inginerul îi luă din scurt:

— Grind ea va răspunde de montarea noilor motoare. Treabă a dracului de grea. El zice că vrea să vă aibă pe voi în echipă şi nu pe alţii. Voi ce părere aveţi? Vreţi să lucraţi în echipa lui?

Donose făcu ochii mari, se întoarse spre Eugen şi-l măsură cu privirea, de parcă atunci îl vedea pentru prima oară:

— Se face, dom'inginer. Eu-s pentru.

— Şi voi ăştialalţi?

Ceilalţi doi încuviinţară şi ci, dând din cap.

— Atunci e-n regulă. La treabă, fuga, că ne apucă noaptea,

înainte de a ieşi, le aruncă, însă, aşa în treacăt:

— Şi fără scadaluri, mă. Se aude, Donose, că ţie îţi spun mai ales asta.

— Se aude, răspunse Donose, dar imediat după ce ajunse afară îi dădu pe ascuns un ghiont lui Eugen, care tocmai trecea pe lângă el. Eugen se întoarse, zâmbi şi, fără să stea mult pe gânduri, îi puse o piedică scurtă. Donose, se împletici puţin, gata-gata să cadă, şi-i spuse:

— Unu la unu, Grindea!

• *

Urmară zile grele pentru Eugen şi echipa lui. Maşinile sosiseră cu mare întârziere de la furnizor şi acum trebuia făcut tot ce era posibil pentru recuperarea timpului pierdut. Cei patru, câţi erau cu toţii, lucrau cu îndârjire, tăcuţi, aproape nebăgându-sc în seamă unul pe celălalt. Doar când îşi luau gustarea de ora zece, mai schimbau câte o vorbă, spunându-şi pe scurt părerea despre cum mergeau treburile. Şi nu mergeau strălucit. Mereu lipsea câte ceva, aparent mărunţişuri: ba o sârmă de anume grosime, ba izolatoare, ba

doar o piuliţă sau un şurub şi ele însă absolut necesare. Câteodată înjurau cu năduf că nu e totul cum trebuie. Alteori se enervau din nimic şi se ciondăneau între ei. Eugen făcu tot ce e posibil să nu-i supere cu nimic, să nu se bage de seamă că el e de fapt şeful echipei. Bineînţeles, năbădăios cum era, Donose tot se încăpăţânase de câteva ori. într-o zi îi sărise muştarul pentru un sfat pe care i-l dăduse Eugen fără să se gândească nici o clipa că asta îl va irita.

— Ce, faci pe şeful cu mine?

— Nu, doar îţi spuneam că asta e părerea mea.

— Cu mine nu-ţi merge.

— Ei, bine atunci hai să facem întâi cum zici tu şi apoi cum zic eu. Un motor îl legăm aşa cum crezi tu şi unul cum cred eu. Şi să vedem care merge mai bine. Asta ca să nu te mai superi pe mine.

Donose încuviinţă morocănos şi se apucară fiecare de treabă. După o vreme, se înfurie dc-a binelea şi începu să înjure ca de obicei. Nici nu-l privea pe Eugen, evitându-1. Acesta îl lăsă în pace, fără să-i spună nimic. Degeaba, lui Donose nu-i reuşise legătura. Se întoarse spre Eugen, vădit încurcat.

— Ai avut dreptate. Nu merge şi pace, fir-ar al dracului. Ia să văd cum ai făcut tu legătura.

După ce examina cu atenţie motorul instalat de Eugen, îl demontă pe al său şi îl remontă la fel ca cel al lui Eugen.

— Gata, ai dreptate, ce mai! Eu recunosc, să ştii. Chiar dacă fac nazuri. E drept, sunt rău de gură şi-mi sare repede ţandăra. Tot te prind eu odată cu o hibă, ca să-ţi arăt că şi eu ştiu în unele chestii mai bine ca tine, adăugă el, ca nu cumva să se creadă că recunoaşte superioritatea lui Eugen. în glas parcă nu i se mai simţea duşmănia dc altădată.

Se vedeau în fugă, tăinuit, hoţeşte. De cum intrau în cameră, se iubeau pe nerăsuflate, căutând să folosească timpul la maximum, să nu irosească nici o clipă. Eugen era mereu nerăbdător, aproape nici n-o mai lăsa să vorbească, îi scotea în grabă veşmintele, dorind-o imediat lângă el, să fie cu totul a lui. Maria se supunea tăcută, dorindu-l fără

îndoială şi ca – dar Eugen nu mai avea răgazul s-o privească mai cu atenţie sau nu-i înţelegea pur şi simplu privirea din ce în ce mai tristă. Ochii ei mari, negri erau din ce în ce mai întunecaţi. Sc iubeau tăcuţi, fără să-şi mai spună aproape nimic. Apoi ea se îmbrăca parcă puţin ruşinată, cu faţa la perete, şi el o conducea până jos la scară, fără a ieşi în curte, ca să nu-l observe cineva. Se sărutau ultima oară în hol şi Eugen nu observa nici atunci privirea ei rugătoare, parcă implorându-l ceva. El rămânea în continuare orb, nepricepând nimic din tristetea Măriei.

înt r-una din zile, când tocmai se aflau în hol şi ea se pregătea să iasă, se auzi soneria de la intrare. înlemniră. Sc priviră înspăimântaţi amândoi. Cine putea fi? Eugen îşi dădu seama cu groază, că în graba cu care o primise pe Maria la venire, uitase să mai închidă uşa pe dinăuntru. Cel de afară, mai sună o dată şi, văzând că nu i se răspunde, apăsă clanţa uşii, să vadă dacă e deschisă. Şi uşa, bineînţeles se deschise. în prag apăru Andrei! Toţi trei rămaseră pe loc, ncmiş“ câţi, privindu-se câteva secunde, care li se părură tuturor infernal de lungi. Parcă nici unul nu îndrăznea să se mişte. Erau atât de surprinşi,- că nu putură să-şi spună nimic la început. Fiecare în parte avea moţi vele sale să se simtă jenat, iar Maria mai mult ca cei doi.

Andrei îşi reveni primul. O salută respectuos pe Maria, apoi îi spuse, aparent foarte liniştit, lui Eugen.

— Veneam să-ţi fac o vizită.

Eugen se scutură, parcă pentru a se trezi; apoi răspunse zâmbind silit :

— îmi parc bine că ai venit. Te rog intră. Poftim!

Maria sc simţea cel mai prost. Situaţia ei era de-a dreptul penibilă. Până la urmă îşi luă inima-n dinţi şi spuse cu un glas stins:

— Atunci, la revedere, domnule Grindea. îmi parc rău că n-am găsit-o pe doamna Anastasiu. Te rog să-i comunici că am căutat-o.

Sc întoarse apoi spre Andrei, fără a-l privi însă, şi murmură: – La revedere.

Porni grăbită pe alee, cu capul în pământ, îndepărtându-se din c* în ce mai repede.

Cei doi rămaseră în uşă stingheriţi, neştiind ce să-şi spună. Eugen se simţea îngrozitor. Până la urmă, îndrăzni totuşi:

— Hai sus la mine.

Urcară. Andrei se aşeză obosit pe un scaun şi-şi aprinse o ţigară. Lui Eugen i se păru că-i tremură mâna în care ţinea chibritul. Tăcură vreme îndelungată. Apoi, căutând să fie cât mai degajat, ca o gazdă politicoasă, îl întrebă pe Andrei:

— Bei ceva?

— Da, beau. Ce-aş putea face altceva mai bun? răspunde el cu multă amărăciune în glas.

Eugen îl privi intrigat:

— Ce-i cu tine, Andrei?

— Nimic, îmi ling rănile.

— Ce răni?

— Unele din ele. Nu toate. De altfel ar fi şi imposibil.

— Nu te înţeleg.

— Poate nici n-ar trebui.

— Eşti foarte enigmatic astăzi.

— Nu-i nici o enigmă, bătrâne.

— Şi totuşi ...

— Mai bine dă-mi ceva de băut, că tot ai promis.

Eugen îi turnă în pahar. Andrei bău, apoi se aşeză pe pat, de-a curmezişul.

— Se întâmplă ceva cu tine.

— N-are absolut nici o importanţă. Totul e în ordine, lumea e fericită, deci şi eu sunt mulţumit.

— Da, dar ...

— Nici un dar. Să nu ne mai facem atâtea daruri, că n-o să le putem duce.

Râse forţat. Eugen nu-l mai recunoştea, parcă era alt om decât cel care îl ştia el până atunci.

— Nu te înţeleg.

— Nici nu face eforturi în acest sens, că nu merită.

— Mă rog, cum vrei.

17— Lungile apusuri de soare

Eugen tăcu încurcat, apoi, ca pentru a-şi face de lucru, îi turnă din nou vin.

Andrei se ridică, făcu vreo câţiva paşi, mai bău cu sete din pahar, apoi se reîntoarse pe pat, unde se tolăni comod. îl privi fix pe Eugen, îl întrebă aproape cu bruscheţe:

— Ja spune-mi, ce mai faci?!

— Ce să fac? Muncesc.

— Am observat. Şi altceva?

Eugen îl privi din nou intrigat.

— Nimic deosebit. Pe şantier e zarvă mare. Suntem puţin în aer cu termenele. Şefii sunt mereu printre noi. Se lucrează pe rupte ca niciodată până acum.

— Lasă astea, îl întrerupse iritat Andrei. Tu, tu ce faci? Asta mă interesează.

— Eu? făcu Eugen, descumpănit puţin. Muncesc şi eu. Cred că oamenii au început să vadă că nu lucrez chiar prost.

— Ce vorbeşti!

— Da ... Am fost dat la un sector foarte greu. Şi chiar – aici ezită puţin – mi s-a dat să conduc o echipă.

— Ei, nu mai spune?

— Da, de fapt nu e o echipă. Sunt trei oameni şi cu mine patru.

— Tot e ceva. Şi tu răspunzi de ei?

— Ei, răspund! Fiecare îşi face treaba.

— Oricum, tu eşti şeful.

— Fleacuri.

— Nu-s fleacuri, să ştii.

— Situaţia mea cu facultatea nu s-a rezolvat încă. Şi nici nu văd ce voi putea face în continuare.

— Se rezolvă şi asta. Trebuie să laşi puţin, să treacă furtuna. Nimănui nu-i arde de ale tale. îţi dai scama ce se întâmplă dacă nu iese treaba la timp. Nu-i de glumă acuma.

— înţeleg, doar că aştept cam de multă vreme. La un moment dat ţi se face lehamite de atâta aşteptat. Oricum, am să aştept până se pun la punct lucrurile pe şantier şi abia atunci ...

— Da, văd că ai început – aşa şontâc – şontâc –, să înţelegi câte ceva. Şi nu-i rău asta.

— Râzi de mine. Andrei.

— Nu râd deloc. Şi află că în momentul ăsta de râs îmi arde cel mai puţin, adăugă el cu privirea dusă departe, întristându-se iar.

— Orice ai spune tu, tot mai pricep şi cu câte ceva. Cel puţin în ultimul timp ...

— Nici nu mă îndoiesc. Am şi observat.

— Eşti mereu ironic.

— Nu-s deloc ironic, izbucni Andrei. Dar astăzi sunt pur şi simplu invers, adică, pe româneşte, cu fundul în sus. Am şi eu dreptul, nu? Măcar din când în când. Nu pot fi vesel şi amuzant tot timpul. îmi vine şi mic câteodată să urlu.

Se sculă şi începu să se plimbe prin cameră. Spaţiul fiind foarte strâmt, renunţă repede. îl privi ţintă pe Eugen:

— Spune mai departe. Şi cum te simţi, aşa, în general?

— Bine. în general totul e în regulă. încep şi eu să-mi dau seama că la un moment dat trebuie uitat totul. Sau aproape totul. Atâta cât putem, desigur.

— Să nu exagerăm, Eugen. Nu trebuie uitat chiar totul. Sunt lucruri la care nu trebuie renunţat niciodată şi cu nici un chip.

— Tu spui asta, Andrei?

— Eu, ce te miri? Cum poţi oare să uiţi primii paşi alături de un om pe care l-ai iubit? Cum poţi să uiţi prima încuviinţare la întrebarea dacă te iubeşte? Cum poţi să uiţi apoi primul drum, când pleci de lângă casă, singur, în lume, al nimănui părând?

— Andrei! Eşti sentimental!

— Pe dracu'! Râd, aşa fără hohote. Continuă. lartă-mă că te-am întrerupt.

Eugen stătu o clipă, descumpănit, apoi continuă totuşi:

— Am trecut prin atâtea în ultimul timp, încât mă şi întreb dacă nu cumva confund cele ce s-au întâmplat cu adevărat cu cele pe care doar le-am gândit sau numai le-am visat, dorindu-le prea mult în ceasurile de singurătate?

— Te înţeleg!

— Cum, adică, mă înţelegi?

— Te înţeleg, simplu. Atât.

— Da. Trebuie să uităm, dacă nu totul cum spui şi tu, atunci măcar o parte. Cea dureroasă din amintirile noastre. Sau măcar ceva din această parte. E lungul drum al nostru către pace. Către linişte.

Nu totală. Ci doar atâta cât să putem fi şi în prezent, să ne rupem de trecut, de coşmaruri. Şi, dacă stau bine şi cumpănesc, nu era cine ştie ce filozofic să pricep că orice efort mai mare, care ne depăşeşte la un moment dat, cere timp, odihnă din când în când – măcar pentru a ne da seama de ce am fost depăşiţi, dacă nu şi pentru a învinge. Ne oprim puţin, aşa ca să ne adunăm forţele pentru a o lua iarăşi la drum. Poate eu nu ştiam că omului îi este dat să poarte mai mult decât i se pare lui că poate duce. Pentru că într-adevăr la un moment dat ne simţim striviţi sub propria noastră povară. Şi toate obstacolele care ne apar poartă atunci două etichete: pe aici se poate trece, pe dincolo, nu, sau asta se poate face şi asta nu. Dacă scrie nu, atunci nu mai încercăm, lăsăm povara jos şi rămânem în locul acela o viaţă întreagă poate pentru totdeauna, privind cum alţii merg înainte netulburaţi. Nici măcar nu cutezam să ne gândim că am putea totuşi trece mai departe neimpresionaţi de eticheta „NU”!. Uităm şi de inscripţia „DA”, o ignorăm înfricoşaţi, vedeau în jur numai interdicţii. Ne oprim fulgeraţi de spaimă. Şi atunci ne ascundem cu puţină laşitate, căruia îi spunem prudenţă, ca apoi mai spre bătrâneţe s-o transformăm în înţelepciune. Ne pliem, declarând cu demnitate că am înţeles vremurile, că nu ne-am făcut iluzii ca să nu avem deziluzii. Şi, intelectuali cum suntem, găsim explicaţii subtile la orice abdicare a noastră. Ni se parc totul în regulă, considerând că ne-am comportat normal, ba, mai mult decât atât, suntem chiar mândri de noi. Şi trecem mai departe, iresponsabili sau, mai bine zis, neînţelegând decât propriile noastre justificări. Aşa am făcut şi eu acum câţiva ani. Am crezut că a te feri de o eroare înseamnă simplu a te da la o parte, a nu face nimic. Că a fi loial înseamnă a nu-ţi lua nici o răspundere, anunţându-l pe cel de lângă tine despre asta, cu francheţe, vorba vine.

— Tu despre ce vorbeşti acum?

— Despre toate, despre viaţa mea. Eram cu gândul dus în

urmă, la vechi întâmplări petrecute demult.

— Iar?

— Iar. Doar că încerc, încerc mereu să mă rup de ceea ce m-a înfrânt la un moment dat, să uit ceea ce mă face şi azi să nu mai îndrăznesc. Nu ştiu dacă am izbutit. Cred că încă nu. Teama încă sălăşluieşte în mine şi poate va mai rămâne încă o vreme în preajma mea. Dar încerc. Am învăţat să încerc. Şi poate asta c prima mea victorie. Deocamdată fără roade, sau fără roade care să se fi copt încă. Cred că am învăţat să aştept cu folos. Nu ca până acum, fără a face nimic. Poate o să scap odată şi odată de etichetele pe caro mi le-am pus eu însumi şi de cele pe care mi le-au pus alţii. încă nu am mers prea mult înainte. Pentru cineva din afară sunt acelaşi; poate totuşi există o şansă. Chiar dacă ca nu are încă nume, chiar dacă e doar în închipuirea mea, eu va trebui să-i dau un nume s-o fac să fie adevărată. Ştiu, ştiu, Andrei, că acum eu doar gândesc, doar mă frământ. Poate îmi fac curaj şi de fapt nu am izbândit mare lucru. Mă împing pe mine însumi înainte, caut să mă urnesc şi, de fapt, sunt încă pe aceleaşi poziţii de la începutul luptei. Totuşi încerc să-mi alung neîncrederea, temerile, spaimele chiar. Şi să ştii că simt încă frica. Aşa cum în copilărie nu suportam întunericul, mai ales când rămâneam singur în cameră. Din orice colţ mi se părea că se desprinde din întuneric o umbră care mă va ataca, mă va distruge. Ei bine, Andrei, eu împotriva acestor umbre trebuie să lupt. Chiar dacă îmi este încă teamă de ele, chiar dacă cu nu însemn încă pentru ele un adversar redutabil. Am să le atac şi aşa, tremurând de frică, cu inima cât un purice. Deşi – Eugen se opri să respire – fiecare început, fiecare drum necunoscut mă surprinde încă nepregătit. Sau nu îndeajuns dc pregătit.

— Oricum, interveni Andrei, ai câştigat ceva destul de important, cred eu.

— Ce anume?

— Ai început să te întrebi dacă nu cumva te-ai putea opune stafiilor.

Eugen îl ţinti cu privirea, neştiind dacă glumeşte, sau nu. Dar Andrei era serios, chiar grav.

— Trebuie să mă obişnuiesc cu ideea că nu sunt un înfrânt înainte de a începe lupta.

— O să vină şi vremea asta, bătrâne. 0 sa vină, desigur. Unele semne sunt deja.

•— Am impresia mereu ca râzi de mine.

— Nu râd deloc, îţi repet. Şi acum nu-mi arde de aşa ceva. Cred că eşti pe calea cea bună.

— îţi datorez şi ţic mult. în momentele grele ... când eram ca o ...

— Să nu îndrăzneşti cumva 8ă*mi mulţumeşti, că rişti să fii înjurat foarte urât.

Andrei părea într-adevăr supărat. Eugen chiar nu mai pricepea nimic. Nu găsea nici ,o explicaţie la comportamentul ciudat al lui Andrei.

Pe neaşteptate, însă, Andrei se învioră, parcă scuturându-se din- tr-un somn letargic.

— Musafirii cei mai drăguţi sunt cei care pleacă totuşi. Deci ...

— Mai stai, te rog. • ■

— Lasă, am stat destui.

— Dar nu e târziu.

— Ba este. în orice caz mă bucur, Eugen, că au început să-ţi meargă lucrurile din ce în ce mai bine.

— Chiar foarte bine nu.

— Nemulţumitului i se ia darul.

— Am atâtea lucruri rămase la jumătatea drumului, unele abia pe la începutul lui.

— O să continui drumul mai departe. Deja ai pornit pe el. Şi asta e cel mai important. Bătrâne, mi-e dor de un chefuleţ la restaurant cu tine. Aşa pe îndelete. Eşti alt om acum. Se mai poate înveseli omul lângă tine, nu ca înainte, când erai tot cu necazuri în cap.

• — Oricând, Andrei.

— Atunci o în regulă. A propos, ce mai face distinsa ta gazdă, doamna Anastasiu? Cum o mai duce?

*** Eugen ezită. •**

— Bine. Acum e plecată pe undeva, în vizită.

— Aha! făcu Andrei. Se opri în uşă gândindu-so la ceva, apoi îl privi pe Eugen drept în faţă:

— Nu sunt supărat pe tine:- Aici ai avut tu noroc, sau ai fost mai tare, sau, dracu* ştie, ai fost tu nu ştiu cum ... Pe mine nu m-a iubit, asta e. Ei, nu sunt supărat. Nici n-aş avea' de ce. Aşa au fost să fie lucrurile. Aveai dreptul şi tu la ... La revedere!

Andrei ieşi, aproape alergând.

Eugen îl urmări cu privirea; Nu înţeleso la început. Apoi,

deodată se făcu lumină în mintea lui şi rămase înmărmurit. Nu-i venea să creadă. Cum de nu observase? Andrei . .. Maria ... !

Capitolul XXII

Eugen avea să priceapă mult mai târziu că bunul său prieten Andrei – cu toată masca lui indiferentă – suferea. Dar nu avu timp să se gândească prea mult la asta, deşi regreta sincer că fără voia -lui, îl supărase totuşi. Pe şantier lucrurile se precipitaseră şi nimeni – nici chiar el, veşnic meditativul nehotărât – nu mai avea răgazul de *a se* apleca spre ale sale. Asta nu însemna că uitase tot ceea ce privea propria lui persoană. Acum nu mai putea să se lase ca altă* dată legănat de vechi amintiri, să trăiască mereu, continuu în altă vreme decât cca prezentă. Se lucra ca într*un final de cursă, sprintîndu-se puternic, iar Eugen se simţea responsabil de treburile sectorului său despre care îi făcea – secret – plăcere să creadă că răspunde. Nu era desigur mulţumit pentru că nu i se dăduse încă nici un răspuns la cererea sa, deci încă nu ştia cc va face cu facultatea, dacă va reuşi să se înscrie sau nu]a seral. Mai erau apoi şi neajunsurile – destule şi ele – pe care le avea pe şantier. Nu o dată reizbucneau vechi animozităţi, de care se făcea vinovat – credea el – acelaşi Donose, apoi şi alţii. Doar că acum nu mai urma o lungă duşmănie. Se certau şi se împăcau, e drept, uneori destul de greu. Lucrurile păreau a merge înainte cu toate aceste incidente. Eugen nu putea fi deocamdată liniştit, satisfăcut. Işi dădea seama că viaţa lui nu se aşezase încă. Erau atâtea lucruri tulburi care aşteptau să fie limpezite. Şi nu se vedea pentru moment nici o soluţie. Unele treburi păreau a fi pe drumul cel bun, ca apoi iar să se întâmple ceva care demonstra din nou că el mai are de străbătut un drum lung pentru a ajunge la un liman.

între timp, doamna Anastasiu îi cedase camera „mare” de la parter, după ce inginerul se mutase, plecând din oraş. Fără discuţie, era altceva acum. încăperea era confortabilă, luminoasă, cu un mobilier

care ar fi putut satisface pe oricine. Era chiar elegant, de bun gust, şi nu-i mai era jenă să invite pe cineva. Chiar se bucura când unele din puţinele lui cunoştinţe îl vizitau. Şi totuşi asta era prea puţin. Nu era îndeajuns. Relaţiile lui cu Maria îl îngrijorau mai ales. Ea venea din ce în ce mai tristă la întâlnirile lor. Apărea tăcută, stre- curându-se temătoare şi dispărea la fel, aproape umilită de continua prudenţă de care trebuia să dea dovadă întotdeauna, pentru a se vedea cu el.

E adevărat că de când se mutase în camera mare, ei găsiseră o posibilitate de a se vedea mai des ca înainte. Maria, în înţelegere cu el, venea la o anumită oră, chiar când era acasă doamna Anastasiu. Dar nu mai suna, uşa fiind deschisă din timp de Eugen, şi din hol, pe furiş, intra direct în camera lui. La ieşire era ceva mai complicat, întâi venea în hol Eugen ca să vadă dacă gazda intrase în salon şi dacă holul era liber, atunci îi făcea semn Măriei prin uşa camerei – rămasă întredeschisă – şi ea ţâşnea iute, ieşind în grabă, aproape alergând, până ajungea în stradă.

Totul decurgea aparent normal, până când într-o zi imediat după ce Maria abia ieşise, doamna Anastasiu apăru din uşa camerei ei. Eugen, care tocmai se pregătea să intre la el, stătu pe loc, aşteptând, cuprins de teamă, să vadă ce va urma. Ea îl privi lung, apoi îşi aranjă cochet coafura. După câteva momente – cam lungi – de pausă îi spuse:

— în general, nu mă interesează viaţa particulară a nimănui, nici chiar a chiriaşilor mei. Totuşi, mi-aş îngădui să-ţi dau un sfat de femeie trecută prin multe, care a ajuns la vârsta când orice ipocrizie este de prisos. Fii atent. Fiţi mai atenţi. Nu de alta, dar ar putea ieşi un scaldal monstru. Şi e păcat. Eu ţin mult la voi amândoi.

Şi plecă imediat, fără a mai aştepta un răspuns, sau o justificare din partea lui Eugen, caro rămăsese încremenit, fără replică.

Mai trecură destule zile. Eugen lucrase ziua şi uneori chiar noaptea în schimburi succesive, fără să mai aibă timp pentru altceva. Venea acasă obosit după încordarea de dimineaţă. Adormea imediat şi abia târziu seara se trezea. Mânca ceva în fugă, dacă avea, fuma o ţigară, citea puţin şi se culca din nou.

Pe şantier, fără a se întâmpla nimic deosebit, se lucra în continuare în aceeaşi tensiune, şi cu cât termenul proiectat pentru darea în funcţiune a uzinei se apropia, cu

atât era mai greu, mai încins se lucra. în atmosfera de acolo, nu mai contau acum flcacurirle, certurile mărunte, sau orgoliul rănit al cuiva. Singurul lucru important era să iasă treaba bine şi la timp. Eugen se lăsă furat de ritmul acesta fără să-şi pună veşnicele întrebări. Nu se mai oprea acum cu vechea sa încăpăţânare asupra aceluiaşi lucru pentru a-l analiza, pentru a-l întoarce pe o faţă şi pe alta, disecân* du-l la nesfârşit.

Odată, întors acasă după o zi de lucru extrem de obositoare, îşi aduse aminte că trebuia să vină Maria, se spălă în grabă, se schimbă şi sc duse să constate dacă uşa e deschisă. Apoi se întoarse în camera lui, aşteptând. Dacă nu ar fi fost întâlnirea, s-ar fi culcat imediat, pentru că pur şi simplu picotea de oboseală. Trebuia, însă, să stea treaz în aşteptarea ei.

Ea apăru, în sfârşit. Eugen o sărută, oarecum în grabă, nerăbdător, şi începu febril să-i desfacă nasturii la bluza albă, strânsă pe piept, care-i scotea sânii în relief, ca o provocare ce i sc păru adresată lui. Tremura de nerăbdare s-o aibă cât mai curând. Aproape că îi smulse sutienul, dorind 6-0 vadă cât mai grabnic complet goală. Ea se opuse – pentru prima dată! – schiţând un timid gest de rezistenţă. Eugen simţi imediat reacţia ei şi rămase foarte mirat.

— Ce-i cu tine?

— Nimic.

— Cum nimic?

Maria tăcu câteva clipe, apoi spuse îndurerată, aproape în şoaptă.

— Azi nu mi-ai spus nici un cuvânt, nici un cuvânt frumos, ca de obicei.

— Cred că ţi-am spus totuşi . .. ceva ...

— Nu. Ai uitat, Eugen!

— Poate eram nărăbdător. Te doream prea mult. Mai mult ca niciodată.

— Altădată nu uitai.

— Dar înţelege, Maria, întotdeauna când te văd mă pierd, te doresc, sunt emoţionat.

— Oricât de emoţionat crai, nu uitai să-mi vorbeşti,

Eugen. —* Tu te superi degeaba acum, doar ştii că cu ... te iubesc ... bâigui el.

— Nu, degeaba. Nu te înşela singur, Eugen.

— Cred că nu mă înşel ...

— Ba da, îi spuse ea cu tristeţe.

— Ţi se parc. Eşti prost dispusă azi, Maria. îmi pare rău că • trebuie să ţi-o spun,

— Nu. Am venit cu aceeaşi speranţă la tine. Am alergat în braţele tale, la fel ca până acum, cu aceeaşi bucurie că te pot vedea.

— Şi totul e în regulă, draga mea, ca întotdeauna de altfel.

— Nu, nu mai e în regulă, degeaba te minţi, Eugen. Degeaba te amăgeşti.

— Cc-i, totuşi, cu tine?

— Cu mine nu e nimic, Eugen. Cu tine, ce e?

— Dar nu s-a întâmplat nimic. Absolut nimic. Totul e ca înainte*

— Azi nu mi-ai mai spus nimic. Ne-am întâlnit ca nişte muţi.

— Şi altădată tăceam sau vorbeam mai puţin.

— Dar era altfel. Nu ne cunoşteam încă. Şi nu ştiam ce să ne spunem. Acum însă nu mai avem ce să ne spunem.

— Tu te formalizezi, Maria, de pomană, pe cuvântul meu că aşa c.

— Cum de pomană? Când eu vin Ia tine ca o disperată, căutân- du-şi salvarea sa, ca un înecat carc-şi caută firul de pai, când de atâtea ori mi s-a părut că tu poţi într-adevăr însemna aşa ceva pentru mine, tu îmi spui că mă formalizez! Nu vreau să tc cert, Eugen. Nu vreau să par o femeie nestăpânită, isterică, înspăimântată de ideea că-şi pierde amantul. Dar nu mă pot opri să nu constat, oricât de puţină luciditate aş avea când c vorba de tine, de noi, că tu nu mai eşti cel de altădată, cel pe care l-am cunoscut şi iubit la puţin timp după aceea.

— Eu sunt acelaşi, Maria.

— Nu-i adevărat.

— Nu m-am schimbat deloc, să ştii. Ţi se pare doar.

— Tu n-ai cum să-ti dai seama. Tu nu te vezi. Si nici n-ai

cum.

• »

Lasă-mă pe mine să observ. Tot ce a fost frumos între noi s-a topit, nu ştiu cum, inexplicabil. Ne vedem în fugă, pe furiş, hoţeşte, în grabă. De cum mă vezi intrată în cameră, te arunci asupra mea, mă dezbraci tremurând, aproape brutal, aproape rupând rochia dc pe mine. Şi fără să-mi spui măcar un cuvânt, vrei să mă ai. Pătrunzi în mine, în tăcere, furios ca de obicei, mă posezi, ca apoi totul să pară ca un lucru terminat, după care nu mai urmează nimic, nici un cuvânt, nici cea mai simplă mângâiere. îţi fumezi ţigara, bei paharul de vin, până când iar ţi se reaprinde pofta şi din nou, taberi asupra mea, mă ai încă o dată, apoi, tot fără vreun cuvânt, te întinzi comod pc spate, îţi tragi sufletul, apoi o ţigară. Te uiţi la ceas ca să înţeleg că vizita s-a terminat, că eşti obosit, că eu trebuie să mă întorc la soţul meu, că totul e gata, că ţi-ai făcut datoria de mascul şi că eu trebuie discret, pe furiş, aşa cum am şi venit, să mă retrag neobservată, fără zgomot. Nu asta vreau, Eugen! Sau nu numai asta vreau. Dacă doar asta doream, aveam de mult şi de multe ori. Şi fără a mă lăuda ca o femeie oarecare, avidă după bărbaţi, trebuie să-ţi spun – indiferent dacă te supără sau nu – că aş fi avut oricând prilejul să găsesc o asemenea satisfacţie măruntă, e drept, însă, omenească, deci firească. Nu mai departe decât Andrei, prietenul tău – Eugen tresări violent – care m-a iubit şi mă iubeşte încă – putea să-mi fie un amant la fel ca oricare altul. Nu asta doream eu şi tocmai de aceea nu l-am lăsat niciodată să se apropie de mine, făcându-l să sufere mai mult decât aş merita poate eu să sufere un bărbat pentru mine. Nu asta îmi trebuia, un amant care să-mi satisfacă simţurile însetate, să-mi aibă trupul doritor de apăsarea unui bărbat. Sunt brutală acum, dar trebuie, în sfârşit, să afli că aşa ceva am din belşug. Chiar mai mult, mult mai mult decât îmi trebuie. Nenorocirea este că doar atâta am: un mascul care asta ştie, să mă posede cu sălbăticie, fără nimic altceva, fără cuvinte, ca animalele. Acesta e soţul meu şi nimic mai mult.

Am să-ţi spun lucruri crude pe care nu aş fi dorit să le ştii niciodată. Totuşi trebuie să te fac, în sfârşit, să înţelegi că nu de mascul am eu nevoie. Soţul meu, cu orice prilej, în zi de lucru sau de sărbătoare, odihnit şi relaxat după o odihnă îndelungată, sau obosit frânt după treburile zilnice, doreşte

cu orice preţ să-mi demonstreze că are sex. Mă împunge cu virilitatea lui până când am impresia că simt condamnată la moarte printr-o execuţie colectivă de săbii înfipte în mine, în orice moment, dimineaţa, abia trezită din somn, înainte de prânz când pregătesc mâncarea în bucătărie^ după-amiaza în timpul odihnei sau digestiei, seara când cu mai .am de lucru prin casă, înainte de culcare, noaptea, când în sfârşit reuşesc să adorm şi mă trezesc zgâlţâită brutal din somn, întotdeauna, veşnic, el este bărbatul apt, dispus şi hotărât să mă aibă. Apoi în orice loc, în dormitor, în camera de zi, în baie, în coridorul ce duce la mansardă, el e gata pregătit să mă posede Ia repezeală, pe nepregătite, să mă hăituiască la fel ca în epoca de piatră. Oricând şi oriunde, eu trebuie să mă încovoi, să mă întind, s ă mă dezbrac, să mă prefac că-mi place îmbrăţişarea soţului meu. Eu trebuie să par copleşită că trăiesc îmbrăţişarea lui puternică, să-i arăt că este, pe deplin, atotputernicul mascul, iar eu femela supusă, nerăbdătoare să-l cuprindă în ea, ba chiar să mă prefac a fi senzuală ca să-i sporesc şi mai mult plăcerea. El niciodată – măcar o singură dată – nu m-a întrebat dacă şi eu doresc să mă aibă, dacă-mi face plăcere, dacă nu sunt poate bolnavă, indispusă. Nu l-a interesat niciodată aşa ceva. I s-a părut absolut suficient că el vrea. Altceva nu i-a mai trebuit şi nici n-a avut vreodată curiozitatea să se întrebe. E mândru de el şi este convins că mă satisface îndeajuns, prea îndeajuns, fiind sigur că astfel eu n-aş mai avea cum să tânjesc după un alt bărbat. El crede că asta c totul şi că aşa trebuie să se comporte un bărbat în toată firea, întreg şi cu scaun Ia cap, ca să aibă linişte şi pace în casă. Eu nu de asta am nevoie, Eugen! îmi parc cumplit de rău că ţi-am spus toate astea, dar tu m-ai adus aici. Eu aveam nevoie de altceva, de cu totul altceva. Să nu-ţi închipui cumva că visam marca iubire, romantică şi neprihănită, sărutări caste furate pe la colţuri de stradă, ca în copilăria noastră, când nu ne închipuiam că se poate merge mai departe de atât.

Te întrebi desigur ce doream, ce aşteptam totuşi de la tine. Probabil eşti nedumerit. îţi spuneam odată că toate femeile care-şi înşeală soţii, simt nevoia să se justifice, să-şi caute scuze pentru gestul lor pe care – curios – de însele, în

ipocrizia lor, intimă, îl cred imoral. Sau poate credeai – aşa cum cred de obicei bărbaţii – că o femeie îşi înşeală bărbatul numai când este nesatisfăcută sexual, adică sunt nişte biete isterice în căutarea masculului. Ei bine, Eugen, eu nu sunt aşa ceva. Nici măcar nu mă plâng de bărbatul meu, chiar dacă nu l-am luat din dragoste, ci pentru că părinţii mei au hotărât că este o partidă foarte avantajoasă pentru mine, de fapt pentru noi, în sărăcia în care ne aflam atunci. Nu mă plâng nici pentru că el nu se poartă aşa cum ar merita şi cea mai umilă femeie. Aşa este el făcut şi n-am cum să-l schimb. Nu. Şi, probabil, ai să te întrebi iarăşi de ce am ajuns să fiu cu tine! N-ar trebui să vin nici măcar cu eterna scuză – imposibil de verificat – că eşti primul bărbat cu care mi-am înşelat soţul. Nimic din toate acestea. Şi atunci? îţi voi spune doar câ am visat întotdeauna că toate lucrurile din viaţa mea să fie frumoase, atât şi nimic mai mult, nu ideale. Nu, ştiu că asta este o himeră. Doream doar ca să am câte ceva din fiecare, nu foarte mult, ci măcar doza minimă, atat cat să pot trăi modestă şi din când în când să mă simt puţin, foarte puţin fericită. Ştiu că desigur fericirea nu c ceva continuu, ci doar o stare în care te poţi afla intr-un moment sau în câteva pe durata unei vieţi întregi. Voiam apoi să fiu şi altceva decât un animal de plăceri, să fiu şi eu lăsată să decid, măcar uneori, dacă sunt dispusă sau nu să fiu femeie într-o anume clipă . Aş fi vrut să mă simt demnă, ncumilită, chiar când sunt femeia bărbatului meu. Aş fi dorit să pot veni şi eu în întâmpinarea dorinţei lui, fără a mă simţi cu nimic umilită de asta. Şi apoi aş fi voit nişte vorbe frumoase spuse întotdeauna, mereu, cu tandreţe, blând în oricare ceas al zilei, înainte şi după ce-aş face dragoste. Aş fi dorit – în sfârşit – să fiu eu însămi, să nu am mereu impresia că nu sunt altceva decât un obiect dc care îti aduci aminte doar atunci când ai nevoie. Şi poate câte nu aş fi vrut Eugen. Şi toate acestea pc care le doream nu cereau nici un efort deosebit, nici o oboseală copleşitoare care ar sfârşi prin a plictisi pe omul de lângă mine. Nimic, nici o pretenţie de prisos, decât atât: ca cl, omul acela pe care-l iubesc, să facă un singur lucru: să mă iubească şi el firesc, omeneşte şi cu puţină grijă.

•

• •

Maria plecase demult. Eugen nici nu observase când se îmbrăcase, când ieşise pe uşă, când uşa se închisese în urma ei. Rămăsese ca imobilizat în acelaşi loc în care o ascultase, fără a se mişca. Oare plecase într-adevăr? Privi în jur. Camera era goală. Ce se întâmplase? Cu ce greşise faţă de ca? De ce nu se dusese după ea s-o oprească, s-o îmbuneze. Parcă fusese ţintuit în scaun. îşi reveni cu greu din. amorţeala în care se afla. Sc plimbă prin cameră, fumând gânditor Era oare o nouă încercare prin care trebuia să treacă?

Se mai frământă vreme îndelungată, apoi se culcă şi adormi greu. Avu un somn agitat, încărcat de vise confuze. Se zvârcoli în pat, tre- zindu-sc de câteva ori. Poate iar trebuia înţeles câte ceva şi încă nu izbutea.

Capitolul XXIII

Urmară zile şi zile de lucru aprig pe şantier. Fără a se petrece nimic extraordinar – dacă priveai din afară, toate lucrurile păreau la locul lor –, nici o zi nu se asemănă cu cele care trecuseră. Mereu intervenea câte ceva nou, care oricând te putea surprinde nepregătit. Trebuia să te obişnuieşti cu această idee şi Eugen se străduia să înţeleagă lucrul acesta. Şi nu i-a fost uşor. Toată lumea aştepta mult dc la el şi de la cei cu care lucra în echipă. Sectorul lor era foarte important, li se spunea mereu treaba asta, subliniindu-se că de ei depindea în mare măsură terminarea lucrărilor Ia timp. Tocmai dc aceea li se mai repartizară nişte oameni care să-i ajute. Bineînţeles, Donosc nu fu de acord, declarând că sunt de-ajuns şi că vor fi ei în stare atâţia câţi sunt să facă totul în termenul prevăzut. Trebui însă să se supună hotărârii luate de inginer în urma consultării cu conducerea şantierului.

Pe Eugen îl cam iritau vizitele continui ale celor din conducere, care îi sâcâiau cu tot felul de sfaturi, stând aproape

în fiecare zi pc capul lor, urmărindu-i îndeaproape cum muncesc. Şi munceau bine, treaba mergea. Se vedea că nu fusese făcută prost alegerea oamenilor ce lucrau la montarea noilor motoare. Muncea mai tăcut ca înainte, numai că acum tăcerea lui însemna dc fapt nedumerire şi îngrijorare. Recapitula în memorie ultima întâlnire cu Maria, străduindu-se să găsească explicaţiile atitudinii ei, s-o înţeleagă. La urma urmei ce era aşa de greu de înţeles? îşi spuse tot el la un moment dat. Totul era clar. Nu se purtase cum trebuie cu ea. O jignise, fusese neatent şi indiferent cu ea în ultima vreme. Nici măcar nu băgase de seamă că ea era din ce în ce mai tristă. De asta acum îşi dădea seama, când era prea târziu, mult prea târziu, pentru că de atunci n-o mai văzuse pe Maria. Ea n-a mai venit nici pe la el, nici pe la doamna Anasta- siu. Şansele de a o revedea prea curând erau foarte reduse. Pe stradă

nu avea cum s-o întâlnească, ea ieşind rar după-amiază. Gazda fiind bolnavă în ultimul timp, nici nu putea fi vorba de vreo sindrofie deocamdată. Practic nu avea nici o posibilitate de a o căuta el. Trebuia deci să aştepte, frământându-se, perpelindu-se ca pe jăratic. Era trist şi-i simţea lipsa din plin. Chiar şi în timpul lucrului gândul îi ugea la ea, deşi în încordarea zilelor acelea i se mai întâmpla s-o uite uneori. Dar după-amiezcle îi erau acum pustii şi lungi, mai plicticoase şi mai apăsătoare ca niciodată. Venea acasă, se aşeza în pat şi încerca să citească. După puţină vreme nu mai avea răbdare. Lăsa cartea, se ridica şi începea să se plimbe de colo până colo, măsurând camera în lung şi-n lat. Iu putea să renunţe la amintrea Măriei, nu putea crede că ea nu se va mai întoarce. Trebuia să se întoarcă. Nu se putea altfel, doar îl iubea. El ştia asta. Şi totuşi ea nu mai revenea. Şi zilele treceau, una după alta, fără a primi nici o ştire de la ea. Desigur, nu trebuia să dramatizeze – îşi dădea perfect de bine seama de treaba asta, credea el – însă ce folos? Gândul îi fugea mereu la ea. Serile lungi de toamnă, mai ales, erau cele mai greu de suportat. Nopţi întregi avea insomnii chinuitoare, care îl slciau. Adormea târziu, spre dimineaţă. Un somn scurt, agitat, cu nenumărate vise care se întretăiau între ele, se suprapuneau, confuz, ilogic chiar, încât a doua

zi nu-şi putea aduce aminte nici măcar un singur vis. Se scula obosit, indispus, morocănos şi aşa rămânea toată ziua. Lucra tot tăcut, tot fără a privi în jur. E drept, cu oamenii din jur relaţiile păreau acum mai bune, mai apropiate, chiar prieteneşti cu unii din ei. Nu avea de ce să se plângă, ar fi fost nedrept dacă ar fi făcut-o.

încercă de câteva ori, în cursul vizitelor pe care le făcea doamnei Anastasiu, să afle ceva despre Maria. însă nu putu afla nimic. N-o vizitase deloc după cearta lor, nici măcar în cursul dimineţii nu venise. După-amiază ar fi auzit şi el, că stătea mereu la pândă. Nici ca nu ştia nimic despre Maria. Bănuia doar că trebuie să fie bolnavă, pentru că pe vremea asta umedă – după câte ştia ea – Maria era de obicei suferindă. Pe de o parte se întristă că Maria e bolnavă poate, dar îi reveniră şi oarecari speranţe: nu-l vizitează nu pentru că e supărată pe el, ci pentru că nu se simte bine. Mai mult nu izbuti să afle.

Trecură alte şi alte zile şi ea tot nu mai veni. Speranţele sale se dovediseră a fi neîntemeiate. Deci nu din cauza bolii nu venea. încet- încet, i se strecură în minte perfid, insinuant, bănuiala că ea nu va mai veni poate niciodată. La început, doar din când în când, în momentele când îl năpădeau gândurile cele mai negre, pentru ca apoi – o dată cu trecerea timpului – bănuiala aceasta să i se instaleze comod, ca un musafir nepoftit, care ţi se aşează insolent în fotoliu din mijlocul casei şi nu mai are de gând să plece nicicând, oricîte aluzii i-ai face, oricum l-ai ruga, spunându-i că a stat destul.

Şi Andrei îl evita. Nu-l mai vizitase de atunci când o surprinsese pe Maria ieşind de la el. Lăsă să treacă un timp şi, văzând că Andrei nu mai are de gând să apară, se botărî să-l viziteze el. Ajuns în faţa casei unde locuia Andrei, se opri şi ezită îndelung. Simţea o jenă pe care o găsi inexplicabilă la început, sau poate prea explicabilă, apoi supărătoare chiar, prin motivaţia ei. Se întoarse încet şi o luă înapoi spre casă. Dar nici la el n-ar fi vrut să intre. Ce să facă singur în camera lui pustie? îşi îndreptă paşii spre bufetul de care-l legau acum nişte amintiri care azi nu i se mai păreau neplăcute. Ajunse acolo, şovăi iar şi până la urmă intră. Era lume – poate nu atât de multă ca de obicei –, însă ca un făcut nu văzu pe nimeni

cunoscut. Doar câteva figuri de care îşi amintea vag de pe şantier. Chiar se miră că nu vede pe cineva mai apropiat. Dar – îşi zicea tot el – nu avea de ce să se mire, nu era zi de salariu şi apoi, mai existau destule cârciumi în oraş. Bău o sticlă de bere şi fumă o ţigară dus pe gânduri. Ce să facă? Să-şi păstreze cumpătul, desigur. Da, şi-l păstra. Şi cu asta ce rezolva? Lucrurile rămâneau tot aşa ca înainte.

Deodată se hotărî. Plăti şi ieşi în grabă, alergând aproape. Trebuia să-l vadă, nu se putea altfel, era doar cel mai bun prieten al său! Ajunse în dreptul casei, intră în curte şi gâfâind urcă scările. Bătu întâi încet, apoi cu putere, din ce în ce mai tare. Nu-i răspunse nimeni. Mai aşteptă puţin şi apoi, abătut, coborî şi se duse acasă. Intră în cameră şi se lăsă ostenit pe un scaun, rămânând multă vreme cu capul în mâini, nemişcat.

îl mai căută pe Andrei şi altă dată şi tot nu-l găsi. Apoi de alte câteva ori şi iar nu-i răspunse nimeni. Era intrigat. Să nu fie chiar în nici o după-amiază acasă? Până intr-o zi când, după ce bătu puternic, în timp ce aştepta, se auzi un foşnet încetişor în spatele uşii. Nu-i deschise nimeni nici de astă dată. Eugen abia atunci înţelese.

Capitolul XXIV

Eugen se pregătea de plecare. Era indispus, ca de obicei în ulti* mul timp. Desigur, lucrurile mergeau mai bine ca înainte. Cu toate acestea nu i se rezolvaseră încă toate „problemele”, cum spuneau oamenii de obicei. în timp ce se îmbrăca, apăru pe neaşteptate lângă el şeful de echipă:

— Grindea! Hai cu mine.

— Unde?

— Lasă, că vezi tu.

— Nu înţeleg ...

— Să vorbeşti cu ...

— Ce să vorbesc?

Omul tăcut şi timid, părea mai încurcat ca de obicei. Se frământă câteva clipe, apoi îi spuse.

— Ştii ... cazul tău. Am fost eu la el şi i-am vorbit de toată povestea ta. E de acord să te primească. Chiar azi.

— Acum?

— Da. Acum are câteva clipe mai libere.

— Şi în două-trei clipe am să-i pot povesti eu tot ce mă doare? Nu pot comprima o viaţă întreagă în câteva secunde.

— Ei, hai, lasă ... o să-i spui tu tot ce trebuie.

Eugen şovăi, apoi acceptă, dând din cap. După ce se îmbrăcă în grabă, îl privi pe şeful de echipă, aşteptând nehotărât:

— Cun intru la el?

— Te duc eu până acolo.

Ieşiră pe poarta şantierului, păşind tăcuţi unul lângă altul. Tot drumul nu vorbiră nimic. Eugen nu ştia ce să-i spună, ar fi vrut să-i mulţumească, dar nu avea încă pentru ce. Era destul de sceptic. Mai încercase de câteva ori, e drept, nu atât de sus, şi tot nu izbutise marc lucru. Când ajunseră în mica piaţă a oraşului, şeful dc echipă se

îndreaptă spre clădirea cea mai arătoasă, luându-i-o înainte.

La intrare se legitimară. Numele lor fusese deja anunţat. Urcară treptele la etaj şi pătrunseră pe un culoar larg, întunecos. Paşii nu li se auzeau deloc pe covorul gros, încât Eugen avu senzaţia ciudat că revede un film din copilărie, la care mereu se întrerupea sonorul şi totul intra într-o muţenie ameninţătoare. La asta contribuia şi deplina linişte din jur. Pe culoar erau doar ei doi, păşind surd pe moliciunea covorului. Fără voia lui era emoţionat, chiar speriat poate. Omul de lângă el mergea însă foarte liniştit. Până ajunseră în capăt la uşa capitonată, drumul i se păru nesfârşit.

Şeful dc echipă deschide uşa. Pătrunseră într-o încăpere luminoasă La un birou stătea nemişcată o femeie între două vârste. Când îi văzu, îi zâmbi larg şefului de echipă:

— Ati venit?

— Da.

— Tovarăşul vă aşteaptă.

— Ştiţi .. . problema pentru care am venit . . . nu e a mea . .. e a băiatului ăsta.

— Da?

— Da. Şi cred că n-are nici un rost să intru şi eu.

Eugen tresări speriat.

— Lasă, fii cuminte, îi zise omul părinteşte. Ai să te înţelegi tu până la urmă cu tovarăşul prim. Şi fără să mai aştepte vreun răspuns, salută şi ieşi repede, părând chiar grăbit.

Eugen rămase buimac în mijlocul încăperii. Secretara îi înţelese starea de spirit în care se afla şi, fără să-i spună nimic, se ridică şi dispăru în spatele unei alte uşi capitonate pe care Eugen nici n-o o bservase până atunci. Lipsi doar câteva clipe, pentru ca apoi să se întoarcă cu zâmbetul pe buze:

— Vă rog să intraţi. Poftiţi!

Eugen stătu câteva clipe nemişcat. Apoi, hotărându-se, se precipită pe uşa întredeschisă.

Camera în care intrase era foarte lungă şi îngustă, sau cel puţin aşa i se păru în primul moment. Din dreapta lui pornea o masă lungă care părea că nu se mai termină, având în jur o sumedenie de scaune tapiţate cu un material de culoare închisă. Simţi nevoia să se întrebe de ce scaunele seamănă între ele atât de perfect, parcă ar fi fost unul singur

multiplicat la infinit. După o clipă de ezitare, încercă să facă vreo câţiva paşi şi se sperie. Picioarele îi intrau adânc în materia moale, caldă a unui covor ce acoperea toată duşumeaua încăperii, intrând pe sub masa aceea nesfârşită, pe sub scaunele asemănătoare unele cu altele şi mergea mai departe, mai departe până undeva în faţa lui. Ridică puţin privirea şi după câţiva paşi văzu covorul stre- curându-se sub un birou imens, negru, probabil de nuc, gândi el din- tr-o nevoie inexplicabilă de a afla exact din ce era făcut acel articol de mobilier.

Examinând biroul, ridică privirea şi mai sus şi atunci observă că în spatele acestuia era cineva. Abia atunci îşi aminti că el venise aici pentru a sc întâlni cu acel cineva, care deocamdată i se părea încă destul de departe, undeva la capătul celălalt al biroului lung, ce părea că na se mai termină.

Mai făcu câţiva paşi pe covorul ce-l înghiţea uşor, insinuant, parcă mângâindu-i încălţămintea, primejdios, anunţându-i o posibilă scufundare.

Se apropia cu fiecare pas de masa aceea impunătoare. Nu ştia ce va face în secunda următoare. Lăsă totul în voia celuilalt, aflat în spatele biroului. Domnea aceeaşi linişte de pe culoar. îşi simţea la fiecare mişcare articulaţiile, le auzea scrâşnind. Era prea linişte.

— Bună ziua tovarăşe Grindea!

Eugen tresări dureros.

— Bună ziua, tovarăşe ...

— Stroia, Stroia Gavril mă cheamă. Şi te rog să-mi spui aşa.

— Da ... Sigur ... tovarăşe Stroia.

— Stai jos.

Eugen se aşează pe marginea unuia din fotoliile din faţa biroului. Urmă o tăcere lungă, nesfârşit de lungă. Simţea că omul din faţa sa îl examinează pe îndelete, metodic chiar. îl ardea privirea lui, deşi stătea cu capul în pământ şi nici măcar nu-i văzuse faţa.

— E nemaipomenit şeful ăsta al dumitale! N-am mai văzut om ca el.

Eugen nu înţelese la început despre cine era vorba. Apoi pricepu: şeful său dc echipă stârnise entuziasmul celui din

faţa lui.

— Când îl vezi aşa mărunţel, tăcut, n-ai da mare lucru pe el. Ei, când îl cunoşti mai bine, îţi dai seama ce fel de om e. Şi ştii că eu am cunoscut multă lume la viaţa mea, dar ca ăsta mai rar. Aşa moale şi retras cum îl vezi, nici nu ştii ce tărie ascunde în el. Ce încăpăţânare! Acum câteva zile mi-a vorbit despre dumneata. Eu eram cam ocupat, eram şi obosit, nu-i vorbă, şi i-am zis să rezolve lucrurile acolo la voi pe şantier. Ei, şi să te ţii atunci! M-a luat fratele la o prelucrare, mai ceva ca în şedinţă. Dă-i cu grija faţă de om, cu educaţia tineretului, cu formarea noii generaţii, a cadrelor de perspectivă ... Dar ce m-a dat gata a fost teza că tinerii de azi, indiferent ai cui aţi fi, aţi crescut aici, în mjlocul nostru, educaţi şi formaţi de noi, deci sunteţi copiii noştri buni. Ce să-ţi mai spun? Aşa cum îl vezi de timid, ţipa la mine nu alta, că am intrat la idei! Atunci ce-am zis? Ia să vină băiatul ăla la mine!

Eugen îl asculta nedumerit, contrariat chiar. Nu ştia ce să mai creadă.

— Şi aşa se face că azi eşti aici la o discuţie cu mine. Ei, spune care-i baiul, cum zic ardelenii noştri.

Eugen se frământă pe marginea fotoliului, neştiind cu ce să înceapă.

— Nu ştiu ce să vă spun mai întâi.

— Spune-mi ce-ţi vine, indiferent de ordinea lucrurilor.

— Aş începe ... Se bâlbâi, apoi totuşi începu, ezitând, să povestească despre el, despre părinţii săi, despre toate acele întâmplări care îi schimbaseră atât de mult cursul normal al existenţei sale. Căută fie cât mai scurt cu putinţă, terorizat de ideea că-l va plictisi pe omul din faţa sa, că acesta nu avea rezervate pentru el decât câteva mi- nu te.

| Termină destul de repede. Tăcu, parcă nedumerit el însuşi că doar atât avusese de spus. Ciudat, avu pentru prima dată senzaţia că povestea vieţii lui e surprinzător de obişnuită, poate chiar inconsistentă.

Celălalt tăcea şi el. Abia târziu vorbi rar, fără grabă, aproape gospodăreşte.

— Despre viaţa dumitale se poate vorbi în nenumărate feluri. Poate fi comentată altfel de fiecare persoană care o cunoaşte. Ea poate fi abordată sentimental, cu participare

afectivă, sau dimpotrivă, rece, analitic, detaşat, poate chiar critic, de ce nu? Şi, la fel, o discuţie despre viaţa dumitale ar putea fi dusă în nenumărate feluri. Putem încerca şi noi să discutăm despre ca. Iată, de pildă, una din variante, din multele posibile. Aş putea începe aşa, chiar cu riscul ca dumneata să nu mă înţelegi la început:

— E clar, Grindea! îţi cunosc dosarul. N-ai dreptate! Fiu de puşcăriaş cu „nuanţe" politice. Dat afară din U.T.C. Exmatriculat din facultate pentru huliganism. Şi trei: eşti un caz şi pe şantier, deci e clar. Cât se poate de clar. Ce să mai discutăm de pomană!

— Totuşi, v-aş ruga să revedeţi cu atenţie „cazul" care sunt eu. Să-l examinăm îndeaproape.

— Nu trebuie să revăd nimic. Ştiu că ai dreptate!

— Atunci?

— Băiete! în viaţă nu e deajuns să ai dreptate! Trebuie să mai şi lupţi pentru a ţi se da această dreptate.

— Nu înţeleg.

— Au fost destule cazuri în care oamenii au avut dreptate şi au pierdut cu toate acestea irevocabil şi definitiv, cel puţin din punctul lor strict de vedere. Şi nu oameni oricare. Ce, Spartacus n-avea dreptate? Horia, lancu, nu aveau dreptate? Sau mai recent, oameni de-ai noştri nu au avut perfectă dreptate şi tot au căzut? Ca să nu mai vorbesc de atâţia ca tine pe care comparându-i cu cei citaţi mai înainte nici nu am cum să-i bag în seamă, judecând la scara istoriei, bineînţeles, că scara asta are trepte departe una de alta şi numai paşii celor cu picioare lungi se mai ţin minte. Fără a crede personal ceea ce-ţi voi spune, trebuie să-ţi atrag atenţia asupra unor judecăţi de largă circulaţie, chiar eronate fiind. Pot face deci şi această afirmaţie. Ceilalţi – plevuşcă, vorba pescarilor – se încurcă printre picioarele celor mari şi chiar dacă sunt striviţi, nimeni nu-şi mai aduce aminte de ei. Sunt nu numai uitaţi, dar nici măcar nu-s luaţi în evidenţă în momentul prăbuşirii, iar mai târziu nici atâta.

— Vreţi să fiţi cinic probabil, observă livid Eugen.

— Nu. Vreau doar să te trezesc la realitate. Chiar dacă ţi se va părea brutal acest mod de a discuta. Orice epocă de mari transformări, ca a noastră de pildă, cere asemenea sacrificii anonime. Ca în orice bătălie victorioasă, nu cad

numai duşmani, ci şi camarazi. Este o lege dureroasă, dar din păcate e lege, şi încă una de fier.

— Atunci măcar să se ştie că nu au căzut ca duşmani, ci fiind poate de aceeaşi parte a baricadei.

— Nu mă întrerupe! Cu atât mai mult în epoca pe care o trăim, unde nu e vorba de o luptă oarecare, ca atâtea care au fost, ci de o luptă hotărâtoare pentru a schimba totul în cu totul altceva. Absolut nou. Au căzut de-ai noştri destui, oameni admirabili, cărora cu oricâtă rea voinţă i-am judeca, nu am avea ce să le imputăm. Eventual mici şi fireşti defecte umane.

— Dar au căzut în lupta cu duşmanul, nu cu ai lor, cu cei de partea cărora erau cu trup şi suflet. Eu nu sunt împotriva acestor vremuri. Aş vrea să ştiţi asta.

— Iarăşi mă întrerupi: o luptă ca a noastră trebuie să fie decisă, trebuie să lovim repede, ca să nu fim loviţi noi. Nu mai avem timp pentru nuanţe, dăm în cei care au schiţat primul gest de a se opune. Poate greşim câteodată. Şi chiar greşim, numai că observăm mult mai târziu asta. Şi o s-o dregem atunci, o să reevaluăm lucrurile cu mai multă înţelepciune.

— Dacă s-o mai putea drege ceva. Uneori e prea târziu.

— Se va putea.

— Cum? Când un om este complet învins nu se mai poate drege nimic. Pentru că el poate fi şi nimicit în asemenea momente.

— Ceea ce facem noi este mai important decât viaţa unui singur om. Nu uita asta niciodată!

— E vorba de viaţa mai multor oameni, nu de a unuia singur.

— Dar nu de a tuturor. Victimele nevinovate sunt infinit mai puţine decât toţi ceilalţi pentru care construim viaţa aceasta de acum, de azi, din faţa noastră.

— Iar sunteţi cinic. Sau cel puţin aşa păreţi acum.

— Nu sunt cinic, repet. Eu lupt pentru o societate nouă, a tuturor, dreaptă pentru o întreagă colectivitate.

— Dar societatea se compune din oameni, din toţi oamenii care există la un moment dat.

— Da, şi toţi oamenii care vor rămâne vor beneficia de ceea ce fac eu acum, de ceea ce facem noi toţi acum.

— Şi cei care au căzut? Nevinovăţii?

— Eu nu doresc să cadă nevinovaţi. Dar nu se poate altfel. încleştarea aceasta cere sacrificii . ..

— Nevinovate?

— Chiar şi nevinovate, din păcate. De dragul unor cazuri nu pot sacrifica o cauză. Asta se ştie din totdeauna şi aşa s-a procedat totdeauna.

— Dar o puteţi păta!

— Nu eu pătez cauza! O pătează cei care i se opun sau o trădează într-un fel sau altul.

— Nu toţi cei care i-aţi înlăturat au fost împotriva cauzei.

— E un iureş în momentele de cumplită răscruce, o nebunie poate, însă e ceva drept, sfânt şi nu înţeleg decât comandamentul final al luptei. îmi aleg mijloacele, nu le folosesc pe cele care nu corespund principiilor mele. Regret orice sacrificiu inutil, caut să-l evit, dar nu-l pot elimina complet. Nu întotdeauna. Dealtfel e şi imposibil. Istoria a dovedit-o din plin. Vezi revoluţiile: 1789, 1848, 1917.

— Mă decepţionaţi. îmi pare sincer rău că trebuie să v-o spun deşi n-aş fi vrut-o.

— Şi mie îmi pare sincer rău. Dar asta nu sebimbă lucrurile. Cazul dumitalc, de pildă, îmi este foarte clar, ca să revin la el. Sunt convins că eşti nevinovat şi că la urma urmei nu ai pentru ce plăti. Dar vezi dumneata, asta nu ajunge. Degeaba eu, secretarul de partid Stroia Gavril, cred, ştiu, sunt convins că asupra dumitale s-au abătut furtuni străine, ca să zic aşa, că de fapt eşti un om nu numai nevinovat, ci chiar bine intenţionat, util cauzei noastre, harnic, priceput. Asta nu ajunge. Dosarul dumitale conţine fapte foarte clare. Nu ţi le mai enumăr, că le ştii prea bine. Or, faptele vorbesc. Faptele din dosar o să spui! Da, pentru că prin ele depun mărturie asupra dumitale, un om, alţi oameni – oameni ca şi dumneata, cu nimic mai prejos – şi ei spun că nu eşti încă ceea ce am dori noi, că nu putem avea deocamdată încredere deplină în dumneata.

— Şi atunci?

— Atunci ... e foarte greu. De ce să nu recunoaştem că şi azi c uneor foarte greu?

— Cum? Şi eu rămân atârnat inert de nişte pagini de

dosar şi ele inerte?

— Ei, aici e aici! A venit vremea ca dumneata să te desprinzi de propriu dumitale dosar. Să te rupi de el.

— Cum?

— Eu nu-ţi dau o reţetă. De altfel ar fi şi imposibil. Trebuie să devii, în sfârşit, un om fără dosar, sau măcar un om în afara dosarului dumitale.

— Cum? Nu înţeleg!

— Prin dumneata însuţi, prin faptele dumitale de acum, de azi.j de aici.

— Eu nu-ţi promit nimic. Nimic precis, vreau să-ţi spun.

— Şi?

Probabil că fiecare din cei cărora le-ai cerut ajutorul ţi-a promis câte ceva. Eu nu-ţi primit decât atât că atunci când oamenii cu care lucrezi acum, în mijlocul cărora trăieşti de fapt, vor spune că totul e în regulă, că eşti un om de nădejde, să spun şi eu la rându-mi că totul este într-adevăr în regulă. Şi o voi face cu mare plăcere, cu bucurie chiar. Crede-mă!

Zicând acestea, omul din faţa sa încruntat şi poate puţin furios până atunci, zâmbi deodată, pe nepregătite, uluindu-l total pe Eugen.

După ce-şi aprinse o ţigară, continuă cu totul pe alt ton:

— Vezi asta ar fi, una din multele, foarte multele variante de a discuta despre dumneata. Eu te-aş putea judeca şi aşa. De fapt nu-mi place deloc cuvântul ăsta: a judeca! în numele lui s-au făcut multe nedreptăţi, tocmai pentru că s-a judecat strâmt. Adică: te-aş putea privi şi înţelege şi aşa, dar şi altfel, cu totul altfel.

— Cum? întrebă curios Eugen.

— Ehei, în câte feluri! Dar mi-ai spus că te-am decepţionat, ba chiar că sunt cinic şi asta mă frământă acum. Dar ia stai! Ce-ar fi să discutăm şi despre mine, că despre dumneata am discutat destul.

— Despre dumneavoastră?

— Da, ce te miri? Se poate discuta şi despre unul ca mine. Şi încă foarte critic. S-au mai văzut cazuri. E drept că autocritic s-au văzut ceva mai puţine, dar oricum face să încercăm. Ar fi util pentru toată lumea. Ia încearcă dumneata să mă analizezi, aşa pe baza celor spuse de mine până acum!

Eugen zâmbi încurcat, poate puţin amuzat de întorsătura pe care o Iun discuţia.

— N-ai curajul! Cred şi eu. Nu-i de colo să te iei de un ştab. Ei, atunci să încerc eu să mă analizez critic. Nu-mi strică să fac din când în când şi eu aşa ceva. Dacă stau şi mă gândesc bine, nu ştiu zău, dacă eu reprezint imaginea corectă a omului nou, nu ideală, ferească Dumnezeu, ăla împotriva căruia luptăm în campania ateistă! Probabil că nu. Nici măcar nu ofer imaginea literară a activistului, cea din ultimii ani, adică dur, aspru, fără

vorbe de prisos, chiar brutal pe alocuri, dar bun de pus la rană. Nici asta. Ca să nu mai amintesc de aia mai veche, perfectă: înţelept, chiar ghiduş, numai zâmbet şi miere pe buze. Nu. Eu sunt Stroia Gavril, adică un om ca alţii, cu bune şi rele. Atât. Şi mai greşesc câteodată, uneori chiar mai des. Mă înfurii, şi atunci fac prostii, rău sfătuit de nervii dezlănţuiţi, uneori nu duc toate lucrurile la capăt, le las baltă. Şi câte altele nu mai fac?! Vrei să ştii cum am ajuns în funcţia asta? Şi aici vei avea o dccepţc. Eu n-am fost votat cu: cine e pentru, cine e contra, cine se abţine, ca apoi toţi să fie pentru, cu mâinile azvârlite în sus, să le sară din umăr nu alta. Nu. Nu. Altă decepţie. Eu am avut duşmani, domnule! Au fost unii şi împotrivă şi mai sunt încă. îţi atrag atenţia că la mine „domnule', înseamnă ceva cum ai zice „mă" sau „acesta" sau pur şi simplu: „fii atent!" Şi, cum îţi spuneam, am duşmani încă, nu glumă! Desigur, ai să mă întrebi de ce? Pentru că, domnule, nu toţi oamenii au ajuns să înţeleagă că a fi cadru de conducere înseamnă nu numai să ai casă frumoasă, carne proaspătă – adusă personal de şeful măcelăriei locale – pâine cu abur în ea, zarzavaturi ce miros încă n pământ proaspăt răscolit şi, în concediu, locuri speciale la vilele şefilor.

Ei, da, nu toţi au priceput că a fi ştab înseamnă de fapt a răspunde de tine însuţi şi de încă un fleac acolo, – adică de tot ce se întâmplă pe o rază de nu ştiu câţi zeci de kilometri distanţă şi de nu ştiu câte zeci de mii de oameni, care încă n-au toţi o casă, o masă cum trebuie, un confort cât de cât civilizat şi au nevoie de asta, ca de o respiraţie normală. Mereu discutăm de oamenii muncii şi de fapt raportăm totul la noi, cei cu nivel de tovarăşi cu posibilităţi. Sigur, îţi văd privirea, ai în gând acum un singur lucru: că eu am profitat, ca şi alţii de toate avantajele poziţiei mele. Şi aştepţi să mă justific. Ei bine, n-am s-o fac! Pentru că nu simt nevoia! Când fură un gestionar de Aprozar, lumea consideră asta, chiar dacă nu normal, dar pe aproape. Când umbli cu miere, te ungi chiar negustând-o. Dar când un şef dă un banchet, toată lumea se gândeşte că cu fleicile de la masa aceea se putea hrăni o stradă întreagă, nu? Nu, nu-i justific pe şefi. Dimpotrivă. Vreau doar să-ti spun că lumea de azi nu e împărţită definitiv. Că socialismul nu înseamnă că eu, cel important de azi, voi fi acelaşi întotdeauna, şi tu de azi, ce eşti încă mic, vei rămâne la fel pe vecie. Noi, oamenii de lângă noi, suntem aproximativ aceeaşi, rar ne

putem feri de ispita mierii, dar avem o calitate: o dorim şi recunoaştem asta. Da, vrem să trăim bine. Totul e cum ajungem la miere.

Vrem desigur să ne naştem fără gustul dedulcirii ilicite. Acum, azi, nu putem fi încă absolut nevinovaţi. Nu suntem încă perfecţi, cum se zice de obicei. Dar nici nu interesează la urma urmei perfecţiunea. Noi dorim, simplu, ca mâine să fim mai buni ca azi. Nu fleacurile contează. Nu contează atât de mult la urma urmei că X şef şi Y responsabil au dat ordin în staţiunea Cumpătu – să zicem – ca să nu se dea copiii în leagăn, nici în orele prevăzute pe tăbliţă, că-i deranjează, punând în acest scop o bară odioasă cu lacăt pentru a face imposibil accesul la leagăn al copiilor. Şeful în chestiune uitase că la o altă staţiune venise cu plodul său, dându-i voie să scârţâie din leagăn chiar la orele când lumea într-adevăr se odihnea după-amiază. Uitase, pentru că nu venise acolo cu copiii, sau pur şi simplu, pentru că nu avea copii, ori, şi mai simpu, uitase că fusese el însuşi copil.

Dar divaghez şi probabil că aştepţi cu nerăbdare să-ţi spun ce părere am despre ceea ce ţi s-a întâmplat dumitale. Voi fi nevoit iarăşi să-ţi ofer o decepţie. Ei bine, nu am nici o soluţie imediată, nici o reţetă miraculoasă. De ce? Pentru că nici viaţa nu poate oferi aşa ceva. Decât dacă poate s-o găsi un romancier grăbit care să rezolve în puţine pagini o dramă care durează de ani de zile. Eu nu pot crea, adică inventa soluţii după puterea mea, după voinţa mea, pentru simplul şi bunul motiv că sunt ce sunt şi nu am voie să fac minuni tocmai eu, un marxist convins şi responsabil.

Or, activistul sau ce o fi el nu inventează, ci – asta-i limita lui – face doar ceea ce se poate face la un moment bine determinat, pentru că nu e de capul lui. Nu pentru că n-are putere. Are şi încă destulă. Doar că o foloseşte prin consultare, adică el consultă tot ce e în jur sau ce 1 puţin caută s-o facă. Nu uita, tovarăşe Grindea, că nici un secretar de partid în lumea asta n-a fost un monarh – chiar dacă i s-a părut lui, pentru o clipă sau mai multe, că este. Dar s-a trezit repede din beţia asta, să ştii! Partidul e o ,,asociaţie", ca să zic aşa, în care chiar şi cei care tac la un moment dat – de ce, asta e altă chestie – pot vorbi exact când îţi convine mai puţin ţie ca secretar ce eşti. în asta constă şi puterea lui să ştii, a partidului. Şi atunci să te ţii! Nici o domnie n-a ţinut cât c

lumea, darmite a unuia ales. Povestea cu ulciorul este formidabil de marxistă. Ea e parabola acumulării cantitative şi a trecerii în altă calitate. Aşa că secretarul trece ... în altă calitate ... de nesecretar.

Deci îţi ofer o altă decepţie : nu-ţi voi spune acum, imediat că totul e în regulă, O.K., cum spuneţi voi tinerii de azi. Şi nici nu-ţi voi promite rezolvarea peste noapte a cazului dumitale rămas nerezolvat de dumneata însuţi, după sute şi sute de nopţi nedormite. Eu îţi voi spune doar atât: că voi face ca adevărul să arate aşa cum este el, adică adevăr şi nu o părere a unei clipe nedrepte. Ca să nu zic a unor oameni nedrepţi.

Eugen aşteptă continuarea, dar ca nu veni.

— Şi la urma urmei, ce trebuie să înţeleg din discuţia cu dumneavoastră?

— Eşti un băiat deştept. Cred că îţi dai scama că nu voi sta cu braţele încrucişate. Pe de altă parte, nu uita un lucru: că singurul croitor al hainei pe care o purtăm de obicei – nu cea de gală pe care ne-o impun moda, convenienţele şi festivităţile – suntem noi înşine. Noi ne alegem unica măsură în care ne putem mişca şi umbla prin lume, în care putem fi noi înşine şi nu alţii, de împrumut. Eu nu sunt secretarul atotştiutor şi nici vraci universal, ci doar un om care-ţi poate spune o singură vorbă: nu toţi cei care existăm în ţara asta, unii în jurul celorlalţi, aceştia în jurul primilor, suntem nişte răi nişte lichele, chiar dacă putem fi unii dintre noi, cel puţin pentru o vreme. Că, de, păcate mai avem încă destule, nu toţi şi nu grave, dar avem. Toţi, toţi, luaţi împreună, luaţi nu ca o medie matematică inertă şi brutală prin impasibilitatea ei, vom face în aşa fel, să nu se mai repete cazuri ca al dumitale sau măcar să le rărim. Deocamdată, şi apoi vom vedea noi. Când le vom face să dispară cu totul îmi fac o datorie de onoare din a fi cel care te va anunţa primul că evenimentul s-a întâmplat. Şi sunt convins că, chiar dacă eu nu voi apuca s-o fac, dumneata vei avea ocazia să comunici vestea asta mare celor care vor veni.

— Spuneaţi că oamenii nu sunt încă aşa cum ar trebui sau cel puţin nu toţi. Recunoaşteţi o anume fatalitate în evoluţia lor? Adică unii nu pot ajunge orice ar face decât

lichele?

— Se spune că oamenii când se pun pe o traiectorie, în mod obişnuit o urmează fără a o putea părăsi. Excepţiile nu sunt semnificative. Eventual sunt realmente excepţii – ţipi deosebiţi, ori inşi pe care într-un moment conjunctural favorabil îi aruncă roata – a istoriei, desigur – aşa centrifugal, undeva pe o orbită încă necunoscută lor, de unde pot cădea şi mai rău la locul lor cu cât sunt mai sus. Istoria, de care pomeneam, nu iartă niciodată, sancţionând, mai devreme sau mai târziu impostura. Uneori, e drept, foarte târziu. Chiar prea târziu, dar oricum, o sancţionează.

— Mă întreb uneori dacă oamenii, oamenii de rând, pot prinde o zodie a lor în care sunt obligaţi să sc mişte. Nu cred în fatalitate, zodiac, astrologie. Cred poate doar în ceea ce oamenii înşişi îşi prescriu singuri la început de drum, prin faptele lor, drum croit dc propria lor putere şi imaginaţie. Ei sunt fideli acestui drum, urmându-l în orice caz, deci aproape fără să-şi dea seama că merg pe calea deschisă de ei înşişi. Au ci bunul simţ dc orientare care nu-i înşală. Sc elimină automat din competiţie – sau cel puţin aşa ar trebui să fie – carieriştii mărunţi, mediocri şi birocraţi prin definiţie. E poate o neiertătoare selecţie socială.

— Te înşeli puţin, spuse secretarul. Vremea noastră a oferit atâtea traiectorii spectaculoase, imprevizibile, nejustificate şi surprinzătoare, uluitoare chiar. Nu mai trăim epoca fixaţiilor şi nici nu ştiu dacă această epocă a existat vreodată. Scot şi eu din cauză ascensiunile nemeritate, deci neacoperite de valoare. Dar într-o epocă vijelioasă ca a noastră e şi firesc să se mai strecoare şi nechemaţi, sau cei chemaţi doar de ei înşişi. Propun totuşi să ne întoarcem la cazul dumi- tale. Vrei să ştii pentru ce totuşi te acuz? Pentru ce eşti vinovat? Pentru că dumneata ca atâţia oameni nevinovaţi ai crezut că socialismul aduce de la sine, instantaneu, alţi oameni, unii din ei chiar fundamental schimbaţi – şi toţi la un loc cinstiţi, fără pete. Ceea ce e imposibil, pentru că ei, oamenii, vin, provin din alte, cu totul alte orânduiri, condiţii, sau zi-le cum vrei: atmosferă, ambianţă, educaţie, cu apucături, cu automatisme bine fixate. Şi când aţi văzut că există ncă nedreptăţi, le-aţi pus automat pe seama noii orânduiri, uitând că cei care le-au comis veneau

din altă parte, deci alte vremi, chiar dacă unii din ei nu erau fundamental „negativi”; ei, aceştia, erau nu produsul noii aşezări, ci rămăşiţe ale alteia vechi. Dumneata şi alţii la fel, le-aţi pus toate astea în cârca noii orânduiri, crezând – şi este explicabil, desigur – că socialismul este un fel de convenţie secretă, ca o masonerie a celor care vorbesc tare, gesticulând larg prin şedinţe. Ei bine, nu e! Cel puţin nu aşa visăm noi socialismul şi nici un om cinstit de azi nu a crezut vreodată aşa ceva.

— Aş îndrăzni totuşi să vă întreb ceva.

— întreabă-mă!

— Acceptăm de obicei că există adesea situaţii ca cca pc care v-o prezint eu acum: doi oameni cu date egale: vârstă, studii, condiţii

materiale şi intelectuale, plecând în acelaşi timp din aceeaşi poziţie, nu ajung în acelaşi timp şi în acelaşi loc. Ca la alergări, de pildă, când doi sportivi de la acelaşi club, cu acelaşi antrenor şi acelaşi antrenament, unul ajunge primul şi celălalt abia după el sau chiar după mulţi alţii care n-au beneficiat de avantajele enumerate mai sus. Remarc aici şi vocaţia, ca să spun aşa, de a fi mereu al doilea.

— Te referi la dumneata când vorbeşti de această aşa-zisă vocaţie?

— Nu. Sau nu în special. Dar eu altceva vroiam să vă întreb. Recunoaşteţi că există aici un handicap, secret la prima vedere, cu care ccl dc-al doilea pleacă de la început în cursă?

— Bineînţeles că recunosc. Este handicapul lipsei de valoare. Sau al unei valori mai scăzute decât a celui care a ajuns primul.

— Bun! Deci recunoaşteţi. Va să zică natura n-a vrut să doteze pc toată lumea la fel.

— Sigur. E un adevăr universal acceptat.

— Foarte bine. Să mergem mai departe. Presupunem următorul caz: avem în faţă două dosare – aparţinând fiecare unui om, absolut identice: ambele oferă aceleaşi garanţii formale la toţi indicii. Unul însă e mai deştept decât celălalt. Să nu presupunem că cel de-al doilea este neapărat tâmpit, deşi s-ar putea întâmpla să fie şi aşa. Aţi admis această

posibilă – şi existentă – inegalitate de dotare, nu? Ce face cel care analizează dosarele? Cum judecă pe cei doi oameni oglindiţi în aceste dosare? Pe care îl preferă pentru un anumit post? Pentru că ei în acte sunt egali. Iar el, ce] care le verifică, nu poate afla de acolo din hârtii care e mai deştept, ca să nu mai vorbesc de faptul că oameni diferă între ei printr-o sumedenie de alte trăsături, închipuiţi-vă şi faptul că cel pus să judece nici nu-i cunoaşte personal pe cci doi şi nici nu va avea poate niciodată ocazia să stea de vorbă cu ei. Ce este de făcut într-o asemenea situaţie? Cum va fi ales cel mai bun când, repet, hârtiile nu oferă şansa acestei departajări? Ca să nu mai vorbesc de posibilitatea ca un om de valoare să aibă întâmplător un dosar mai puţin bun ca al altuia cu care concurează, acesta din urmă fiind o nulitate. La această întrebare aş dori foarte mult să-mi răspundeţi, pentru că ea mă frământă de ani de zile şi nu i-am găsit nici până azi un răspuns care să mă satisfacă.

Primul-secretar rămase pe gânduri o bucată de vreme.

— Cred că ai pus puţin fals problema.

— De ce?

— Dumneata priveşti dosarul ca pe o fatalitate, provenită parcă de undeva din spaţiul extraterestru.

— Nu, deloc . ..

— Lasă-mă să continui! Dar cine, dracu, a făcut dosarul ăsta, calamitatea asta, cum o vezi dumneata? Nu tot nişte oameni ca mine, ca dumneata?

— Dar ei se pot înşela.

— Se pot înşela unul, doi, trei să zicem. Nu şi o lume-ntreagă. Şi oamenii care au furnizat informaţiile de acolo tc cunosc, lucrează sau au lucrat cu tine, îţi sunt vecini, colegi, prieteni. Şi cbiar dacă, repet, unul mistifică, minte grosolan, există ceilalţi, care n-or fi toţi canalii. Ei îţi oferă oglinda a ceea ce eşti, ce poţi şi ce faci. Nu noi, comuniştii, am descoperit dosarele de cadre. Ele sunt mai vechi decât cred unii. Doar că înainte se numeau altfel: recomandări, referinţe, informaţii, dosar personal, fişă de cadre etc. Trebuie să ştii totuşi ceva despre un om căruia îi dai în mână o treabă, nu? Şi de unde să ştii? Tot de la nişte oameni. Nu poţi angaja un lup

cioban la stână. Cred că c cea mai elementară măsură de securitate când dai cuiva cheia de la o poartă.

— Poate că aveţi dreptate din acest punct dc vedere. Dar eu mă gândeam în mod deosebit la altceva.

— La ce?

— La aşa-ziscle date privind părinţii, rudele. Ce vină are cutare că tatăl său a făcut nu ştiu ce eroare gravă? Ce, l-a întrebat taică-su dacă să facă sau nu, respectiva treabă, când el, fiul, avea doi ani sau poate nici nu se născuse? Deci tatăl nu avea cum să-şi consulte fiul.

— Nu aşa se pun lucrurile; eu cred totuşi că în anumite situaţii trebuie să ai în vedere şi originea omului. Mă refer la epocile dc marc tensiune, la vremurile dc început, când lupta e foarte aspră şi trebuie să ai garanţia deplinei încrederi. Sau chiar şi azi în posturi de o mare răspundere. E cât se poate de firesc să fie aşa. Problema ce se pune c însă alta: să nu sărim peste cal, cum se mai întâmplă câteodată. Orice exagerare este dăunătoare atât pentru individ, cât mai ales pentru societate. Există pericolul de a frustra societatea de serviciile unor oameni valoroşi şi bine intenţionaţi. Aici trebuie mare atenţie şi grijă, în ce mă priveşte, cred că omul de calitate morală, de competenţă profesională, chiar dacă ar avea pentru o vreme unele greutăţi, va învinge până la urmă. Sunt chiar convins că buna credinţă şi priceperea nu pot fi înfrânte.

Telefonul sună strident, ca un semnal de readucere la realitate. Eugen tresări aproape dureros. Omul din faţa sa ridică receptorul. Urmă o convorbire scurtă, foarte tăioasă. Secretarul părea supărat, chiar strigă la telefon. După ce aşează receptorul în furcă, îl privi mult timp în ochi pe Eugen. Avea o privire aspră, puţin dură, poate, în acelaşi timp, în ochi îi juca o lumină ciudată pe care nu o observase el până atunci.

într -un târziu îi vorbi:

— Am vrut să te sperii puţin, sau mai bine zis să te zgâlţâi, îmi era foarte uşor să-ţi spun nişte vorbe frumoase, încurajatoare. Cel mai uşor în lumea asta e să vorbim. Orice. Nimic nu ne este imposibil în vorbe. Eu am preferat să fac încercarea de a-ţi deschide puţin ochii. Realitatea nu e nici

aşa de frumoasă cum ne-o vând unii, dar nici aşa de întunecoasă cum o vedem noi înşine câteodată. Important rămâne faptul că trebuie s-o cunoaştem şi s-o stăpânim în folosul nostru. Să lăsăm însă generalităţile, le ştii doar şi dumneata! Ţi-aş spune acum, ceea ce i-aş spune şi fiului meu dacă ar ajunge într-o situaţie asemănătoare cu a du mi talc: să nu crezi că dacă ai

pierdut o dată, de două ori, chiar de trei ori, este obligatoriu să pierzi mereu şi pentru totdeauna. Nu, tinere om, adăugă primul-secretar zâmbind – viaţa c frumoasă, cu toate măgăriile pe care le mai întâlnim din când în când, cu toate râpele în care ne putem frânge câte o coastă, câte o mână, chiar amândouă. Măgarii şi râpele nu sunt singurele elemente ale acestei existenţe. Şi apoi – zâmbi el iar – dacă ţi-ai frânge dumneata unul gâtul, ăsta nu înseamnă că toţi oamenii cumsecade şi-l vor frânge. Nu aş dori să fac din dumneata o victimă, un martir; ţi-o spun aşa ca să-ţi atrag atenţia că lumea nu se termină cu noi. Să ştii că nu ai nici o şansă să devii un erou tragic. Nu te vom lăsa noi. Doar că trebuie să ne ajuţi şi dumneata. Nu uita ce ţi-am spus Ia începutul acestei discuţii: nu e suficient să ai dreptate. Trebuie să te şi lupţi ca să ţi se dea această dreptate. Hai să luptăm împreună pentru asta. Vrei?

Capitolul XXV

în noaptea aceea plouase fără întrerupere, iar de la o vreme chiar căzuse lapoviţă. Spre dimineaţă, povesteau paznicii de pe şantier, se pornise un vânt năpraznic ce continuă şi după începerea lucrului. Copacii din preajma uzinei aveau crengile rupte. Se lăsase un frig ca de iarnă şi vântul nu contenea nici un moment. Când lumea ajunse dimineaţa pe şantier, priveliştea era dezolantă. Intrase apă în halele viitoarei uzine, totul părea răvăşit de vântul ce bătea în continuare furios, făcând ca rafalele de ploaie să pătrundă

peste tot pe unde încă nu se montaseră geamuri. Iar acolo unde fuseseră, se spărseseră multe din ele. Apa udase maşini, instalaţii, utilaje, materiale, pentru ca apoi să îngheţe, formând o crustă strălucitoare. Nu se putea urni nimic din loc. Totul era zdravăn înţepenit sub gheaţă. Câţiva încercară să mişto din loc câte ceva, dar nu izbutiră decât după ce se folosiră de dalte şi chiar răngi cu care să spargă gheaţa. Muncitorii se uitau unul la altul îngrijoraţi şi amărâţi. Era de lucru nu glumă, să faci ordine aici, să desţepeneşti totul din loc, ca apoi să poţi continua treaba.

Inginerul înjura de mama focului, blestemând pe cei caro întârzia- seră cu furnizarea geamurilor şi uşilor. Dar acum nu mai avea rost să-i blesteme şi inginerul trecu urgent la acţiune, dând porunci în dreapta şi în stânga, organizând cât mai repede cu putinţă oamenii pentru a repune lucrurile în ordine.

Nenorocirea era însă afară. Aproape toate firele electrice de lumină şi de alimentarea maşinilor, fuseseră rupte de vântul necruţător din cursul nopţii. Puţine scăpaseră neatinse, aşa că doar câteva becuri ardeau ici-colo, fiind încă destul de întuneric în dimineaţa aceea de toamnă târzie, aproape de începutul iernii. Un fir căzut de pe un stâlp făcuse un scurt circuit, care avu ca urmare arderea multor siguranţe. Fiind totul umed în jur, iar firele căzute la pământ, se putea

întâmpla oricând un accident cu urmări fatale, intr-adevăr, în orice moment se putea electrocuta cineva dacă ar fi pus mâna pe un obiect metalic oarecare, în condiţii obişnuite inofensiv. Trebuiau luate măsuri urgente în vederea remedierii avariilor, altfel nu se putea continua activitatea pe aproape nici unul din sectoare. Veni şi conducerea uzinei, care după ce văzu cum stau lucrurile, trecu urgent la organizarea unor echipe de intervenţie. Directorul, personal se ocupă de alcătuirea grupelor de lucru, alegând pe cei mai pricepuţi oameni. înconjurat de ceilalţi din conducere, de ingineri, de şefii de echipă, el luă energic hotărâri ca să se treacă repede la lucru. Toţi muncitorii stăteau prin preajmă, aşteptând să fie numiţi şi repartizaţi. Eugen se apropie de şeful său de echipă şi-i spuse :

— Aş trece şi cu la refacerea legăturilor de afară. Mă pricep destul de bine la asta. Am mai lucrat.

Acesta încuviinţă din cap, ca de obicei, tăcut, dar directorul dccum îl zări pe Eugen, îl şi strigă:

— Grindca, treci repede la reţelele de alimentare. la-ţi încă doi băieţi de nădejde şi la treabă. Fiţi atenţi că c foarte alunecos peste tot. E gheaţă pe stâlpi. Hai! Fuga!

Eugen se simţi fără voia lui măgulit că directorul îl mai recunoaşte şi că arc totuşi încredere în el. Nu că nu s-ar fi aşteptat deloc la asta; era oricum o constatare carc-i făcea plăcere şi îi dădea chiar o oarecare încredere. Fără să mai stea pe gânduri, se duse şi-şi luă trusa cu seule şi, însoţit de doi oameni, ieşi afară. Aproape că se sperie de ce văzu în jur.

Vântul bătea în continuare cu sălbăticie şi acrul era tare, îngheţat, aproape ca în miez de iarnă. îl cuprinse frigul, dar îşi spuse că o să se încălzească atunci când se va apuca de lucru. îşi puseră centurile de siguranţă şi ghiarcle, se sfătuiră câteva momente, până când li se strigă din uşa halci viitoarei uzine că alimentarea cu energie electrică a fost complet decuplată. începură să se caţere pe stâlpi. Cu cât urcau, cu atât era mai frig şi vântul bătea mai tare, mai nemilos. Ajuns cu greutate sus, Eugen îşi dădu seama că nu va fi deloc uşor să lucreze acolo. Simţea că încep să-i îngheţe mâinile. Văzu că o parte din izolatori

erau sparţi. Probabil se prăvălise peste ci vreo creangă mai groasă. Strigă la cel rămas jos să-i trimită izolatori şi se apucă să-i scoată pe cei sparţi. Desfăcu firele. Vântul îi ardea faţa, iar mâinile

19 – Lungile npusuri de soare

îngheţate nu-l prea ascultau. Lucră însă cu încăpăţânare strângând din dinţi, îndârjit. Coborî şi urcă de pe stâlp de câteva ori pentru a lua câte ceva de jos, dar şi pentru a se dezmorţi puţin. Bătea pământul cu picioarele sau chiar alerga puţin să se încălzească, apoi se căţăra din nou pe stâlp. I se făcu foarte frig, la un moment dat, însă căuta să se facă a nu băga de seamă. îşi închipuia că lucrând, totuşi, se va încălzi puţin până la urmă. Se înşelă. Stând nemişcat, lipit pe stâlp, frigul îi străpungea din ce în ce mai dureros corpul. Doar degetele le mişca, atât, dar şi pe ele din ce în ce mai anevoios. îi îngheţaseră aproape de tot. Se încrâncenă şi continuă lucrul, cu eforturi din ce în ce mai mari şi mai chinuitoare. Nu se poate – îşi zise el – trebuie să duc treaba asta la bun sfârşit, doar n-o să mă fac de râs tocmai acum, în momentele astea. Trebuie, nu se poate altfel. Lucrul însă înainta din ce în ce mai greu. Trecu un timp care Iui i se păru o veşnicie. Era îmbrăcat destul de subţire şi frigul îi biciuia spatele, iar obrajii aproape că nu şi-i mai simţea. I se părea că îi arc de sticlă. La un moment dat îi scăpă cleştele din mâini. Degetele îi erau înţepenite de frig. îşi suflă în palme, dar fu degeaba. Nu mai putea face nimic. Nici vorbă nu mai era de a continua lucrul, deşi treaba aproape se terminase la stâlpul acela. De fapt, nici nu-şi mai dădea bine scama dacă mai are sau nu ceva de lucru acolo. Era nevoit să coboare, nu avea altceva de făcut. I se făcu puţin ruşine. Se auzi strigat de jos:

— Coboară! Să uree altul! Vino să te încălzeşti, Grindca. Hai, că o să îngheţi de tot.

încercă să-şi scoată ghearele din stâlp. Se înţepeniseră în lemnul îngheţat, acoperit cu o crustă albă, cristalină, ca de zăpadă. Cu greu izbuti să scoată o gheară. Constată că picioarele îi erau ca de lemn. Cu marc greutate – fiecare pas însemnând un efort care i se părea supraomenesc – reuşi să coboare încet, încet. Când nu mai avea decât aproape un metru până la pământ, simţi deodată că îl ia un val ce-l împinge brutal, îşi dădu seama că-l părăsesc ultimele forţe, că se înmoaie, ca o cârpă – îşi spuse el – şi se lăsă să cadă, aproape involuntar, izbindu-se de pământul îngheţat. Nu se lovi prea

tare. Se zgârie doar la o mână, care îl durea, însă poate mai mult de frig. Cineva, pc care îl vedea ca prin ceaţă, veni lângă el şi-i desfăcu ghearele, apoi luându-l de braţ, îl ajută să intre înăuntru. Mai mult îl târî. Fu aşezat pe o bobină lângă o sobă improvizată dintr-un butoi de motorină. Era complet sleit. Cea mai mică mişcare pe care încerca s-o facă îi declanşa dureri îngrozitoare. întinse totuşi mâinile tremurândc spre gura sobei, încercând să le încălzească. Nu era chiar ameţit, îşi zise el în gând, pentru a se încuraja, ci doar simţea o stare de leşin, de somnolenţă. De undeva, apăru pe neaşteptate o sticlă cu ţuică, cine ştie de cine adusă. îi fu întinsă şi el trase pe nerăsuflate o duşcă. Simţi că lichidul tare, în drumul lui, îi arde pieptul şi măruntaiele, străbătandu-l cu un fior care-i scutură tot trupul. Se mişcă puţin. Parcă*şi revenea treptat. îşi înălţă capul şi abia atunci văzu că c înconjurat de câţiva oameni. întâi nu-i recunoscu. Apoi văzu că-l are în faţă pe inginer, pe Donose, pe şeful de echipă care-l priveau cu încordare, aşteptând parcă să se petreacă ceva important.

Inginerul îi spuse supărat, deşi i se citea în glas îngrijorarea:

— Tu n-ai auzit că ţi-am strigat să cobori?

— Ba da, vorbi el cu greu.

— Nu acum când ai coborât. înainte. De multe mai ori tc-am chemat. Eu nu zic că n-ai făcut treabă bună acolo, dar trebuia să vii mai repede jos.

Dădu din cap că nu auzise nimic.

— Măi băiete, măi băiete! Mai daţi-i o ţuică, însă altă dată să nu vă mai prind cu sticla pe aici că îl dau afară imediat pe ăla la care o găsesc.

Eugen bău din nou şi, în sfârşit, simţi că puţin câte puţin se încălzeşte. Din când în când, îl scutura ca un spasm frigul. O să treacă şi asta, îşi zise el încrezător. Nu-i mare lucru. îngheţase puţin. Asta era tot.

Donose veni lângă el şi-i puse o mână pe umăr, zâmbindu-i cu aerul lui puţin şmecher:

— Cum e, mă Grindea?

— Mai bine, mai bine.

— Te-ai mai încălzit puţin?

— Da. Mai stau puţin şi urc iar.

— Urci pe dracu'. S-o crezi tu asta. Ce*ţi închipui că te mai las? Acum urc eu. Gata.

încercă să se ridice; deodată un junghi ascuţit îi trecu prin coaste, parcă i-ar fi sfâşiat pieptul. Se lăsă din nou jos pe bobina pe care stătuse. Ceva nu era în regulă. Vru să respire adânc, dar simţi o apăsare în coşul pieptului. Se nelinişti. Oare să fi răcit? Aşa repede. Nu-i venea să creadă. Mai respiră o dată. Avu aceeaşi apăsare neplăcută, ca un obstacol în calea aerului care îi pătrundea în plămâni. Ce se întâmplase? Se sperie puţin. Mai stătu aşa un timp pentru a se linişti, îşi aprinse cu greu o ţigară. Degetele nu i sc dezgheţaseră încă complet. Mânui anevoie chibriturlc. Când trase primul fum în piept, simţi că se îneacă. Tuşi violent. Mai trase o dată şi avu aceeaşi senzaţie. Aruncă ţigara în focul din sobă. Era din ce în ce mai neliniştit. O ameţeală uşoară îl cuprinse, apoi o molcşeală îl învălui încetişor, plăcut. Parcă nu ştia prea bine ce sc petrece cu el. Sc scutură, aproape iritat de senzaţiile acestea. îşi adună toate puterile şi se ridică cu hotărâre. Nu se poate. Trebuia să lucreze. Să-i ajute pe ceilalţi în situaţia aceasta foarte grea. Da. Neapărat, îşi repetă el pentru a sc încuraja singur. Când fu în picioare, capul începu să-i vâjâie şi se clătină, gata să cadă. Cineva din preajmă sări să-l sprijine.

— Cc-i cu tine? îl întrebă inginerul care reapăruse între timp lângă el.

— Nu ştiu.

— Ţi-e rău?

— Am aşa ... o slăbiciune. Parcă se învârte lumea cu mine.

— Tu eşti bolnav, Grindea.

— Mi se pare că am răcit puţin.

— Dacă ar fi numai asta, încă ar fi bine.

Porunci unui muncitor să cheme sanitara de la cabinetul medical al uzinei. Omul plecă alergând. Inginerul nu sc mişcă de lângă el, urmărindu-l atent cu privirea. între timp se adunaseră şi alţii în jur.

— Fiecare să-şi vadă de treabă. Hai, să nu mai văd unul pe aici. Donose, tu rămâi lângă el. Stai aici şi păzeştc-l până vine, infirmiera. Nu faci un pas de lângă el. E clar?

— Clar.

Apoi se întoarse spre Eugen:

— Curaj, Grindea! Lasă că vedem imediat ce ai. îl bătu prietenos pe umăr – cum nu prea făcea el niciodată, ba chiar îi şi zâmbi:

— Mă întorc imediat. Mă duc să văd ce sc întâmplă pe afară. Sora apăru cu mica ci trusă medicală şi-l cercetă la repezeală. – Are febră foarte mare! De ce nu l-aţi adus mai devreme la cabinet? Hai, ajutaţi-mă! Repede, ce mai aşteptaţi?

Ajunşi la cabinet, ea îl ajută să se dezbrace şi-l întinse pe canapea, îi spuse, glumind, ca să-l îmbărbăteze:

— Credeam că iar te-ai bătut cu cineva.

încercă şi el să glumească:

— Adică, iar să fi luat bătaie de la cineva, nu?

Sora îl ascultă cu stetoscopul şi brusc îi dispăru zâmbetul de pe faţă. Eugen îi privi ochii albaştri, frumoşi, şi o întrebă îngrijorat:

— E ceva grav?

Ea îl mai consultă puţin şi apoi ezitând spuse, vădit încurcată:

— Cred că ai răcit foarte zdravăn.

— Nu-i nimic, o să-mi treacă.

— Da, dar ...

— Dar ce ...

— Mi se parc că va trebui să te ducem la un doctor ca să te vadă şi el.

— E chiar atât de grav?

— Grav nu ...

— Ce am?

— Nu ştiu precis să-ţi spun ...

— Totuşi.

Sora se uită la ceas şi schimbă vorba:

— La ora asta trebuia să fie deja aici şi doctorul nostru. Mai stăm puţin şi dacă nu vine, mergem la spital.

— Cum? Chiar la spital?

— Da. Ce te sperii?

Ea îi zâmbi iar, încurajator, şi lui Eugen îi mai veni inima la loc.

— Stai liniştit aici că e cald.

Eugen rămase pe canapea. La un moment dat vru să se scoale, simţindu-sc prost să stea întins acolo, în faţa ei. Imediat însă, o durere ascuţită îi traversă întreg spatele şi-l cuprinse iar o ameţeală aproape de leşin. Se prăvăli din nou, moale, pe canapea.

Sora se repezi la el.

— Cc este?

— Spatele. Mi-a trecut aşa ... o durere.

— Ti-am spus doar să stai liniştit.

îi puse termometrul. Când îl scoase, sora îl privi şi-i spuse îngrijorată, aproape speriată:

. – 39 cu 7« Sc plecăm repede la spital. Nu-l mai aşteptăm pc doctor.

Sora tclefonă după o maşină la garaj, apoi îl ridică cu atenţie, îl ajută să sc îmbrace şi-i spuse aproape tandru:

— Hai, copăcel, băieţaş, copăcel. Trecem noi şi de asta. Suntem doar bărbaţi, nu?

El încercă să-i răspundă cu un zâmbet, dar ultimul lucru ce mai apucă să-l facă fu să observe că sora e foarte tânără, deşi îi spusese „băieţaş", şi după ce îi privi încă o dată chipul simpatic, drăgălaş, aproape ca de fetiţă, totul i sc întunecă în faţa ochilor, simţi un val de căldură care parcă îl îmbrăţişă şi se prăbuşi.

Sora ţipă speriată. Era tânără în meserie şi încă nu sc obişnuise cu asemenea situaţii. Chemă repede pe cineva. Veniră doi oameni şi-l duseră pe sus lâ maşina cc-i aştepta în faţa uzinei. Şoferul, îndemnat de fată, goni nebuneşte. Ajunşi la spital, Eugen fu luat pc o targă şi dus într-un salon. Veni un doctor care-l cercetă sumar şi decretă :

— Dublă pneumonie.

— E foarte grav? întrebă sora speriată.

— Ce, dumneata nu ştii ce-i asta?

— Ba ştiu, dar ... sc bâlbâi ca.

— Iar starea sa este mai mult decât critică. Numai un noroc. Să sperăm că băiatul ăsta o să-l aibă.

Trei zile şi trei nopţi Eugen se zbătu între viaţă şi moarte fără a sc putea trezi aproape deloc. Doar din când în când vorbea, de fapt aiurea, la cele peste patruzeci de grade pe care Ic avea aproape constant. Au fost momente dramatice aproape disperate. Doctorii au stat zi şi noapte la căpătâiul său, făcând totul pentru a-l salva. Fusese totuşi adus cu întârziere la spital, când deja pneumonia avansase pc fondul unei răceli mai vechi, surprinzând organismul slăbit deja, aproape complet nepregătit. Au fost ceasuri de luptă şi de încordare. Eugen nu avea cum să ştie, că toţi întrebau, unii dădeau şi telefoane la spital, ca să afle câte ceva despre starea sănătăţii sale. Bineînţeles mulţi ar fi vrut să vină să-l vadă. Unii chiar o făcuseră, dar nu li s-a

permis să intre. Starea sănătăţii lui Eugen se menţinea în continuare foarte critică. Viaţa îi era pe muchie de cuţit. Au fost momente când nici doctorii nu mai sperau prea mult. într-adcvăr organismul său era obosit, nopţile sale lungi de insomnie din ultimul timp, agitaţia şi supărările işi lăsaseră amprenta lor, slăbindu-l. Nu se putea face încă nici o prognoză. Tratamentul i se aplica intensiv, aşteptându-se cu încordare rezultatele.

Capitolul XXVI

Se trezi ca după un somn greu, lung, chinuitor. Nu-şi dădea seama cât dormise. Sau nu dormise. Nu mai ştia nici el. Avusese nişte visuri îngrozitoare care-l chinuiseră îndelung. Nici nu mai ştia dacă erau vise sau ... Privi în jur şi rămase uluit. Nu recunoştea nimic. Totul era alh, curat, îngrijit. Era probabil într-un pat de spital, într>un salon. Se dezmetici anevoie, căutând să-şi amintească ce se întâmplase cu el. Nu mai ţinea minte nimic. Ba parcă tot mai ştia ceva: lucrase pe un stâlp pe vântul acela îngheţat, coborâse sau căzuse – nu-şi mai amintea exact – stătuse apoi la gura sobei, se încălzise, apoi cabinetul medical – sora cu ochi albaştri – şi de aici ... De aici nu mai putea să-şi aducă aminte de nimic. Ce se întâmplase? Cum ajunsese aici? Nici nu-şi dădea seama de câtă vreme se află în salonul acesta. Vru să se uite la ceas, dar constată că nu-l mai avea. I se luase probabil. Ce zi o fi fost? Sau nu trecuse nici o zi? întoarse capul să inspecteze camera cu privirea. Nu era de fapt un salon, ci o rezervă cu un singur pat. Era deci singur acolo. Ar fi dorit să vină cineva, să vorbească, să-l întrebe ce i se întâmplase în ultima vreme. încercă să se ridice în capul oaselor, însă nu izbuti. Era îngrozitor de slăbit, vlăguit aproape. Renunţă. I se făcu iar teamă. Oare este chiar atât de bolnav? Simţi un fior rece prin şira spinării. Dacă va muri? Dacă va muri? Era încă atât de tânăr. Nici nu apucase să trăiască mare lucru din viaţa asta. Avusese parte mai mult de necazuri, supărări. 0 viaţă dusă de colo-colo, de pe un şantier pe altul, dc fiecare dată ivindu-se câte ceva sau cineva care îl făceau să plece, iar, în altă parte. Şi facultatea, nici măcar nu apucase s-o termine. Nu l-au lăsat. De ce? Oare ce au avut oamenii de

împărţit cu el? Ce le făcuse? El întotdeauna a căutat să nu supere pe nimeni, să muncească la locul lui, să-şi facă datoria, cum se spune. Dar era şi datoria celor-

lalţi să-l lase în pace, din moment ce el şi-o făcea a lui. Ani şi ani • duşi, cu puţine clipe frumoase; le putea număra pe degetele unei sin

gure mâini. Şi şi acelea, – cele frumoase – aveau aproape toate un sfârşit trist, foarte trist, lăsându-i un gust amar. N-a avut parte decât foarte arareori de ceea ce oamenii denumesc exagerat fericire, sau măcar de mulţumire, una măruntă chiar. Şi atunci pentru scurtă durată trăise aşa ceva. Da, ca acele trei zile de Paşti cu Doriua, acolo, de-parte, în satul ascuns între munţi, ca un refugiu. Acolo trăise scurtul său basm a cărui vrajă o simţea şi acum. Doar atunci cu Dorina crezuse, trei zile, că viaţa c frumoasă, că oamenii pot trăi fericiţi, că pot iubi şi fi iubiţi simplu, sincer şi curat, uitând de toate urâţeniile care bântuie prin lumea asta. Da, Dorina era ca un ţărm pe care l-ai părăsit pentru totdeauna, şi ce te doare mai tare e că ştii absolut sigur, eşti conştient, că nu te vei mai putea întoarce acolo nicodată, niciodată. Odată ieşit din basm, din vraja lui, dai iar de lumea din jur. Lumea aceea pe care n-o înţelegea de ce nu-l lăsase în pace să trăiască, aşa singur, modest, fără pretenţii. Doar el nu ceruse niciodată prea mult de la viaţă. Ci doar un loc al lui, mic, însă numai al lui unde să nu mai fie înghiontit mereu, să uu fie aruncat ca un lucru inutil.

Privirea i se împăienjeni, totul din jur se acoperi de o ceaţă din ce în ce mai densă până nu mai văzu nimic, apoi nici nu mai simţi nimic. Era noapte, somn sau altceva? Acesta îi fu ultimul gând.

Grigore, poate şi ceilalţi, însă mai erau încă unii care îi erau potrivnici. Nu-i nimic ... o să se mai gândească el la toate acestea. Şi tocmai acum când i se luminase puţin drumul în faţă să ... să i se întâmple aşa ceva. Era nedrept, tare nedrept! Din păcate, lui nu-i fusese niciodată dat să aibă ceva deplin, întotdeauna undeva i se înfunda drumul, obligându-l să stea, să aştepte la nesfârşit ieşirea. Ca şi acum. Şi dacă acum i se înfundă de tot, definitiv, drumul pentru totdeauna?* I se întunecă iar totul şi poate era un întuneric din care nu va mai putea ieşi. Un apus de soare după care nu mai urmează nimic ... nimic, decât noaptea.

SFÂRŞIT

Lector: DAN DAMASCHIN
Tehnoredactor: CONSTANTIN RUSU
Corector: VIRGINIA SUCIU POP

Apărut: 1996. Dun de tipar: 23.02.1996. Comanda nr. 3597.
Coli de tipar: 18,75. Hârtie: velină 70 g/mp. Format. 61X86/16.

Tiparul executat sub comanda nr. 564
la Imprimeria ,.ARDEALUL* Cluj,
B-dul 21 Decembrie nr. 146
ROMANI A

Romanul a fost respins de cenzură şi restituit Editurii Junimea ca nepublicabil din cauza prezentării realităţilor crude ale epocii staliniste din ţara noastră. După masive amputări şi modificări, inclusiv schimbarea finalului (care trebuia să fie neapărat „luminos”), cenzura l-a acceptat, dar numai după ce a mai solicitat şi alte intervenţii în text.

Abia ediţia de faţă, sensibil mai amplă, reproduce manuscrisul integral, necenzurat al romanului, fără nici o intervenţie ulterioară în text.

George Timcu

Editarea acestui roman al lui George Timcu are, între altele, rostul de a pune în lumină unul din cele mai frecvente şi brutale moduri de funcţionare a cenzurii ideologice din anii optzeci. Este vorba de ceea ce aş numi rectificarea finală a discursului literar [...] Idilismul finalului contrastează puternic cu realismul capitolelor precedente, subliniind parcă anume nefirescul „lipiturilor”. De altfel, evidenţa acestora, aş zice orbitoare, mă face să cred că scriitorul însuşi a ţinut să se vadă foarte limpede ceea ce i s-a impus să „corecteze”. De regulă, autorii presaţi de cenzură încercau să introducă subtil, fără să strice prea mult unitatea originară a textului, indicaţiile cenzurii. George Timcu, precum altădată Marin Preda în Delirul, a procedat exact invers [...] Prin urmarea editarea de acum a variantei originare luată împreună cu ediţia cenzurată, constituie un document de istorie literară şi, deopotrivă, de istorie politică.

Laurenţiu Ulici

r

ISBN 973-35-0519-6

EDITURA

PREŢ – 3800 lei TL- 76 lei TOTAL-3876 lei

• *

Pe Maria o vedea foarte rar, deşi îi era mereu dor dc ca. Izbuteau cu greu să se întâlnească, la el, în după-amiezile când doamna Anastasiu lipsea de acasă. însă ca pleca doar din când în când, iar uneori Eugen nu avea cum s-o anunţe din timp că poate veni şi pierdeau ocazia, trebuind să aştepte mai mult de o săptămână. Tânjeau amândoi după aceste întâlniri, dar nu vedeau ce ar fi putut face ca ele să fie mai frecvente.

Când se întâlneau, totuşi, se dezlănţuiau înfometaţi, cu sălbăticie, aproape devorându-se. Sc iubeau deznădăjduit, ca pentru a recupera lungile perioade când nu se puteau vedea. Sc doreau, mereu cu aceeaşi prospeţime, mereu părându-li-se că nu le sunt îndeajuns scurtele întrevederi. Şi într-adevăr sc întâlneau pentru scurtă vreme – o oră, două maximum – ea neputând de obicei lipsi mai mult. Procopiu nu prea mai avea de făcut drumuri nicăieri şi orice absenţă îndelungată a ei i-ar fi putut trezi bănuieli.

• *

Visa sau poate era aievea, nu-şi dădea seama. Revăzu iarăşi copilăria, adolescenţa, pe tatăl, pe mama sa. I se perindară întâmplări prin care trecuse el, părinţii săi. Văzu chipul tatălui său când fusese arestat, ochii în lacrimi ai mamei sale, anii grei de după aceea, umi-linţele -îndurate. Apoi reîntoarcerea aici, după ani, neştiut de nimeni, cu nume schimbat. Şantierul, greutăţile de la început, drumul acela aspru al înţelegerii, al apropierii, de fapt al reînţclegerii şi al reapro- pierii.

Suferise şi aici destule, dar parcă în sfârşit lucrurile se îndreptau încet, încet spre mai multă lumină. 'începuse timid să-i răsară şi lui soarele. Maria . .. da, da, ca-l înţelese şi nu numai ca. Şi Andrei,